

מערכת הבי"ת א בין בין בהאי לישנא אין שינוי לומר זו ואצ"ל זו.
כ"כ בשם הרב הפרישה וכבר עמדו ע"ז רבני האחרונים דמצינו סתירה לזה בארבע
מקומות והם במס' ר"ה דף ל"ג. ובכתובות ד' פ"ב ע"א.

ובביצה ד' י"ד ובריש מסכת הוריות. עיין בדברי הרב משק ביתי במערכה זו אות צ"א
ובחי' לגיטין על ד' ל"ז ע"א הבאתי מן החדש מתני' דמעשרות פ"ד מ"ד בין על הסמין
בין על הצונן דהוי זו ואצ"ל זו ועתה ראיתי דקלשון הזה נמצאו במקומות הרבה מאד
אזכיר קצתם אשר פגשתי בהם דרך למודי ברכות דף נ' ע"א בין שאמר ברכו וכו'.

פאה פ"ח מ"ב בין חי בין מבושל. תרומות פ"ז מ"ג בין גדולים בין קטנים.
שבת מ"ה ע"ב בין נטלת ביז אחת וכו'. ובדף פ"ד ע"א בין מקדסו וכו', וד' צ"א ע"ב
בין חייב בין שחוטין.

נדף צ"ד ע"א. וד' קנ"ה ע"א בין דקה בין גסה.
מגילה ה' ע"א בין בזמנו בין שלא בזמנו. יבמות פ"ז ע"ב.
קידושין מ"ד ע"א בין מדעת עצמה וכו'. ב"ב ד' ס"ח ע"א.

פריית ד' ח' סוף ע"א ר"א אומר בין על הנדאי וכו'. נדה ד' י"ב ע"א.
פ"ה פי"ב מ"ד. וע"ע לשון הירושלמי שהביא מוהרש"א בח"א יבמות ד' ק"ה ע"ב בין
חרב וכו' אינו זו משם.

נדברי הרב הפרישה הם ביו"ד סי' כ"ד בדיני הגרמה ועי"ש להרב יד דוד דף כ"א ע"ד
ולהרבנים י"מ בכללי שאר פוסקים אות ד' ומשק ביתי שם שכתבו דלא נאמר כלל זה
אלא בלשון הפוסקים ואין נראה פן מדברי הרב הפרישה הנ"ל.

ובחי' דושי לגיטין פתבתי דאולי פונתו לומר דאע"ג דבעלמא דחיקא לן למימר דתני תנא
בזו ואצ"ל זו מ"מ בבין בין לא דחיקא לן דהאי לישנא הוי הפל פדיבור אהד ואין שינוי
להק' פיון דתני שאינו פשוט כ"ש הפשוט והבאתי דברי תוס' במס' מציעא דף ע"ט ד"ה
השטא שכ' בשם ר"ת דקושניית הש"ס ה"תם דהוי זו ואצ"ל זו ואילו מרישא בין גדולה
בין קטנה לא ק"ל והיינו משום דבלשון בין בין אין להקפיד ועתה ראיתי מ"ש הרב משק
בית ד' פ"א ע"א ד"ה והבין וכו' עי"ש ותו"ח ה"ב נו"ח שא"ש הי"ו הערני דר"י בשבת
ק"ח ע"ב דמפרש דברי ר"י והלא הוא הילמי בין מרובה וכו' להיתר ס"ל דזו ואצ"ל זו
קתני ורבא נמי אי לאו גילוויא דסיפא הנה ניח"ל לפרש פן והוא נכון.

וכתב מרן חיד"א בשיורי ברכה יו"ד סס"י פ"ג שבקונטרס אחרון תרע"א שבסו"ס
דברים אחרים פתב קצת ישוב לדברי הרב הפרישה (ספר דברים אחרים שבידי חסר
סופו) ובמחזיק ברכה שם הביא כלל הפרישה הנ"ל בשם הגהות דרישה יו"ד סי' ז' ולא
מצאתי שם מזה כיעי"ש.

והרב שושנים לנדוד בפ"ג דזבחים מ"ב דתנן בין קדש טמא בין קדש טהור דקדק
דאיפקא הו"ל למתני בין קדש טהור וכו' דהא בטהור פשיטא דחייב וכו' ע"ש. נראה
דנקט בפשיטות דגם בבין בין מבועי ליה לתנא למתני בלשון לא זו אף זו וכ"כ בס' כל

החיים במערכה זו אות ח' וכבר כתבתי דנמצא במקומות רבים דתני בין בין בדרה זו ואצ"ל זו (ובדברי מרן בש"ע אי בין בין הוא זו ואצ"ל זו רשמתי בקונטרס פללי הפוס' סי' י"ג אות ז ע"ש): ב בין בין פי תני תנא פי האי לישנא נקאי אפלוגתא או אקרא.

כתבו הראשונים דאורחיה דתני הפשוט תחלה ועיין להרב המגיה לס' משל"מ בפ"ב דתרומות דין י"ד שכ"כ בדברי האמוראים ולפניו היתה הגירסא בשבת ד' כ"א ע"א אמר ר"ה פתילות וכו' בין בחול בין בשבת אולם הגירסא שלפנינו הוא בין בשבת בין בחול וכבר הושג ע"ז מהרב מנחה טהורה ד' פ"ד ע"ג ע"ש.

ועי' במס' שבת דף קכ"ה ע"ב אמר ר' אבא אמר רב פהנא בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתקן. ובמ"ש ע"ז הרב פרמ"ג בסי' שי"ג בחלק משפצות פריש הסימן וכמה שפלפל בזה הרב פתח הדביר בח"ג פריש סי' שי"ג: ג בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת.

כתב הרב מוהרש"א על דברי התוס' בכורות דף כ' ד"ה חלב פוטר דלא שייך לומר פן אלא בספק בשחיטה מחמת השחיטה אבל אם הס' בשחיטה הוא ספק טרפות דשמא במקום נקב שחיט לא אמרי בכה"ג בחזקת איסור עומדת.

ועיין בשו"ת זית רענן נד"מ בד' כ"ב אות י' ובס' אור לי סי' צ"ז ד"ה איברא ובהשקטות: ד בני ישראל אי ממעטינו גרים בזמן הביית. א) עי' פ"מ באשל אברהם סי' י"ד וסי' נ"ה שהביא דברי התוס' סנפה דף כ"ח ד"ה לרבות דמוכח מדבריהם דכל היכא דכתיב בנ"י מסתמא ממעטינו גרים זולת היכא דאיכא שום ריבוי וכ"כ בסנהדרין פ"ו ד"ה בני ישראל ומנחות ס"א ע"ב ד"ה אין לי (ועיין מ"ש ע"ד באור לי סי' נ"א גם מ"ש הפ"מ גר ועבד פנעני).

ומראה מקום לדברי התוס' סנפה לא יכולתי להבין פוננתו דהא התוס' לא מייירי אלא במשןחרר דדינו פגר גמור. עיין נקה"כ ע"ד הט"ז ס"א סק"ב.

ועיין לקמן במערכת הגימ' ל אות ס"ה) ומה שהביאו התוס' דוכתי דלא ממעטי גרים וכתב דשמא יש איזה ריבוי ספקות שלקחם ודאות הן כמ"ש מרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' תר"מ נפק דק ואשפח דבכולהו איכא ריבוייא.

והביא דברי ר' ישעיה הא' והראב"ד דנקטי הכי דמבנ"י ממעטינו גרים עיש"ב. וע"ע סוטה כ"ו ע"א בנ"י למעוטי גרים ואמרת ריבוייא וכו' והירושלמי שרמז בזה רבינו המש"ל בפ"ב מהלכות סוטה ה"ו הוא בפ"ב דמס' סוטה סוף ה"ה תמן תנינו אין משקין לא את הגיורת וכו' ועי"ש להרבנים פ"מ וקה"ע בפ"ה הירושלמי הנה דמבנ"י מ"ש למעט גרים.

ועיין להרב מטה אהרן דף נ"ח והלאה וכתב ג"כ ע"ד התוס' דלאו שמא יש ריבוי אלא ודאי יש ריבוי והראיה מקום מת"כ וכו' (שם פתב דהגנוסחא נכונה בהירוש' הג"ל הוא אם בישראל שששא גיורת פבר כתיב בנ"י ולא גרים וכו' והביא מ"ש בש"ס סנפה הג"ל דהאזרח לרבות גרים ואילו הת"כ ממעט נשים מהאזרח וכו' דכבר הגייה הק"א בהת"כ האזרח לרבות גרים ועי' קרבן תגיגה דף מ"ד ע"א שהתרעם על הגהת הק"א דא"כ דברי רש"י בחומש דלא כמאן.

ועי' במחבר סי' תר"מ מ"ש ע"ד הק"א בזה). וכ"כ הגרל"מ בס' התורה והמצנה בפרשת ויקרא סי' קצ"א ע"ד התוס' הנ"ל דלאו שמא הוא והראה מקום לכל המקומות שהביאו התוס' שיש להם ריבוי (ועל מה שכתבו התוס' מגונב נפש דלא ממעטי' גרים והם בכלל בני ישראל סגר עליהם המדב"ר ולא הראה מקום ע"ז).

אף בברכ"י שם פקח עין הבדולח גם בזה דמברייתא שפסנהדרין דף פ"ה סוף ע"ב ומדברי הרמב"ם פ"ט מהלכות רוצח מוכח דמריבין גר מדכתיב מאתיו כי אחינו הוא במצות ונעלם זה מהגרל"מ ע"ש).

ומלבד המקומות שציינו התוס' ציין עוד כמה דוכתי דכתיב בני' ודרשו ז"ל בספרא וספרי לרבות גרים ע"ש ובמקומות אשר רמז בקונטרסו אילת השחר (אשר בראש ס' התורה"מ הנ"ל) סי' רס"א אלא דמה שהביא מהספרי כי תצא סי' רצ"א בד"ה ונגשה ונקרא שמו בישראל ולא בב"ד של גרים הנה בספרי שלפני פתוב בזה"ל נאמר פאן בישראל ונאמר להלן בישראל וכו' ולפי זה משמע דאי לאו גז"ש לא ממעטינו ב"ד של גרים.

אף נראה דהגירסא שהביא הגרל"מ היא נכונה דמתיבתא בישראל הנאמר בגופיה ממעט ב"ד של גרים כדדריש הספרי בכמה מקומות למעט גר מישראל כמו שציינו שם: ב) ושם בברכ"י הביא קוש' המע"מ ריש הלכות ציצית עמ"ש במנחות מ"ג דגריס חייבים בציצית פשיטא דהא כתיב תורה אחת וגו' ולגר שהשנה גר לישראל לכל המצות וכו' ע"ד דאף דאמת הדבר שפן דרשו בספרי פ' שלח תורה אחת וכו' לכל המצות (ועי' להגרל"מ שם שפן הוא בספרי גם במקומות אחרים ובמכילתא פא סוף סי' ט"ו) מ"מ ה"ד היכא דלא כתיב בני' אבל כי כתיב בני' צריף ריבוי ובציצית יש ריבוי ואמרת וגו' ובמחבר"ר שם עמ"ש הקרבן חגיגה דבכל התורה אין ריבוי לגרים וכו' וכבר פתוב מפני תורה אחת לאזרח ולגר וגו' כ' ע"ד דמאי דשנה גר לישראל ה"ד כי לא כתיב בני ישראל וכו' ע"ש.

והרב משה אהרן דף נ"ט ע"ב כתב שהק' הרב חזו"ן עמ"ש בנדה ל"ד ובת"כ גבי זבים ואמרת לרבות גרים ל"ל קרא אטו בכל דוכתא דכתיב בני' נמעט גרים. וכ' ע"ד דנדאי פן הוא כמ"ש בספרי נשא פסקא ט"ל דבר בישראל מעשה בישראל וצריף לרבות את הגרים והביאוהו התוס' בכריתות דף ז' ע"ב וכ"ה בספרי חקת פסקא קכ"ד (וע"ע להגרל"מ שם שכ"ה בספרי שלח פסקא ק"ט וקי"א ומכילתא פא סי' י') וכן באמת מריבין גרים בכ' ע"י איזה ריבוי וכו': ג) גם הרב פתח הדביר בסי' נ"ה אות א' (ד"ה ודרף הביא קוש') הג' מוהרד"ף בספרי דבי רב דכיון דכתיב דרף פלל על פל מצות ששנה גר לישראל למה כתב גר באיזה מצנה בפרטות ותירץ דהנה אמינא דדוקא במצות שלא נזכר בהם בני ישראל יתירא אלא דבר אל בני'.

אבל בהנהו שהוצרך לאיזה טעם להזכיר פ"ב בני' מלבד דבר אל בני' דכתיב ברישא בהנהו הנה ס"ד דאתי למעט גרים אהכי אצטריף קרא לרבויהו. נמצא דכל דכתיב בני' יתירה או האזרח וכיוצא אי הדר פריש לרבות גרים הו' בכלל נאי לא לא עכ"ל וכתב על דבריו דזהו היפך דברי התוס' בסופה וסנהדרין ומנחות הנ"ל דבכל הנהו סוגיי דמיייתו התוס' ממעטי' גרים מדבר אל בני' אף דלא כתיב בני' יתירה.

והיפך ממ"ש הוא עצמו בסדר נשא פסקא ל"ה עי"ש. והנה מפלל הסוגיאות שהביאו התוס' אחת היא ההיא דסנפה דאיצטריה קרא לרבות גר ואין משם סתירה להסד"ר דהתם פתיב ברישא דענינא דבר אל בני ישראל ואי הנה פתיב אורח בישראל הנה ממעטינן שפור גר פיון דכתיב ישראל יתירה אהכי אצטריה לרבות (ועיין לקמן אות ק' יו"ד אי ממעטינן גרים מבין ישראל ומבואר שם דדעת הפה"ד דלהש"ס דילן ממעטינן גרים ודוק): ד) ואני בער ולא אדע לפי שיטתו אמאי לא ק"ל על הג' מוהרד"ף דמה יענה ביום שידובר בו מקרא מלא (שמות י"ב מ"ט) בדין ערל לק"פ שנקתב רק פ"א כל עדת ישראל יעשו אותו וכתיב בתורה וכי יגור אתה גר וגו' המול לו כל זכר וגו' תורה אחת לאורח ולגר (ומש"כ אח"כ אינו מן המנין פמוכן) ובעניניו יוה"כ פתיב (באחרי ט"ז כ"ט והיתה לכם וגו' והגר וגו' ובההוא ענינא לא פתיב כלל בני ישראל אלא שלפי שצאמר לכם שהוא מיעוט הנצרך לכתוב גר כמ"ש הגרל"מ בס' התוה"מ ניקרא סי' קצ"א ונדרשו בתו"כ לכם למעט גוים עי"ש (והא דתניא בת"כ בפרישת אמור (כ"ג כ"ד) גבי מקרא קדש לרבות גרים ועבדים דכתיב יהיה לכם מיתה הוא דמריבין דיש לחלק בין והיתה ליהיה) הרי דלא בעינן מיעוט יתירא ואין לומר דמאי דכתיב בההיא פרישתא עדת ישראל בני ישראל הוי פאילו נכתב גבי עניניו דא"כ ל"ל לכם למעט עובדי כו"ם וכן בפרישת עריות (שם י"ח כ"ו) ושמתם אתם וגו' האורח והגר.

וכן בנוקב שם ה' (שם כ"ד ט"ז) לא פתיב אלא פעם אחת ואל בני תדבר וגו' פגר פאורח. ועוד שם (כ"ד כ"ב משפט אחד יהיה לכם פגר פאורח (ויש לומר דכיון דכתיב לכם הוי מיעוטא פמו בעניניו יוה"כ) ועכ"ל דכיון דכתיב אורח הוי מיעוט פאילו פתיב בני ב"פ.

וא"כ גם מסוגיא דסנפה ל"ק. אף משאר סוגיא ודאי קשה.

וכן קשה ממאי דדרשו בת"כ פרישת צו (ז כ"ג) פי כל אונל חלב לרבות הגרים וכבר כתב בפתיח הדביר שם דהסיפרא דבי רב סותר עצמו בזה ממ"ש בפרישת נשא פסקא ל"ה ומסיק דגם בנקתב פ"א בני ממעט עובדי כו"ם אי לאו דרבי קרא וצ"יין נחל קדומים פרישת שלח לה ובאר בשדה ואהלי יצחק.

ואין מצוים אצלי לעיין בדב"ק: ה) המורם מפל האמור דכל היכא דכתיב בני הוא למעט גרים זולת היכא דאיכא ריבוי וכל מקום שנקתב גר לא לחנם נכתב אלא לפי שהיה מקום ס"ד למעטו הנצרך לכתוב גר הוציא מן המיעוט וכבר האריה הגרל"מ בהתורה והמצוה פ' ניקרא סי' קצ"א הנ"ל לבאר פמה מקומות שנקתב גר וביאר שהיה ס"ד מעט עיש"ב.

אף קלע"ד מעונשק שכר שכיר בפ' פי תצא (כ"ד י"ד) ל"ת שכיר עני ואביון מאחיה או מגרה למה לי דהא ליכא שום מיעוטא בההוא ענינא והאי גר הוא גר צדק כמ"ש בספרי שם סי' רע"ח וכיון דילפינן בכל התורה (היכא דליכא מיעוטא) דגר שנה לישראל בכל המצות מהיכא הנה ס"ד לומר דלא יהיה מנוהר על עונשק שכר הגר מאחר שישראל גמור הוא לכל המצות (חוץ ממה שנתמעט).

ומצאתי לרז"ל בעלי התוס' בב"מ דף קי"א ד"ה מגרף שהקשה ל"ל מכתב מגרף הא
מאחיה נפקא דגר נקרא אחיה בין לרבנן בין לר"י וכו' משמע דאי לא מאחיה לא הנה
ק"ל מידי ולא ידעתי למה.

הלא בסמוך הוקש' להם מרבית אמאי אצטרף למכתב גר ותושב פשיטא מה לי ישראל
מה לי גר צדק וכי בכל המצות אין ג"צ בכלל ישראל דשם פתיב אחיה מ"מ משמעות
דברי התוס' דאין פוננתם להק' דמאחיה נפקא אלא מסברא מאחר שהוא ג"צ פשיטא
דהוא כישאל גמור.

וכן מדברי הרא"ש שהביא הא"ז שם וז"ל. וכן קשה גבי רבית דכתיב ג"צ.

וכן בכ"מ לאזרח ולגר מאי אצטרף פשיטא דג"צ בכלל ישראל הוא לכל המצות אפי'
היכא דלא כתיב גר וצ"ל דלשום דרשה נכתב עכ"ל. ומבואר כמ"ש בעניויותין דמסברא
ק"ל בלא מאחיה א"כ הכי נמי תיקשי להו בענין שקר שזכיר.

ועל קושיתם מרבית עיין מ"ש באור לי סי' נ"א בסופו דמשום דכתיב בריש פרשת בהר
בני ישראל והו"א למעט גר הוצרך לכתוב גר ותושב וגו'. ובאמת זה דוחק.

אף עתה ראיתי בספר התורה והמצוה בפ' בהר סי' ע"ב שפירש גר ותושב הפתוב ברבית
דר"ל גר שהוא תושב והני"ו הוא ני"ו הביאור והשיג על פירש"י בהנמש שפי' גר צדק
ממשמעות הש"ס בב"מ ד' ע"א ע"ש ולפי זה אין מקום לקושית התוס' והרא"ש הנ"ל
כמובן, אף נעלם ממנו דברי התוס' הנ"ל שהבינו בכונת הפתוב כמ"ש רש"י אף אחר
שראו הסוגיא דב"מ דף ע"א כיעי"ש.

וכן הבין הרא"ש שהביא בא"ז כנז"ל דנראה דהו גרסי בש"ס גר זה גר צדק תושב זה
אוכל נבילות פדאיתא בת"כ ולא משמע להו הפי' כמ"ש הגרל"מ דאי הנה פתיב גר הו"א
דהוא ג"צ אהכי פתיב ותושב לבאר שהוא ג"ת.

דאין זה פשט הכרייתא אלא קושטא קאמר דגר הפתוב הוא גר צדק ותושב הוא ג"ת.
ולפי מה שהבין הגרל"מ בגר ותושב דרבית דלא אתי קרא לג"צ יגדל התקמה גבי עושק
שזכר שזכיר דמאי שנא דאצטרף למכתב גר בהדיא ואילו ברבית לא אצטרף אלא לגר
תושב אבל גר צדק ילפינן מסברא דהרי הוא כישאל גמור או משום דבכלל אחיה הוא
והכי נמי נימא בענין שק: ו) ומה שתי' התו' דאצטרף קרא בענין שק משום דכתיב באחיה
והו"א ממובחר שבאחיה כמו מקרב אחיה אי נמי הו"א ולא פל אחיה כמו מן העוף וגו'
עי"ש.

לכאורה הוא תמוה דנראין דבריהם היפך ש"ס ערוף בסנהדרין דף פ"ה סוף ע"ב
דדרשינן וגונב נפש וגו' אהד הגונב וגו' נאחד גר וע"מ וכו' ומשמע דמאחיו הוא דמרבינן
גר וע"מ וכמ"ש בברכ"י סי' תר"מ נכתב שכ"כ הרמב"ם כנז"ל הרי דמאחיו דרשינן
לרבות גר ולא דרשינן לרבות מובחר וכו' למעט גר צדק.

והכי הנה ס"ד למעט ג"צ ממאחיה דאצטרף לכתוב בהדיא. ועיין בא"ז שם שהקשה
הרא"ש ע"ד התוס' דלשתוק ממ"ם שמאחיה ולא לכתוב מגרף ותירץ דשמא נכתב לשום
דרשה ע"כ הנה גם הרא"ש נראה כמסכים דמאחיה הנה ס"ד למעט גר דלאו מובחר הוא

וכו' והוא היקף דרשת חז"ל בסנהדרין דמאחיו מרבין גר כלומר דאע"ג דכתיב בנ"י לא
ממעטינן גר פנין דכתיב אחיו וגר אחיו הוא.

והמ"ם הוא למעט עבדים לר"י או דלא משמע מיעוטא אליבא דרבנן שם דף פ"ו ע"א.
ובספרי פרשת פי תצא סי' תל"א דריש מאחיו ולא מאחרים.

משמע דגר הוא בכלל אחיו והמ"ם לא אתא אלא למעט עפוי"ם: ז) עוד קשה דאם פדברי
התוס' דמאחיה משמע מיעוט גר משום דלאו מוכח או משום דדרשינן ולא פל אחיה
א"כ מנ"ל לרבנן למפטר גונב מי שחציו עבד וחב"ח דהא טעמא דרבנן דפטרי הוא משום
דמאחיו לאפוקי עבד לא משמע להו משום דאחיו הוא במצות אייתר מיעוטי דבנ"י ומבני
חד למעט עבד וחד למעוטי ח"ע וחב"ח.

ואמאי לא דרשי לחיוב גונב מי שח"ע וחב"ח דנימא הכי מאחיו למעט עבד דלאו מוכח
הוא וכו' דהא ודאי עבד גריע מגר וכינן דדרשינן מיעוטא דגר משום דלאו מוכח ה"ה
וכ"ש דמעטינן ע"פ דרשה זו את העבד ומיעוטי דמבני דרשינן למעט חציו עבד וחב"ח
ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבנות.

אלא ודאי מוכח מהש"ס דלא דרשינן ממאחיו לאפוקי מי שאינו מוכח וכו' והכי נמי
נימא במאחיה. ובעניוטי איני יודע שום חילוק במשפט הלשון בזה בין מאחיו שבגונב
נפש למאחיה שבעושה, ולכאורה צ"ע: ח) ואפ"ל בדוחק דכונת התוס' בב"מ היינו לומר
דאי לאו דכתיב בעושה מגרה הנהו ס"ד לדרוש ממאחיה מוכח וכו' פדרשינן מקרב
אחיה.

אבל בטר דגלי קרא מגרה אמרינן דאין פונת הכתוב לומר מוכח וכו' ולא זו בלבד
בעושה אלא בכל דכונתי נמי לא דרשינן הכי משום דלא דמי למאי דדרשינן בעלמא
מוכח וכו' משום דהתם כתיב מקרב אחיה ואה"נ דאי כתיב רק מאחיה בלא מקרב לא
הנהו דרשינן מיניה מוכח וכו'.

וכן אתה אומר בהס"ד האחר שכ' התוס' לדרוש ולא פל אחיה דלא דרשינן הכי (אחר
שידענו ממגרה שבעושה) ואמרינן דלא דמי למו העושה דדרשינן ולא פל העושה משום
דיש לחלק בין תיבה יתירה מן העושה לאות אחת דמאחיה זה נ"ל ליישב בדוחק.

ובדרשת הספרי דדריש מאחיו למעט אחרים צריה להבין אמאי אצטריה קרא הא בהדיא
כתיב מבני ישראל ובכל דוכתא ממעטינן עפוי"ם מבנ"י ורבנן ור"י דפליגי במבני ישראל
איאתי לרבנות מי שח"ע וחב"ח משום מיעוט אח"מ נראה דלכ"ע אין שום ס"ד לרבנות
עפוי"ם ממש משום דמקרא מלא דבר הכתוב בנ"י דמעט עפוי"ם, ועי' בהתורה והמצוה
פ' ויקרא סי' ז': ט) עוד יש לתמוה עמ"ש התוס' (ב"מ קי"א ה"ג) דקשה דזימנין כתיב
לאזרח ולגר וזימנין לא כתיב.

ומאי שנא והוא פלא שלא זכרו הספרי שהביאו התוס' בכריתות דף ז' ע"ב דמתבאר דכל
היכא דאיכא מיעוטא בנ"י וכינצא והנהו ס"ד לפרש המיעוט על גר. מפרש הכתוב דלא
נמעט גר וכותב גר בפירוש או ע"י איזה ריבוי ואין נראה בעיני לומר דקושיותם היא
מדוע באיזה מקומות פרט הכתוב גר בפירוש.

ובאִיזוֹה מְקוֹמוֹת לֹא פָתַח בְּפִירוּשׁ אֱלֹא ע"י רִיבּוּי דְאִין זֶה בְּמִשְׁמַעוֹת דְּבִרְיָהֶם וצ"ע: י) וְדַע דְּכַתְבַּת הָרַב פּה"ד בְּסִי' נ"ה הַנֶּ"ל דְּדוֹנְקָא הֵיכָא דְכַתִּיב בְּנִי יִשְׂרָאֵל הוּא פְּשוּט דְּהוּא לְמַעוּטֵי גְרָיִם אֲבָל הֵיכָא דְכַתִּיב בְּיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ בְּחִלְיָצָה דְכַתִּיב לְהַקִּים לְאַחֵיו שְׁם בְּיִשְׂרָאֵל הוּא שְׁנוּי בְּמַחְלֻקַּת בִּירוּשְׁלַמִּי פ' מַצָּנֶת חִלְיָצָה ה"א אֵיפֹא מ"ד דְּבִישְׂרָאֵל מְרַבָּה גְרָיִם.

וְאֵיפֹא מ"ד דְּבִישְׂרָאֵל מְמַעֵט גְרָיִם. וְהֵרָא"ם פְּרִשְׁתָּא אָמְרַן (כ"ג מ"ג) פָּתַח דְּבִישְׂרָאֵל דְּכַתִּיב גְּבִי סוֹפָה כָּל הָאֲזַרְחָא בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בְּסַפְּוֹת מְרַבָּה גְרָיִם וכו' הוּא ע"ז דְּהַש"ס דִּילָן בְּסוֹפָה כ"ח ע"ב ס"ל כמ"ד דְּבִישְׂרָאֵל מְמַעֵט גְרָיִם מְדַאצְטְרִיף לְמַעֵט גַּר מְהָאֲזַרְחָא וּשְׁכ"כ הָרַב אֶהְלִי יְהוּדָא עַל הַסְפָּרֵי עי"ש.

וְעִינֵן לְהָרַב קָרְבַּן חֲגִיגָה דִּף מ"ד ע"א שְׁפָתַח שְׁדַבְרֵי הָרָא"ם הַנֶּ"ל הֵם לְפָרֶשׁ. דְּבִרֵּי רַש"י בְּחֻמְשׁ שְׁכ' דְּבִישְׂרָאֵל הוּא לְרַבּוֹת גְרָיִם וְהוּא מֵהַת"כ.

וְאֵע"ג דְּמַש"ס דְּסוֹפָה הַנֶּ"ל מְבֹאָר דְּמִבְּיִשְׂרָאֵל מְמַעֵטִין גְרָיִם שְׁאָמְרוּ שְׁלִפִי שְׁנֹאֲמַר בְּיִשְׂרָאֵל וְהֵייתִי אוֹמֵר לְמַעֵט גְרָיִם פָּתַח הָאֲזַרְחָא לְרַבּוֹת. מ"מ תַּפְס רַש"י דְּבִרֵּי הַת"כ דְּנוֹחִים יוֹתֵר לְפִשְׁט הַמְקַרָּא דְאֵילּוּ לְהַש"ס קִשָּׁה לֹא לְכַתְּוֹב לֹא ה"א וְלֹא נִי"ו לֹא לְכַתְּוֹב בְּיִשְׂרָאֵל דְּמִשְׁמַע מִיעוּט גְרָיִם וְלֹא לְצַטְרִיף לְכַתְּוֹב ה' דְּהָאֲזַרְחָא וְעַם שִׁי"ל וכו' מ"מ דְּבִרֵּי הַתו"כ נוֹחִים וכו' (עי' מַחְזִיק בְּרַכָּה ס' תר"מ שְׁרַמְזוּ בְּזוֹה לַמ"ש בְּרֵאשׁ דְּוֹד פ' בְּהַר וַאמ"א).

וְהִנֵּה מַה שְׁהַכְרִיחוּ מֵהַש"ס דְּסוֹפָה דַּס"ו דְּבִישְׂרָאֵל הוּא לְמַעֵט גְרָיִם כְּתוּבוּ כֵּן לְפִי גִיְרָסָא שְׁלִפְנִינּוּ. אִף הָרַב מִטָּה אֶהְרֹן דִּף נ"ח ע"ג הַכְרִיחַ מְדַבְרֵי הַרִיטְב"א בַּח' דְּגִיְרָסַת הָרֵאשׁוֹנִים הֵיא דְּמִשׁוּם דְּאֵי הֵנָּה כְּתִיב אֲזַרְחָא הו"א לְמַעֵט גְרָיִם הַנּוֹצְרֵי לְכַתְּוֹב ה' דְּהָאֲזַרְחָא לְרַבּוֹת.

וְלָכֵן ק"ל לְרִיטְב"א לֹא לְכַתְּוֹב הָאֲזַרְחָא כָּל עֵינְקָר וכו' וּמְסִיק בַּמַּט"א דְּגַם הַש"ס דִּילָן ס"ל דְּיִשְׂרָאֵל לֹא מְמַעֵט גְרָיִם וּכְדַעַת הַת"כ דְּבִישְׂרָאֵל לְרַבּוֹת גְרָיִם. וְכֵן הוּא בַּת"כ בְּפִרְשְׁתָּא קְדוּשִׁים (כ' פ' ב') גְּבִי עֲרִיּוֹת וּבַפ' אָמְרַן פ"ז דְּרִישׁ בְּיִשְׂרָאֵל לְרַבּוֹת נָשִׁים וְעַבְדִּים וכו' עִיש"ב וַא"כ מַה שְׁהַבִּיאוּ הַרְבָּנִים קָרְבַּן חֲגִיגָה וּפּה"ד וַא"י מְסוּנְגִיָּא דְּסוֹפָה נָפַל פִּתְאָא בְּבִירָא דְּמִשְׁם אֵין רְאָיָה (וְכֵן רְאִיתִי עֲתָה לְהִיד דְּוֹד בַּח' לְסוֹפָה שְׁפָתַח דְּמַדְבְּרֵי הַרִיטְב"א שְׁמַעִינּוּ דְּבָרוֹב הַנּוֹסְחָאוֹת לֹא הִנֵּה כְּתוּב הָאֲזַרְחָא לְרַבּוֹת הַגְרָיִם וְשִׁרְש"י בְּחֻמְשׁ אֶפְשָׁר דְּלֹא הֵנָּה גְרָיִם כֵּן וְאַצְטְרִיף לְמִילָף מִבְּיִשְׂרָאֵל וכו' עי"ש): יא) אִף אֲנִי תְּמִיָּה עַל הָרַב מַט"א דְּלִפִּי הַנְּרָאָה נְעֵלָם מְמַנּוּ סוּגְיָא עֲרוּכָה בִּיבְמוֹת ק"א ע"ב דְּמַמְעֵטִין ב"ד גְרָיִם מִבְּיִשְׂרָאֵל ש"מ דַּש"ס דִּילָן ס"ל דְּבִישְׂרָאֵל מִיעוּטָא לְגְרָיִם הוּא.

וְאֵיכָּה נּוֹכַל לְהַחְלִיט דַּש"ס דִּילָן ס"ל כַּהַת"כ דְּבִישְׂרָאֵל מְרַבָּה גְרָיִם (וְגַם מֵהַת"כ אֵין רְאָיָה כַּמ"ש לְהֵלָן בַּס"ד) וּלְפִי הַנְּרָאָה גַּם מְהַרְבָּנִים ק"ח וּפּה"ד וַא"י נְעֵלָם ש"ס דִּיבְמוֹת הַנֶּ"ל דְּמוֹכַח לְהַדְיָא דְּמִבְּיִשְׂרָאֵל מְמַעֵטִין גְרָיִם.

אֱלֹא דְצַרִּיף לְהַבִּין דַּש"ס אֵימָא דְלַר"י יִלְפִינּוּ דְּחִלְיָצָה פְּשָׁרָה בְּהַדְיוּטוֹת מְדַכְתִּיב בְּיִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל כָּל דְּהוּ מִשְׁמַע דְּמַדְכְּתִיב בְּיִשְׂרָאֵל מְרַבִּינּוּ וּש"מ דְּבִישְׂרָאֵל הָוִי רִיבּוּי וְאַתְמָהָא הֵיכִי נְדַרּוּשׁ חַד בְּיִשְׂרָאֵל רִיבּוּי וְחַד בְּיִשְׂרָאֵל מִיעוּטָא.

וְרֵאִיתִי לְהֵרֵב שְׂיִיגֵי קָרְבָן ע"ד הַיְרוּשׁ' הַנ"ל שְׁתַּמָּה הֵיכִי פְּלִיגִי בְּמִשְׁמַעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל
וּלְמַר הֵנִי לְרַבּוֹת וּלְמַר הֵנִי לְמַעַט עִי"ש. וְא"כ כ"ש שְׂיִישׁ לְהַקְשׁוֹת עַל חַד מ"ד הֵיכִי דְרִישׁ
חַד בְּיִשְׂרָאֵל רִיבּוּי וְחַד מִיַּעוֹט וְהַש"ק תִּיַרְץ לְתַמְיָהֶתּוּ דְתַרִי בְּיִשְׂרָאֵל פְּתִיבִי וְהֵנִי מִיַּעוֹט
אַח"מ וּמְרַבָּה גָרִים.

וּמ"ד לְמַעַט ס"ל דְחַד בְּיִשְׂרָאֵל הוּא לְהַדְיוּטוֹת וְאַיְדָה לְמַעַט גָרִים עִי"ש וּמוּכָן מְדַבְּרִי
דְלכ"ע בְּיִשְׂרָאֵל מִמַּעַט גָרִים וּמ"ד לְרַבּוֹת ה"ד מִשׁוּם דְכְּתִיבִי ב' בְּיִשְׂרָאֵל. דְּאִי לֹא הָנָה
פְּתִיב אֲלֵא חַד הָנָה דְרִשְׁיָנָן לְמַעַט.

וְנִרְאָה דְזֵהוּ ג"כ פְּנוּנְתוֹ בַּמ"ש אַח"כ בַּד"ה בְּיִשְׂרָאֵל. דַּמ"ש בַּת"כ פ' קְדוּשִׁים פְּרִשְׁתָּא
יּו"ד בְּיִשְׂרָאֵל לְרַבּוֹת נְשִׁים וְעַבְדִּים וְהַקְשָׁה לּוֹ א"כ הֵיכִי מִמַּעַטִּינָן גָרִים מְבִיִשְׂרָאֵל דְּאֵם
מְרַבִּינָן עַבְדִּים כ"ש שְׁנַרְבָּה גָרִים וְתִי דְאַתִּי כַּמ"ד לְרַבּוֹת אִינוּ ר"ל דְּמִשְׁמַעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל
לְרַבּוֹת דְעַדְדִּין לְחַלּוּחִית הַדְּיוֹ קַיְיִמַת שַׁכ' בְּסַמוּף דַּכ"ע ס"ל דְּבִיִשְׂרָאֵל הֵנִי מִיַּעוֹט אַח"מ
וּבְטָלָה מִחֻלּוּקַת.

אַלֵּא ר"ל דְכִי הֵיכִי דַמ"ד הֵכָא לְרַבּוֹת דְרִישׁ מִיַּעוֹט אַח"מ. כְּמוֹ כֵּן גַּבִּי מוּלְהָ אִיכָא
מִיַּעוֹט אַח"מ דְנָהִי דְלֵא פְּתִיב תַּרִי בְּיִשְׂרָאֵל.

מִיָּהוּ הַכְּתוּב וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר וְגו' מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וְגו' בְּיִשְׂרָאֵל. וְהֵנִי מִיַּעוֹט אַח"מ
לְרַבּוֹת (עֵינָן יָד מְלֶאכִי סִי' כ"ט דְשִׁיטַת הַש"ס דִּילָן דְגַם ג' מִיַּעוֹטֵי הֵנִי לְרַבּוֹת).

אַלֵּא דְאִין לְשׁוֹנוֹ מְדוּקְדָק דְלֵא הוּל"ל דְאַתִּי כַּמ"ד וְכו' דְלכ"ע וְדֵאִי הֵיכָא דְאִיכָא מִיַּעוֹט
אַח"מ הוּא לְרַבּוֹת וּמֵאִי דְהָנָה ק"ל הֵיכִי נְדְרוּשׁ חַד בְּיִשְׂרָאֵל לְרַבּוֹת וְחַד לְמַעַט יָפָה אָמַר
חַנ"ן יְדִינ' תו"ח כַּרְש"א הִי"ו דְלֵאוּ דְדְרִשְׁיָנָן לְבִיִשְׂרָאֵל רִיבּוּי לְהַדְיוּטוֹת דְוְדֵאִי בְּיִשְׂרָאֵל
מִיַּעוֹטָא הוּא אֲלֵא מִשְׁמַעוֹת דְקָרָא הֵכִי הוּא דְבְּכָל הַתּוֹרָה כִּי פְּתִיב יִשְׂרָאֵל הַדְּיוּטוֹת נְמִי
הוּוּ בְּכָל עַכ"ד הִי"ו.

וְאִין לְפַקְפַק ע"ד מִמַּאי דְאַמְרִינָן שֵׁם וְאַיְדָה בְּיִשְׂרָאֵל אַחְרִינָא פְּתִיב. דְּאֵם פְּדַבְּרִי אַף אִי
לִיכָא אַחְרִינָא יְלַפִּינָן שְׁפִיר תַּרְנֻנְיָהוּ כְּבָכָל הַתּוֹרָה דְכְּתִיב יִשְׂרָאֵל וְהַדְּיוּטוֹת בְּכָל
וּמִמַּעַטִּינָן גָרִים.

דִּי"ל דְהֵכָא בְּעֵי קָרָא יְתִירָה מִשׁוּם דְלֵא בְּאֵנוּ לְמַעַט גָרִים שְׁלֵא יְחַוְיָיְבוּ בְּחַלִּיצָה כִּי הֵיכִי
דְנִימַעוֹט לְהוּ מְבִיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ בְּעַלְמָא. אֲלֵא בְּאֵנוּ לְמַעַט דְיִינָנִים גָרִים וְזֵה עַנְנָן אַחַר וְאַפְשָׁר
הָיָה לָנוּ לִזְמַר דְאַף שְׁאִין חַלִּיצָה וְיָבוּם לְגָרִים מ"מ יְהִי כְּשָׂרִים לְהִיּוֹת ב"ד אַהֲכִי בְּעֵינָן
קָרָא יְתִירָה שְׁלֵא יְהִיָּה בַּב"ד שְׁלֵא גָרִים: יב) וְעִיקַר תְּמִיּהַת הַש"ק בְּהוֹרְמָנוּתִי דְמַר נִלְע"ד
דְאִין זוּ מִן הַתְּמִיּהַת פְּלֵל דְמַצִּינוּ פִּינְצָא לְזֵה בַּש"ס עֵינָן תְּמוּרָה ל' ע"ב בֵּית ה' אֲלֵהִיָּה פְּרַט
לְפָרָה וְחַכ"א לְרַבּוֹת הַרְקוּעִים וְכֵן הוּא בְּסַפְרֵי וּבִילְקוּט בְּמַקּוּמוֹ עִי"ש (אַלֵּא שְׁנַרְבָּה
מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם סוּפ"ד מַהֲל' אִיסוּרֵי מְזִבַּח שְׁהִי"ל גִּירְסָא אַחְרַת עִי"ש בַּלח"מ) הֵרִי
דְפְלִיגִי אִי בֵּית ה"א בָּא לְמַעַט אוּ לְרַבּוֹת (וְאוּלַי פְּנוּת תְּמִיּהַתּוֹ הִיא כְּשִׁשְׁנֵינְיָהֶם אָמְרוּ עַל
דְבַר אֲחָד דְמַר מְרַבָּה אוֹתוֹ וּמַר מִמַּעַט אוֹתוֹ מִשְׁא"כ בְּהֵיָא דְלְמַר מִמַּעַט פְּרָה וּלְמַר
מְרַבָּה רִיקוּעִים).

וְכַיִן סוּטָה י"ז ע"א דְלָמַר ה"א לְרַבּוֹת וּלְמַר לְמַעַט וְע"כ לָא ק"ל לְהַתּוֹס' אֵלָא הֵיכָא דְחַד תַּנָּא מִיחְלָפָא שְׂיִטְתֵּיהָ עי"ש אָבֵל מְמַר לְמַר וְדַאי לִק"מ וּמַעֲיָן זֶה עֵינָן סְנֵהֲדְרִין ע"ח בְּדִרְשָׁתָא וְאִישׁ כִּי יָבֵה כָּל נֶפֶשׁ דְלָמַר כָּל דְּהוּ נֶפֶשׁ וּלְמַר כָּל הַנֶּפֶשׁ.

וּבְבִכּוּרוֹת דָּף ג' ע"ב גְּבִי כָּל בְּכוֹר וְעִי"ש בְּתוֹס' דְּבִישְׁרָאֵל מְשַׁמַּע פּוּלְיָה יִשְׂרָאֵל וְכַמְּה דְרוּשִׁים סָמְכוּ עַל זֶה בְּפִסּוּק וְלֹא יִפְרַת כָּל בְּשׂוֹר וּבְפִסּוּק תּוֹעֵבַת ה' כָּל גַּב"ל וְכִינְצָא. עֵינָן בַּס' נְאוֹת יַעֲקֹב בְּקוֹנְטְרַס מַעֲנָה לְשׁוֹן אוֹת הַפָּ"ף דָּף כ"ב ע"ג.

וּלְפִי הַמְשׁוּעָר בְּדַעְתִּי נִמְצָא הַרְבֵּה פִּינְצָא לְזֶה אֵלָא שְׁאַנִּי עָנִי בְּדַעַת וּמְחַנְסֵר זְכוּרֹן לְמַצּוֹא דְבִרֵי חֲפָז. וְעֵינָן בְּנְאוֹת יַעֲקֹב בַּמַּע"ל בְּמַעֲרַכַת הַבֵּי"ת דָּף ח' ע"א שְׁהַקְשָׁה ע"ד הַרְא"ם הַגָּ"ל (בְּאו"ק יו"ד) דַּס"ל דְּבִישְׁרָאֵל מְרַבֵּה גְרִים.

מְדַדְרֵשִׁי בְּנִדְרִים דָּף ל"א וּבְסִנְהֲדְרִין נ"ט ע"ב בְּיִצְחָק וְלֹא כָּל יִצְחָק וּמְדַמְמַעְטִי בִּיבְמוֹת גְרִים מְבִישְׁרָאֵל. וְכַבֵּר פְּתַבְתִּי בְּאו"ק יו"ד דְּדְבָרֵי הַרְא"ם הֵם לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי רִש"י מֵהַת"כ וּשְׂכ' הָרַב ק"ח שְׁאָף שִׁס"ל לְהַת"כ הַיְפָּה הַש"ס תְּפִס רִש"י כְּהַת"כ שְׁהוּא לְפִי פֶשֶׁט הַמְקַרָּא וְא"כ לֹא נִפְלְאָתָא הוּא לְוֹמַר דַּהַת"כ לֹא דְרִישׁ הַנִּי לְמַעַט (אַחַר זמ"ר רְאִיתִי בְּיִשְׂרֵי לַב דָּף ק"ט סוּף ע"א וְנ"ל וְאַתָּה תַּחֲזֶה מִשְׁה"ק הָרַב מַע"ל מְש"ס דִּיבְמוֹת לְהַרְא"ם וּלְק"מ דְּרַא"ם בְּדַעַת הַת"כ קְאָמַר וּבְנִדְאֵי דְש"ס דִּילֵן פְּלִיג עַכ"ל וְהוּא כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי וְעֵינָן לְעֵינָן בְּבִאָר שְׁבַע פ"ק דְּכְרִיתוֹת ד"ה אֵין לִי אֵלָא יִשְׂרָאֵל וְאַמְצָא לְרַאוֹת מַה הַצִּיּוֹן הַלְזוֹ): יג) אֵלָא דְמַה שְׁהַכְרִיחַ הָרַב מַט"א דַּהַת"כ בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת ס"ל דְּמַתְּיַבְתָּ בִּישְׁרָאֵל מְרַבִּינָן נְרָאָה דְאֵינוּ מְוַכְרַח דְמַה שְׁהַבִּיא מְפָרֵשׁת עֲרִיּוֹת הַיְיָנוּ הָךְ דְּמִיְיָתִי הַש"ק וְאָמַר דְלָאוּ מְשׁוּם דְּהוּי רִיבּוּי אֵלָא מְשׁוּם דְּהוּי מִיעוּט אַח"מ וְכֵן מ"ש מֵהֵיא דְפָרֵשׁת אָמַר (כ"ב י"ח) גְּבִי בַעַל מוּם בִּישְׁרָאֵל לְרַבּוֹת נְשִׁים וְעַבְדִּים נְרָאָה דְעֵיקַר הַדְרָשָׁה הִיא לְעַבְדִּים דְאֵילוּ לְנְשִׁים לֹא צָרִיף קְרָא דְלֹא גְרִיעֵי מְנָשִׁי הַגְרִים דְּמְרַבִּינָן לְהוּ שֵׁם מַהְגֵּר וְכו'.

וְאִם כֵּן לְגַבִּי עַבְדִּים אֵיכָּא מִיעוּט אַח"מ דְּהַכְּתִיב בְּנִי יִשְׂרָאֵל מִבֵּית יִשְׂרָאֵל הַגֵּר בִּישְׁרָאֵל וְדִרְשִׁינוּ לִיה לְרַבּוֹת עַבְדִּים. וְכֵן מ"ש מֵהַת"כ אָמַר (כ"ג מ"ב) פְּרָשְׁתָּא י"ז הַיְיָנוּ הַהִיא דְסוּפָה עֵינָן בַּש"ק שֵׁם ד"ה תַּמָּן שְׁפִי בְּדָרְךָ זֶה דִּישְׁמִיעוּט אַח"מ.

וְא"כ אֵינוּ מְוַכְרַח דַּהַת"כ ס"ל דְּבִישְׁרָאֵל רִיבּוּי הוּא וְעֵינָן בְּסַפְרֵי פ' שׁוֹפְטִים ס' קַע"ט ד"ה וְהוֹגֵד לָךְ בִּישְׁרָאֵל אֵין לִי אֵלָא יִשְׂרָאֵל גְרִים נְשִׁים וְעַבְדִּים מְנִין ת"ל וְהוֹצֵאתָ. הָרִי דְמִבִּישְׁרָאֵל הֵנָּה מְשַׁמַּע לְמַעַט גְרִים וְכו' אֵי לָאו וְהוֹצֵאתָ.

וְשֵׁם פְּרָשָׁת כִּי תִצָּא בַד"ה וְהִנֵּה הַבְּכוֹר דְרִישׁ בִּישְׁרָאֵל לְמַעַט גְרִים. וְשֵׁם בְּפָרֵשׁת קְרַח סוּף ד"ה וַיִּדְבֵּר כָּל חֲרָם בִּישְׁרָאֵל לָךְ יְהִיָּה אֵין לִי אֵלָא חֲרָמֵי יִשְׂרָאֵל חֲרָמֵי גְרִים נְשִׁים וְעַבְדִּים מְנִין ת"ל כָּל חֲרָם.

הָרִי דְמְשַׁמְעוֹת בִּישְׁרָאֵל הוּא מִיעוּט. וְעֵינָן בַּהַתּוּה"מ נִיקְרָא ס' קַצ"א דְמְשַׁמַּע לִיה דְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל וּבִישְׁרָאֵל חַד שְׂעִיבָא הוּי לְמַעַט גְרִים וְהָכִי מְסַתְּבָרָא כִּינָן דְכֵן הוּא מְשַׁמְעוֹת הַש"ס וְהַסְפְרֵי וְגַם מֵהַת"כ אֵין רְאָיָה בְרוּרָה דַּס"ל בְּהַפָּה כְּאָמַר: יד) הֵן אָמַת דְלְכָאוּרָה הִנֵּה נְרָאָה לְהַכְרִיחַ דְּבִישְׁרָאֵל רִיבּוּי הוּא מְדִין בְּכוֹר בְּהַמָּה דְכְּתִיב בְּיָה (בָּא י"ג) קַדְשׁ לִי כָּל בְּכוֹר פֶּט כָּל רַחֵם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל.

ומוכח ממ"ש בפתוספתא פ"ב דבכורות דבהמת גרים חייבת בבכורה דגרסי' התם בהמת המדבר וגר שמת ואין לו יורשין פטורה מהבכורה. משמע דבחי הגר חייבת בבכורה ועיין בהלכות יו"ט להג' מרן מוהריט"א א' ב' דף נ' ע"ב (מדפוס ווארשא) בד"ה והנה ראיתי להתוספתא וכו' דעביד צריכותא למאי דתני תרי גונוי הפקר בהמת המדבר ובהמת גר וכו' ואמר מר דריןבנותא דגר וכו' הוא דאע"ג דנתעברה בחיי הגר ונראה למצנות בכור בזמן שהיו לה בעלים פטור משום דאזלינן בתר פטר.

מוכח ונדאי דס"ל דאם הנה פטר בחיי הגר חייבת בבכורה. וכ"כ שם ע"ד בד"ה והנה צריף להבין וכו' שהוקשה לו אמאי אצטריף ג' קראי למעט שותפות הנכרי וכו' דתרי קראי אצטריכו חד לבהמה טהורה וחד לפט"ח וצריכי וכו' והג' אצטריף לשותפות עם הגוי ונולד הבכור ונתגזיר אח"כ דפטור משום דפט"ר בישראל בעינן וחדית קרא דאף דנתגזיר אח"כ ובר חיובא הוא וסד"א פנין דעיקר הבכור הנה לישראל ומפני חלק הגוי נפטר עכשיו שנתגזיר ובר חיובא הוא ונסייבהו ליתנו לכהן קמ"ל דפטור עכ"ל הרי להדיא דבהמת גר איתא בבכורה.

וכן משמע ונדאי מסתמיות דברי הפוסקים דלא מעטו לפטור אלא שותפות עם הנכרי וצריף לדעת דמאחר דכתיב בנ"י אמאי לא ממעטינן גרים נמי. אף אי אמרינן דבנ"י ריבויא הוא ניחא דהכתיב (במדבר ג') הקדשתי לי כל בכור בישראל ומרבינן מיניה גרים זה הנה נ"ר לכאורה: טו) אף ראיתי בילקוט סי' תשנ"ה (בפ' קרח) ד"ה פטר רחם לכל בשר.

ונ"ל יכול אין לי שנקרת ברית על בכור בהמתו אלא משנקרת ברית על בכור בנו. אבל הלויים והגרים הואיל ולא נקרת ברית על בכור בהמתם אמרת פטר רחם לרבות לויים.

לכל בשר לרבות הגרים ע"כ הרי מצינו רבוי לגרים בבכור בהמתם (והוא מספרי זוטא) ומאי דלא נקטו בדרשתם לומר דמשום דכתיב בנ"י יש לומר דאין גרים בכלל ואהכי רביינהו קרא.

פשוט דהוא משום דבעי למימר דגם לויים יש ס"ד אהכי נקטי הס"ד משום דהנה ילפינן פטוריהו מבנין אב וכו': טז) והנה באור לי שם (סי' נ"א) כתב לתמוה עמ"ש הרב פה"ד בשם הספרי פרשת שלח גבי חלה בני ישראל לרבות גרים דהוא היפך הש"ס דילן והספרי עצמו דמבנ"י ממעט גרים ע"ש.

הנה אחר שהשגתי ס' הספרי חפשתי שם ולא מצאתי שדרשו פן. אף השגתי (בשאלה) ספר הילקוט הגד"מ בווארשא וראיתי שם ברמז תשמ"ז בד"ה וידבר וכו' שכתב ונ"ל בנ"י חייבים בחלה ואין נכרים חייבים בחלה או בנ"י למעט גרים.

אמרת דבר אל בנ"י לרבות גרים ואמרת אליהם ריבה נשים ועבדים. ובמראה מקום שם לא ציין ע"ז מי בעל דברים.

אף בסמוך קודם לכן (בסוף ד"ה וכי יגור) ציין ס"ז. ואם לזה נתפונן הפה"ד צ"ל דט"ס יש בפה"ד וצ"ל בנ"י למעט גרים.

ומשׁמעות הדְבָרִים הוא דס"ל להס"ז דאף דממעטין גרים מבנ"י מ"מ דְבַר אֵל הוּי רִיבוי פֶּמוּ וְאִמְרָתָּ. וּלְפִי זֶה בְּכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר דְבַר אֵל בנ"י גַם גְּרִים בְּכָלֵל וְכֵן מִשְׁמַע שֵׁם בַּפ' נִשְׂא רִמְזוֹ תש"י ד"ה דְבַר אֵל בנ"י רִיבֵה הַתּוֹלֵשׁ וְהַמּוֹרֵט וְאִמְרָתָּ אֲלֵיהֶם רִיבֵה הַמִּשְׁפָּשֵׁף וְכו' בנ"י נוֹדְרִין נְזִירוֹת וְלֹא עֶבְדִּים וְכו' אוֹ בנ"י פָּרֵט לְגָרִים אִמְרָתָּ אִישׁ אִישׁ לְרַבּוֹת אֵת הַגְּרִים (נִרְאֶה דר"ל פִּינִין דְּכֹתִיב אִישׁ א"כ יֵשׁ לָנוּ לֹאִשׁ דְּאִישׁ הִינּוּ גַר דְּהִכִּי נָמִי אֲמַרִּינּוּ בְּנִבְחִים ק"ג ע"א אִטוּ גַר לָאוּ אִישׁ הוּא.

וְעֵינֵינוּ מֵה שֶׁרְשָׁמְתִי בְּמַעֲרַכַת הָאֵל"ף אוֹת שֵׁנ"ג. וּמ"ש אִמְרָתָּ אִישׁ אִישׁ לָאוּ לְמִימְרָא דְּמִדְכָּפֵל תִּיבַת אִישׁ מְרַבִּינּוּ גְרִים דְּהָא לָא פְּתִיב אֲלָא חַד אִישׁ וּפְשׁוּט דְּהַפְּנוּנָה כַּמ"ש).

הִנֵּה מִשְׁמַעוֹת הַדְבָרִים הָאֵלֶּה דְּמִדְבַר אֵל מְרַבִּינּוּ תוֹלֵשׁ וְכו' ש"מ דְּדַרְרִישׁ דְבַר אֵל לְרַבּוֹת וְשֵׁם ג"כ נִרְאֶה מֵהַמְרָאָה מְקוֹם שֶׁהֵם דְּבָרֵי הַס"ז. וּסְבָרָא זֹו חֲדַת הִיא לִי וּמִדְבָרֵי הַש"ס וְהַסְפָּרֵי וְת"כ בַּכ"מ מִתְבָּאָר דְּלֹא ס"ל הִכִּי אֲלָא אֵף דְּכֹתִיב דְבַר אֵל מְמַעְטִינּוּ גְרִים מִבְּנֵי לִיפָא רִיבויי.

וְעִי' עוֹד בִּינְלִקוּט פ' נִשְׂא סִי תש"א עַל מֵאֵי דְּכֹתִיב דְבַר אֵל בנ"י אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מְכָל חֲטָאֵת הָאֲדָם דְּרִישׁ שֵׁם בְּסוּף ד"ה חֲבִיבִין וְכו' דְבַר אֵל בנ"י יִשְׂרָאֵל מִתְנַדִּים וְאִין מִתְנַדִּים לֹא ע"י נְכָרֵי וְלֹא ע"י תוֹשָׁב אוֹ בנ"י פָּרֵט לְגָרִים אִמְרָתָּ אִישׁ.

וְהִגִּיהַ שֵׁם בַּז"ר דַּצ"ל אִמְרָתָּ אִישׁ לְרַבּוֹת הַגְּרִים. וּבִלֵּא תוֹסַפַת זֶה ג"כ מוּבָן הַפְּנוּנָה.

וּדְבָרִים אֵלּוּ הֵם מֵהַס"ז לְמַדְנּוּ דְּגַם הַס"ז בַּג' מְקוֹמוֹת הַנָּ"ל ס"ל דַּמְבַּנ"י מְמַעְטִי גְרִים וְאִינִי יוֹדַע אֲמֵאֵי לֹא דְרִישׁוּ מְדַבַּר אֵל לְרַבּוֹת גְרִים כְּכִסִּי תש"י וְתש"מ"ז הַנָּ"ל וּמְצִאֵתִי לְהַגְרֵל"מ בַּס' הַתּוֹרָה וְהַמְצָנָה בְּפָרֶשֶׁת מְצוֹרַע סִי קִי"ט שֶׁהִבִּיא דְבָרֵי הַס"ז שֶׁבִּינְלִקוּט פָּרֶשֶׁת שְׁלַח גְּבִי חֲלָה הַנָּ"ל בְּזֶה הַלְשׁוֹן בנ"י חֲזִיבִים בְּחֻלָּה וְלֹא גְרִים אוֹ בנ"י לְרַבּוֹת גְרִים וְאִמְרָתָּ לְרַבּוֹת נָשִׁים וְעֶבְדִּים וְכַתֵּב דִּיּוֹתֵר טוֹב לְהִגִּיהַ שֵׁם בנ"י לְמַעַט גְרִים.

ת"ל וְאִמְרָתָּ לְרַבּוֹת גְרִים נָשִׁים וְעֶבְדִּים מְשׁוֹחֲרָרִים (וְכַמ"ש בִּינְלִקוּט הַנַּד"מ) וְשׁוֹב הִבִּיא מ"ש הַסְפָּרֵי זוּטָא הוּבָא בִּינְלִקוּט דְּרַף רַכ"ח ע"ג (אִין הַדְפִּים מְכַוְּנִים לְהַדְפּוֹס חֲדַשׁ) וְהוּא בְּרִמְזוֹ תש"ן ד"ה דְבַר וְכו' לְעַנְיָן צִיצִית בנ"י חֲזִיבִים וְלֹא עַפּו"ם אוֹ בנ"י פָּרֵט לְגָרִים אִמְרָתָּ וְכו' דְבַר אַבְנֵי לְרַבּוֹת הַגְּרִים וְאִמְרָתָּ רִיבֵה עֶבְדִּים.

וְהִבִּיא ג"כ דְבָרֵי הַיִּלְקוּט דְּרַף ר"ד ע"ג (שֶׁהוּא בַּסִּי תש"א שֶׁהִבִּיאֵתִי לְמַעְלָה) וּלְפִי דְרַכּוֹ רוּצָה לֹאִין פְּנוּנָת הַס"ז לְרַבּוֹת מְדַבַּר אַבְנֵי אֲלָא עֵינֵי הַרִיבוי הוּא מוֹאֲמַרְת (עִי"ש דְּלֹא אֲתִינּוּ לְהִכִּי) וְעוֹד הִבִּיא מ"ש בְּדָרַף רַכ"ה ע"ב (הוּא בַּסִּי תש"מ"ה בַּד"ה דְבַר אֵל בנ"י) דְבַר אַבְנֵי מְשָׁל צִיבּוֹר נְסֻכִים בָּאִים וְלֹא מִיחִידִים גְרִים נָשִׁים וְעֶבְדִּים מְנִין לְרַבּוֹת גְרִים נָשִׁים וְעֶבְדִּים אִמְרָתָּ וְיַדְבַר ה' א"מ לְרַבּוֹת יַחֲדִים דְבַר אֵל בנ"י לְרַבּוֹת גְרִים וְאִמְרָתָּ לְרַבּוֹת נָשִׁים וְעֶבְדִּים.

וְכֵן בִּינְלִקוּט סִי תש"פ צוֹ אֵת בנ"י לְרַבּוֹת גְרִים וְאִמְרָתָּ לְרַבּוֹת וְכו' וְשֵׁם סִי תש"ן בְּפָרֶשֶׁת פָּרָה דְבַר אַבְנֵי לְרַבּוֹת גְרִים וְכו' (עִי"ש מ"ש לְפָרֶשׁ לְפִי דְרַכּוֹ) לְמַדְנּוּ מְכָל מְקוֹמוֹת אֵלּוּ דְּגַם הַסְפָּרֵי זוּטָא קֵאֵי בְּשִׁטָּה זֹו דְּאִין גְרִים בְּכָלֵל בנ"י וְאַצְטְרִיךְ קָרָא לְרַבּוֹת אוֹ מְדַבַּר אוֹ מוֹאֲמַרְת.

וכן מְפֹרָשׁ יִנְצָא מִמַּ"שׁ בַּיִלְקוּט בְּסִי' תִּשְׁנֵ"א ד"ה דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנֵי עוֹשֵׂי פֶסַח
ב' וְאֵין גְּרִים עוֹשֵׂי פֶסַח שְׁנֵי ע"כ וּבְסִי' תִּשְׁנֵ"ה ד"ה בְּיִפְוֹרֵי פֶל אֲשֶׁר בְּאַרְצָם וְכו' מִנֵּין
בְּיִפְוֹרֵי גְרִים ת"ל בְּיִפְוֹרֵי פֶל.

וּא"כ בַּעֲכ"ל דְּבַפּה"ד יֵשׁ ט"ס וצ"ל בְּנֵי לְמַעַט גְּרִים וְכו': יז) וְהִנֵּה לְפִי כָּל הַרְשׁוּם
נִרְאֶה פְּשׁוּט דְּמַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְמַעֲטִינֵן עֲבָדִים פִּי הֵיכִי דְּמַמְעֲטִינֵן גְּרִים. וְרֵאִיתִי לְהֶרֶב מִזֵּל
שְׁעָה בְּד' ל"ה סוּף ע"ב שַׁעַמ"ש הַרְמַב"ם בַּפ"ב מֵהֶלְכוֹת חֲגִיגָה דְּמַדְּכָתִיב בְּבֹא פֶל
יִשְׂרָאֵל לִירְאוֹת מְמַעֲטִינֵן מִי שְׁחָצִיזוּ עֲבָד וְחַב"ח.

כְּתִב דֹּאע"ג דְּרָרְשָׁה זֹו לֹא יִדְעֵנוּ מְקוּמָה יֵשׁ רֵאִיָּה לְזֶה מְסוּגְלֵי דְּסִנְה' דָּף פ"ו ע"א גְּבִי
גוֹנֵב ח"ע וְחַב"ח וְקִי"ל כְּחֻכְמִים וְכִמוֹ שְׁפֶסֶק הַרְמַב"ם וְכו' וְכִי הֵיכִי דְּהֵתָם מְמַעֲטִינֵן ח"ע
וְחַב"ח מְדַכְּתִיב בְּנֵי ה"ה גְּבִי רֵאִיָּה וְהוֹקְשָׁה לוֹ מִמַּ"שׁ בְּנִדָּה דָּף ל"ד לְעֵנֵן זְבִין בְּנֵי
וְלֹא עֲכוּ"ם מְשַׁמַּע דְּעֲבָד מְטַמֵּא בְּזִיבָה וְכ"פ הַרְמַב"ם בַּפ"ב מֵהֶלְכוֹת מְטַמֵּאי מְשַׁכְּב וְצַדֵּד
בְּזֶה וּמְסִיק בַּצ"ע וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ מְשַׁנָּה שְׁלֵמָה דַּפ"ב דְּזָבִים וּפִי' הַרְע"ב דְּמוֹאֲמַרְת מְרַבִּינֵן
עֲבָדִים.

וְכֵן הוּא בַּת"כ וְהִבִּיאֵו רַבִּינוּ שְׁמִשׁוֹן שְׁם וְכ"כ הַרְמַב"ם בְּפִי' הַמְשַׁנִּיּוֹת עִי"ש. וְא"כ אֵין
שׁוּם סְתִירָה מֵהֵיא מִשׁוּם דְּאִיכָא רִיבּוּי.

וְעו"ק דְּלִפִּי מַה שְׁרוּצָה לְהַכְרִיחַ מֵהֵיא דְּנִדָּה דְּעֲבָדִים מִיִּקְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כְּאֲשֶׁר יִרְאֶה
הַרְוָאָה בְּדַב"ק) כ"ש דֵּיִשׁ לְנוּ לֹמַר כֵּן גְּבִי גְרִים דְּנִכְלָלִים בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. וְהוּא פְּלֵא אִיךְ
נִעְלַם מִמֶּנּוּ פֶל הַנְּז"ל דְּמַבְּנֵי אֲרַב הֵיטֵב דְּמַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְמַעֲטִינֵן גְּרִים וְאַצְטְרִיךְ קְרֵא
לְרַבּוּיִינְהוּ וְהִיּוֹתֵר תִּימָה דְּמַר קַעְסִיק בְּסוּגְיָא דְּסִנְהֶדְרִין וְלֹא רֵאִה מ"ש הַתּוֹס' דְּהוֹקְשָׁה
לְהֵם מֵהֵיא דְּנִדָּה (גְּבִי גַר) וְכ' דֵּיִשׁ רִיבּוּי וְכו'.

וְכִמוֹ כֵּן י"ל גְּבִי עֲבָד. גַּם מ"ש בַּתו"ד (כְּשֶׁהִבִּיא רֵאִיָּה לְהַרְמַב"ם מְש"ס דְּסִנְהֶדְרִין הַנְּז"ל)
וְקִי"ל כְּרַבְּנֵן וְכו' לֹא יִדְעֵתִי אֲמַאי הַנְּצַרְךְ לְזֶה דְּהָא גַּם מְדַר"י נְשַׁמַּע שְׁפִיר דְּבִנֵּי מְמַעַט
מִי שְׁחָצִיזוּ עֲבָדוֹחַב"ח וְהֵתָם דְּמַחְיִיב הֵיִינּוּ מִשׁוּם דְּהֵי מִיעוּט אַח"מ כִּיעִי"ש.

וּמְצִאתִי לְמ"מ רַל"צ בְּסֵה"ב מְנַחֵה טְהוֹרָה דָּף קִי"ג ע"ב שְׁכַתְּב ע"ד הַרְב מִז"ש דְּנִעְלַם
מִמֶּנּוּ הַתּו"כ דְּמַרְבָּה עֲבָדִים מְוֹאֲמַרְת לְנִזִּירוֹת וּלְזָבִין ע"ש שְׁלֵא זָכַר מִתְּנִי דַּפ"ב דְּזָבִים
וְדַבְּרֵי הַמְּפָרְשִׁים הַנְּז"ל וְדַבְּרֵי הַתּוֹס' בְּסוּף דְּסִנְהֶדְרִין הַנְּז"ל וְהוּא פְּלֵא שְׁנַעְלַם מֵהֵם דְּבַרֵּי
הַתּוֹס' בְּאוֹתוֹ פָּרַק בְּאוֹתוֹ מְקוּם וצ"ע: יח) עוֹד כְּתִב הַרְב מִזֵּל שְׁעָה שְׁם דְּכִי הֵיכִי דְּבַגּוֹנֵב
נְפֵשׁ אֲצְטְרִיךְ תְּרִי קְרֵאֵי חַד לְעֲבָד גְּמוּר וְחַד לַח"ע וְחַב"ח הֵכִי נְמִי אֲצְרִיכֵנּוּ בְּרֵאִיָּה תְּרִי
קְרֵאֵי.

אַת פְּנֵי הָאָדוֹן לְאִפּוֹקֵי עֲבָד גְּמוּר שְׁיֵשׁ לוֹ אָדוֹן אַחַר. וְכָל יִשְׂרָאֵל לְאִפּוֹקֵי מִי שַׁח"ע.

וְהַרְמַב"ם לֹא הַנְּצַרְךְ לְאַתּוּי קְרֵא הַמְּפֹרָשׁ בְּש"ס וְלֹא מִיִּתִּי אֵלָא דְּרִשָּׁא דְּקְרֵא אַחְרִינָא
כ"ל. וְקַלְע"ד דְּהָא מְבֹנְאָר בְּש"ס חֲגִיגָה דָּף ע"א דְּמַאֵל פְּנֵי הָאָדוֹן מְמַעֲטִינֵן מִי שְׁחָצִיזוּ
עֲבָד וְחַב"ח שְׁיֵשׁ לוֹ אָדוֹן אַחַר מִיִּקְרִי וְא"כ כ"ש עֲבָד גְּמוּר וְל"ל קְרֵא דְּכָל יִשְׂרָאֵל לְמַעַט
עֲבָד גְּמוּר וְגַם לְפִי מ"ש הַרְב דְּמַפְּל יִשְׂרָאֵל מְמַעֲטִינֵן מִי שַׁח"ע וְכו' א"כ כ"ש שְׁיֵשׁ לְמַעַט
פְּלו עֲבָד וְל"ל אֵל פְּנֵי הָאָדוֹן.

ותו דבֿהֿדֿיָא אַתְמַר בֿשׁ"ס שְׁם דְּלַמְעַט עֶבֶד גָּמֹור לֹא צָרִיךְ קָרָא דִּילִיף לֵה לֵה מֵאַשְׁה. וא"כ הדק"ל לְמַה לִּי תִרִי קָרָאִי.

גַּם מ"ש דְּהֶרְמֵב"ם לֹא הוֹצֵרָה לְהִבִּיא דְרִשָּׁא הַמְפֹרְשֵׁת בֿשׁ"ס וכו' אִין דְּבָרִיו נוֹחִים לַענ"ד דְּאִין דְּרַךְ הֶרְמֵב"ם בְּכַף. סו"ד דְּדַבְרֵי הָרַב מִז"ש בְּזֶה נִפְלְאוּ מִמְנִי.

וְהִנֵּה נ"ל לֹמַר דְּאוּלֵי הֶרְמֵב"ם הִנֵּה גָרִים בֿשׁ"ס הָאִי יִלְפוּתָא דְמִבְּבָא כָּל יִשְׂרָאֵל. וְכֵן סוּמָא בְּאֶחָד מֵעֵינָיו מִמְעֻטִּין בֿשׁ"ס מִיָּרְאָה יִרְאָה.

וְאִילוּ הֶרְמֵב"ם בֿפ"ב שְׁם מְמַעַט מְקָרָא דְבָבָא כ"י לְרֵאוֹת עֵי"ש בֿלח"מ וצ"ל דְּכָף הִנֵּה גוֹרֵס בֿשׁ"ס כְּמוֹ שְׁנִירְאָה מִמ"ש בֿפִּיה"מ. אֲלָא דְשָׁם כְּתוּב פִּיטוֹר הָעֶבְדִּים מִהָאֲדוֹן כִּיעֵי"ש.

וְעֵינִין לְהִרְע"ב שְׁם שְׁפַתְב דְּעֶבְדִּים פִּטוֹרִים שְׁכָל מְצוּה שְׁאִין הָאֲשֵׁה חֲיִיבָת וכו' וְעוֹד הוּא אוֹמֵר בְּבָא כָּל יִשְׂרָאֵל וְעֶבְדִּים לָאוּ בְּכָלֵל יִשְׂרָאֵל נִיגְהוּ ע"כ כְּפִנְתוֹ לֹמַר דְּעֶבֶד גָּמֹור מִמְעֻטִּין מִג"ש דְּלֵה לֵה.

וּח"ע מִבְּבָא כָּל יִשְׂרָאֵל. וְהוּא תִּימָה דְשְׁבִיב דְרִשָּׁה דְש"ס בְּדוֹפְתָה וְנִסְיָב קָרָא אַתְרִינָא וְלֹא יִדְעָתִי אֲמַאי לֹא הָעִיר ע"ז רַבִּינוּ הַתּוּ"ט.

וּצ"ל דְּהֶרְמֵב"ם כְּשֶׁחֲבַר ס' הִיָּד רָאָה גִירְסָא אַחֲרָת בְּהַש"ס וּבְחַר בָּהּ מֵאִיזָה טַעַם שְׁהוֹכָשֵׁר בְּעֵינָיו. וְהִרְע"ב נִמְשָׁף אַחַר גִּירְסָתוֹ שִׁבְס' הִיָּד שְׁהוּא אַחֲרוֹן.

וּבְחַרְשׁ מֵאֲזוּנוֹ אַחַת פִּי הִרְע"ב מְלַמְעֵן יִשְׁמְעוּ וְהַקְשָׁה הַג' שׁוֹש"ל אֲמַאי שְׁבִיב דְרִשָּׁה פְּשׁוּטָה שִׁבְהַש"ס בְּאֲזוּנֵיהֶם עֵי"ש. וְיֹתֵר יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל הַר"מ בְּחַבּוּרוֹ שְׁפַתְב מְלַמְעֵן יִשְׁמְעוּ (כִּי מִמְנֹו לְקַח הִרְע"ב) וְאִילוּ בִּפִּיה"מ כְּתוּב מִבְּאֲזוּנֵיהֶם וצ"ל כְּמוֹ שְׁפַתְבִּתִּי וק"ל.

ש"ר מ"ש הָרַב מֵעֵינִין גָּנִים ה"ד בִּס' יִקְהִיל וְשִׁלְמָה דָּף נ"ה ע"ב הָאֲרִיף בְּדַבְרֵי הֶרְמֵב"ם שְׁפַתְב הַטַּעַם מְלַמְעֵן יִשְׁמְעוּ ע"ש. (וְהַגִּיעַ לִידֵי מִשְׁנִיּוֹת עִם תּוֹס' רַעַק"א וְרֵאוּתִי שְׁהַקְשָׁה ע"ד הִרְע"ב דְּלִפִּי זֶה יִהְיֶה ח"ע וְחַב"ח חֲיִיב וְאִילוּ בְּסוּגִינִין אֲמַרִּין דַּח"ע וְחַב"ח פִּטוֹר שְׁנַאֲמַר הָאֲדוֹן מִי שְׁאִין לוֹ אֲלָא אֲדוֹן אֶחָד וכו' וְהִ"ל לְהִרְע"ב לְבָאֵר וכו' עֵי"ש.

וְלַענ"ד הָא ל"ק דְּנֻדָּאִי זֶהוּ כְּפִנְתוֹת הִרְע"ב דְּעֶבֶד גָּמֹור מִמְעֻטִּין מִהַג"ש וְשַׁח"ע וְחַב"ח מְקָרָא וְהוּא כְּלִשׁוֹן הֶרְמֵב"ם וְכִנְוִנְתָּם לְכַף. אִף מֵה שֵׁיִשׁ לְהָעִיר הוּא דְשְׁבִיב דְרִשָּׁה דְבַהַש"ס בְּדוֹפְתָה כְּאֲמֹור וְכֵן מ"ש לְקַמֵּן גַּם גָּרִים יִהְיוּ פִטוֹרִים וכו'): (יט) עוֹד יֵשׁ לְהַבִּין לִפִּי דְרִשָּׁה זֹו דְּמִכָּל יִשְׂרָאֵל מִמְעֻטִּין ח"ע וְחַב"ח א"כ נִמְעַט נְמִי גָרִים כְּדִמְמַעֻטִּין בְּכָל דְּוִקְתָּא גָרִים מְדַכְתִּיב בְּנִי יִשְׂרָאֵל כְּמִבְּנָאֵר בְּכָל מֵה שְׁפַתְבְּנוּ לְמַעְלָה.

וּא"ל דְּהֶרְמֵב"ם ס"ל דַּע"כ לֹא מִמְעֻטִּין גָרִים בְּכ"מ אֲלָא כִּי כְּתִיב בְּנִי יִשְׂרָאֵל דְּמִשְׁמַעוֹת בְּנִי יִשְׂרָאֵל הוּא דְאַבִּיָּהֶם יִשְׂרָאֵל יְצָאוּ גָרִים שְׁאִין אֲבִיָּהֶם יִשְׂרָאֵל. אֲבָל כִּי כְּתִיב יִשְׂרָאֵל לֹא מִמְעֻטִּין גָרִים דְּגַר שְׁמֵל וְטַבֵּל הָרִי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל גָּמֹור וּמִשׁוּ"ה אִינוּ בְּדִין לְפִטוֹר אֶת הַגֵּר מִדִּין רָאָה.

וּמֵה גַם דְּכְתִיב כָּל יִשְׂרָאֵל דְּמִשְׁמַע כָּל שְׁהוּ מִיִּשְׂרָאֵל וּמִרַבִּין גָרִים מְכָל (אִף, אִם אִין גֵּר בְּמִשְׁמַעוֹת יִשְׂרָאֵל) וְאִין לֹמַר דְּמִשׁוֹם דְּקָרָא דְבָבָא כָּל יִשְׂרָאֵל נִאֲמַר בְּפִרְשֵׁת הַקְהֵל שְׁגַם גֵּר חֲיִיב כְּדַכְתִּיב וְגַרְף בְּהַהוּא עֵנִינָא ה"ה נְמִי לְרָאָה דְּגַר חֲיִיב.

דַּהְרֵי נָשִׁים דָּאָף דְּחִיבוּת בְּהַקְהֵל לִיתְנָהוּ בְּרֵאֵיהּ מְשׁוּם מְיַעֲוֹטָא דְּזִכּוּרָא א"כ אִי מְשַׁמְעוּת
יִשְׂרָאֵל מְמַעַט בְּעֵלְמָא גַּר הָכִי נָמִי בְּרֵאֵיהּ גִּימָא דְּמַמְעַט גַּר פְּדֻמְמַעַט אִשָּׁה אָף דְּאִתָּא
בְּהַקְהֵל.

וְעִי"ש בְּסוּף דְּחִיבֵיהּ ל"ל קָרָא מ"ע שְׁהַזְג"ר וְכו' סד"א גִּילְף רֵאֵיהּ מְהַקְהֵל וְכו' וְצַר לִי
מְאֹד שְׁלֵא רֵאִיתִי בְּסד"ר דְּשְׁכִיחֵי גַבְאֵי מִי שְׁהַתְעוּרָר ע"ז וְאִין סָפֵק שְׁשִׁגִיתִי בְּדָבָר וְאִת"מ
(וְעִי' לְקַחֵן אוֹת צ"ד מ"ש שָׁם עוֹד בְּעֵיקָר פְּלָלִין בְּסד"ד): הַ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פִּי פְתִיב בְּקָרָא
אִי מְמַעַטִּין בְּנוֹת.

פְּתִיב הָרַב מַג"א סִי' י"ד סק"ב דְּבָכָל דְּנִכְתָּא מְמַעַטִּין נָשִׁים דְּדַרְשִׁין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא
בְּנוֹת. וּמָרְן חִיד"א בְּבֵרְכֵי יוֹסֵף שָׁם פְּתִיב דְּכָל הֵיכָא דְּלִיכָא סְבָרָא שְׁלֵא לְמַעַטָן מְמַעַטִּין
לְהוּ וּגְבִי צִיצִית יֵשׁ סְבָרָא שְׁלֵא לְמַעַטָן.

וְעִינן אוֹר לִי סִי' ע"ז שְׁהַק' ע"ד דָּא"כ בְּבֵרְכַת פְּהֵגִים אַמְאֵי אִיְצְטְרִיף רִיבּוּיָא בְּסוּטָה ל"ח
ע"א לְרַבּוֹת נָשִׁים הָא אִיכָא סְבָרָא שְׁלֵא לְמַעַטָן דְּאִטּוּ גְבֵרֵי בְּעוּ בְּרַכָּה נָשִׁי לֹא בְּעוּ בְּרַכָּה
עִי"ש מַה שְׁתִּירָץ וּבְהַכְרַח צְרִיף לְדַחֵק כַּמ"ש בָּאוּר לִי דְּהָא חֲזִינן בְּש"ס ב"ב ק"י ע"ב
אַלָּא מַעַתָּה לְמַעַן יִרְבוּ וְכו' בְּנִיכָם וְלֹא בְּנוֹתִיכָם בְּרַכָּה שְׁאֵנִי.

ש"מ דְּלַעֲנִין בְּרַכָּה יְדַעִין מְסָבָרָא שְׁלֵא לְמַעַט נָשִׁים וְא"כ בְּבֵרְכַת פְּהֵגִים צ"ל דְּהֵנָּה ס"ד
לְמַעַט נָשִׁים מְשׁוּם דְּכָל הַמְבָרָךְ מְתַבְרָךְ וְכו' צְרִיף קָרָא וְאִפ"ל עוֹד דְּמֵאֵי דְּאָמְרוּ בְּש"ס
סוּטָה הוּא בְּאִשְׁגֵרַת לִישָׁן וְעֵיקָר קָרָא אִיְצְטְרִיף לְרַבּוֹת גְּרִים וְעַבְדִּים וְעִינן זְבָחִים ט"ו
ע"ב בְּנֵי לְמַעוּטֵי מֵאֵי אִי לְמַעוּטֵי נָשִׁים קָרְבֵן נָשִׁים מִי קָרַב בְּטוֹמְאָה מְשַׁמַּע מְשׁוּם דָּאִין
סְבָרָא לֹא מְעַטִּין לְהוּ.

וְהָרַב חִקְרֵי לֵב בְּזִכְרוֹנוֹתֵיו שְׁבַס' יִשְׁרֵי לֵב ד' ק' ע"ג צִינן ש"ס יְבָמוֹת ע"ז ע"ב בְּנִים וְלֹא
בְּנוֹת וְאָף ר"י מְשַׁמַּע דְּהֵנָּה מוֹדָה אִי לֹא דְתִלְאוּ הַפְּתוּב בְּלִיְדָה. וְש"ס חֲגִיגָה ד' ט"ז ע"ב
וְקִידוּשֵׁין ל' וד' ל"ו וְשָׁם פְּתִיב הָרִיטְבָ"א דְּמֵן הַדִּין הֵיךָ לְנוּ לּוֹמַר דְּגַם בְּמַל"ת שְׁנַאֲמַר
בְּהֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּנָשִׁים לִיתְנָהוּ בְּהוּ וְכֵן בְּמַצְנֵת עֲשֵׂה שְׁלֵא הַזְמֵן גְּרָמָא אֵלָּא דְּהָא רִבִּינְהוּ
רַחֲמָנָא וְכו' שְׁהַשְׁנוּה הַפְּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבַתוֹרָה וְכֵן בְּנִדְרִים וּבְנִדְבוֹת
אֵע"ג דְּכַתִּיב בְּנֵי הָא רִבִּינְהוּ רַחֲמָנָא דְּכַתִּיב אִישׁ אִישׁ לְרַבּוֹת נְכָרִים וְכו' וְכ"ש נָשִׁים.

וּבְתֵרוּמָה דְּכַתִּיב בְּנֵי וְאִפִּי"ה פְּתִיב וְיָבוֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים מְעַצְמֵן הִבִּיאוּ. אִי נָמִי
דְּנִדְבָה הוּא וְכָבֵר אִיתְרַבּוּ לְנִדְבָה עִי"ש וּמְשַׁמַּע מְדַבְּרֵי שְׁבַמְצָנֵת עֲשֵׂה שְׁלֵא הַזְמֵן גְּרָמָא
אָף דְּכַתִּיב בְּנֵי גַם נָשִׁים בְּכָלֵל אָף בְּלֹא שׁוּם רִיבּוּי וּלְפִי"ז יֵשׁ לְהַבִּין אַמְאֵי צְרִיף רִיבּוּי
גְבִי חֵלָה כַּמ"ש הָרַב פְּתַח הַדְּבִיר בְּרַס"י י"ד בְּשֵׁם הַסְּפָרִי פְּרִשְׁתָּ שְׁלַח וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם
רִיבָה נָשִׁים וְעַבְדִּים (עִינן מ"ש לְעֵיל אוֹת ד' או"ק י"ב) וְכַתִּיב שָׁם בְּשֵׁם הַרְמַג"א בְּנוֹת
רַעֲנָן דָּאֵע"ג דַּמ"ע שְׁלֵא הַזְמֵן גְּרָמָא הִיא אִיְצְרִיף לְרִבּוּי נָשִׁים מְשׁוּם דְּכַתִּיב בְּרִישָׁא
בְּנֵי וְכו' עִי"ש וּלְפִי הַמּוֹבֵן מְדַבְּרֵי הָרִיטְבָ"א א"צ שׁוּם רִיבּוּי.

וְעִי"ש עוֹד בְּפַה"ד שְׁכַתִּב בְּשֵׁם הַרְבַּנִּים א"ר וּפִי שְׁנִים דְּחוֹלְקִים עַל הַרְמַג"א דְּבַכ"מ
בְּנֵי וְה"ה בְּנוֹת חוּץ מִב' הַמְּקוֹמוֹת שְׁרַמְז הַרְמַג"א וְהִבִּיא מ"ש רַא"ם רִישׁ פ' אֶמְרוּר דְּכָל
דְּלִיכָא בְּנֵי יְתִירָה אֲמַרִּין בְּנֵי וְה"ה בְּנוֹת וְשִׁנְח"י חוֹלְק עַל הַרַא"ם וְכַס' פִּי שְׁנִים הַק'
עַל הַנַּח"י דְּמַה יַעֲנֶה לְמַצְנֵת שְׁמִיטָה וּמוֹעֲדִים וּמְלָאכָה בְּשַׁבַּת וְכַתִּב בְּפַה"ד דְּעַל הַמ"ע

יש רבוי ואמרת וכו' ועל ל"ת מלאכה דשבת כ' ליישב עפ"י מ"ש הרב לימודי ה' ד' ד' ע"ד דבמל"ת לא ממעטינן בנות וכו' וכן הביא בשמו בח"ג סי' ער"א סוף אות ה' ואינו מצוי אצלי לראות אם הביא תנא דמסייע ליה דברי הריטב"א הנ"ל.

ואתה תחזה להרב חתם סופר בחיו"ד סי' ס"ט שכתב פן מדנפשיה ולא זכר דברי הריטב"א הללו ועיין במקומות שציין הגר"מ בס' התורה והמצוה בפ' ויקרא סי' קצ"א וראה בעיניו בהת"כ במקומות ההם דגם על מל"ת דרשי מפח ריבוי להביא הנשים וצ"ע לפי דברי הריטב"א הנ"ל למה לי בהן ריבויא פלל ועי"ש באות ח' מה שהאריף בבקיאותו הנפלא דכ"מ שנאמר בני הוא למעט בנות זולת היכא דאיכא טעמא או סברא וכן הוא דעת הרבנים ברכ"י ופה"ד ולימודי ה' שהביא שם ועיין להרב נאות יעקב בקונטרס מענה לשון ד' ח' ע"א שכ' על סברת הרא"ם הנ"ל דאין נראה פן מדברי התוס' קידושין ד' ס"ו ע"ב (שם פתוב ד' ס"ד והוא ט"ס) עי"ש ומהאריף בזה הרב מטה אהרן בד' מ"ה ע"ד והלאה וגם ע"ד הריטב"א הנ"ל עי"ש ע"ב ועיין תוס' שבועות ד' כ' ד"ה פל שה"ק דלמ"ד צצית מ"ע שהזמן גרמא ונשים פטורות אמאי לא ליחייבו מהיקשא דכלאים ולחומרא מקישינן ות' הרב מקתם לדוד חסאן ד' ע"ח ע"ב דכינן דכתיב בנ"י ולא בנות כדדרשינן בסמיכה הרי מפורש בקרא דנשים אינם בכלל ע"כ למידרש לקולא ע"כ.

ונראה דהתוס' ס"ל דאינו מוכרח למעט נשים מבנ"י דאפשר דבא למעט דוקא עכו"ם וכיוצא ולא בנות וכינן דלחומרא מקשינן לחייבו בציצית ובגליון מוהרש"א ליו"ד סי' קנ"ז פתב דבדבר שמואל סי' ס"ג נסתפק אם אשה מצטרפת ליו"ד לעננין קידוש ה' וספקו הוא משום מתוך בני ישראל.

וצריך לעיין שם לראות מסקנתו ואמ"א. ומה שציין בפ"ת שם ס"ק ז' למ"ש בסי' ב' בפ"ת שלפני בקשתי ולא מצאתי: ולפי הנראה בלשון בני אדם פשוט דבן ולא בת.

עיין מתני' דנזיר דף י"ב ע"ב הרני נזיר לכשיהיה לי בן. נולד לו בת וכו' אינו נזיר.

וי"ל בש"ס ב"ב קמ"ג ע"ב שהוא דאמר נכסי לבני הוו ליה ברא וברתא מי קרו לחד ברא בני וכו'. ומסיק דקרו לחד ברא בני ואין הבת בכלל עי"ש.

ובתשו' הרא"ש פל"ה סי' ג' ג'. ועיין קהלת יעקב במענה לשון ח"ב אות קל"ה בשם הרשב"א ה"ד מרן הב"י בח"מ סי' רל"ה מחודש ס"ד דבן שאמרו חכמים שלא ימכור בנכסי אביו פחות מכן כ' פתב אין הבת בכלל.

ועיין עוד שם במענה לשון ח"ג אות כ"ד בשם הריטב"א שהביא מרן הב"י סוף סי' רפ"א ותשובת הרב המבי"ט ח"א סי' ק"כ. ועי"ש במדות חכמים אות נ"ב: וברכת המצות פשיטא לי שהם מדרבנן ומזה עמדת מתמיה זה זמ"ר ע"ד הרב ב"ח באו"ח סי' ק' ס"א וז"ל ומ"ש מעומד כ"כ הסמ"ק ו"פ דגמרינן לה בג"ש לכם לכם מספירת העומר דכתיב ביה בקמה פ' בקומה ולא קשיא ג"ש למה לי הא גרסינן בירושלמי פל הברכות מעומד דאין זה אלא בברכת המצות דכינן שאומר בהם וציננו צריך לברך להקב"ה מעומד שציננו וקרננו לעבודתו ועבודה בעי עמידה אבל לא ברכת הנהנין ועטיפת ציצית אע"ג דאומר בה וציננו הויא בכלל ברכת הנהנין פיון דאית בה נמי הנאה ולכך בעי הך ג"ש

עכ"ל דמשמע דס"ל דג"ש כפי אמתאי לברכת ציצית הוא דאמתא והוא תמוה דהלא מודעת
זאת דכל ברכת המצות אינם אלא, תשנא דרבנן והיכי נימא דאמתא ג"ש להצריך
הברכה מעומד הלא מדאורייתא ליכא חיובא בברכה קלל.

ובענייני לא ראייתי מי שיאמר דברכה שלפני המצות היא מדאורייתא זולת בברכת
התורה שדעת הרמב"ן בסה"מ במצות ששכח הרמב"ם סי' ט"ו דהיא מדאורייתא וכן
דעת הרשב"א והאריכו בענין זה רבנן בתראי לדעת הרמב"ם דמוכח דס"ל דהיא מדרבנן
וקראי דמיינתין בש"ס אסמכתא גינהו דהרב פר"ח בסי' מ"ז האריך להכריח דהיא
מדאורייתא ומרן חיד"א בס' ברכ"י ומחזיק ברכה דחה כל ראיותיו ואף שהביא שפדעת
הרב פר"ח פן דעת הרבנים מר וקציעא ושאגת אריה מ"מ העלה לדינא דאינה אלא
מדרבנן וכתב שפן העלה הרב מוהר"י עיא"ש בס' מטה יהודה עיש"ב גם שני גאוני
דורנו בסוף ספר מפרשי הים האריכו למענייתם והעלו דאינה אלא מדרבנן וכדעת
הרמב"ם והטור ושאר פוסקים עי"ש, לכ"ע מיהא ברכת כל המצות חוץ מברכת התורה
אינם אלא מדרבנן ובהדיא אמרינן בברכות ד' ט"ו ע"א ע"כ לא אמר ר"י אלא ק"ש
דאורייתא אבל תרומה משום ברכה היא וברכה מדרבנן ודברי רש"י שם (שכתב ברכה
דרבנן דאמור רבנן כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן) צריכים ביאור ועיין מ"ש
במכתב לחזקתיהו שם ועכ"פ תלמוד ערוך הוא בידינו דברכה לפני המצות אינה אלא
מדרבנן וא"כ עכ"ל דג"ש כפי אמתאי לעיקר העטיפה שתהיה מעומד אמתאי והיא
דירושלמי איצטריכא לברכת המצות לומר דכי תקון רבנן ברכה למצנה תקון נמי שתהיה
מעומד ועיקר העטיפה מעומד מדאורייתא מהגז"ש ועוד הארכת קצת בזה והבאתי
דעיקר ג"ש זו אינה אלא אסמכתא בעלמא עיין בשו"ת אור לי סי' ב' אבל פשוט דברכה
שלפני המצוה אינה אלא מדרבנן ועיין רש"י בפ' פיצד מברכין דף מ' אהיה דלא שכתתי
מלברך וכו' ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש תרומה ומעשר וכתב הרב תוי"ט
במס' מעשר שני פ"ה מי"א אע"ג דמדרבנן היא אסמכתא אקרא דמי גריעא ברכה
לאסמוכה אקרא משאר דברים רבנן דמסמכין על המקראות עי"ש הרי פשיטא ליה
דברכת המצוה מדרבנן היא וכ"כ הרב ש"ך פי"ד סי' י"ט סק"ג.

ורבינו הגדול בס' פאר הדור בסי' כ"ו כתב דרך פלל הדברים דועים שכל ברכה שעל
המצות מדבריהם היא בין שתהיה המצוה מן התורה וכו' עי"ש: והנה עמ"ש במכתב
לחזקתיהו ע"ד רש"י בברכות דף ט"ו הנז"ל שלח לי עתה רב גדול בדורנו אהד המינוח
מידדי נפשי מני"ר הגאון המפורסם חריף ובקי עצום ורב, כקש"ת מוהר"ר יצחק שלמה
יואל יצ"ו האב"ד דעוב"י ראונא יע"א פלפלא חריפא ועם כפי מגודל טרדתי לעת עתה
בסידור המערכות בהדפסת ספרי זה בעזה"י לא יכלתי להתבשר בדב"ק אמרתי אעלה
בתאמ"ר אמירה נעימה.

מרגניתא דלית בה טימא. וחתום עלה שמו דמארה היינו תנא קמא שיח"לא.

ונה לשונו (במכתבו אלי מיום ד' תולדות שנת נחמי עוד לנצ"ח ידיד לבבי החכם חיים
יחזקיהו לפ"ק): בספר מכתב לחזקתיהו ברכות (ט"ו) ברש"י ד"ה ברכה דרבנן היא
דאמור רבנן וכו' (דאינו מוכן לכאורה מה שמביא שברכה דרבנן ממאי דאמור רבנן כל
המצות מברך עובר לעשייתן).

ולפענ"ד נראה דאולי פֿינן רש"י הקדוש ליישב בזה קונשיא חמורה דלא תקשה אהא דאמרינו בַּסוגיין בפשיטות בַּרְכָּה דַּרְבָּנָן היא ובתוספתא ובירושלמי מוכח לפום ריהטא שְׁהוּא דאורייתא דבתוספתא (ריש פ' בתרא דברכות) יליף לברכת המצות ממ"ש אֲשֶׁר נָתַן לָהּ (גבי ברכת המזון) וילהלן הוא אומר וְאֵתְנָה לָהּ לְנִחּוֹת הָאֲבֹן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה.

פ"י וְלִפְיָנָן בגז"ש נְתִינָה נְתִינָה מבהמ"ז. מה בהמ"ז טעונה בַּרְכָּה אף תורה ומצות טעונות בַּרְכָּה.

ובירושלמי (פ' פיצד מברכין על משנה א') אָמַר ר' ירמיה וכו' וּמִנִּין שְׁפָל הַמִּצְוֹת טעונות בַּרְכָּה ור' תנחומא ור' אבא בר כהנא בשם ר"א וְאֵתְנָה לָהּ אֵת לְנִחּוֹת הָאֲבֹן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה (שמות כ"ד) הִיקָשׁ מִצְוֹת לַתּוֹרָה מֵהַ תּוֹרָה טעונה בַּרְכָּה אף מִצְוֹת טעונות בַּרְכָּה עכ"ל וְהוּבָא בַּפְּרָדָס הַגְּדוּל לְרִש"י ז"ל (סי' נ"א וסי' נ"ט עי"ש) וְכִינּוּן דְאִיפָא גז"ש וְהִיקָשׁ ק"ל לְרִש"י ז"ל בַּסוגיין דְקָאָמַר דַּבְּרָה דַּרְבָּנָן.

ועל פן יישוב זאת בַּמְתָּק לְשׁוֹנוֹ וע"כ אינן רק אֲסַמְכְתָּא בְּעֵלְמָא דְאִי לָא תִימָא הִכִּי תִיקָשָׁה הָא דְאָמֹר רַבָּנָן כָּל הַמִּצְוֹת מְבָרַךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לְעִשְׂיָתָן דְנִקָּא. וְאִמָּאי מִמִּנָּה פ' אִי יִלְפִינָן מִגז"ש דַּבְּרַת הַמִּזּוֹן.

יְהִיָּה בַּרְכַּת כָּל הַמִּצְוֹת לְאַחַר עִשְׂיָתָן כְּבַהמ"ז. וְאִי יִלְפִינָן מֵהִיקָשָׁא דַּתּוֹרָה יְהִיֹּ טעונות שְׁנֵי בַּרְכוֹת קוֹדָם עִשְׂיָה וְלְאַחַר עִשְׂיָה כַּתּוֹרָה.

א"ו מְדַאָמֹר רַבָּנָן כָּל הַמִּצְוֹת מְבָרַךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לְעִשְׂיָתָן. מוּכַח דְהִיקָשׁ גז"ש זֶה אֵינּוּ אֵלָּא אֲסַמְכְתָּא בְּעֵלְמָא.

וגז"ש זו לא נְתַקְבְּלָהּ. וְהִיקָשׁ זֶה אֲפִילוּ לְדַבְרֵי הַפּוֹס' בַּר"פ לֹוֶלֶב הַגְּזוּל (ל"א) דְהִיקָשׁ אָדָם דֵּן מַעֲצָמוֹ וּלְפ"ד הַכֶּסֶף מְשָׁנָה (בפ"ב מהל' ק"פ) דְגַם רִש"י ז"ל מוֹדָה לְזֶה לְרַבָּנָן דַּר' יְהוּדָה ע"ש.

אפ"ה ס"ל לַתְּלִמוּדָא דִידֵן דְאֲסַמְכְתָּא הוּא וְלֹא דַּרְשִׁינָן הִיקָשָׁא. דְמִצְוָה דְקָרָא לָאו בְּמִצְוָה מַעֲשִׂית קָא מִיְשְׁתַּעִי.

אֵלָּא בְּלִימוּד הַמִּצְוָה וְהַלְכוּתִיהָ שְׁכַתּוֹרָה שְׁבַע"פ קְמִיירִי כְּדַגְרִסִּינָן בַּפ"ק דַּבְּרַת (ה.) אָמַר ר' לוי בַּר חֲמָא אָמַר רַשְׁב"ל מֵאִי דְכַתִּיב וְאֵתְנָה לָהּ אֵת וְחֹת הָאֲבֹן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה וְגו' לְנִחּוֹת אֵלוּ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת תּוֹרָה זֶה מְקָרָא, וְהַמִּצְוָה זֶה מְשָׁנָה.

אֲשֶׁר כְּתַבְתִּי אֵלָיו גו"כ. לְהוֹרוֹתָם זֶה גְּמָרָא מְלַמֵּד שְׁכּוֹלָם נִתְּנָו לַמ"מ ע"כ.

נְמָצָא דְהַמִּצְוָה דְקָרָא לָאו בְּעִשְׂיָת הַמִּצְוָה קָאִי רַק אֲלִמּוּד הַמִּשְׁנָה. וְזֶהוּ פְּשׁוּטִיָּה דְקָרָא כְּדַמוּכַח מְסִיפָא דְקָרָא דְאֲשֶׁר כְּתַבְתִּי לְהוֹרוֹתָם.

אֵלְמָא דְבְּלִימוּד קְמִיירִי, וּמְדוּקְדָקִים דַּבְרֵי רִש"י ז"ל לַפְעַנ"ד אִיבְרָא דְלַכְאוּרָה דַּבְרֵי ר' לוי בְּשֵׁם רַשְׁב"ל בְּפְלוּגְתָא מִתְּנִיָּא וְזֶה דְבַמְס' מְגִילָה (י"ט:) אַרְחַב"א אַר"י מֵאִי דְכַתִּיב וְעֲלֵיהֶם כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר ה' עִמָּכֶם בְּהַר מְלָמֵד שְׁהֲרָאָהוּ הַקַּב"ה לְמִשְׁהָ דְקְדוּקֵי תּוֹרָה וְדְקְדוּקֵי סוּפְרִים וּמֵה שְׁהַסּוּפְרִים עֲתִידִים לְחַדֵּשׁ וּמֵאִי נִינְהוּ מְקָרָא מְגִילָה וְהַתּוֹס' יו"ט בְּהַקְדָּמָתוֹ לְפִי הַמִּשְׁנָיוֹת דְקָדָק מ"ש מְלַמֵּד שְׁהֲרָאָהוּ וְלֹא אָמְרוּ מְלַמֵּד שְׁמֶסֶר אוֹ שְׁלֶמֶד.

וְכַתֵּב וְשָׁלוּ אָמַר אַחַד מֵאלוֹ הַלְשׁוֹנוֹת הִיָּה מִתְחַיֵּיב מִזֶּה שֶׁהוּא יִמְסְרֵם וַיִּתְּנֵם לַיהוָה שֶׁ
וְכוּ'. אֲבָל אָמַר שֶׁהָרֵאָהוּ.

שֶׁזֶה בְּדִרְבָּר רֵאָה בְּלִבּוֹ. פְּאֵדָם הַמְרָאָה דְּבָר לְחַבְרוֹ לְרֵאוֹתוֹ וְאֵינוֹ נוֹתֵנוּ לוֹ וְנִה דְקִדּוּק
נָאָה עַכ"ל.

וּלפ"ז מִשְׁמַע דְּפְלִיג עֲלֵיהָ דר' לוי בְּשֵׁם רֵשֵׁב"ל הַנ"ל. דְּדִרְבִּישׁ מְקַרָּא דְּנֹאֲתָנָה לָךְ וְכוּ'
מְלַמֵּד וְשִׁכְחָה לְמִשְׁחָה מְסִינִי.

שֶׁמִּלְשׁוֹן זֶה יִתְחַיֵּיב נְתִינָה גְמוּרָה פְּאֵדָם הַמּוֹסֵר דְּבָר לְחַבְרוֹ בְּנִתְיָנָה בְּפוּעֵל. שֶׁהָרִי מֵאָמַר
ר' לוי כּוֹלֵל דְּבָרֵי רַחֲב"א וְעוֹד מוֹסִיף עֲלֵיהֶם שֶׁדְּבָרֵי רַחֲב"א מְסַתֵּימִין בְּמְקַרָּא מְגִילָה
שֶׁהִיא בְּכֹלֵל הַפְּתוּבִים ב"ב (י"ד:) מְגִילָה (ז: י"ט).

(שֶׁכ"ז הַנּוֹזֵפֶר בְּדְבָרֵי ר' לוי. וְנִתְּוֹסֵף עוֹד בְּדְבָרָיו הַגַּמ' שֶׁגַּם הִיא נִתְּנָה לַמ"מ מֵה שֶׁלֹּא
הַזְכִּיר זֹאת ר' חֲזִיָּא.

א"כ פְּלִיג ר"ח ב"א עֲלֵיהָ דר' לוי וּס"ל דְּלֹא הָוִיָּא בְּנִתְיָנָה כ"א בְּרֵאָה א"כ אֶפְשָׁר דְּגַם
כָּל הַנִּי אֲמוּרָאֵי דִירוּשְׁלָמִי פְּלִיגֵי עֲלֵיהָ דר' לוי אֶדָּ לְוִילֵי שְׂאִינֵי כְּדֵאי לְחַלּוֹק ע"ד מְרוֹ
הַתְּנָא תוֹסְפָאָה הַתּוֹי"ט ז"ל.

עָמַל הוּא בְּעֵינֵי לְאִשׁוּיֵי פְּלוּגָתָא בְּכַדֵּי בֵּין הָאִיתְנִים הַלְלוּ. שְׂאֵם הִיָּה הַדְּבָר בְּמַחְלֻקָּתָא
פְּלוּגָתָא.

הָוִיָּא לָהּ לְהַגְמָ' בְּבִרְכוֹת לְמִימַר וּפְלִיגָא אֶדְרַחֲב"א אר"י. וְאֵנִי אֲשַׁעֵר בְּעֵינֵי דל"פ הַנִּי
אֲמוּרָאֵי כָּלֵל.

וְהָאֵמַת הַבְּרוּר שֶׁהִשִּׁית רְמֵז בְּאִיתִיּוֹת הַתּוֹרָה וּבְקוֹצֵיָהּ בְּנִקְוֹדוֹת וּטְעָמִים
וּבִתְיֻבוֹת בְּסִדְרָן וּבְסִמְכוּתָן זל"ז אֶפְלוּ כָּל מֵה שֶׁתְּלַמִּיד וְתִיק עֲתִיד לְחַדֵּשׁ, כְּדֵאיִתָּא
בִירוּשְׁלָמִי דְּמְגִילָה (פ"ד ה"א) אַרְיֵב"ל וְעֲלֵיהֶם כָּל הַדְּבָרִים וְגו' מְקַרָּא וּמְשַׁנָּה וְאֶגְדָּה
וְאֶפְלוּ מֵה שֶׁתְּלַמִּיד וְתִיק עֲתִיד לְהוֹרוֹת לְפָנֵי רַבּוֹ כְּבָר נֶאֱמַר לוֹ לְמִשְׁחָה בְּסִינִי.

הַה"ד יֵשׁ דְּבָר שֶׁיֵּאמַר רֵאָה זֶה חֲדָשׁ הוּא וְכוּ' יַעו"ש, וְאֶפְי' מִיִּלְתָּא דְּאֲתֵיָא בְּק"ו טוֹכֵל"ק
(קְדוּשֵׁין ד').

וְהַר"ש מְקִינֹן בְּסִפְר פְּרִיתוֹת פְּתַב דְּהַה"ד בְּהִיק"ש אֲמַרִּינֵן הִכִּי וְהַר"ן בְּנִדְרִים (ג') פְּתַב
דְּהַה"ד בְּגוֹ"ש אֲמַרִּינֵן טְרַח וְכֵל"ק. וְכ"כ הַרְאָב"ד הוֹבָא בְּשִׁטָּה מְקוֹנְבָצַת ר"פ אִיזְהוּ
נְשָׁף.

וְכ"כ הַש"מ פ' אֵלוֹ נְעָרוֹת (נ"א:). וְהָרִיטְב"א בְּחַדוּשָׁיו ר"פ הַלּוֹקִין (וְהַתְּנָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה
בְּזֶה אֲרִיכוֹת וְיִתּוֹר לְשׁוֹן), וְכ"כ בְּחַדוּשָׁיו פ"ד דִּיּוֹמָא (לְעַנְיָן מִיִּלְתָּא דְּאֲתֵיָא בְּק"ו (בְּדָף
מ"ג).

(דְּאֲמַרִּינֵן טוֹכֵל"ק פ' כִּשָׁא"צ לְעַקְמֵם הַרְבֵּה וְכוּ'). וּמְדַבְּרֵי רִש"י ז"ל בְּסִנְהֶדְרִין (פ"א:)
ד"ה וְהִכָּא רְמִיזָא מוֹכַח דְּאֶפְלוּ מֵה שֶׁהוּא הִלְכָה לַמ"מ צְרִיף שֶׁיִּהְיֶה לוֹ רְמֵז מֵה בְּתוֹרָה
(אוּ בְּנְבִיאִים וְכַתּוּבִים).

דאם מ'רומז בנו"כ ונדאי יש לו רמז בתורה פדאמרי' פרק קמא דמעניית (ט'.) מי איפא מידי דכתיבי בכתובי דלא רמיזא באורייתא ובירושלמי (פ"ו דפסחים ה"א) כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה ופי' הק"ע דאפילו אם הוא הלל"מ אם אין לה סמך מאינה תקיש או גז"ש קרובה להשתפך וכו'.

ולפע"ד לא הנה צריף לנה שיקרובה להשתפך ע"פ המבואר בסנהדרין שם דבלא"ה צריף שיהיה לו רמז בתורה. ובה תינישב דקדוקו של התו"ט במה שתפסו לשון שהראהו, דר' חייא תפס לשון הכתוב ועליהם ככל הדברים, ר"ל עליהם ממש שעליהם מרומז הפל באותיות ותגין וכו' פדאמרינו להדיא (פ"ו דשקלים ה"א) חנינא ב"א ר"י אומר בין כל דבור ודבור דקדוקיה ואותיותיה של תורה פדכתיב ממולאים בתרשיש כימא רבא.

מה הים הזה בין גל גדול לגל גדול גלים קטנים פה בין דבור לדבור דקדוקים ואותיותיה ש"ת וכו'. וזהו שאמרו מלמד שהראהו, רצונם לומר שהראהו הקב"ה למשה (פאדם המראה לחבירו כפיכול) איך שהפל מרומז ונתלה באותיותיה ש"ת בכתב שע"ג הלוחות, כתובים באצבע אלהים כתב יושר ובאר על הלוחות, וממילא היו בנתינה גמורה בכלל נתינתם של הלוחות וכמאמרו דר' לוי דלעיל.

ומצאתי למרן הרדב"ז (ח"ג סי' תקמ"ט) תשובה ארוכה ונכבדות ידובר בה בענין זה, ושם מבואר שתופס הדברים כפשטן שבהלוחות היו מפורשות ממש כל דקדוקי תורה וז"ל שכל דבור ודבור הנה שיטה בפ"ע, ואע"פ שא' מהדברות ארוך הרבה וא' קצר, ל"ק שהרי כתבנו שהנה הפל ממולא בדקדוקיה ואותיותיה ש"ת ממולאים בתרשיש וכו' הנה למדת שהדברות היו אותיות גדולות, ובהפנויים היו אותיות קטנות דקות ובהם מפורש כל דקדוקי התורה עכ"ל.

ואתם מורי ורבותי תנו לבכם על פי' בהשונאת ב' המימרות, ואף שהוא נגד פי' של רבינו התו"ט אל ירוך לבבכם כי בתורתנו הקדושה אמת פתיב בה ואין מחניפין בה אדם (וכמ"ש בשו"ת חוט המשולש סי' ט' יעו"ש) ואם יקשה הציור פלאי פלאות הללו איך יהיו מבוארים כל דברי תורה שבע"פ אשר ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים על שתי לוחות ארפן ורחבן ששה (ב"ב י"ד, נדרים ל"ח, ותוס' בשבת פ"ד: ד"ה מנין) חלילה לנו לפקפק בדברי התנא הקדוש חנניא, והלוחות מעשה אלהים הם לא חלו בהם ידי אדם ולא נגעה בהם חרט אנוש, והמכתב מכתב אלהים הוא, וה' אלהי כל בשר הממנו יפלא, ולא זו בלבד והלא כמה נסים מופלאים היו שם, כמו שאמרו בשבת (ק"ד).

(מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים, ונקרא מבפנים ומבחוץ פגון נבוב בובן בהר רהב סרו ורס. והתוס' שם ד"ה נבוב, הקושיא דאמאי נקט להו להגי דלא הוו בלוחות ונשאר בתימא.

ולפענ"ד ונדאי פוליהו מיהו הוו בלוחות ביני שיטי כדר"ח ב"א ר"י, וכדברי הרדב"ז, וקמ"ל דלא מיבעיא גוף עשרת הדברות ונדאי היו נקראים מבפנים ומבחוץ כמ"ש מזה ומזה הם כתובים אלא אפילו כל התו"כ שהיתה כתובה באותיות דקות בין השיטין היו ג"כ כתובים משני עברייהו ונקרא מבפנים ומבחוץ ונה נכון לפענ"ד והרש"א ז"ל בח"א שם כתב דאין הפנונה דהיה נקרא בפנים מצד ימין לשמאל נבוב, ומבחוץ משמאל לימין

בהפופה אותיות (נבוב) רק הפנונה דמבחוץ הנה נקרא ג"כ מצד ימין, לצד שמאל רק בהפופה אותיות נבוב בובן וכו' עכ"ד הקדושים וזה נס גדול מבהיל הרעיון שהוא כמו שני הפכים בנושא אחד ובזמן אחד.

אף פתיב היפלא מה' דבר הס כל בשר מפני ה', וגם הארון שהלוחות היו נתונים בו הנה למעלה מגדר מקום פדאמר ר' לוי ואיתימא ר"י דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה (ב"ב צ"ט).

(וכמ"ש הנה מקום אתי ודרשו חז"ל הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו מקומי טפל לי ואין אני טפל למקומי ומעטה שקטה התמיה איך מקום הלוחות הוא מועט מחזיק המרובה פי המקום בטל לגביה ית' שמו (ואורייתא וקוב"ה חד זזה"ק).

ובתו"כ מה שמקטה נאמרה פללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מהר סיני אף כל המצות וכו'. ואתיא לה פה דר"ע בפ"ק דתגיגה דאמר פללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באה"מ וכו'.

ומה נמצאו אמרם ז"ל בסנהדרין (צ"ט. ט.) הלא פה דברו ברוח קדשם אפילו אמר כל התו"כ מן השמים חוץ מדקדוק זה חוץ מגז"ש זו חוץ מק"ו זה וכו' על פן דברי רבינו התו"ט בזה הוא לאין נכון לו, פי אחרי הודיענו חז"ל אשר כל אלה דברי אלהים חיים, כולם ניתנו לנו מן השמים.

ענה מי זה איפה הורידמו ממרום אם לא ידי בן עמרם. הדרינו לדקמזייתא, דלפענ"ד היקש זה וגז"ש זו אסמכתא בעלמא הוא.

וראיתי למני"ר בספרו הבהיר (מגילה בדפי הספר צ"ז ע"ב) שהביא דרשת הירושלמי ה"ל וסיים וצריך להתנישב לענין לדעת שיטת הירושלמי. ולפי ענ"ד פדכתיבנא איברא דלפ"מ שכתבנו בענייתן בספרנו בית יש"י (סי' ז' סכ"א סק"א) בשם גאון ענינו מאור הגולה הקדוש מהר"ל מפראגז"ע שיש ראיות חזקות מכמ"ד שגופי המקראות אע"פ שפשוטם מורה על ענין אחר מ"מ פינונו גם אל האסמכתות ויש להם אחיזה בדקדוקי המקראות ובספרו באר הגולה (באר הא') הביא לדוגמא דרשת חז"ל בחולין (ק"ו).

(כל אשר יגע בו הזב וידי לא שטף במים. אר"א בן ערף מכאן סמכו חכמים לנט"י מה"ת, א"ל רבא לר"נ מאי משמע דכתיב וידי לא שטף, הא שטף טהור הא טבילה בעי, אלא אא"ע לגופיה תנהו ענין לנט"י דאכילה ונתוס' שם פתבו דפשטיה דקרא אתי לכדדרשינו במסכת נדה מה ידיו מאבראי וכו'.

וכתב הגאון ה"ל דנדאי אע"פ שעיקר הכתוב לדקדוק דמה ידיו מאבראי ולמעוטי מגע בין הסתרים, מ"מ מדלא פתיב וראשו לא שטף דהא ראשו נמי מאבראי אלא פתיב וידי לומר לה שידיו הם יותר ראויין לטומאה שהם כלי הנגיעה ועסקניות הן ולכך תקנו להם טומאה מיוחדת לחולין פלומר מפני שזכר הכתוב הידים ביחוד רק שהדרשא רחוקה ביותר לכך הוי מדרבנן, ומ"מ הוא יוצא מה"ת ויש לזה סמך ומזה תקי"ש לכל האסמכתות שמסתעפים מה"ת לא שיהיה הכתוב זכר ומליצה בלבד והאריה בדברי פח"ח וכע"ז פתב השל"ה בח"ב אות ת' פלל רבנן שקבל פן מרבותיו יעו"ש א"כ יש לנו לקרב אל הדעת אסמכתא זו דהתוספתא והירושלמי דלכאורה דרשת התוספתא

תמונה איך למדו אפי' דרף אסמכתא ברפת המצות לפניהם מבהמ"ז שהוא לאחר עשייה, עו"ק פיון דאיפא גז"ש דהתוספתא הקיש דהירושלמי ל"ל או איפכא פיון דאיפא הקישא גז"ש ל"ל עו"ק פיון דמקיש מצות לבהמ"ז בגז"ש דנתינה נתינה א"כ תורה מי נפקא מפלל שאר מצות שבתורה והשתא תורה דפרט קרא מיותר דהול"ל לוחות האבן והמצנה ותורה בכלל (פקה דאמרינו בירושלמי דפ' ג' שאכלו אהא דהוי בעי למימר דדוקא בצבור יברך ברפת התורה ולא ביחיד וא"ר אבא מרי אחוהי דר' יוסי הרי היא כשאר מצותיה של תורה מה שאר כל המצות טעונות ברכה זו טעונה ברכה עכ"ל).

ועכצ"ל כדרש"א דר' לוי דוקמצנה זו משנה, ונראה לקרב אל השכל דרשתם ז"ל בזה על זה האופן דאס"ד דוקמצנה אמשנה לחוד קאי א"כ נכתוב רחמנא בהדיא והמשנה ומדכתיב והמצנה שמעת מינה תרתי, וכע"ז מצוי בש"ס (עיין בשבת ע').

(תוס' ד"ה הבצרה וי"ל דהוי מצי למיכתב בלישנא אחריתא וכו') וילענין יתר הדקדוקים י"ל דאי לא הוי פתיב תורה בקרא הנה מקשינו מצות לבהמ"ז בגז"ש למיגמר מינה דמברך לאחר עשייתן כבהמ"ז ובתורה נדאי הנה ידענו בין ברכה מלפניה ובין ברכה דלאחריה, ברכה דלפניה מפי שם וכו' וברכה דלאחריה מגז"ש שגם תורה בכלל מצות פנ"ל א"כ לא הנה ידענו הך פללא דכל המצות פולן מברך עליהן עובר לעשייתן אבל השתא דתורה פתיבא בהדיא אמרינו אם אינה ענין לגופה פנ"ל תנהו ענין להקישא דשאר מצות להקיש שאר מצות לתורה מה תורה מברך עליה עובר לעשייתן כדילפינו מפי שם וגו' אף שאר מצות פן דמברכינן עליהו עוב"ל דוקא אמנם זהו דוקא במצות שיכול לברך עליהם עוב"ל אבל היכא דאי אפשר לברך עליהו עוב"ל פגון טבילה דאפתי גברא לא חזי וכה"ג מברך עליהו לאחר עשייתן מגז"ש דמצות לבהמ"ז, והטעם דבמצות דמציא לברך עליהן עוב"ל סמכינן אהיקשא יותר מעל הגז"ש.

דקיי"ל בזבחים (מ"ח) הקישא וגז"ש הקישא עדיף (בין לר"ע בין לרבנו יעו"ש). אבל במצות שא"א לברך עליהם עובר לעשייתן דלא הוקשו לתורה סמכינן אגז"ש לברך עליהם לאחר עשייתן דומיא דברכת המזון וא"ש הפל בסייעת"ד.

וא"ת למאי דכתב התוס' בזבחים שם בתירוץ הא' דהיכא דאיפא למימר אהני גז"ש נאהני הקישא עדיף טפי לקיומי לתרנוניהו א"כ ה"נ אמאי לא נימא שיהו פל המצות צריכות ברכה בין מלפניהם ובין מלאחריהם לפניהם מהקישא דתורה, ולאחריהם מגז"ש דבהמ"ז דהשתא נמי תורה דכ' קרא לא מיותר דאי לא כתבינן קרא הו"א דמצות א"צ ברכה רק לאחריהם, ונימא דמשום הכי איצטריף תורה לאקושי מצות לתורה להצריכם ברכה אפילו לפניהם.

וי"ל דא"כ אפתי אפילו אי לא הנה פתיב קרא והתורה, מ"מ פיון דתורה גופה הנה ידענו שצריכה ברכה אפי' לאחריהם מפני שהיא בכלל המצות פדלעיל ממילא הנה ידענו ג"כ שאר מצות שצריכות ברכה אפילו לפניהם, דהנה דיינינו לה לתורה בדבר שהיה בכלל פל המצות (לענין ברכה דלאחריהו שנקללה במצות דהקישא שהוקשו לבהמ"ז) ויצתה מן הפלל ללמד, שצריכה ברכה גם מלפניה לא ללמד על עצמו יצאת אלא ללמד על הפלל דכל המצות פולן יצאת וכדדרשינו בשבועות (י') במועדיכם הוקשו פל המועדים זל"ז, פלומר מפני שנקללו בתיבה אחת וה"נ הוי פלל א' במה שנקללו תורה ומצות

בתיבת והמצנה והוקשו כל המצות ז"ל, וכשיצתה תורה ללמד על פולן יצאת וא"כ אפתי תורה דכתב קרא מנתר ועל פרתה פדאמרן דללמד על המצות נכתבה דא"צ ברכה רק מלפניהם אלא היכא דגברא לא חזי לא מופטריה בלא ברכה ולקא אהני לן גז"ש דברה מ"ז שייברך בהם לאחר עשייתן וכדפי'.

והשתא פ"י התוספתא לפענ"ד הכין פירושה ומנין שאף על התורה והמצנה וכו' (ר"ל מנין שעל התורה הוא חייב לברך לאחריה ועל המצות בין לפנייהם באותן שיכול לברך לפנייהם בין מלאחריהם היכא דגברא לא חזי וקאמר ת"ל אשר נתן לה (בבהמ"ז) ולהלן גבי תורה ומצות) הוא אומר ואתנה לה וגו' והתורה והמצנה פלומר וילפינן תורה מלאחריה וכן מצות היכא דגברא לא חזי מגז"ש והיכא דגברא חזי מהקישא דתורה שהוקשו זה לזה בהאי קרא נמצא לפ"ז דהתוספתא ג"כ אהקישא סמכא לענין מצות דגברא חזי: ועתה אחרי נטילת רשות ממני"ר ירשני נא לפשוט את ספיקו שנסתפק בדברי הירושלמי אולי ס"ל דדרשא גמורה היא ולי עפרא דארעא נראה דא"ל כלל דדרשא גמורה הו"א, דאיך ילפי' בתוספתא תורה מלאחריה לברכה הא אין מברכין על התורה לאחריה רק בצייבור פדתנן בפ"ג דמגילה (כ"א:): ואס"ד דדרשא גמורה היא אמאי אין מברך לאחריה גם ביחיד דהא ילפינן לה מגז"ש דברה מ"ז והיכא רמינא פאן צייבור.

ומרן הב"י (בסי' מ"ז) הביא תשובת הרשב"א ונ"ל שאלה פשאנו מברכין על התורה בכל ביקר למה אין אנו מברכין לאחריה תשובה קריאת התורה מצנה ואין מברכין על המצות לאחריהם וכמו שאמרו בפ' בא סימן ואל תשיבני מקריאת התורה בביהכ"נ שפברכין לאחריה, דהתם תקנת משה ועזרא היא ועל התקנות מברכין לפנייהם ואחריהם כבהלל ומגילה עכ"ל וכתב מרן הב"י ע"ז.

ול"נ דאפילו אם היו מברכין לאחר המצות לא קשיא דכיון דמצות הגיית התורה ביום ובלילה ואין לה שעה כו' לא שייך לברך לאחריה ע"כ והשתא דבין בתורה בין במצות אין לברך לאחריהם הו' להרשב"א ו"ל והו' לתירוץ הב"י ו"ל א"כ לא שייך ללמוד מברכת המזון לענין ברכה דלאחריהם אם לא מצות פאלו דגברא לא חזי או תורה בקריאתה בצייבור א"כ פשיטא דכ"ז אסמכתא בעלמא הו' דהא עיקר קריאתה בצייבור תקנת משה ועזרא הוא ולא שייך ללמוד בגז"ש דבר שהוא מפלל התקנות, וא"כ הירושלמי נמי ע"ד סגנון התוספתא הוא ואסמכתא בעלמא הוא כנלפע"ד (ואני תמה על הגאון בעל שאגת אריה (בסי' כ"ד) שכתב אהא דיליף ר"י בברכות (כ"א).

(ברפת התורה לאחריה מבהמ"ז מק"ו וכתב דנהו ע"כ מדאורייתא דא"א לומר שזהו דרך אסמכתא דאין זה נכון דהאייך שייך לאתווי אסמכתא בעלמא לאיזו דבר ע"י ק"ו ואין זה דרך הגמרא עכ"ל.

והרי בתוספתא מיייתי לברכת התורה לאחריה ע"י גז"ש ובירושלמי ע"י היקוש ואפ"ה אין זה אלא אסמכתא פדפרישית). ודברי מרן הב"י דאתא לידן ראוי לשום להם לב דלפי דבריו דבתורה ל"ש לברך לאחריה מפני שהגיית התורה הוא ביום ובלילה וכו' א"כ איך יליף ר"י בברכות שם ברפת התורה לאחריה מבהמ"ז מק"ו הא ל"ש ברכה דלאחריה על התורה מפני שאין לה גמר שאין לה שעה וכו' ואין לומר דר"י איירי לענין

קריאה בצניבור אבל ביחיד באמת לא שינוי בה ברכה זה ליתא, דא"כ ליכא ק"ו מבהמ"ז דאיכא למיפרך מה לבהמ"ז שפן נוהג ביחיד בפצניבור תאמר בברכת התורה לאחריה שאינה נוהגת ביחיד ועוד דכבר הוכיח בס' שאג"א (סי' הנ"ל) דק"ו דר"י מדאורייתא הוא מדאיתותיב ממתני' דב"ק ע"ש ובצבור אפילו ברכה דלפניה אינו אלא מפני כבוד הצניבור כמבואר בשו"ע (סי' קל"ט ס"ח) ובמג"א שם סק"ה) וכל עיקר קריאה בצניבור אינה רק מצד התקנה פנ"ל אמנם יש ליישב זה על נכון דהנה תירוצו של מרן הב"י ז"ל הוא דוקא למ"ד דמצנות לא ימוש וגו' והגית בו יומם וליילה הוא כפשוטו, והשתא לק"מ דר' יוחנן לשיטתיה אזל דאמר במנחות (צ"ט): אפילו לא קרא אלא ק"ש שחרית וערבית קיים מצנות לא ימוש (וכן פסק בשאלות ואתחנן סי' קמ"ג) ועיין במנחות שם דזה תליא בפלוגתא דר' יוסי ורבנן וא"כ ל"ק פלל אדר' יוחנן דלדידיה שינוי שפיר ברכה אחר הלימוד שאין עיקר חיובו ביום ובלילה דמרן גופיה לא כתב פן אלא משום דמצנות לא ימוש הוא ביום ובלילה ואמטו להכי אין פאן גמר מצוה לעולם, אבל לר"י דאין החיוב רק שחרית וערבית לדידיה פל שגמר ללמוד הרי זה גמר מצוה ויכול לברך, וטעמו של מרן ז"ל שכתב דמצנות והגית הוא ביום ובלילה ואין לה שעה וכו' היינו דאיהו לא פסק פנותיה דר"י בהא רק דפסק פרבנן דר' יוסי במנחות שם דסברי גבי לחה"פ אלו מושכין וכו' ודלא כר' יוסי דאמר אפילו סילק את הישנה שחרית וסידר את התדשה ערבית אף זה תמיד, וסמוך מרן על הרמב"ם ז"ל (בפ"ה מהל' תמידין ה"ד) שפסק פרבנן דר"י ובגמרא שם אמר ר' אמי מדבריו של ר"י נלמד אפילו לא שנה אדם רק פעם אחת שחרית ופ"א ערבית קיים מצנות לא ימוש, ש"מ דלרבנן לא קיים מצוה עד שיהגה ביום ובלילה.

אמנם ק"ל טובא אדברי מרן ז"ל, דלפ"ד דהברכה דמלאחריה בגמר וקאו גמר תליא מילתא א"כ גם ברכה דמלפניה בגמר וקאו גמר מיתלי תליא, שכל שאין לו גמר אין לו התחלה חדשה וכל שיש לו תחלה יש לו תיקלה, וכינן דמשו"ה אין מברכין לאחריה מפני שאין לה גמר א"כ איך מברכין לפניה הא אין פאן התחלה ואחר זמן רב מצאתי בספר השיב משה (חי' ב' מחאו"ח) שעמד בזה והביא שפיונו בזה לקושיות הפנ"י בברכות דכ"א:).

ויש לדחות דמשו"ה מברכין בכל בקר מפני שבכל בקר נעשה בריה חדשה כמ"ש חדשים לבקרים וכדברי הרשב"א ז"ל בטעם נט"י דשחרית) והרי זה פחיוב חדש ולא שינוי לברך לאחריהם אחיוב דאתמול שע"י שהפסיקתו שינה כבר פלה חיובו (ומ"מ מצאתי להפ"מ בסי' מ"ז משבצות סק"ה שהביא בשם הלבוש דב' ברכות שמברכין בשחרית על התורה, האחת היא ברכה אחרונה על הלימוד דאתמול והב' על של היום ודפח"ח).

שוב מצאתי להפ"מ בא"א (סי' מ"ז ס"ק י"ב) שהזכיר הטעם דברייה חדשה לענין ברכת התורה אף בעיקר סברת מרן אני תמה מהו דשבת (קל"ג): דתניא התם המל פל זמן שהוא עוסק במילה וכו' פירש (שסילק ידיו) על ציצין המעפכין אה"מ חוזר על ציצין שא"מ אינו חוזר, ואמרינו מאן תנא פירש אינו חוזר כו' אמרי נהרדעי רבנן דפליגי עליה דר' יוסי היא דתנן ד' פהנים וכו' טפחו של זה בצד טש"ז אלו מושכין וכו' ר"א אפי' סילק וכו', ופירש"י ז"ל ולרבנן אי שבקי ליה ונהדר מסדרי לא מיקרי להו תמיד אלא

אתחלתא אחריתא היא ונמצא שמתעכב שולחן בלא לחם וגבי פירוש נמי כי הדר אתחיל אתחלתא אחריתא הוא אבל לר' יוסי דאמר פי שבקי נהדר מתחילי נמי תמיד הוא דחזא מילתא הוא ה"נ אם פירוש חוזר אע"פ שאין מעפבין דכולא גמר מילתא היא עכ"ל.

והשתא מצנת הגיית התורה תמיד דתליא בפלוגתא דר' יוסי ורבנן כדר' אמי ודאי דלעין אם פסק מלימודו ונהדר אתחיל אם מיקרי אתחלתא אחריתא או לא, הא נמי בפלוגתאיהו תליא דלר' יוסי פי שבקי למודו לשעה נהדר אתחיל נמי תמיד הוי נחזא מילתא הוא, ולדידיה א"א לו לברך לסברת מרן הב"י דס"ל דברכת התורה בגמר ולא גמר תליא מילתא דהא לר' יוסי אפילו פי פסק לא מיקרי גמר וסילוק אבל לרבנן דס"ל דסילוק אפילו לשעה קלה לא מיקרי תמיד וכי פסק נהדר אתחיל אתחלתא אחריתא היא א"כ לדידהו אם פסק מלימודו אפילו זמן מועט מ"מ פי הדר אתחיל צריך לברך דהא אתחלתא אחריתא הוא.

מעשה מ"ש מרן הב"י דלכך אינו צריך לברך מלאחריה משום דמצנת הגיית התורה הוא ביום ובלילה ואין לה שעה וכו' שזהו כרבנן דר' יוסי הביא ראיה לסתור ואדרבא מהאי טעמא גופה צריך לברך: ולפי זה הדרא קו"ל דהא ר' יוחנן ס"ל כרבי יוסי דבפ"א שחרית ופ"א ערבית קנים לא ימיש ומיקרי תמיד, א"כ לדידיה אם פסק מלימודו לא מיקרי גמר נחזא מילתא היא א"כ לדידיה אי אפשר לברך לאחריה לפי סברת מרן דבגמר תליא והכי גליף ר"י לברכת התורה לאחריה מק"ו הא לר"י לשיטתיה ל"ש ברכה בכה"ג לסברת מרן הב"י ז"ל.

ויש לתרץ דסברת מרן דהפסקה לענין ברכה ל"ד להך דמילה בשבת דהתם במל וסילוק דיו פיון דלרבנן דר"י הוי הפסקה וכשחוזר למול הו"ל אתחלתא אחריתא ממילא הו"ל ב' חלולים לכך לא דחי שבת שלא לצורך פיון שיהם ציצין שא"מ אבל לענין ברכה בהפסקה לא תליא מידי בהסח הדעת תליא מילתא ולכך תורה שמצותה ביום ובלילה ואין לה שעה וכו' מה"ט אינו מסיח דעתו ממנה לעולם ומשו"ה אפי' לרבנן דר"י דס"ל דכפוסק ללמוד הו"ל אתחלתא אחריתא מ"מ מאחר דדעתיה עלה, חזא מילתא הוי לענין ברכה.

וראיה מדברי הריב"ש (סי' שפ"ד) במי שנולד לו תאומים והמוהל א' וכו' ופסק דברכה אחת לשניהם. והביא ראיה מסופה (מ"ו).

(ע"ש (וכינון בזה לדעת האו"ז הובא במרדכי פ' פסוי הדם שבהביא ג"כ הראיה מהך דסופה שם). וכ"פ המהר"ב ביו"ד (סי' רס"ה) אפילו אין הנער הב' בביהכ"נ אם רק הנה דעתו עליו והדברים ק"ו ומה התם דהניין גופין מוחלקין מפטרו בברכה אחת אם לא הסיח דעתו כש"כ בנ"ד בתורה דחזא מצוה נחז גופא דנדאי אע"ג דפסק והוי אתחלתא אחריתא לרבנן.

מ"מ מיקטר בברכה אחת בדלא אסח דעתיה מדע דהא מילה נמי מדמינן לה התם ללה"פ ותלינן לה בפלוגתא דרבנן ור"י ואפ"ה לענין ברכה לא חיישינן להפסקה אפילו בגופין מוחלקין וכ"ש תורה דמדמה במנחות שם ג"כ ללה"פ נחז גופה הוא דנדאי ל"ח להפסקה אפילו אליבא דרבנן ובהא עדיפא תורה ממילא דאילו במילה מסתמא הויא הפסקה

דְּחִיּוּשֵׁינוּ לְשִׂמָּה הַסִּיחַ דַּעְתוֹ עַד דִּינְדַעְנוּ דְּדַעְתִּיהָ אַתְרוּנוֹיְהוּ וְאֵלּוּ תוֹרָה מְסֻתָּמָא נְמִי אֲמַרִּינוּ דְּלֹא מְסִיחַ דַּעְתִּיהָ פִּינוּ דְּחִיּוּבָהּ בְּיוֹם וּבְלִילָהּ וְאִין לָהּ שְׁעָה וְכוּ' (לְרַבָּנּוּ דְר"י) וּמְשׁוּ"ה לָא הָוִיָּא הַפְּסֻקָתוֹ הַפְּסֻקָה.

וּבְזָה א"ש דַּע"ג דר' יוֹחָנָן סוֹבֵר כר' יוֹסִי דְלַחַה"פ דְּאִי בְּעֵי פֶטֶר נְפִשְׁיָהּ בַּק"ש שְׁחַרְיִת וְעַרְבִית וְלִדְיָדִיָּה אַע"פ שְׁמַפְסִיק מְלִימּוּדוֹ פְּלוּלָהּ חֲדָא מִלְתָּא הִיא וְלֹא הָוִיָּא הַפְּסֻקָה אַפ"ה לִיָּף שְׁפִיר לְבַרְכַּת הַתּוֹרָה לְאַחֲרֵיהּ מִק"ו דְּנָהִי דְלִמְאֵי דְסֹבֵר כר' יוֹסִי לָא הָוִיָּא הַפְּסֻקָה מ"מ הִסְסַח הַדַּעַת מִיָּהּ הָוִי מְהֵאֵי טַעְמָא גּוּפָא דְלִדְיָדִיָּה יְכוּל לְהַפְסִיק אֲמָטוֹ לְהִכִּי מְסַח דַּעְתִּיהָ.

וְהַדְּבָר מְפֻרָשׁ בְּתוֹס' בְּבִרְכוֹת (י"א:) ד"ה שְׁפָכְרָ בְּשֵׁם ר"י. וְהַשִּׁיב ר"י וכו' וַא"ת מ"ש מְסֻנְפָה שְׁצָרִיָּה לְבַרְךָ עַל כָּל סְעוּדָה וכו' וי"ל דְּשִׁאֲנֵי תוֹרָה שְׁאִינוּ מִיָּאֵשׁ דַּעְתוֹ דְּכָל שְׁעָה אָדָם מְחַוְּיָב לְלַמּוֹד דְּכִתִּיב וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָהּ וְהָוִי פְּיוּשֵׁב כָּל הַיּוֹם בְּלֹא הַפְּסֻקָה.

אָבֵל אֲכִילָהּ בְּסוּפָה יֵשׁ שְׁעָה קְבוּעָה עַכ"ל הָרִי בְּהִדְיָא דְלַעֲנִין בְּרַכָּה דְלַפְנֵיהּ ס"ל לְהַתּוֹס' דְּמִשּׁוּם מְצַנֵּת וְהִגִּיתָ אִינוּ מִיָּאֵשׁ דַּעְתוֹ וּבְהִסְסַח הַדַּעַת תַּלְיָא מִלְתָּא וְלֹא בְּהַפְּסֻקָה וְה"נ ס"ל לְמָרְן הַב"י לַעֲנִין בְּרַכָּה דְלַאחֲרֵיהּ וז"ב לַפְעַנ"ד.

וְהַשְׁתָּא דְגַם לַעֲנִין בְּרַכָּה דְלַפְנֵיהּ ל"ש לְבַרְךָ מַה"ט דְּלֹא מְסַח דַּעְתִּיהָ, וְכַמ"ש הַתּוֹס' א"כ הָא דְמְבָרְכִין בְּכָל בְּקָר ע"כ הַטַּעַם הוּא מְפָנֵי שְׁאֵז נַעֲשֶׂה בְרִיָּה חֲדָשָׁה וְכַדְפִּירְשִׁיתִי לַעֲיִל: אִיבְרָא דְאִיפָא לְמִידָק מְהֵא דְגְרָסִינוּ בִּירוּשְׁלַמִּי פָּרַק מִי שְׁמַתוֹ (בְּפִיִּסְקָא דְנָשִׁים מִנ"ל) וּמַה בֵּין סוּפָה לְלוּלָב סוּפָה אִינְהָ טַעוּנָה בְּרַכָּה אֲלֵא לִילֵי יו"ט הָא בְּלִבְד לּוּלָב טַעוּנָה בְּרַכָּה כָּל שְׁבַעָה ר' יוֹסִי ור' אַחָא הָווּ יִתְבִּין אֲמַרִּין מַה בֵּין סוּפָה וּמַה בֵּין לּוּלָב (כְּלוּמַר מְאִיזוּ טַעַם הֵם חֲלוּקִים) סוּפָה נוֹהֶגֶת בְּלִילוֹת כְּבִימִים (לְכָךְ כָּל ז' פְּיוּמָא אֲרִיכָא וְאִינְהָ טַעוּנָה בְּרַכָּה רַק לֵיל א').

לּוּלָב אִינוּ נוֹהֵג אֲלֵא בְּיוֹם (לְכֹן כָּל יוֹם הָוִי חַיּוּב חֲדָשׁ וְצָרִיף בְּרַכָּה כָּל ז') הִתִּיב ר' יַעֲקֹב דְּרוּמָיָא הָרִי ת"ת דְּנוֹהֵג בְּלִילוֹת כְּבִימִים (וְאַפ"ה מְבָרְךָ בְּכָל פַּעַם) מְאִי כַּדּוֹן (פִּי' הַמְּפָרֵשׁ, מַעֲתָה מַה יֵּשׁ לָנוּ לְתַרְצֵי וְלִי נִרְאָה דְמְאִי כַּדּוֹן פְּירוּשׁוֹ הִכִּי הַשְׁתָּא).

סוּפָה אֲפֻשֵׁר לָהּ לְהַבְטֵל, ת"ת א"א לָהּ לְהַבְטֵל עַכ"ל. וְתִרְצֵי זֶה לְכַאוּרָה תְּמוּזָה דְּבִשְׁלָמָא סוּפָה קְאָמַר שְׁפִיר דְמַה"ט דְּאֲפֻשֵׁר לָהּ לְהַבְטֵל ר"ל דְּאִי בְּעֵי לָא אֲכַל א"נ דְּאֲכַל פִּירָא לְבַר מְסוּנְפָה א"כ עֵינְקֵר חַיּוּבָא הוּא רַק לִילָהּ הָא דְבַע"כ בְּעֵי מִיכַל בְּסוּנְפָה לְכָךְ אִינוּ מְבָרְךָ רַק בְּלִילָהּ הָא דְעֵינְקֵר הַחַיּוּב אָבֵל מְאִי קְאָמַר ת"ת א"א לָהּ לְהַבְטֵל, שְׁזָהוּ כְּדַכְתַּב הַמְּפָרֵשׁ מִשּׁוּם דְּכִתִּיב בְּהָ וְהִגִּיתָ וְגו' אֲדַרְבָּא מַה"ט אִינוּ מִיָּאֵשׁ דַּעְתִּיהָ כְּדַכְתַּב הַתּוֹס' בְּשֵׁם ר"י וְהו"ל לְמִיפְטֵר בְּבִרְכָה א' דְּהָא לָא מְפָסְקֵי בְּהָ לִילוֹת מִיָּמִים וְהָא לְדִידוֹן דְּמְבָרְכִין אֲסוּנְפָה בְּכָל פַּעַם כְּדַכְתַּב הַתּוֹס' בְּבִרְכוֹת שְׁם אַפ"ה כְּתִבּוּ שְׁם בְּשֵׁם ר"י דַּת"ת מִיפְטֵר בְּבִרְכָה א' דְּכִינוּ דְּכִתִּיב בְּהָ וְהִגִּיתָ לָא מְסִיחַ דַּעְתִּיהָ א"כ לְהִירוּשְׁלַמִּי דְסוֹבֵר דְּבְסוּנְפָה אִינוּ מְבָרְךָ רַק פ"א אִי מִשּׁוּם דְּלֹא מְפָסְקֵי לִילוֹת אִי מִשּׁוּם צִירוּף הַטַּעַם דְּאֲפֻשֵׁר לָהּ לְהַבְטֵל, לַפ"ז כ"ש דְּבַת"ת דְּלֹא מְפָסְקֵי לִילוֹת וְגַם א"א לָהּ לְהַבְטֵל דַּא"כ לָא מְסִיחַ דַּעְתוֹ וְהו"ל לְמִיפְטֵר בְּבִרְכָה אַחַת.

אָלאַ ונדאי דעט היירושלמי דחילוק ברכות בהפסקה תליא (ויכדסליק אדעפּא דענני' מעיקרא) וס"ל נמי פדאמרינו בסוגיא דמסכת שבת הנ"ל דבדבר שחיובו תמידי אי אפסיק נהדר אתחיל הו"ל אתחלתא אחריתא וכהו דלה"פ אליבא דרבנן והיכא דשרי להפסיק אע"ג דאפסיק כולא חדא מילתא היא וכמו בלה"פ אליבא דר' יוסי, והשתא ה"פ מאי פדון, ר"ל מאי קא מדמית תורה לסופה סופה אפשר לה להיבטל ודמאי ללה"פ אליבא דר"י דכיון שיכול להפסיק במצנה דסופה ע"כ אע"ג דאפסיק פולה חדא מילתא היא ולכו אינו מברך רק לילה הא' ת"ת א"א לה להיבטל דכתיב והגית וגו' משו"ה אי אפסיק נהדר אתחיל אתחלתא אחריתא היא ולכך על כל הפסקה והפסקה פי הדר מתחיל צריך לברך, ולכאורה פי' זה מוכרח ביישוב תירוץ היירושלמי (וימהתימה על הרב בעל משכנ"י (בחקק או"ח סי' ז') שהקשה קושניית היירושלמי הנ"ל פתבניתה ולא תירץ פו, גם לא זכר הש"ר מזה פלוג) אף אפתי קשיא טובא, דלפי האמור ס"ל להירושלמי גבי ת"ת דחילוק הברכות הוא לפי ההפסקות, וא"כ זהו דוקא לרבנן דר"י אבל לר"י דס"ל דבפ"א שו"ע קיים והגית ומיקרי תמיד לדידיה לא תליא מידי בהפסקה א"כ מאי מקשי ר' יעקב דרומי אדר"י ור' אקא מת"ת דלקא אינהו כר' יוסי דלה"פ ס"ל דלדידיה א"צ לברך בכל פעם דאע"ג דאפסיק פולה חדא מילתא היא וכ"ת דמקשה מפח הא דיחיד ורבים הלכה כרבים ז"א דהא במתני' בפ"ב דמגילה (כ"א).

(סתים לן תנא כר' יוסי דלה"פ ע"ש. ועוד הא קיי"ל בכ"ד דר' יוסי ניווקו עמו, וי"ל דלפ"ו סברת המקשה דלא ידע דתליא בסברא דאפשר לה להיבטל הא פריף שפיר ולמסקנא אתיא כרבנן אלא דקשיא טובא דלפ"ז לר"י דלה"פ לא הנה צריך לברך ברכה"ת רק פעם אחת כל ימי חייו (או עד שמתעבור עליו לילה אחת בלא תורה ובלא ק"ש וכהו דשלא יליו שולחן לילה אחת בלא לחם) דהא בת"ת לא מפסקי לילות מימים וגם דלדידיה אפשר לה להיבטל כדפרישית דאי בעי פט"נ בק"ש שחרית וערבית וזה תימא דהא גרסינו בגדרים (פ"א).

(ויאמר ה' על עזבם את תורת. ואמר רב יהודה אמר רב על שלא ברכו בתורה תחלה ובספר פ"ח (סי' מ"ז), ובשאג"א (סי' הנ"ל) הוכיחו מזה דברה"ת דאורייתא מדקא"ל הקב"ה ומדהיה העונש חמור כ"כ יע"ש.

ולר"י אדרבא יענשו בשביל ברכה שא"צ. ולא בשביל שלא ברכו וכו' והא מקרא קא דריש ר"י ואקרא ודאי ל"פ ר' יוסי.

ועוד דבכה"ג אורחא דתלמודן למידק. ור' יוסי האי קרא מאי עביד ביה.

ועו"ק טפי דבגדר' (ח'.) אמר ר' גידל אמר רב האומר אשפים וכו' הא קמ"ל פיון דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שו"ע משו"ה חז"ל שבוועה עליה.

ופי' הרא"ש ז"ל דבק"ש שו"ע פטר נפשיה ממ"ש והגית וכו' יעו"ש. וזה אתיא כר' יוסי דלה"פ פדאיתא להדיא במנחות (צ"ט ע"ב) וא"כ סובר רב דגבי ת"ת אע"ג דאפסיק חד מילתא הוא.

וא"כ לא הָיָה צְרִיף לְבָרֶךְ בְּרַחֲמֵי רַק פִּי אֶל כָּל יָמֵי חַיָּו לְשִׁיטַת הַיְרוּשָׁלַיִם. וְהֵיכֵי אָמַר רַב עַל שְׂלֵא בְּרַכּוּ בַתּוֹרָה תַּחֲלָה דְזֵה אַתְיָא כְּרַבְנֵי דְנֻקָּא כְּדִלְעִיל וְקִשְׁיָא דְרַב אֲדָרְב עו"ק מְהָא דְגַרְסִינָא בִירוּשָׁלַיִם (פ' ר"א דְמִילָה הֶלְכָה ו').

כָּאן תַּהֲיָה לַע"ע מְקוֹם שְׂבִימַת קִין קוּלְמָסִי עַד אֲזַנְפָּה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ דְּמַנִּי"ר וְאֵז כְּשִׁאֲרָאָה שְׂדִבְרֵי הַדְּלִים פְּטוּטֵי דְאֻרְיִימָא סְפוּנִים בְּעֵינָו. אוֹ אֵז אֲכַתְּנֹב סִיּוּם הַדְּבָרִים בְּיָשׁוּב שִׁיטַת הַיְרוּשָׁלַיִם הַנֶּ"ל בְּפִלְפוּלִים רַחֲבִים (לְעִרְדָּעוּד ב' בּוּגִינֵן) וְגַם בְּעֵנִיגִים אַחֲרִים אֲשֶׁר בָּאוּ בְּסִפְרֵי דְבֵי רַב מַנִּי"ר שְׁלִיט"א שְׁיֵשׁ לְפִי מִיְעוּט בְּקִיאוּתֵי בְּש"ס וּפּוֹסְקִים הָעֲרוּת רַבּוֹת בְּקֵן.

וְיַתְבָּרֶךְ מֵר נִיהוּ רַבָּה בְּבִרְכַת הַדְּיוּט קֶלְה. יְבָלִיג שְׁנוּתָיו בְּטוֹב וּבְנַעֲמִימִים עַל מְבוּעֵי הַתּוֹרָה כְּנִפְשׁוֹ שְׁבָעוּ וְנִפְשׁוּ יְדִידוֹ בְּאֵה"ר וְאֶהְבַּת אֵימָן הַק' יִצְחָק שְׁלֹמֹה יוֹאֵל בְּהֶרֶב מוֹהֲרֵר"ש זִלְלָה"ה הֶרֶב וְאֵב"ד דַּפ"ק רְאוּנוּעַ יַע"א: ז בְּרַכַּת הַנְּהַגִּין מְרַן חֵיד"א בְּיַעִיר אֵז מְעַרְכַת הַשִּׁי"ן אוֹת ח' פְּשִׁטָּא לִיָּה דְהוּי מְדַרְבְּנֵן.

וְעֵינֵן מְכַתֵּב לְחַזְקִיָּהוּ בְּהַשְׁמָטוֹת לְחַלֵּק הַשִּׁיטָּה דְּרַף ק"ה ע"ד וע"ע יַעִיר אֵז מְעַרְכָּה זֹו אוֹת י"ט לְעַנְיָן בְּרַכַּת הַמוֹצֵיא דְמַסִּיק דְאֵינֹו אֶלָּא מְדַרְבְּנֵן וְאֵם נִסְתַּפַּק אֵינֹו חוֹזֵר וְעֵינֵן דְבָרֵי מְנַחֵם סִי' קס"ז הַגַּב"י אוֹת ז מְלֵא הַרְוָעִים בְּמְעַרְכַת תְּדִיר קוֹדֵם אוֹת ב' וְכִבְרַת כַּת' בַּמַּכַּת"ל שְׁמֵם דְּגַם הַפְּנִי מוֹדָה דְדַעַת כָּל הַפּוֹסְקִים דְּבִרְכַת הַנְּהַגִּין הִיא מְדַרְבְּנֵן אֶלָּא שְׁהוּא כְּתַב דְּיֵשׁ לְתַמּוּהָ בְּזָה וְכו'.

וְעֵינֵן לְהֶרֶב שְׁ"ף בַּח"מ סִי' שַׁפ"ב סַק"ג בַּד"ה (וְכַתְּבוּ הַתּוֹסֵ' וּבְמָה שְׁתַּמָּה עָלָיו מְרַן חֵיד"א בְּמַחְזִיק בְּרַכָּה יו"ד סִי' כ"ח סַק"ז לְעַנְיָן בְּרַכַּת בַּפּה"ג. וְעַתָּה רְאִיתִי בְּשׁו"ת בֵּית שְׁלֹמֹה הַנַּד"מ בַּא"ח סִי' י"ד שְׁכַתְּבָם בְּשֵׁם רַב הַשּׁוֹאֵל דְּבִרְכַת מַהֲת"ו וְנִסְתַּיֵּעַ מְדַבְּרֵי הַפ"י וְכַתֵּב ע"ד דְּלֵא הוּטַב בְּעֵינָיו וְהַפ"י עֲצַמוֹ לֹא אָמַר אֶלָּא דְרַף הָעֲרָה.

אֶבֶל א"א לְסַפֵּק נֶגֶד כָּל הַפּוֹסְקִים רֵאשׁוּנֵי וְאַחֲרוֹנֵי דְהֵם מַד"ר חוּץ מִבַּהַמ"ז. וּבִרְכַת מַעִין ג' מְחַלְקַת עַכ"ל.

וּלְקַמֵּן אוֹת פ"ד צִינְיָתִי לְעַנְיָן בְּרַכַּת מַעִין ג' וּבְשִׁיטָּה מְקוּבָצָת לְמַס' בְּרַכּוֹת (בַּס' בְּרַכָּה הַמְּשׁוּלָּשֶׁת) בַּמ"ש בְּש"ס דְּרַף מ"ח ע"ב לְפָנָיו מְנִין אֲמַרְתָּ ק"י כְּשִׁהוּא שְׁבַע וְכו' וְרַבֵּי נִתָּן וְרַבֵּי יִצְחָק יִלְפִי לֵה מְקַרְאֵי כְּתַב דְּכָל זֵה הוּא אֶסְמַכְתָּא דְּנֻדָּא בְּרַכָּה עַל הַפֶּת לְפָנֶיהָ אֵינָה אֶלָּא מְדַרְבְּנֵן וְכו' עִי"ש: ח בְּכוֹר שְׁאֵינֹו קְדוּשׁ אֶלָּא מְדַרְבְּנֵן אֵם יְכוּל לְהַקְרִיבוֹ תָּם אוֹ הוּי אוֹב"ע נִסְתַּפַּק בְּזָה מְרַן מוֹהֲרִיט"א בְּסִפְרֵי הַלְכוֹת יו"ט רַפ"ב דְּבַכּוֹרוֹת וְאֵנִי עֲנִי כְּתַבְתִּי בַּמ"א דְּמַהְרֵמַב"ם פ"ה ה"ג מְתַבָּרֵר דְאֵינֹו יְכוּל לְהַקְרִיב אִפִּי' כְּשִׁיטָּה סַפֵּק שְׁמָא אֵין בּוֹ חַיִּיב מַהֲת"ו כ"ש כְּשִׁנְדָּאֵי אֵינֹו חַיִּיב מִן הַתּוֹרָה עִי"ש: ט בְּכוֹר בְּהֵמָה קְדוּשָׁתוֹ מְדַרְבְּנֵן.

נִרְאָה מְדַבְּרֵי הַתּוֹ' בְּבַכּוֹרוֹת דְּרַף י"ג ע"א דְאֵינֹו חַיִּיב לִיתְנֹו לְכַהֵן. וּמְרַן מוֹהֲרִיט"א בְּהַלְכוֹת יו"ט רַפ"ב תַּמָּה ע"ד דְּאֵמָאֵי לֹא נִימָא דְמַדְר' חַיִּיב לְתַנּוּ לְכַהֵן וְאֵנִי עֲנִי כְּתַבְתִּי בַּמ"א דְכֵינֵן דְּבַסְפֵּק חַיִּיב מַה"ת אֵינֹו חַיִּיב לִיתְנֹו לְכַהֵן דְקִי"ל הַמַּע"ה וְאִפִּי' תַּפְסוּ כַּהֵן דַּעַת רַוְבָּא דְרוֹבָא דְמוֹצֵיאֵין מִיָּדוֹ וְכַמָּה דִּיּוֹת מְשַׁתְּפָכוֹת לִישָׁב דַּעַת הַרְמַב"ם דַּס"ל אֵין מוֹצֵיאֵין מִיָּדוֹ כִּידוּעַ.

וספק תורה עדיף מנדאי דרבנן עיין ר"ה ל"ד ע"ב ב' עיירות באחת תוקעין וכו' וכיין דבספק תורה ק"ל המע"ה לא ראו חז"ל לחייב בנדאי דדבריהם: י בכור בעל מום דנאכל תוף שנתו אם הוא מדאורייתא או מדרבנן עיין להגאונים מוהריט"א בס' הלכות יו"ט בפר' עד כמה אמתני' דבכור נאכל שנה בשנה בין תם בין בעל מום וכו' ובית אפרים טרפיות בשו"ת ס' ב' שיבת ציון סי' כ"ד בית מאיר יו"ד סי' ש"ו ס"ז.

ועי' במ"ש אור לי סי' ס"ב ד"ה וקוזה הנית: יא כמה דברים אמורים דנקטינן דהוא לפרש כמי שהאריה הג' יד מלאכי שא נא עיניו וראה נפלאות מתורתו בסי' ש"א פתב ע"ז שם בסי' ש"א בשם הרב יבין שמועה דדוקא אם אמר פן רבי יאודה אבל אם אמר פן תנא אחר אין לנו כלל בזה ועיין מלא הרועים בח"ב דף מ"ו אות ד' ואות י"א.

ונ"ל דיש להביא ראיה מדברי הרמב"ם בפיה"מ פ"ה דמעשרות מ"ה. ומרן כ"מ כ"א דתרומות דין ט"י.

וכ"נ קצת ממתינתין פ"ה דמ"ש מ"א. עיין בב"ק דף ס"ט ע"א דמשמע דפליג רשב"ג אלא דלזה י"ל לפי מ"ש היד מלאכי בסי' ש"א הנ"ל (בסוף ד"ה ואיך שיהיה) דכי מוכח בש"ס דפליגי לא נאמרו הפללים ועיין להרב מקנה אברהם במ"ב אות ר"ג שאחר שהביא פלל זה ציין לרשב"ם ב"ב ל"א ע"ב ד"ה אר"א אם פונתו להקשות אדברי רשב"ם נעלם ממנו דברי הי"ם גדול בסי' ש"א כיעי"ש.

ועיין להרב נחמד למראה ח"א דף קע"א ע"ד ואילך ומה שרצה לומר דבתנא אחר פי תני במד"א יש חילוק בין אמר ר"פ במד"א דאינו חולק לר"פ אומר במד"א וכו' דאז הוא חולק ונחזר בו מפח הירושלמי עי"ש נראה דנעלם מהרב סוגיית שבת דף קכ"ו ע"ב אמר ר"י במד"א בכיסוי קרקעות וכו' עי"ש.

ובהרא"ש וגם ממ"ש הרמב"ם בפ"ה דמעשרות מ"ה ומרן כ"מ הלכות תרומות הנ"ל אנו למדין דבתנא אחר אף בלשון אמר הוא חולק ומ"ש שם על דברי הרמ"ז פ"ב דכתובות פבר קדמו הים גדול ובסמוך שם הזכירו.

ולפי הנראה כל הרבנים הנז"ל לא זכרו דברי המפרש בנזיר דף ל"ב ע"א ד"ה לישנא אחרינא דעמ"ש בתוספתא רבי יוסי אומר בד"א וכו' כתב דקי"ל כל בד"א לפרש עי"ש. וביד מלאכי סי' ש"א הביא דעת הרב ב"ח בא"ח סי' רנ"ה דס"ל דאימתי ובמה לפרש וכ"כ ג"כ בסי' ש"נ והרב מאמ"ר שם דשקו"ט על דברי הפ"ח לא ערער עליו במאי דנקיט דכל אימתי ובמה לפרש עי"ש: יב בנדריים הלף אחר לשון בני אדם.

הג' מש"ל פ"ד מהלכות שבועות הלכה א' ד"ה ודע וכו' הביא מחלוקת רבנן ורע"ק ברפ"ג דשבועות בנשבע שלא אוכל ואכל כ"ש דלרע"ק חייב ולרבנן פטור וחקר לדעת במאי פליגי דהא קי"ל בנדריים הלף אחר לשון בני אדם וא"כ קשה בלא ימנע גיחזי אנו אם בלשון בני אדם אכילה כל שהו מ"ט דרבנן ואם אינה כ"ש מ"ט דרע"ק וכתב דלא תכן לומר דבהא פליגי אם בלשון ב"א אכילה בכזית או בכ"ש וצדד לומר דפליגי בהיקא דלשון תורה חולק אלשון בנ"א דלר"ע בהא נמי אזלינן בתר לשון בנ"א ולרבנן בכה"ג לא אזלינן בתר לשון בנ"א ונחזר בו לפי שמצא בירושלמי דר' יוחנן ס"ל דהולכין אחר לשון בנ"א אף בסותר לשל תורה נאפי' לקולא ור' יאשיהו דס"ל דהולכין אחר לשון

תורה לא אמר אלא כש'לשון תורה להחמיר וכתב דאין ספק דה'לכה כרי"ו וכמו שפסק הר"ן.

ושוב הביא ראיה דהולכין אחר לשון תורה מרפ"ד דערכין דף י"ט דאורייתא קיבורת פולה בנדרים הלך אחר לב"א דאף לקולא אולינן פתר לשון בנ"א אתד"ק עי"ש. ובמכתב לחזקתו בתשו' סי' ה' דף כ"ז ע"ג ופלא בעיני איך לא זכר שר דברי רבותינו בעלי התוס' במס' פסחים דף ב' סוף ע"א ד"ה פדתנא הנודר מן האור וכו' וביבמות ד' ע"א ד"ה וקני מולין וכו' דבהגני דוכתי שמים זו שמענו מדב"ק דכללא דבנדרים הלך אחר לשון בנ"א הוא אף כשפותר ללשון תורה ואפילו לקולא ובהיאו ראיה מההיא דערכין דאורייתא קיבורת פולה וכו' כיעי"ש.

והיותר תימה בעיני דהרואה נראה דהירושלמי שהזכיר הוא ברפ"ו דנדרים ובהיאו הר"ן שם בדרף מ"ט ע"א וכיון שפבר הזכיר דברי הר"ן בזה עדות היא שלא נעלם ממנו סוגיית הש"ס דילן שם וא"כ הנה לו להכריח מתלמודין דהולכין אחר לשון בנ"א כשפותר ללשון תורה.

דברי אהא דתנן הנודר מן המבושל מותר בצלי ותני עלה ור' יאשיה אוסר דהנה בעינן למימר דפלוגמיהו אי אולינן פתר לשון תורה או פתר לשון בנ"א מסקינן דכ"ע בנדרים הלך אחר לשון בנ"א ולא פליגי מר פי אתריה דמבואר מסוגיא זו דהולכין אחר לשון בני אדם לקולא אף כשפותר לשון תורה כמו שהוכיח ממנה רבינו הריב"ש בס"י ש"ד עי"ש ולפום ריקטא נראה דהנה יכול למצוא בזה במאי פליגי רע"ק ורבנן דלימא מר פדמשני בש"ס דמר פי אתריה וכו' באתריה דרע"ק קרו אכילה לכ"ש וכו' אלא דנה לא יתכן דא"כ מאי קאמרי ליה רבנן היכן מצינו באוכל כ"ש שהוא חייב וכו' וק"ל הא מיהא שמעינן מנה דהולכין אחר לשון בנ"א להקל אף כשפותר ללשון תורה אף לר' יאשיה לפי מסקנא דתלמודין ואי הכי לא צריכינן למיתי עלה מדקי"ל כר' יוחנן כמ"ש הרב ז"ל דהא ודאי פתלמודין נקטינן ולתלמודין בטלה מחלוקת וכ"ע מודו בהכי.

גם מ"ש דהר"ן פסק כרי"ו תמוה בעיני שהרי הר"ן שם אחר שהביא פל דברי הירושלמי כתב וז"ל ולפום גמרא דילן דאפילו ר' יאשיה מודה דאין הולכין בנדרים אחר לשון בנ"א ש"מ דבין להקל בין להחמיר האומר בחג יו"ט האחרון של חג בכלל עכ"ל.

הנה רואה שלא כתב דה'לכה כרי"ו ואדרבא משמע מדבריו דלולא דתלמודין מסיק דגם ר' יאשיה מודה לא הנה ברירא לן האי מילתא למיפסק לקולא כרי"ו. דברי רבינו המשל"מ בזה שגבו ממני וצ"ע ולעיקר קושיות המשל"מ הנ"ל עי' בס' עצי ארזים סי' רי"ז ס"א ובנד שאל שם אות ד נראה שלא ראה מ"ש הרב משל"מ דגם להירוש' דפליגי בזה ר' יוחנן ור' יאשיה פשיטא דקי"ל כרי"ו דאילו בינד שאול נקיט דהירו' ס"ל דאסור עי"ש.

והשגתי עתה שו"ת מעשה אברהם וראיתי מ"ש שם בחח"מ ס"ו סי' י"ח בשם הרב ערד השלקון אה"ע סי' נ"ג דנראה מדבריו שפבר עמד ע"ד הרב משל"מ הנ"ל ואין מצוי אצלי לעיין בדב"ק: גם מ"ש המשל"מ דלא ניתן לומר פלל דפליגי רע"ק ורבנן אם בלשון

בני אדם אכילה בכל שיהו או בכזית תמיה לי אמאי לא הרי מצינו פינוצא לזה דפליגי ר"מ ורבנו בלשון בני אדם.

ע"י נדרים דף ל' ע"ב גבי נולדים וילודים דאמרינן בנדרים הלך אחר לשון בני"א ופירשו הר"ן והרא"ש שם דפליגי בהכי דרבנו סברי דנולדים פולל בלשון בני"א הנולדים והעתידים להולד ור"מ סבר דלא מיקרו נולדים בלשון בני"א אלא העתידים להולד וא"כ לא נפלאות לומר דגם רע"ק ורבנו פליגי במציאות זה בלשון בני"א אי אכילה בכזית או בכ"ש ואולי מ"ש דלא ניתו ליקמר פן לא מפני שלא יתכן שיהיו חולקים במציאות זה הוא דהא נדאי דרף זו לא רחוקה היא פדאשפתון דפליגי בהכי ר"מ ורבנו אלא פונתו מדחשיבו רבנו לרע"ק היכן מצינו באוכל כ"ש וכו' דאי טעמיה דרע"ק משום דס"ל שפן הוא לשון בני"א מאי מקשו ליה הא נדאי דינא הכי ואמאי לא השיב להם רע"ק פן וק"ל.

ומסוגיא זו נמי מתבאר יפה דהולכין אחר לשון בני אדם אף פשהוא היפך לשון תורה לכ"ע אלא דפליגי היכי הוי לשון בני אדם. וכן מתבאר עוד שם בדף נ"א ע"ב דגה משמע גדולים ומשמע קטנים ובנדרים הלך אחר לשון בני"א.

ועיין להרב ערוף השלחן יו"ד סי' רי"ז אות ה' עמ"ש מרן סי"ב הנזכר מן הדגים וכו' פתב דפליגי מתני' וראב"ש בלשון בני אדם דמתני' ס"ל דבלשון בני אדם בין גדולים בין קטנים וראב"ש ס"ל דבלשון בני"א נמי הוא פלשון תורה גדול ולא קטן: ומצאתי לרבינו בה"ג ה"ד הר"ן פ"ג דמס' שבועות דמתבאר דס"ל דהולכין אחר לשון בני"א לקולא אף פשפותר לשון תורה דעמ"ש בש"ס אמר שמואל שבועה שלא אוכל ושתה חייב אבע"א קרא ואי בעית אימא סברא הקשה וכי מאחר דקרא למה לי סברא (עיין מה שכתבתי בזה במערכת הסמ"ך אות ס"ג) ות"י מהו דתימא אע"ג דמדאורייתא שתיה בכלל אכילה בנדרים הלך אחר לשון בני"א ולא קרו אינשי הכי קמ"ל עכ"ל מתבאר דאי לקושטא לא הוו קרו אינשי הכי אע"ג דבלשון תורה שתיה בכלל אכילה לא הוו משגחינו בה נהנה אזלינו פתר לשון בני אדם ועיין הר"ן בנדרים דף נ"ה ע"ב ד"ה תוספתא.

ותוספות בר"ה דף י"ב ד"ה תנא. ובבכורות דף נ"ד ד"ה ושני והרש"ח ריש מס' מעשרות רבינו מוהרלנ"ח בסי' ט' וילקמן אות צ"ד או"ק ח' ובמערכת היו"ד אות מ"ג ובדברי הריטב"א שאכתוב בסמוך: ודע דכ"ז היינו פשידוע פשפור הוא שלשון בני"א הוא היפך לשון תורה אבל פשאינו ידוע איף הוא לשון בני"א ילפינו מלשון תורה כמ"ש התוס' ביבמות ה"ל וכ"כ במס' ע"ז דף כ"ז ד"ה אלמא וכ"כ הריטב"א ברפ"ו דנדרים ונ"ל ומהדרינו דכ"ע בנדרים הלך אחר לשון בני"א אע"ג דאיכא לשון תורה דפליג אלא היכא דלא ידעינו לשון בני אדם נקטינו לשון תורה עכ"ל.

גם הריב"ש בסי' שנ"ד ה"ל אחר שכתב להוכיח דלשון השטרות והתקנות והספמות הולכין בהם אחר לשון בני"א כמו בנדרים. הוקשה לו ממ"ש בב"ב דף קמ"ג דאיבעיא לן קרו אינשי, לחד ברא בני ופשיט מדכתיב ובני פלוא אליאב ותירץ דמשום דלא בריר לן היכי הוי לשון בני אדם משום הכי אזלינו אחר לשון תורה.

אבל אי לישנא דאינשי בריר לן הולכין אחר לשון בני"א וכו' עכ"ד הריב"ש (ובמ"ש שלשון התקנות הוא בנדרים שהולכין בהם אחר לשון בני אדם כ"כ הריטב"א רפ"ו

דְּנָדְרִים ד"ה גְּמָרָא תְּאָנָא ר"י אוֹסֵר וכו' בְּשֵׁם מוֹרֵי רַבֵּינוּ וְכֵן בְּכָל לְשׁוֹן הַפְּתוּב בְּתַקְנֹת קַהֲלֵי דִּינוּ פְּנִדְרִים ע"כ).

וכ"כ בְּשִׁאלַת שְׁלוֹם עַל הַשְּׁאֵלְתוֹת בְּסוֹף שְׁאֵלְתָא ע' אוֹת ע"ו וְגַם בַּפ' נְשֵׂא אוֹת קכ"ב ד"ה שָׁם עי"ש וּבִיד שְׁאוּל ס' רי"ז אוֹת יו"ד הֵבִיא מ"ש הַש"ש אוֹת קכ"ב הַנִּזְל וְכַתֵּב שְׁפָדְבְּרִי גְרָאָה מִפְּמָה מְקוֹמוֹת בְּנִדְרִים דְּמִקְשָׁה מְנִדְרִים אַקְרָא וְלֹא מְשַׁנֵּי דְלְשׁוֹן תּוֹרָה לְחֹד עֵינֵן נְדָרִים דָּף נ"ה וְדָף נ"ו ע"כ וכו"כ בְּשׁו"ת רמ"ץ ח"א ס' ו' אוֹת ד' וּמִיִּשְׁבַּב בְּזָה סוּגְיָא דְּמִנְחֹת דָּף ק"ה וכו"כ הֶרֶב מַעֲשֵׂה אַבְרָהָם בַּח"מ סוֹף ס' י"ח בְּשֵׁם הֶרֶב עֶרְףֵי הַשְּׁלֶחָן בַּאֲה"ע ס' נ"ג דָּף ל"א בְּשׁוֹכֵר בֵּית לְשָׁנָה סְתָם דְּחֻדָּשׁ הָעֵיבוּר בְּכָלֵל אָה לֹא נִתְבָּרַר אִיִּךְ הוּא לְשׁוֹן בַּנ"א דְּכָל שְׁלֹא נִתְבָּרַר לְשׁוֹן בַּנ"א יִלְפִינּוּ מִבְּתֵי עֶרֶי חוּמָה וְתָמָה עָלָיו שְׁלֹא נִסְתַּיְע מִתְּשׁוֹ הֶרֶיב"ש ס' ש"ד הַנִּזְל שְׁפָתַב לְחֶלֶק כֵּן עי"ש: וְכַתֵּב בִּיד שְׁאוּל ס' רי"ז אוֹת י' בְּשֵׁם תוֹס' יִשְׁנִים בְּנִדְרִים דָּף נ"ד אָהָא דְּמַתִּיב רַב יוֹסֵף וְכַפְרוּץ הַדְּבָר וכו' דְּלְשׁוֹן הַפְּתוּב בַּדָּה"י כְּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם הוּא וּמְשׁו"ה מִקְשֵׁי מְנִיָּה לְנִדְרִים וְהַסְבִּיר הַרְשָׁב"א בַּח' דְּשִׁאֲנֵי לְשׁוֹן תּוֹרָה שְׁהֵם דְּבָרֵי הַקַּב"ה אֲבָל דַּה"י שְׁמִסְפֵּר קוֹרוֹת הַדּוֹרוֹת וּבְלְשׁוֹן בַּנ"א הָיִי כְּלְשׁוֹן בַּנ"א וּמִיִּשְׁבַּב בְּזָה מַה שְׁמִקְשִׁים אֲש"ס נְדָרִים דָּף מ"ט דְּמִיִּתִּי קָרָא דְּנִבְשָׁלוּ אֶת הַפֶּסַח וְלֹא מִיִּתִּי מִקְרָא דּוּבְשָׁלַת וְאֶכְלֶת עי"ש.

וְהִנֵּה הָא דְּמוֹתֵיב ר"י וְכַפְרוּץ הַדְּבָר וכו' הוּא בְּדָף נ"ה (בִּיד שְׁאוּל גְּרָשֵׁם בְּטְעוֹת דָּף נ"ד) וְשָׁם פְּתָבוּ הַתּוֹס' שְׁלָנוּ כַּמ"ש הַגָּאוֹן יֵד שְׁאוּל בְּשֵׁם תוֹס' יִשְׁנִים וְלֹא הִנֵּה צָרִיף לְהֵבִיא מִתּוֹס' יִשְׁנִים וּבְעֵנֵן זֶה אֲתָה תַּחֲזֶה מַה שְׁהָאֲרִיף מְאוּרְנוּ הַג' נְצִי"ב מְלָף יצ"ו בַּסָּה"ב הָעֵמֶק שְׁאֵלָה בַּפ' לָף שְׁאֵלְתָא ח' ס"ק י' וּמִיִּשְׁבַּב בְּזָה תְּמִיָּהת הֶרֶב מְנַחַת שִׁי בְּפִרְשַׁת וַיִּגַּשׁ עַמ"ש בַּב"ב דָּף קמ"ג דְּקָרוּ אֵינִשִּׁי לְכָרָא בְּנֵי וּמִיִּתּוּ מְדַכְתִּיב וּבְנֵי פְּלוּא אֱלִיאָב וְרָבָא אָמַר מִהֲכָא וּבְנֵי אֵיתָן עֲזָרְיָה.

וּמָה הוֹסִיף רָבָא אַקְרָא דְּאוּרִייתָא אֲלָא מְשׁוּם דְּאִיִּרֵי בְּשִׁטְרוֹת שְׁהוּא לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם מִיִּתִּי מִקְרָא דַּדָּה"י שְׁהוּא גַם כֵּן לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם וְהוֹכִיחַ מְלְשׁוֹן הַשְּׁאֵלְתוֹת שָׁם דְּגַם תַּהֲלִים הוּא כַּדָּה"י לְעֵנֵן זֶה.

וְכֵן כָּל כְּתוּבִים שְׁלֹא נֶאֱמָרוּ אֲלָא בְּרוּה"ק וּבְלְשׁוֹן הָאִישׁ הַמְדַבֵּר הַכֹּל בְּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם מִשְׁתַּעֵי. וְכֵן בְּאִיּוֹב וְכָל שְׁכֵן לְשׁוֹן הַתְּפִלוֹת וְהַתְּחִנּוֹת וּבְרַכַּת הַנְּהַנֵּן וְכִינְצָא.

וּמְשׁוּם הֵכִי אוֹמְרִים בְּתַפְלָה וּבְקִידוּשׁ שִׁמ"ע חַג וכו' עי"ש דב"ק: יג בְּעַל כְּאֲשַׁתּוֹ לְעֵנֵן עֲדוֹת אִם הוּא מִן הַתּוֹרָה אוֹ מְדַרְבְּנָן הֶרֶב מוֹהַר"י עֵיִאֵשׁ בְּשׁו"ת בֵּית יְהוּדָה בַּחֲאָה"ע ס' ד' בְּסוֹפּוֹ פְּשִׁיטָא לִיָּה דְּמֵאֵי דְּדַרְשִׁינָן בְּפִרְקָא זֶה בּוֹרֵר דְּאִשָּׁה כְּבַעֲלָה מְדוֹדְתָהּ הִיא הוּא דְּרָשָׁה גְּמוּרָה וְה"ה בְּעַל כְּאֲשַׁתּוֹ מַה"ת הוּא עי"ש וּמְרִישׁ הָנָה ק"ל דְּמַדְבְּרֵי רַמְבַּ"ם רַפ"ג מִהֲלָכוֹת עֲדוֹת מִתְּבָאָר יָפָה דְּהוּא מְדַרְבְּנָן לְפִי מַה שְׁפִירְשׁוּ דְּבָרֵי גוֹשְׁאֵי כְּלִי פִּידוּעַ.

וְעֵי בַח"מ ס' ל"ג וּבְמֶרְן הַב"י אַה"ע סוֹף סו' מ"ב בְּשֵׁם מ"כ וַא"כ כֵּינֵן דְּכָלֵל הֶרֶמְב"ם כָּל קְרוּבִים שְׁמַצַּד אִישׁוֹת וְאָמַר דְּמַדְרְבְּנָן הֵם הָא וְדָאֵי בְּעַל כְּאֲשַׁתּוֹ נְמִי בְּכָלֵל וּלְפִי זֶה בְּאֵנוּ לְמַחְלֻקַּת שְׁנַחֲלָקוּ עַם הֶרֶמְב"ם בְּזָה פִּידוּעַ וְלֹא הוּל"ל בְּפִשְׁטוֹת דְּהָיִי דְּאוּרִייתָא

והנה אמת דלפי מ"ש מרן בכ"מ בטעם הר"מ דס"ל דהם מדרבנן דהיננו משום שגלמודו
באם אינו ענין.

א"כ אשה כבעלה דלאו באם אינו ענין הוא וממקרא מלא הוא דילפינו הכי משמע דהוא
מה"ת אלא דאפתי י"ל דאימור דוקא אשה כבעלה הוא דהוי דאורייתא אבל מאי דאמרין
דבעל פאשתו אולי הוא רק מדרבנן.

שוב אחר זמ"ר ראיתי להג' נו"ב בח"ב באה"ע סי' ע"ו ד"ה אבל באמת וכו' עמד בספק
זה ופשיטא ליה טובא דלדעת הר"מ ודאי דאינו אלא מדרבנן אלא שנסתפק אם יחלוק
שום אחד בזה וכו' דמ"ש דאשה כבעלה הוא אסמכתא דעדות מעריות לא ילפינו ואת"ל
דהוא ילפותא גמורה היינו דאשה כבעלה.

אבל בעל פאשתו רחוק בעיני שיהיה מה"ת והאריף בזה ונראה דעתו אינו אלא מדרבנן
אפילו אשה כבעלה וכ"ש בעל פאשתו: יד בפניו משמע בידיעתו אע"פ שאינו רואה כ"כ
בס' קהלת יעקב במע"ל ח"ב אות לק"ט בשם הרמב"ם והרא"ש ומוהרשד"ם וע"ע שם
בח"ג אות תי"א ודמ"ר החבי"ב בכנה"ג אה"ע סי' קס"ט הגב"י אות מ"ו יד מלאכי בכללי
הדינים סי' קל"ה ונעלם כ"ז תזכרנו לחיים דף ע"ח ע"ב ואחר שנים נדפס ס' זל"ח ח"ב
וע"ש בדף ק"ז ע"א וע"י כנה"ג אה"ע סי' קמ"ב אות ה': טו בכורים אי אוסרין הפירות
משום טבל קודם הפירות ביפורים הרשב"ץ בפ"ה האזהרות במ"ע סי' קנ"ו מסתפק בזה
והרב משנת ר' אליעזר בח"ב בזכרונות דף ד' ע"ג אות נ"א כ' ע"ד דמשנה מפונרשת היא
פ"ב דביפורים מ"ג ע"ש: טז ב"ד מתנים לעקור דבר מה"ת בשוא"ת אם יש פח בידם
לאסור דבר שהתירה תורה בפירוש, עיין לקמן במ"ע היו"ד בס"ד מאות י"ז והלאה:
ואי יכולים ב"ד לניסר הפריצים פשיש לחוש שע"ז יצאו מן הדת, עיין במה שרשמתי
במערכת האל"ף אות קע"ט: ושם אות ק"פ לענין ב"ד אם יכול לבטל דברי ב"ד חברו:
ובית דין זריזים הם כמ"ש הרמב"ם בפ"ב מהל' סופר דמשום הכי תוקעין בשבת בפני
ב"ד ולא חיישינן משום גזרה דרבה ונהבין מדבריו הרב ארעא דרבנן בסוף אות ד'
ובמהדורא בתרא במערכת הדל"ת אות נ"ד דבכל דבר שאיסורו משום גזרה מדרבנן לא
גזרו בב"ד פדורף שלא גזרו שבות בפנהנים במקדש משום דזריזין הם.

והרב עפרא דארעא שם פתב על דבריו דלא מהני זריזותא דב"ד אלא לגבי אחרים
העושים דבר בפניהם אבל פשהם בעצמם עושים הדבר פשיטא דיש לחוש בהם כשאר
פל אדם ובין למר ובין למר קשה למה לא תקנו ליטול לולב במקדש בפני ב"ד מטעם
דזריזין הם דאף דלא דמי לולב לשופר דבולב לא סגי דלא נטיל פל חד מנייהו וילדברי
הרב מט"א בכה"ג לא אמרינן ב"ד זריזים הם.

מ"מ אם פל אחד מהם יטול בפני חבריו שבב"ד הגדול נראה דתו ליכא למיחש מידי
דהב"ד ינרזו את פל אחד. אף במחכ"ת נעלם מעיניהם מ"ש הר"ן בפ"ג דר"ה דטעמא
דהתקין ריב"ז בשופר ולא בלולב הוא פדי שלא ישתפח תורת שופר (נראה דר"ל דכיון
דאין חיוב תקיעתו אלא יום אחד אם לא יתקעו בשנה זו שחל בשבת תשתפח מצות
שופר אבל לולב אף אם לא יטלו בשבת מ"מ יטלו בשאר הימים ולא תשתפח תורת
לולב כנלע"ד ביאור דבריו והרב מטה אהרן בדף י"ב (בד"ה והנראה) לא הבין פן ע"ש
במ"ש ועוד שפכר פתב הר"ן וכו') אי נמי שופר אתי לזכרון טפי מלולב ומירושן זה פתב

התוס' בר"ה דף כ"ט ד"ה אָבֵל לֹא בַמְדִינָה עַכ"ל מְבוֹאֵר דְּדוֹקָא בְּשׁוֹפָר הַקְּלוּ וְסִמְכוּ אַמְאֵי דְב"ד זְרִיזִים הֵם מִטְעֵם שְׁפָתָבוּ הֶרְ"ן וְהַתּוֹס' אָבֵל לֹא בְּלוּלָב וְה"ה בְּכָל דְּבָר שֶׁהוּא מִשׁוּם גְּזֵרָה.

וכמ"ש הָרַב מִטָּה אַהֲרֹן שָׁם ע"ד הָרַב אַרְעָא דְרַבְּנֵן הַגָּ"ל (ע"ש שְׁלֵא רָאָה דְּבָרֵי הַתּוֹס' הַגָּ"ל). וְע"ע בְּדַבְּרֵי הֶרְ"ן רפ"ד דַּמַּס' סְנֵפָה בַּסּוּד"ה אֵינְהוּ דִּינְדְּעֵי.

וְלִהְרַב חִינָא וְחִסְדָּא ח"א דָּף ל"ד ע"א וְהִלָּאָה: יז בַּל תִּשְׁחִית אֵי אֵיכָּא מַה"ת בְּכָל מְקוֹל אוֹ דוֹקָא בְּקַצִּיצַת אֵילָן לְפִי הַנְּרָאָה הוּא מִחֲלֻקַּת דְּהַתּוֹס' ע"ז י"א ד"ה עוֹקְרִין ס"ל דְּהוּי מְדַאֲרֵינְתָּא. עֵינֵן לְהָרַב אַרְעָא דְרַבְּנֵן אוֹת ל"ו שְׁהִבִּין פֶּן מְדַבְּרִיהֶם פֶּן מִתְבָּאָר מְדַבְּרֵי הַרַמ"ז בַּס' לְחֵם סְתָרִים בַּח"י לַע"ז שָׁם וְאַף דְּהָרַב פָּרְשַׁת הַפְּסָף דָּף פ"ו ע"ב מְבִין מְדַבְּרִיהֶם דְּאֵינּוּ אֵלָּא מְדַרְבְּנֵן וְכֵן מְדַבְּרֵי הָרַב נו"ב ח"ב יו"ד סי' יו"ד מ"מ מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' ב"מ ל"ב ע"ב ד"ה מְדַבְּרֵי מִתְבָּאָר דַּס"ל דְּהוּי דְּאֲוֲרֵינְתָּא וְכַמ"ש בְּנו"ב שָׁם.

אִף הָרַמְבַּ"ם בַּפ"ו דְּמַלְכִים נִרְאָה דַּס"ל דְּהוּא מְדַרְבְּנֵן וְכֵן הִבִּין בְּשׁו"ת נו"ב שָׁם וְכֵן הִבִּין הָרַב בְּקַהֲלַת יַעֲקֹב בְּתוֹס' דְרַבְּנֵן מ"ע הַקּו"ף אוֹת עַד"ר וּבְאַרְעָא דְרַבְּנֵן אוֹת תַּקְל"ו. וְעֵינֵן לְהַרְבְּנִים מוֹהַר"י"ץ הֵירֵשׁ חֵיוֹת בְּהַגְהוּתֵיּוּ לַב"ק צ"א ע"ב וּמִרְאָה הַנְּוִגָּה בְּהַלְכוֹת מַלְכִים שָׁם וּמַגִּילַת סֶפֶר דָּף קי"ג ע"ב וְנִדְחָקוּ לִישָׁב דְּבָרֵי הָרַמְבַּ"ם בַּס' הַמְצוֹת עִם מ"ש בְּחִיבּוּרוֹ וְע"ע בְּקַהֲלַת יַעֲקֹב אוֹת קַס"ז וי"ל ע"ד הָרַב חַיִּי אָדָם פְּלָל י"א אוֹת ל"ב ה"ד הָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר בַּח"א דָּף מ' ע"א דְתַפְס בְּפִשְׁטוֹת דְּהוּא מְדַרְבְּנֵן ע"ש.

וְעֵי רַש"י מְנַחֲוֹת דָּף פ"א ע"א ד"ה וּמִשְׁנֵי לֹא אֶפְשָׁר בְּהַכִּי וְכו' ע"ש בְּסוֹפּוֹ וְדוֹק וְעֵינֵן לְהָרַב רוּחַ אֵלֵיהוּ בַּח"י לַע"ז וְשׁו"ת אוֹר לִי ס' פ"ו וְס' קל"ה וּבְהַשְׁמָטוֹת וְתַמְיָה לִי עַל הַגָּאוֹן מוֹהַר"ף בְּשׁו"ת מְכַתֵּם לְדוֹד יו"ד ס' נ"ה ד"ה, וְאֵיכָּא וְכו' דְתַפְס הַשְׁיטָה בְּפִשְׁטוֹת דְּאֵיכָּא בְּקַרְיַעַת בְּגָדִים אֵיסוּר דְּאֲוֲרֵינְתָּא ע"ש וּבְתַשׁוּ' זוּ פְּלָל בְּחַכְמָה הָרַב נַח"ל בַּח"א דָּף קצ"ז ע"א וּבְדַבְּרָר זֶה אַחַז פְּלֵף הַשְׁתִּיקָה כִּיע"ש.

וְעֵינֵן בְּהַקְדַּמַּת סֶפֶר טוֹב לִישְׁרָאֵל הַנִּדְ"מ וְדַע דְּכִשְׁהוּא לְצוֹנְרָף לֵיכָּא בַּל תִּשְׁחִית כַּמ"ש בְּאוֹר לִי הַנְּז"ל וְע"ע שׁו"ת פֶּאָר הַדּוֹר לְהָרַמְבַּ"ם בַּס' ד"ן וְח' מוֹהַר"ץ ה"ח לְבַרְכוֹת ל"א ע"א וְעֵינֵן לְקַמֵּן אוֹת ק"ב וְנִרְאִיתִי בַּס' וַיַּעַן אַבְרָהָם דָּף כ"ד סוּף ע"ב שְׁכ' דְּהָרַב כַּס"א בִּיּו"ד ס' קכ"ג תָּמָה עַל מ"ש הַרְשֵׁב"א שֶׁהִבִּיא מֶרֶן בַּב"י שָׁם בְּדִין אִם לַעֲשׂוֹת מְרַחֵץ מִסְתֵּם יֵינָם וְכו' דְּאֵמַאי לֹא אָסַר מִשׁוּם בִּזְיוֹי אוֹכְלִין דְּאֵיכָּא לְתַא דְּבַל תִּשְׁחִית דְּהוּא דְּאֲוֲרֵינְתָּא דְּכָל הַפְּסָד נִכְנָס תַּחַת לְאוֹ זֶה.

וּמִלְבַּד מַה שֶׁהַקְּשָׁה ע"ד הָרַב הַמְחַבֵּר נַר"ו דְּכִינֵן שְׁעוֹשָׁה צָרְכוֹ מִשׁוּם רְפוּאָה לֵיכָּא מִשׁוּם ב"ת זֹאת נְעוּד תְּמִיּהֵנִי עַל תְּמִיּהָתוֹ דְּנִקְיֵט בְּפִשְׁטוֹת דְּאֵיכָּא בַּל תִּשְׁחִית מְדַאֲרֵינְתָּא וְהָרִי לְהָרַמְבַּ"ם וְדַעמוֹ לֵיכָּא ב"ת מְדַאֲרֵינְתָּא אֵלָּא בְּקַצִּיצַת אֵילָן וְלֹא נִפְלְאָת לֹמַר דְּכֵן נָמִי דַּעַת הַרְשֵׁב"א.

וְאַף אֵי לֹא פְּשִׁיטָא לִיהַ פְּסַבְּרַת הָרַמְבַּ"ם הַוָּצְרָף לְטַעֲמִים אַחֲרִים שְׁיֹעִילוּ לְאַסּוֹר אֲלֵיכָּא דַּכ"ע וְק"ל וְהָרַב יָפָה לְלֵב בַּס' תַּקַּס"ה סוּף אוֹת ג' נִקְיֵט בְּפִשְׁטוֹת דְּאֵיכָּא לְאוֹ בְּהַשְׁחַתַּת מִיָּדֵי דְּמִיכָל וּמִיָּשְׁתִּי וְלֹא זָכַר דְּאֵינּוּ פְּשוּט לֹמַר פֶּן ע"ש.

ומדברי הרא"ש בפרושו למס' מדות פ"ב גבי מאי דתנן ניקר שיהו ילן חובטו במקל ורשות הנה בידו לשוןף את פסותו שכתב דמשום בל תשחית ליפא דהפקר ב"ד הפקר הנה נ"ל דס"ל דאיסור זה הוא רק מדרבנן והם אמרו והם אמרו דאל"כ משום הפקר ב"ד לא הנה להם להתיר איסור תורה ונהנה סגי שיפקירו פסותו וכל מי שרוצה לטול יבוא ויטול ומה להם להתיר איסור תורה כדי לקונסו לזה מאחר שהיה אפשר לקונסו בלא שום איסור אלא שראיתי להרב תפארת ישראל שם שנגזש גם הוא במתני' דהאיפא בל תשחית וכתב דכיון דעושים פן משום קנס הוי פאילו עושים לצורף אדם דליפא משום בל תשחית עי"ש ולפי זה אין הכרח דס"ל להרא"ש דהוא מדרבנן: יח בל תשקצו דאיפא במשקה נקביו אם הוא מדאורייתא או מדרבנן עיין להג' מחבר א"ח סי' ג' אות ט"ז דהרב מו"ק ס"ל דהוי מדאורייתא והוא ז"ל פתב דאינו אלא מדרבנן ושכ"כ הריטב"א בחי' למכות דף ט"ז ועיין להרב קובץ על יד רפ"ד מהלכות דעות ציין מרן הב"י יו"ד סוף סי' קט"ז ועי"ש בט"ז סק"ו ובכתבי הק' להרב מוהר"י אליקים ראיתי שכתב בשם הרב דינא דחיי סוף לאו קמ"ח דאינו אלא מדרבנן וציין להרב קה"י בתוס' דרבנן אות קס"ד ע"כ מ"כ והרב הלבוש בסי' קט"ז ס"י והרב פר"ח שם ס"ל דהוי מדרבנן ועיין פר"ח יו"ד סי' פ"ד סק"ג ויעיר און מערכת הלמ"ד אות י"ט ומ"ש בס' יפה ללב סי' ג' סוף אות כ"א עי"ש ובנמוקי ליו"ד סי' קט"ז אחר שציניתי שו"ת דד"ח הג"ל פתבתי בזה"ל ולע"ד אחר המחי"ר אין משם ראיה דדילמא לוקה מ"מ משום דהוי לאו שפבכלות ע"כ.

ואין ספר דד"ח מצוי אצלי עתה להבין הדברים. ועיין תפארת ישראל (פיה"מ) בסוף פ"ח דברכות ע"ד הט"ז הג"ל ומש"ש בעיקר דבר זה ובשו"ת שו"מ מהדורא ב' ח"ג סי' קכ"ב ד"ה והנה: יט בעיא דלא איפשיטא במידי דרבנן אם דינו כספק דרבנן למיזל לקולא.

פתוב בקונטרסי מזמן רב דמתבאר דעת כל הפוסקים בבעיא בב"ק דף ט' ע"ב בהידור מצוה עד שליש מלגו או מלקב דנקטינן בכה"ג לקולא שהרי יש שפוסקים לקולא והפוסקים לחומרא פתב המפר' בטעמם דבהידור מצוה מינקט לחומרא עדיף.

עיין הר"ן וקרנן נתנאל ר"פ לולב הגזול ובית השואבה בדיני שצריף לחזור אחר הידור מצוה אות ה'. וכן פשיטא ליה לרבינו המשל"מ בפ"ג מהלכות סוטה ה"ט דכל בעיא במידי דרבנן נקטינן לקולא ונראה מדבריו דמרון כ"מ שהצ"ע מה שפסק הרמב"ם לחומרא הוא משום דמשמע ליה דנתאפמו פסול דאורייתא הוא עי"ש.

וכ"כ מרן הב"י בא"ח סי' י"ב סוד"ה ומ"ש רבינו גבי וכו' דהרי"ף והרמב"ם ס"ל לקולא מדהשמיטו הבעיא גבי עניבה וכו' (עיין מה שרשמתי על זה בקונטרס פללי הפוסקים סי' ג' אות ד' אם ממה שמשמיטים בעיא בדרבנן מוכת שדעתם להקל) אמנם הרא"ש בבעיא הדיא פסק לחומרא כמ"ש מרן הב"י שם והוא היפך שיטתו שבבעיא דהידור מצוה פמו שמתבאר מדבריו בב"ק שם ואולי ס"ל דהשיעור הוא מדאורייתא והוי בעיא בדאורייתא וכיון דסלקא בתיקו אזלינן בה לחומרא וקצת משמע פן מדקדוקי מרן הב"י שכתב בטעם הרי"ף והרמב"ם שפסקו לקולא משום דסברי דשיעור זה מדרבנן דנראה דאינו פשוט כ"כ דשיעור זה הוא מדרבנן ואינהו הוא דסברי הכי.

וְהָרָא"ש לֹא ס"ל הָכִי אֵלָּא שְׂעוּרָא דְאִוְרֵינְתָא הוּא אַבְל בְּדַרְבְּנֵן מוּדָה דְאִזְלִינֵן לְקוּלָּא. וְכ"כ הָרָא"ש מְפַנֵּשׁ בַּפ' לִילֵב הַגְּזוּל סוּף סִי ח"י גַּבֵּי בַּעֲיָא דְאִתְרוּג שְׁנִימוּח בְּפָנִים וְכו' דְאִזְלִינֵן בְּהַד בַּעֲיָא לְקוּלָּא דְהִנֵּי פְסוּלִין אִין עֵיקְרֵן אֵלָּא דְבָרֵי סוּפְרִים (וּבמ"ש שָׁם הָרָא"ש שְׁפֵן דַּעַת הָרִי"ף עֵינֵן מ"ש ע"ד הַג' קַרְבִּין וּמָה שְׁפַתְבְּתִי ע"ד בְּקוּנְטֵרְס פְּלָלִי הַפּוֹסְקִים הַנְּ"ל שָׁם) וּמְרֵן הַב"י בְּסִי תַקְל"א סוּף ד"ה אִין מְגַלְחִין וְכו' תַּמָּה עַל מָה שְׁנִרְאָה דַּעַת הָרִי"ף וְהַרְמַב"ם וְהָרָא"ש לְפָסוּק לְחוּמְרָא הַבַּעֲיָא דְאִנְשֵׁי שְׁאֲבָדָה לֹו אֲבָדָה בְּעָרֵב הַרְגֵל דְסָלְקָא בְּתִיקוּ דְאִמְאִי לֹא פָסְקוּ לְקוּלָּא מְאִסְרָא דְאִינְהוּ סְבָרֵי דְמְלָאכָה בַּחוּה"מ הוּא רַק מְדַרְבְּנֵן.

וְאִזְלֵן לְשִׁיטְתֵיהָ שְׁבַב"י סִי י"ב הַנְּ"ל. וְעֵינֵן בְּדִין הַהוּא בְּדַרְבְּרֵי הַרְבָּנִים מְרֵן חֵיד"א בְּס' מַחְב"ר סִי תַקְל"א אוֹת ג' וְיָרֵף אַבְרָהָם בַּח"א בַּח"מ סִי ט' וּבמ"ש בְּמַכְתָּב לְחִזְקִיָּהוּ בַּח"י לְמ"ק בְּסוּגְיָא הַנְּ"ל וּבְמֵאִי וּפְשִׁיטָא לִיָּה לְמְרֵן הַב"י דְהָרִי"ף ס"ל דְמְלָאכָה בַּחוּה"מ הוּא אִיסוּר דְרַבְּנֵן עֵינֵן לְהַרְבּ נְהַר שְׁלוֹם סִי תַק"ל וְהַבְּאִתִּיו לְקַמֵּן בְּמַעְרַכַת הַמ"ם, אוֹת קל"ו: עַתָּה רְאִיתִי שְׁדָבָר זֶה הוּא מְקַצוּעַ גְּדוּל הָאָרִיכוּ כֹּן רַבְּנֵן בְּתַרְאִיוֹלְרָגֵל מְלֵאכְתִּי אֲרֻשׁוֹם פֶּה סְפָרֵי דְבִי רַב אֲשֶׁר רְאִיתִי שְׁדָבָרוֹ בְּעֵינֵן זֶה וְאֲכַתּוּב אִינְהוּ הָעֵרוֹת עַל דַּב"ק, הַפְּהֵן גְּדוּל בְּסִפְרָא יָד מְלָאכִי בְּמַעְרַכַת הַתִּי"ו סִי תַרל"ד הָאָרִיף בְּבִקִּיאוּתוֹ הַנְּפִלְאָה לְהִבִּיא שְׁפֵן דַּעַת הָרִי"ף וְהַרְמַב"ם וְהָרָא"ש כְּמוֹ שְׁפֵן פִּירְשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים הָר"ן וְה"ה וּמְרֵן כ"מ וְכַמָּה גְּדוּלִים בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת וְהִבִּיא מ"ש מֵהַגַּמ"י בְּהַלְכוֹת חֲמִיץ דְהַגְּאוּנִים וּמְפָלְלֵם ר"א מְמִיץ סוּבְרִים דְבָשָׁל סוּפְרִים נְמִי תִיקוּ דְאִיסוּרָא לְחוּמְרָא וְתַמָּה עַלֵּיהֶם מָה רָאוּ עַל פְּכָה לְהַחְמִיר בְּדַרְבְּנֵן מֵאִי שְׁנָא מְפָל סְפַק דְרַבְּנֵן דְלִקְוּלָּא.

וְלֹא נִתְקַרְרָה דַּעַתוֹ בְּמ"ש הָרַב מְנָצֵל מְאִשׁ סִי י"ג דְדוּקָא בְּבִדִיקַת חֲמִיץ הוּא שְׁפַתְבוּ הַגְּאוּנִים לִילְף לְחוּמְרָא דְמִשְׁמַעוֹת דְבָרֵי הַהַגַּמ"י אִינּוּ כֹּן אֵלָּא בְּכָל מִילֵי דְרַבְּנֵן נְקֻטֵי בְּתִיקוּ דְאִיסוּרָא לְחוּמְרָא וְשְׁפֵן מְצָא בְּס' הִירָאִים לְהָרָא"ם בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת אַתּוּד"ק, וְנִעְלַם מֵהֶם מ"ש מְרֵן הַחֲבִי"ב בַּכַּה"ג יו"ד סִי פ"ד הַגַּב"י אוֹת מ"ח וְנ"ל וּבְסִמָּ"ג פְּתַב דְבִאִיסוּרִין רֹוב רַבּוּתֵיהֶן שְׁוִין דְכָל תִּיקוּ בְּדַרְבְּנֵן לְחוּמְרָא ע"כ הָרִי מְבִנְיָא דְבְּכָל אִיסוּרִין דְרַבְּנֵן סוּבְרִים הַג' דְתִיקוּ בְּדַרְבְּנֵן נְמִי לְחוּמְרָא וּמ"ש בְּיָד מְלָאכִי שָׁם דַּמ"ש בְּס' הִירָאִים דְרַבְּנֵינוּ חֲנִנְאֵל נְקִיט תִיקוּ דְאִיסוּרָא דְרַבְּנֵן לְחוּמְרָא הוּא ט"ס וְצ"ל ר"מ בְּמְקוֹם ר"ח שְׁהָרִי ר"ח ס"ל פְּהַרְמַב"ם לְמִינְקֻט לְקוּלָּא כַּמ"ש בַּהַגַּמ"י עֵינֵן לְמְרֵן חֵיד"א בְּס' יַעִיר אִזֵּן מַעְרַכַת הַתִּי"ו אוֹת ל"ב שְׁהַכְרִיחַ דְזָה לֹא יִתְכֵן אֵלָּא צ"ל דַּט"ס הוּא בַּהַגַּמ"י וּבְמְקוֹם ר"ח צ"ל ר"מ וְהוּא רַבּוּ שָׁל הַגַּמ"י.

וּמ"ש בְּס' הִירָאִים בְּשֵׁם ר"ח פְּדָקָאֵי קָאִי שְׁדַעַתוֹ פְּדַעַת הַגְּאוּנִים דְנְקֻטִינֵן לְחוּמְרָא: וְשָׁם (בְּיַעִיר אִזֵּן) בְּאוֹת ל"ז פְּתַב בְּשֵׁם הָרַב חֲשֵׁק שְׁלֵמָה בְּכַלְלִיו אוֹת פ"ט דַּעַת הָרִי"ף וְהָרָא"ש דְתִיקוּ דְרַבְּנֵן לְקוּלָּא.

וְכִי הִנֵּה בַּעֲי הַש"ס לְמִפְשֻׁטָה לְקוּלָּא וְדַחִי לָהּ וְסָלִיק בְּבַעֲיָא אֲזִלֵי לְחוּמְרָא וְהַרְמַב"ם וּסְמ"ג לֹא סְבָרֵי הָכִי עַכ"ל. וְאִנִּי בַּעַר וְלֹא אֲדַע כְּנֻנְתּוֹ בְּמָה שְׁפִינִים דְהַרְמַב"ם וְהַסְמ"ג לֹא סְבָרֵי הָכִי דָאֵם רְצוּנוֹ לֹומר דְהַרְמַב"ם וְהַסְמ"ג סְבָרֵי דְבְּכָל גְּוּוּנָא אֲזִלִינֵן לְקוּלָּא נִרְאָה דְלֹא יִתְכֵן לֹומר כֹּן בְּדַעַת הַסְמ"ג לְפִי מ"ש הַכַּנְה"ג הַנְּ"ל בְּשֵׁם הַסְמ"ג דְבִאִיסוּרִין רֹוב רַבּוּתֵיהֶן שְׁוִין דְנְקֻטִינֵן לְחוּמְרָא וְאִם כְּנֻנְתּוֹ לֹומר דְהַסְמ"ג ס"ל דְבְּכָל גְּוּוּנָא אֲזִלִינֵן

לחומרא א"כ אין להשוות דעתו לדעת הרמב"ם דהא נדאי הרמב"ם ס"ל דאזלינן לקולא וכמ"ש ביד מלאכי בשם פל נושאי פליו כנו"ל וא"כ אינו מוכן בלא ימנע וצ"ע.

ועיין להרבנים משק ביתי סי' קי"ט וסי' שנ"א. דרכי שלום דף קי"ד.

פתח הדביר דף קע"ד ע"ג ובדף קפ"א ע"ב. שלחן גבוה סי' תל"ח סק"ו.

דברי מנחם סי' תפ"ט אות ד. דברי חמודות בפ"ק דברכות ע"ד הרא"ש סי' ח' בית מאיר ליו"ד סי' כ"ט.

קהלת יעקב בתוס' דרבנו מע"ר התיו"ו אות ש"ה. מקנה אברהם במ"ב סי' תמ"ד.

מלא הרועים בח"ב דף מ"ט בערך תיקו שבש"ס אות ב'. יד דוד (ליו"ד) סו' פ"ד הגב"י אות י"ד הביא תמיהת מרן המש"ל פ"ג מהלכות שכירות על מ"ש הסמ"ג בענין אמירה לנכרי להחמיר דאמאי הא פיון דספקא דרבנו הוא הו"ל למיזל לקולא וכו' וכתב לנישב דהסמ"ג אזיל לשיטתיה דבאיסורא פל תיקו לחומרא וכ"ס הרא"ם וכו' עי"ש.

וכן פתב מדעתו הרב ישמח לב (בדף ו' ע"ג והלאה והאריף בענין זה) דאפשר דהסמ"ג ס"ל כהס' יראים וכו' ובדף ט' הביא דברי הסמ"ג הנ"ל אלא שמצא להסמ"ג במקו"א דנראה דס"ל בהקף עי"ש.

ובמה שפתבתי במערכת האל"ף אות קמ"ב. ועיין בספר מי שלמה בדף קמ"ו ע"א וע"ב (ידי"ן הרב המגיה נר"ו פתב ע"ד המש"ל כמ"ש ביד דוד וישמח לב הנ"ל דהסמ"ג אזיל לשיטתו וכו' ע"ש שלא הזכירם) וכתב הרמ"א בד"מ סי' תל"ח לדעת ראב"ה דאזיל בשיטת הרא"ם דכל תיקו דאיסורא לחומרא (ביד דוד הנ"ל פתב דהד"מ בסי' תל"ח אזיל בשיטת הרא"ם וכו' ואינו מדוקדק דלאו סברת עצמו היא אלא אליבא דראב"ה קאמר) ועיין להרבנים אבני שם דף ד' ע"ג פתח הדביר ח"ג סי' ש"א דף ק"ע ע"ג.

ובתה"ד סי' פא"ר כ' בתיקו דרבנו אזלינן להקל. ובנו"ב מ"ת חיו"ד סי' ס"ד הובא ויפוח ע"ז אי בתיקו דרבנו אזלינן לקולא ותמה עליהם וכי דבר חדש הוא.

כבר נחלקו הראשונים הרי"ף והרא"ש בשפת ס"ה ע"ב העידו דקי"ל פל תיקו בדברנו לקולא וכ"ד הרבה מהראשונים ויש חבל נביאים והרא"ם ושאר גאונים הסוברים להחמיר ומי יכניס ראשו בזה ואם איזה מורה הורה להקל אין מוחין בידו ופשיטא דלא מהדרינן עובדא עכ"ל: ותמיה לי על שלשת הרועים שבשו"ת נו"ב הנ"ל דשקו"ט בבעיא דאברי בשר נחירה אי אזלינן בה להקל בענינים דרבנו כיעי"ש דאמאי לא מייתו דברי רבינו התה"ד בסי' פא"ר הנ"ל דמיירי בההיא בעיא ואמר מר דבענינים דרבנו אזלינן לקולא כיעי"ש.

ועיין להרבנים זכור לאברהם אביגדור בשו"ת א"ח סי' נ' ד"ה איף שיהיה. ט"ז ופ"ף יו"ד סי' רי"ח.

ובברכ"י א"ח סי' תקנ"א אות ו' פתב שפוסקים פסקו בבעיא דבשר נחירה דבענינים דרבנו אזלינן לקולא. ובמכתב רב אהד גדול בדורנו תי' הק' עמ"ש הרמ"א בד"מ א"ח סי' תל"ח דאבי הע"ז ס"ל דבעיא דסלקא בתיקו בדברנו אזלינן לחומרא.

ממ"ש בטור וב"י סי' תפ"ט בשמו היכא דפתח וכו' דספי' דאורייתא וכו' דמשמע דאי ספירה דרבנן הנה אוליגו לקולא עכ"ד. ולע"ד קשה ג"כ ממ"ש בהגמ"י פ"ב מהלכות חמץ דראב"ן פסק לחומרא כהאת"ל ול"ן לראב"ה דסד"ר הוא.

וכ"כ המרדכי פ"ה דע"ז סי' תתנ"ט גבי טבילות פלים דפסק בעיא דל"א לקו' עי"ש. ומה שהקשה הכותב ה"ל פן הקשה הרב עיני ישראל ה"ד הרב דברי מנחם בסי' תפ"ט הגב"י אות ד' והדמ"ן פתב ליישב ע"פ פלל רש"ל ביש"ש פ"ק דביצה סי' מ"ז.

אף בחלקו"ת ישית דאם מסיק הש"ס באותה בעיא בלשון תיקו אוליגו בה לחומרא. ואם לא נפשטה ולא מסיק בתיקו אוליגו לקולא עי"ש ועם פי אין הכל מודים בכלל זה.

ומ"ש במלא הרועים בח"ב בערך תיקו שפ"ש"ס אות ב' בפשיטות ובהחלט גמור דהרי"ף והרא"ש ס"ל פכלליה דרש"ל עי"ש לע"ד אינו פשוט וצריכא רבה להחליט פן בדעתם. ובמחזיק ברכה סי' תקל"א פשהביא פלל רש"ל פתב ע"ד דכלל זה לא יתכן דהמצא ימצא כמה בעיות דסלקי בתיקו ופסק הרי"ף והרא"ש לקולא, וכ"כ בייעיר און מערכת התי"ו אות ל"ז ורמז להיז מלאכי אות תרל"ד וכלומר דשם רמז דברי הפוסקים שפסקו לקולא ומתוך הרשום יתבאר שאין פלל זה שריר וקיים.

ושם באות תרל"ה הביא הי"מ פלל רש"ל ה"ל וסיים וז"ל ותו דמרגלא בפום רבנן לומר פל תיקו דרבנן לקולא וכדברירנא בכללין דלעיל ואם כדבריו בכולהו מילי דמסקי בתיקו הו"ל למיזל לחומרא ע"כ.

מ"מ לא נפלאת היא לומר בדעת ראב"י דס"ל לחלק פן ולא תקשי לן דידיה אדידיה וכמ"ש דברי מנחם (ליישוב ההיא דספירה). אף מאי דק"ל מההיא דע"כ אינו מתיישב בזה פמוכן ולכל הדברות אנו בדין לא מציינו למיתפס האי פלל (ותלמידי החביב לנצ"ח הי"ו הראני מ"ש בזה בשו"ת בגין ציון החדשות סי' קל"ב והאר"י הרב השואל לתמונה ע"ד הקרב"ן ה"ל והרב המחבר פתב ליישב דדוקא כשאומר תיקו אמדי דלא פגע אלא באיסור דרבנן הוא דאמרינו דמדאמר תיקו הפונה הוא להחמיר.

אבל היכא דזימנין הוא דאורייתא וזימנין דרבנן י"ל דנקט תיקו משום דאורייתא פגון בבדיקת חמץ בלא בטלו וכיוצא לזה עי"ש, וצריף להתיישב בזה. והשגתי עתה ספר שושנת העמקים וראיתי בכלל י"א ד"ה ספק בבעיא וכו' שכתב וז"ל וביש"ש ב"ק פ"ק החובל חידוש פל מקום דסיים בש"ס תיקו לא הוי חסרון חכמה פיון דהם לא ידעו דרבנן לקולא משא"כ פשלא סיים תיקו י"ל דידוע להש"ס דיש למפשט הוי פחסרון חכמה ושקו"ט בדבריו עי"ש, ולפי"ז מיחלקא שיטת רש"ל ממ"ש הרבנים ה"ל בשמו.

וכעת לא אוכל לחפש באיזה סימן הם דבריו הללו דסתראי גינהו וצ"ע (ועיינו למן במערכת הסמ"ף אות ב"ן ובפתח הדביר ח"ג בהשמות לסי' קפ"ו). וראיתי להרב פתח הדביר ח"ג דף קע"א ע"א שהביא דברי הרב תוספת שפת סי' ש"ג סקמ"ח שפתב פל בתר איפקא מפלליה דרש"ל.

דבעיא דסלקא בתיקו אוליגו בה לקולא מפני שהוא ספק לכל העולם עד שיבא אליהו וכשלא בתיקו הוי ספק מחסרון ידיעה כמ"ש ברא"ש ספר מנח"י. וכתב שזה דעת הרי"ף והרא"ש עי"ש.

ולענ"ד קשה להחליט פון בנדעתם עיין להר"ן סופ"ק דביצה בבעיא דג' גברי ותלתא מיני (בדף י"ד ע"ב) דסלקא בתיקו וס"ל להר"י"ף לחומרא שלא פדברי התו"ש הג"ל בנדעת הר"י"ף ולעומת זה עיין פדברי הר"ן פ"ב דביצה בבעיא דעבר ואפה בד' י"ז ע"ב דלא סלקא בתיקו וכ' דאזלינן לקולא ולזה י"ל עפ"י מ"ש הר"א"ש שם דהאמוראי בתראי וכו' עי"ש דוק ושם כ' הר"ן דראב"ן פתב פינן דלא אפשיטא אזלינן לחומרא.

וממ"ש ההגמ"י פ"ב דחמץ הג"ל נראה קצת דאי לאו האת"ל הנה אזלינן לקולא. ועיין קרב"ן פ"א דביצה אות ח"ק דפס' ראב"ן לחומרא בעיא דתלתא גבר ותלתא מיני והרב חיי אדם בקונטרס נשמת אדם בהלכות ברכות פלל ה' אות א' יחס לר"י שבתוס' בברכות דף י"ב דפסק לחומרא גבי בעיא דנקיט פסא דשכרא ופתח בדחמרא דס"ל פדעת הגאונים דכל תיקו דאיסורא בדרבנן לחומרא וציין מנחת יעקב פלל א' סק"ו וכינן דאסור ליהנות בלא ברכה חשיב איסורא דרבנן וכו' עי"ש והבעיא דנקיט פסא וכו' לא סלקא בתיקו ולפי מ"ש הרב פתח הדביר בשם המנח"י הנה לן למינקט לקולא.

וצריך לעיין בגוף דברי המנח"י ואין מצוי אצלי: והנה בפה"ד הג"ל בדף ק"ע ע"ב הביא מ"ש הרשב"א בפ' פירה וז"ל מפלל בעודן בידו וכו' פסק רבינו האי כל"ק ולחומרא פינן דאיפא תרי לישני בדאורייתא לחומרא וה"נ גבי מאי דאמרינן בהו תיקו ע"כ וכ"כ ר"ח ולא דאורייתא ממש קאמרי דהני דרבנן נינהו וכו' אבל דעתם של הגאונים פינן שאסרוהו משום דהוי כמבשל וקרוב לבא לידי איסור תורה הו"ל פדאורייתא ולכן הלכו להחמיר ע"כ וסיים בפה"ד וז"ל הרי דכריה ותני תרי לישני ובעיא דסלקא בתיקו בחדא מחתא ועל שניהם הוא אומר דכל דקרוב לבא לידי איסור תורה הוי פדאורייתא ומחמירנן בה עכ"ל.

וחי' הרשב"א לשבת אמ"א לראות אם הוא סובר כר"ה ור"ח הג"ל או לא שאם אינו חולק עליהם יש סעד וסמך למ"ש המכתב לחזקתהו בח' השיטה דף ס"ט ע"ד שדעת הרשב"א דכל תיקו בדרבנן לקולא דה"נ מוכח ממ"ש בחי' לשבת הג"ל דדוקא בההיא דקרוב לבא לידי איסור תורה הוא דאזלינן לחומרא הא בעלמא בשאר איסורי דרבנן דאין קרוב לבא לידי איסור תורה אזלינן לקולא דלא פהרב זרע אמת שבמכת"ל שם שכתב שדעת הרשב"א דגם בדרבנן לחומרא.

דמדברי הרשב"א הללו מוכח בהיפך: הן אמת דבפה"ד שם ע"ג וע"ד הביא מ"ש הי"מ סי' תרל"ד דר"ח ס"ל דאזלינן לקולא כמ"ש הגמ"י פ"ב מהלכות חמץ והביא מ"ש ביעיר און מערכת התי"ו אות ל"ב דמסתברא להגי' בהגמ"י ר"מ במקום ר"ח וכו' וכתב ע"ז בפה"ד דכ"נ להכריע ממ"ש הרשב"א הג"ל בשם ר"ח ותמה על הי"מ שלא ראה חי' הרשב"א הג"ל שיהם דלא פנותיה עי"ש.

אן לענ"ד איפכא מסתברא דנראה מדקדוק דב"ק דדוקא היכא דקרוב לבא לידי איסור תורה הוא דס"ל להחמיר פאמור. ועיין מעין זה פדברי ה"ה פ"ב מהלכות יו"ט ה"ז.

ועיין ביצה דף ל"ד ע"א בבעיא דר' ירמיה בעוף הנדרס אם שוחטין אותו ביו"ט ולא איפשיטא וכתב הרשב"א בעבודת הקודש דיני יו"ט שער ב' סי' ב' דיש מי שפוסק

לחומרא ויש לקולא וסיים וכו' וראה לי ע"כ משמע דס"ל דבעיא דלא איפשיטא בדרבנן נקטינו לקולא.

אלא שראיתי לה"ה פ"ב מהלכות יו"ט ה"ד שפתב דהרשב"א הוכיח בספרו לפסוק לקולא. ואיני יודע איה מקום דב"ק בזה כי אולי הוא מכריח פן רק בענין זה ולא ללמד על הפלל פולו דכל בדרבנן אזלינן לקולא ובקהלת יעקב אות ש"ה פתב דהרשב"א באו"ה פלל מ"א פתב בשם הסמ"ג דרנבא דרבנותא שוים דתיקו דאיסורא אפי' בדרבנן לחומרא ואין מצ"א לראות אם הרשב"א מסכים לס' הסמ"ג (את חטאי אני מזכיר כי איני יודע אם יש להרשב"א חבור אשר בשם או"ה יכונה ואם הרשב"א מזכיר את הסמ"ג אחר זמ"ר ראיתי בשו"ת הרשב"א ח"ד שפסי' מ"ח פתב השואל מה שמצאתי לרב ר' משה מקוצי וכו' ושאלת דעתי וכו' ואין מזה הכרח שראה גוף ספר הסמ"ג רק שפתבו לו פן בשמו.

ושם באותה תשובה פתב לעיקר תחומין דעת רבותי שאין תחומין למעלה מעשרה דתחומין דרבנן ובעיא דלא איפשיטא היא וכל ספק דרבנן להקל אפילו לכתחלה אלא שאני יש לי בו דעת אחרת בעירובין פסק מי שהוציא והו' וספרי יש בינדכם ספר עבוה"ק וחי' עירובין לשם תמצאו הפל עכ"ל) ובתשו' הרשב"א ח"ה סי' ח' נשאל בתבשיל שנתבשל ביו"ט א' לצורך יו"ט שני אם מותר.

והשיב דהוא בעיא דלא איפשיטא ומסתברא דשרי חזא וכו' ועוד דהו"ל ספק בשל הסופרים וכו' וספק בשל הסופרים להקל וכן נראה מדברי הרמב"ם אע"פ שלא פתב פן בפירושו עכ"ל ונהיבא דבריו מרן הב"י בס' תק"ג (בסוד"ה פתב המרדכי) מתבאר דדעתו דכל בעיא דלא איפשיטא בדרבנן אזלינן בה לקולא: ודע דכתב הג' חק"ל בתשו' שבס' סמיכה לחיים דף י"ד ע"ג לדעת הפוסקים דקס"ה היא תקנת גביאים דבתקנת גביאים פשיש בעיא בתיקו אזלינן לחומרא דכד"ת חשיב לענין זה והפריט פן ממה שפסקו הפוסקים בעיא דבין פסוקא לפסוקא ברכות דף ח' לחומרא וכתבו הרבנים קרבן אליצור דף ס"ג ע"א ופרי מגדים בא"א סי' תקפ"ו סק"ו דאע"ג דכל תיקו בדרבנן לקולא משום חומרא דע"ז אזלינן לחומרא ולפי זה מ"ש בס' שו"ת רמ"ץ בא"ח סי' ט' אות א' בפעית ר"ל בע"ז מ"ו המשתחנה לדקל לולבו מהו למצוה דלא איפשיטא וכו' וכינון דרבנן הוא מהראוי להקל ע"כ אינו פשוט לומר פן די"ל כמ"ש הפמ"ג וק"א הנ"ל דמשום חומרא דע"ז אזלינן לחומרא ועי' ישועות יעקב סי' תרמ"ט סוף סק"ד ובשו"ת בית שלמה א"ח סי' ל' ע"ד הפרמ"ג הנ"ל ובנחלת יעקב שרשמתי במערכת המ"ם אות ר"ט: והן עתה ראיתי לידידי הג' מוהרי"א נ"י בספר עמודי אש בדרך ד"ן ע"ב שהשיג עמ"ש במכת"ל בשם זר"א דס"ל להרשב"א דכל תיקו דרבנן להחמיר שנעל"מ דברי הרשב"א בעהק"ו שער ב' סי' ח' דפסק לקולא בעיא דסלקא בתיקו.

ובהשמות פתב בשם הרשב"א בתשו' ח"ד סי' מ"ח בפעיא דלא איפשיטא בתחומין דסד"ר לקולא לכתחלה עי"ש. והחזוק בזה שדעת הרשב"א להקל בפעיא בדרבנן וראיתי שם שהאריף מאד בענין זה ופנאי אין לי לעמוד עוד בזה ונראה בעליל שלא ראה דברי הגד מלאכי ויעיר און ועוד איזה ספרים שרשמתי למעלה כיעי"ש.

עוד הִרְאֵנִי בְּזֶה תַּלְמִידֵי הַחֲבִיב לְנַצ"ח הִי"ו שׁו"ת פְּתַב סוֹפֵר א"ח ס' ט"ו וְשֵׁם נִקִּיט בְּפִשִׁי דְבַעֲיָא דְלָא אִיפְשִׁיטָא בְּדַרְבְּנָן לְקוּלָא וְשָׁפֵן דַּעַת הָרִי"ף וְהָרָא"ש וְשֵׁם הַבִּיָא קוֹשֵׁיַת בְּנֹו ע"ד הָרָאב"ן שֶׁהִבִּיא הַקֶּרֶב"ן פ"ב דְּבִיצָה ס' יו"ד (וְהֵם דְּבָרֵי הָר"ן שֵׁם כְּמוֹ שֶׁפְּתַבְתִּי לְמַעְלָה) דְּאֵמַאי פֶּס' לְחוּמְרָא הָא סד"ר הוּא וְעוֹד יוֹתֵר קִשְׁיָה מִש"ס דְּגִיטִין וְכו' וְעַל קוֹשֵׁיתוֹ מִהַש"ס פְּתַב לִינִישָׁב אָף עַל מָה שֶׁהִקְשָׁה דְהו"ל לְרָאב"ן לְפֶסֶק לְקוּלָא לֹא הָשִׁיב כְּלוּם כִּיעִי"ש וְנִרְאָה בְּעֵלִיל דְּנַעְלָם מִכ"ת סְבָרַת הָרָא"מ וְהַגְּאוּנִים דְּנִקְטִי לְחוּמְרָא בְּבַעֲיָא דְלָא אִיפְשִׁיטָא וְא"כ לֹא נִפְלְאֵת לֹמֵר שָׁפֵן הוּא דַּעַת רָאב"ן וְכַמ"ש בְּאַמַּת בַּקֶּרֶב"ן בְּכָלְלִיו עַל הָרִי"ף וְהָרָא"ש אוֹת כ"ב שֶׁהִבִּיא בְּשׁו"ת בְּנִין צִיּוֹן הַחֲדָשׁוֹת ס' קב"ל הַנ"ל וְכו' ע"ש וְאִין נִרְאָה בְּעִינֵי לֹמֵר דְּמִשׁוּם דְּרָאָה מ"ש בַּהֲגַמ"י הַנ"ל בְּשִׁמוֹ דְּפֶסֶק כַּהֲאֵת"ל הוּא דְתוֹכֶס פֶּן בְּדַעַת רָאב"ן וְכַמוֹ שֶׁדִּקְדַּקְתִּי לְמַעְלָה דְּמִשְׁמַע דְּאִי לָאו הָאֵת"ל הִנֵּה נִקְטִינֵן לְקוּלָא דֵא"כ הִי"ל לְהִבִּיא כָּל זֶה וְלַחֲזוֹק קוֹשֵׁיתוֹ לְכוּ נִרְאָה וְדֵאִי דְּנַעְלָם מְמַנֵּו לְפִי שְׁעָה דְּאִינוּ פְּשׁוּט לֹמֵר כֵּן.

וְעִינֵן שׁו"מ מ"ק ח"ג ס' קנ"א וְכַבֵּר פְּתַבְתִּי לְמַעְלָה דְּגַם בְּעִיָא דְתַלְתָא גְבָרֵי וְכו' פֶּסֶק רָאב"ן לְחוּמְרָא דְמִזָּה מוֹכַח טְפִי דס"ל פְּדַעַת הַגְּאוּנֵי וְכֵן רְאִיתִי לְגֵאוֹן מְוִפְלָא בְּדוֹרְנוּ יצ"ו ב'ס' תוֹרַת חֶסֶד חֲא"ח ס' כ"ח אוֹת ב' שֶׁהִבִּין כֵּן בְּדַעַת רָאב"ן: וְבַעֲיָקֵר פְּלָלִין רְאִיתִי בְּשׁו"ת פְּתַב סוֹפֵר ס' קכ"א ד"ה וְהִנֵּה לְפִי וְכו' (שֵׁם רָאָה וְיַדַּע שִׁיטַת הַסּוֹבְרִים דְּאֲזַלִּינֵן לְחוּמְרָא בְּבַעֲיָא דְלָא אִיפְשִׁיטָא) שֶׁפְּתַב בְּשֵׁם הַפְּנ"י לְעַנְיָן דִּיחֻוּי בְּמַצּוֹת דְּאִינוּ אֱלָא מְדַרְבְּנֵן וְבַבַּעֲיָא דְלָא אִיפְשִׁיטָא אֲזַלִּינֵן לְקוּלָא וְכַתַּב ע"ד דְּאִינוּ פְּשׁוּט כֵּן עִינֵן בַּב"י ס' תל"ז דִּישׁ כְּמָה שִׁיטוֹת דְּבִאִיסוֹר לֹא אֲמַרִּינֵן סד"ר לְהַקְלֵ וְיֵישׁ חוֹלְקִים וּבַמְנַח"י פְּלָל א' ס' א' פְּתַב דְּרַבּוֹ כְּמוֹ רַבּוֹ דס"ל דְּלָא אֲמַרִּינֵן לְהַקְלֵ וְנִכּוֹן אֲשֶׁר דְּבָר בַּמְנַח"י דְּוִדְקָא כִּי סְלִיק בְּתִיקוֹ הוּא דְּאִיפָא לְמִימַר לְהַקְלֵ וְכַתַּב עוֹד דְּהִיכָא דְּאִתְחַזַּק בְּחִיּוּב מַצְוָה לֹא אֲמַרִּינֵן סְפִיקָא דְּרַבְּנֵן לְהַקְלֵ אֵת"ד עִי"ש שֶׁהָאֵרִיף וְצָרִיף לְהַתִּישָׁב בְּזֶה וְאֲנִי אֲמַרְתִּי בְּחֶפְזִי: כִּי בְּשֶׁר בְּחֻלְבֵי הָאוּכַל בַּב"ח צוּנֵן בְּצוּנֵן בִּיחַד בְּלִתִּי בִּישׁוּל שְׁנִיָּהֶם בִּיחַד אֱלָא בִּישׁוּל כָּל אֶחָד בַּפ"ע אִי אִיכָא אִיסוֹר תוֹרָה עִינֵן לְהַרְבֵּינִים אֲהֵל יִצְחָק בְּלַקוּטִים דָּף י"ב יז דוֹד ס' כ"ז הַגְּהֵט"ו אוֹת ז וְכַתַּב שֵׁם בְּשֵׁם הָרַב לְשׁוֹן לִימוּדִים חִי"ד דָּף ה' ע"ד ד"ה וְדַע דְּאִינוּ אֱלָא מְדַרְבְּנֵן וְהוֹכִיחַ כֵּן מְסוּגָיָא דר"פ כָּל הַבְּשֶׁר אֲמַתְנֵי דְּאִסוֹר לְהַעֲלוֹת עַל הַשְּׁלַחֵן וְכו' וְהַצ"ע דְּבָרֵי הָרַב דְּמִש"א וְכַנֵּה"ג בַּהֲגַב"י אוֹת י"ב עִי"ש וְצָרִיף לְעִינֵן בְּסִפְרָא חֲקָרֵי לַב יו"ד ס' נ' שְׁצִינֵן בְּזֶה ב'ס' רוּחַ חַיִּים ב'ס' פ"ז וְאֵמ"א: וְכַשֶּׁר בְּחֻלְבֵי שְׁבִילֵשׁל הַנְּכָרֵי בְּשִׁלּוֹ אִם אִסוֹר בְּהַנָּאָה לִישְׁרָאֵל מִן הַתוֹרָה אוּ מְדַרְבְּנֵן.

אוּ מוֹתֵר אָף מְדַרְבְּנֵן הִנֵּה מְרֵן חִיד"א בְּסִפְרָא מְחַזִּיק בְּרַכָּה יו"ד ס' פ"ז אוֹת ט"ו פְּתַב דְּהַרְבַּ סְלַת לְמַנְחָה נִשְׂאֵל עַל גְּרוֹת שֶׁל חֻלְבֵי שְׁהַנְּכָרִים מְעַרְבִין חֲמָאָה אִם מוֹתֵרִים וְהִנֵּה שְׁעָה"ד שֶׁהַחֻלְבֵי בִּיּוֹקֵר וְאִין הַצְּבוּר יְכוּלִים לְעַמּוֹד וְצָדַד לְהַתִּיר לְהַדְלִיקוֹן דְּחִשְׁבֵי טִיגוֹן וְאִינוּ בְּכָלֵל בִּישׁוּל וְעוֹד לְדַעַת הַרְמַב"ם וְסִיעֲתוֹ אִין אִסוֹר מִן הַתוֹרָה כִּינֵן שְׂאִין כְּזוּת בְּכָדֵי אַכ"פ וְכִינֵן שְׂאִינוּ אִסוֹר מִן הַתוֹרָה מוֹתֵר בְּהַנָּאָה, מְתַבָּאָר מְדַבְּרִיו דָּאֵם הוּא דְרָף בִּישׁוּל מְשֵׁשׁ וְאִית בְּיָה כְּזוּת בְּכָדֵי אַכִּילַת פְּרִס אִסוֹר בְּהַנָּאָה לִישְׁרָאֵל אָף שֶׁהַבִּישׁוּל הוּא עִי"נְכָרֵי בְּשִׁלּוֹ וְמְרֵן חִיד"א הָשִׁיב עַל דְּבָרֵי הַסְּלַת לְמַנְחָה דְּטִיגוֹן הַנִּי בִּישׁוּל מִן הַתוֹרָה.

וגם עמ"ש לדעת הרמב"ם וכו' פתב פבר הגדיל התקמה עליו הרב פרמ"ג בפתיחתו דלא נאמר זה בבב"ח ועוד הביא דהרב אהל יוסף בסי' כ"ד פתב שיהרב ב"כ נסתפק בזה ושהוא פשיט להיתרא והאריות לסתור דבריו וראיותיו ומסיק דהגרות שמעריבין הנכרים חמאה בחלב וקנו ישראל אסור להדליקן וטעונים קבורה פהוראת הרב מוהרח"א גם פשיורי ברכה שם אות ח' פתב גרות חלב שהנכרים מעריבין חמאה עיין מ"ש בעניותין בנדפס אות ט"ו ובמ"ש הרב שבות יעקב ח"א סי' ס' ודוק, והן עתה נדפס ספר שמון המר וראיתי בחיו"ד סי' ב' האריות הרבה בזה ומסיק דגרות הללו יש להם דין בב"ח גמור עי"ש נפלאות מתורתו עכ"ל מתבאר מכל זה דלא מפני שנתבשל ע"י נכרי בשלו יהא מותר לישראל בהנאה דאסור הנאה מבב"ח הוא בין אם נתבשל ע"י ישראל בין אם נתבשל ע"י נכרי בשלו והרב יד דוד שם באות י"א ציין לעיין בקונטרס זכרון לראשונים שבסו"ס ברה משה גאלאנטי דף זק"ן ע"א שצדד בזה ושוב פתב ששמע מפי מגידי אמת שיהרב מוהרח"א הכריז על גרות הללו באינמיר וגור להשליכם לאיבוד.

ועוד פתב שראה בסלת למנחה שהתיר בשעת הדחק. והנה מאי דשקו"ט בברה משה ושמון המר הנ"ל הוא אם יש לומר דלא חל איסור בב"ח על איסור חלב ונבלה משום דאין איסור חל על איסור עי"ש בדב"ק וגם מרן חיד"א במחזיק ברכה שם עמד בזה בהשגתו ע"ד הרב אהל יוסף עיש"ב וס' משה ידבר שציין בזה ביז דוד אינו מצוי אצלי ומדברי הרב רביה דמרן חיד"א בתשו' כתי"י שהביא בפשיורי ברכה שם אות א' והיא לו נדפסה ספר נחפה בכסף ח"ב בחיו"ד סי' א' מתבאר ג"כ דס"ל דאסור ליהנות מגרות שידוע שהנכרים מעריבין חמאה בחלב ונ"ל וראיתי למורי הרב בתשו' כ"י שנסאל בגרות שענה (צ"ל חלב) דיש ספק אם ערבו חמאה בחלב והשיבו להתיר מטעם ס"ס ספק אם יש וס' אם נתבטל בס' ודוקא אם פבר קנאם.

אבל לכתחלה לא יקנה אותם והאריות וכתב דיש עוד ספק ג' דאפשר דהלכה כמ"ד עכ"ל הפשיורי ברכה ועין רואה דלא סיים מלתיה וכצ"ל דהלכה כמ"ד דאינו אסור אלא מדרבנן משום גזרה דבישול ובכה"ג דבישלו נכרי לא גזור כמו שהגיה הרב יד דוד שם וכתב שעוד פתב בנחפה בכסף הנ"ל טעמים אחרים להתיר ומכל מ"ש שם יראה להדיא דדוקא בספק אבל בודאי ערבו ליכא צד והמסדר המפתחות (שכתב מסתפק והולך בגרות של חלב שערבו בהם חמאה אם יש לאסרם בהנאה מטעם בב"ח והסכים להתיר עכ"ל) לא דק עכ"ד היד דוד ומתבאר מכל זה דבודאי ערבו חמאה בחלב אין שום היתר מצד שהוא של נכרי דאף שהוא של נכרי אסור לישראל ליהנות ממנו לולא הטעמים שפיתבו המתירים עליונים למעלה.

ועיין עוד להרב שו"מ בח"ב סי' קצ"ג הבאתי דבריו בקונטרס אסיפת דינים במערכת בפשר בחלב אות י"א: וראה זה חדש מה שראיתי להרב המלי"ץ הביא דבריו הרב ישרי לב בדף י"ג ע"ד אות ג' שפתב ונ"ל בפשר בחלב דאסור בהנאה לדעת הרמב"ם בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות מוכח דס"ל דאיסורו הוא מדברי סופרים.

ומרן כ"מ בפ"ה מהלכות טו"מ פתב דטעם איסור בישול בב"ח דאסרה תורה היינו פדי שלא יבא לאכול ממנו א"כ מינה אתה דן דאם הנכרי בישל בב"ח בשלו מותר לישראל בהנאה ובחמץ בפסח דאיסורו בכרת ובכל שיהו ואסור בהנאה ד"ת אפי"ה פתב הא"ח

בהלכות פסח דף ע"ו דחמץ של נכרי בפסח מותר בהנאה כ"ש וק"ו בבב"ח של נכרי שמוותר בהנאה ואפילו למאי דאיפליגו בירושלמי בחמץ של נכרי אי שרי בהנאה ופסקו הפוסקים כמאן דאסר איפא למיפרה מה לחמץ בפסח שכן בכרת פדפריה הש"ס בפכ"ש דף כ"ה ובערלה וכלאי הכרם דאסור בהנאה פתב הרמב"ם בפיה"מ דבשל נכרי מותר ובספרי ונטעם כל עץ מאכל פרט לנכרי ואף למאי דפסק הרמב"ם בהלכות מ"א ועיין בירושלמי סו"פ ג' דערלה ובתוס' קידושין דף ל"ו אפתי איפא למיפרה כמוכין.

מעשה אני תמיה על ה"ה חיד"א במחזיק ברכה סי' פ"ז שאסר בהנאה גרות שעשו הנכרים מחמאה וחלב וצריכים קבורה ולפי קו"ד היא חומרא יתירה להפסיד ממונם של ישראל ועם שאיני פדאי לחלוק על שני גדולי הדור חיים שנים (הרבנים מוהרח"א ומחב"ר) תורה היא וללמוד אני צריה.

שו"ר מ"ש רש"י בחולין דף ט"ו ע"ב ד"ה כל שתיעבתי וי"ל עכ"ל. והרב ישרי לב ציין לעיין בס' משה ידבר הלכות מ"א סי' ב' ע"ד סי' ה' ושהרב נחפה בקסוף בח"ב חיו"ד סי' א' התיר אלו הגרות והרב המגיה נר"ו ציין שו"ת שמן המר הג"ל ושני אליהו בארעא דישראל מערכת הבי"ת אות י"ד אלו תורף הדברים שבישרי לב הג"ל והנה מ"ש דמוכח מדברי הרמב"ם בפ"ק ט' דמא"ס דאסור הנאה מבב"ח הוא מד"ס לפי הנראה משמע ליה הכי ממ"ש הרמב"ם בדין א' בשור בחלב אסור לבשלו ואסור לאכלו מן התורה ואסור בהנאה וקוברין אותו וכו' עי"ש הרי שדקדק לכתוב מן התורה גבי אסור אכילה ובשול ואילו גבי הנאה לא פתב רק ואסור בהנאה.

אמנם אני יודע אם דקדוק זה פדאי הוא לדחות שיטת הסוברים בדעת הרמב"ם בחבורו דגם בהנאה מבב"ח איפא אסור תורה וכמדומה לי שהפל מודים בזה פי פליגי אי לוקין על ההנאה ועיין בדברי הרבנים לח"מ שם ופר"ח בס"י תמ"ג (ס"א בד"ה ואומר) אבל אסור תורה ודאי איפא וצריה להתנישב במה שצינתי במערכת ה"ה אות ע"ח בדין מלקות על ההנאה והוא מקצוע גדול, ומ"מ למאי דאתי עלה הרב המלי"ץ ללמוד מחמץ דבשל נכרי מותר נראה דאף אם נאמר שדעת הרמב"ם דאסור הנאה מבב"ח הוא מן התורה מ"מ יש ללמוד בק"ו מחמץ דאסורו בכרת ומותר בשל נכרי לדעת הא"ח (ומה שכתב בשם מ"ן כ"מ בפ"ה מהל' טו"מ פעת לא מצאתי וגם לא ידעתי למאי איצטריו (ליה) וס' א"ח אמ"א לראות דב"ק ולא ראיתי מי שהזכיר סברתו כי רק בשם האו"ה פתבו רבני האחרונים ברס"י תמ"ח דחמץ של נכרי בפסח שרי בהנאה ודחו דבריו עיין במה שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' א' אות א'.

ומ"ש בשם הירושלמי והפוסקים לא ציין איה מקום כבוד דב"ק ולא נטפתי לחפש בזה אמנם מ"ש דאף למה שפסקו הפוסקים כמאן דאסר איפא למיפרה וכו' גלע"ד דזה שייך דוקא אם באנו ללמוד בב"ח מחמץ איפא למיפרה אבל לפי הנראה אם נניח דגם בשל נכרי אסור בהנאה לא מפני שנלמוד מחמץ הוא אלא דקרא סתמא פתיב לא תבשל גדי וכו' ומוקמינן חד קרא להנאה או משאר ילפותות שבש"ס וכל שאין מיעוט בהדיא בקרא גם של נכרי בכלל וכ"כ איזה רבנים לענין הנאה מחמץ של נכרי בפסח מדכתיב סתמא משמע לא שנא של ישראל לא שנא של נכרי אסור וכן י"ל בהנאת בב"ח.

ומה שיש לומר שהנאה מבב"ק הוא מדרבנן הוא דוקא בבשר נבלה או חלב בחלב די"ל דמשום דאין איסור חל על איסור אין בו איסור תורה כלל ולאו דוקא למלקות איתמר אין איסור חל על איסור כמו שהאריך הרב נחפה בכסף לדעת הרמב"ם בפיה"מ בפ"ג דמס' תמורה מ"ג ואסור מיהא מדרבנן דלא דמי לבשר בהמה טמאה בחלב דמותר בהנאה גם מדרבנן משום דלא נאסר בבשר נבלה ויבשר נבלה בחלב עי"ש אבל בב"ח שאינו נבלה נדאי אסור בהנאה מן התורה, ואין לומר דגם הרב המלי"ץ לא אמר דהנאת בב"ח לדעת הרמב"ם הוא מדרבנן אלא בשל נכרי שהוא נבלה או בחלב שאסור בלאו הכי נמי דמלבד דאין זה במשמע לשונו אף גם זאת אין מדברי הרמב"ם בחבורו הוכחה לזה כלל והיה לו להביא מדברי הרמב"ם בפיה"מ במס' תמורה הנ"ל ולפלפל בדבריו ולומר דמודה הרמב"ם דאסור מיהא מדרבנן ואם פונת הוכחתו מדברי הרמב"ם (שבשר נבלה או חלב בחלב הוא מדרבנן בלבד) היא ממ"ש הרמב"ם בפ"ט הלכה ו' אבל המבשר בשר מתה או חלב בחלב לוקה על בשולו ואינו לוקה על אכילתו משום בב"ח שאין איסור בב"ח חל על איסור נבלה או איסור חלב וכו' עי"ש אין זה מוכרח שהרי מצינו במקומות הרבה שפותרים הפוסקים בלשון זה (אינו לוקה) ומפרשים דבריהם דר"ל דאיסורא מיהא מדאורייתא איכא ועם שגם לעומת זה נמצא במקומות רבים כמו שרשמתי בקונטרס זה לעיל במערכת האל"ף אות ל"ח עכ"פ אין מלשון זה הכרע ולולא דברי הרמב"ם שבפיה"מ בתמורה הנ"ל שפיר מצינו לפרש דהרמב"ם לא מיעט אלא מלקות אבל איסור תורה איכא וא"כ אסור בהנאה, ועי"ש בנחפה בכסף בסוף הסימן שבאר דלדעת התוס' יתכן דבשר מתה בחלב אסור בהנאה מן התורה משום דאיסור הנאה לא הוי איסור מוסיף אלא איסור חמור בעלמא ובמחבר"ר שם (בד"ה שוב אשוב) עמד מתמיה עמ"ש הרמב"ם בפיה"מ דכריתות דמתבאר ס"ל דמבשר חלב או נבלה בחלב שרי כמו בשר טמאה בחלב דמותר לבשר ומותר בהנאה והלא אנו קי"ל דמבשר חלב או נבלה בחלב לוקה על בשולו וכן פסק בחבורו וכן הק' הרב חזו"ן וא"כ נימא דכשם דלוקה על בשולו והא איכא איסור בב"ח כף אסור בהנאה ומה שהכריח הרמב"ם בפיה"מ י"ל כמ"ש הלח"מ ותו דהרמב"ם בפיה"מ נראה שתופס דאיסור בב"ח נפקא לן מלא תאכל כל תועבה רב אשי בחולין והנאה נפקא מלא תאכל כדר' אבהו וכו' ומשו"ה פתב דכל שאינו חייב משום אכילת בב"ח דאין איסור חל על איסור אין לומר איסור מוסיף משום הנאה דכשלא יש איסור לא יש איסור הנאה דליכא אלא לא תאכל לאיסור אכילה ואיסור הנאה, אמנם למאי דנקטו רוב הפוסקים כמ"ד דתלתא קראי לא תבשר חד לאיסור אכילה וכו' וגם הרמב"ם עצמו כ"כ בסה"מ והרב לח"מ רפ"ט פתב דגם בחבורו סובר פן א"כ אכילה והנאה לא נפקי מחד קרא ושפיר מצינו למימר דאף דאין חל איסור אכילת בב"ח על איסור אכילת חלב או נבלה הוא אסור בהנאה דנפיק מקרא אחרניא.

וכבר הרב חזו"ן שם פתב דבחבורו חזר בו דנפק"ל איסור אכילה מאיסור בשול וגם פתב בפיה"מ דמ"א דבב"ח לא נאמר בו אכילה ולפיכך אסורין אף שלא פדרה הנאתו וזה היקף מ"ש בפיה"מ דתפס דרשת לא תאכל כל תועבה וא"כ למאי דנקטינן פדרשת ג' קראי אסור בהנאה וכו' וכן משמע מדברי ג"ע המשל"מ וכ"כ הרבנים בית הלל ופרמ"ג בפתיחתו וכו' עי"ש דב"ק באורח דאין לחוש למ"ש בפיה"מ דכריתות דהוא היקף מ"ש

בחיבורו או שיש לפרש דבריו בענין אחר וא"כ נראה ברור דנקיטין דהנאת בב"ח אפילו בנבלה וחלב בחלב אסור מן התורה וגם בשל נכרי אסור לכל הפחות מדרבנן ואין היתר לגרות שפנדאי מערבין הנכרים חמאה בחלב: ומה שהרב המלי"ץ נרשש מדברי רש"י בקולין דף ט"ו (ט"ס הוא וצ"ל דף קי"ד ע"ב) שכתב דכי אמרינן כל שתיעבתי לה וכו' הוא אפילו אם נעשתה התועבה ע"י קטן וע"י נכרי הנה פן מתבאר מדברי התוס' שם דף קט"ו בד"ה כל שתיעבתי לה דגם פשהתועבה היא ע"י נכרי בכלל כל שתיעבתי לה הוא.

ומה שהקשה הרא"ם בפ' ראה (בד"ה כל תועבה) ע"ד התוס' הנ"ל עיין להרב שו"ת הלכות בח"ב דף נ"ד ע"ג. אבל אין מזה סתירה לסברת הרב המלי"ץ די"ל דדוקא פשעשה נכרי בשל ישראל הוא בכלל כל שתיעבתי.

ומ"ש הרב ישרי לב שהרב נחפה בפספ התיר אלו הנרות במטו מניה דמר לא דק כי לא התיר אלא בספק אם מערבין בהן חמאה כמפנין שדברי תשובתו ואם נמשך אחר מ"ש במפתחות לא זו הדרך לרב גדול שפמותו ואין להאריה: וחקר הרב פרמ"ג בפתיחה להלכות בב"ח (בד"ה ודע) ובסי' פ"ז במ"ז סק"ב בבב"ח שנתן טעם לתבשיל אחר ואין התבשיל מתרבה ממנו אם מותר למכרו לנכרי דאין הנכרי נותן יותר בשביל טעם הבב"ח או גוף התבשיל נאסר בהנאה משום דטעם פעיקר וכו' ודעתו פהצד הראשון כיעי"ש.

והרב בית שלמה חיו"ד סי' קס"ב נראה כמסכים לסברתו לולא שבנדונו כתב דאין שייך לומר פן דנדאי הבארשט שנתבשל עם בשר שנה יותר מאשר נתבשל בלא בשר וכו' עי"ש. אך הרב שבילי דוד בפתיחה לבב"ח אות ח' ובפנים סי' צ"ד אות ה' חלק על הפרמ"ג וס"ל דכולה מיתסרא בהנאה ורק בסתם יינם היקלו וכן יבש ביבש מותר למכור חוץ מדמי איסור הנאה וכן קדרה שבלעה מבב"ח דלא שייך הקדרה עצמה נאסרה ע"ש: וכבוש בב"ח אם הוא מדאורייתא, עיין במה שרשמתי לקמן במערכת הפ"ה אות מ"ג: כא בטול מערובת שני דברים היתר בהיתר.

הנה הרשב"א בתשו' סי' רנ"ט כתב פלל גדול הוא כל שאחד מהמערוכות מותר והשני אסור כנבלה וטרפה ושאר איסורין ונתערבו בהיתר בטיל ברוב דכתיב אחרי רבים להטות אבל כל שנה וזה היתר אלא שמתערבתן אונסרתם כגון פלאים מי יבטל את מי הילכף אין להם ביטול ובשר בחלב שהו היתר בהיתר לא היו בטלים ב"ס אלא מדאפקייה רחמנא בלשון ביטול כדאיתא בפרק פל הבשר אבל בכלאים לא נתנה תורה שיעור שהו היתר בהיתר עכ"ל.

ומשמע לענ"ד דלא אמר הרשב"א פלל זה אלא לשני דברים שהם היתר בהיתר ונאסרו ע"י מערובת אבל שני דברים שהם היתר כל אחד בפני עצמו וגם פשנתערבו עדיין אין להם שם איסור שפיר מתבטל המועט ברוב והיה פלא היה פדתנן בכלאים והיא הלכה פסוקה ביו"ד סי' רצ"ט צמר רחלים וצמר גמלים שטרפן זה בזה אם רוב מהגמלים בטל הצמר רחלים ונחשיב כולו צמר גמלים ומותר בפשתן שהם שני דברים שמוותרים בפני עצמם וגם ע"י מערובותם לא נאסרו לכן מותר אח"כ ליתן בפשתן פיון שמעט צמר הרחלים נתבטל ברוב של הגמלים משא"כ בגד צמר שאבד בו חוט פשתן או בהיפך.

שהם שני דברים המותרים בפני עצמן ונאסרין ע"י תערוכותן אין להם ביטול כן נ"ל מדקדוק דברי הרשב"א ומרן הב"י שם בסוף הסימן בדין בגד שאבד בו פלאים הביא מ"ש הרא"ש דלא אמרינו שביטול ברוב דלא שייך ביטול ברוב אלא איסור שנתערב בהיתר אבל היתר שנתערב בהיתר וע"י תערוכת זה נאסר לא שייך ביה ביטול דאין פאן אלא חתיכה אחת של איסור וסיים ע"ז וכ"כ התוס' וכ"כ הרשב"א בס"י רנ"ט וכ"כ סמ"ג הרי שהביא דברי הראשונים הנ"ל אדין בגד שאבד בו פלאים שהן שני דברים שמותרים בפ"ע וע"י תערוכת זה הו נאסרין בכי הא הוא דאמור רבנן דהיתר בהיתר לא בטיל אבל צמר גמלים וצמר רחלים שגם ע"י תערוכותם לא נאסרו שפיר הם בטלים.

והרב ב"ח שם הביא מ"ש המרדכי בפרק כ"ש בדין צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה דאע"ג דאיסור פלאים הוי במשהו וכו' פיון דמקודם בטל ברוב צמר גמלים אינו חוזר ונעזר אח"כ עם הפשתן לאסור במשהו אע"ג דכלאים במשהו דאורייתא הרי פל אפיא שויו דהיתר בהיתר שנתערב ולא הועיל התערוכת לאסרו שבטל המועט ברוב.

והרמ"א ביו"ד סי' צ"ט ס"ו פתב פזית חלב שנפל למים ונתבטל בפשימים ואח"כ נפל מן המים לקזרה של בשר מותר אע"פ שאין בבשר פשימים נגד החלב שהרי נתבטל במים. וכתב שם הרב ש"ך בס"ק כ"ב ואין להקשות אגוף הדין פשיטא דהא פל איסור בטל ב"ס י"ל משום דלקמן סי' רצ"ט סק"א נתבאר דהיתר בהיתר לא בטיל קמ"ל דהכא לא אמרינו הכי ועי"ש עכ"ל.

הנה מה שציין למ"ש בס"י רצ"ט סק"א היינו ששם הביא מ"ש הפוסקים בדין בגד שאבד בו פלאים דלא שייך ביטול בשני דברים היתר בהיתר שע"י תערוכותם נאסרים כנז"ל, ומ"ש דקמ"ל דהכא לא אמרינו הכי נראה דכונתו משום דהא דכזית חלב שנפל למים לא דמי לבגד שאבד בו פלאים שהרי החלב והמים שניהם היתר בפני עצמם ולא נאסרו ע"י תערוכותם אלא הן עדיין היתר ונהרי הן דומין לצמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה דאע"ג שהן היתר בהיתר פיון שלא נאסרו ע"י תערוכותן הם בטלים.

ובחידושי ר"ע איגר כתב על תירוץ הש"ך ונ"ל זה תמוה דהא אדרבא התם איתא דצמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם הרוב של גמלים בטל של רחלים ומותר לתפרו בפשתן עכ"ל ואין זה מן התימה לענ"ד דקמ"ל האו"ה דזה דומה לצמר גמלים וצמר רחלים שטרפן ואינו דומה לבגד שאבד בו פלאים לפי שיש לחלק ביניהם, ועל פל פנים למדנו מכל האמור בענין דלא אמרו היתר בהיתר לא בטיל אלא כשע"י תערוכותם נאסר אבל אם גם ע"י תערוכותם עדין הן היתר שפיר בטלי היתר בהיתר וכ"כ הרב פר"ח שם ס"ק כ"ב ע"ד הרמ"א הנ"ל ונ"ל שהרי נתבטל במים פ"י דאע"ג דהוי התיירא לגו התיירא מ"מ שייך ביטול דתנן צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם רוב מגמלים מותר לערב עמהם פשתן אלא דהיתר עם היתר דומיא דצמר גמלים וצמר רחלים מבטלי אהדדי ושייך בהו לשון ביטול וכו' שאף היתר בהיתר שייך ביה ביטול ואף לכתחלה ש"ד ליתן מים אלו לקזרה של בשר ואין זה מבטל איסור אלא מבטל היתר וכו' והוא מסכים למה שכתבנו דגם היתר בהיתר בטל פל שעדין ע"י תערוכות לא נאסרו ומתבאר מדבריו שם דלח בלח עדיף לענין זה פיון שהן נבללין יפה יפה מתבטל המעט בהיתר המרובה עי"ש.

ומזה תמיהה לי על מה שראית להרב שלחן גבוה תס"ב סק"ד מן הודש א' ששמע מהרב מוהר"א גאטניו שבהיותו לפני הרב משל"מ שאל ממנו מאי שנא איסור שנתערב בהיתר שמתבטל בששים ומאי שנא מי פירות עם מים דאינו בטל בששים ושהשיב לו הרב משל"מ שפרן הב"י ב"ו"דסוף סי' רצ"ט פתב בשם הראשונים דלא שייך ביטול ברוב אלא איסור שנתערב בהיתר אבל היתר שנתערב בהיתר וע"י תערובת זה נאסר לא שייך ביטול והכא היתר בהיתר הוא עכ"ל ולא זכיתי להבין דב"ק דלפי הנראה מי פירות עם מים דמו לתערובת צמר רחלים עם צמר גמלים דכל אחד בפני עצמו היתר הוא וגם ע"י התערובתם לא נאסרו ובטיל ומותר לתפוך אח"כ בפשתן והכי נמי המים והמי פירות כל אחד בפני עצמו היתר הוא וגם כשנתערבו עוד לא חל עליהם שם איסור יתבטלו ויהא מותר ללוש בהן עיסה, ובאמת מאי דפשיטא להו דמי פירות עם מים אין להם ביטול בששים אין פן דעת רבני האחרונים דיש מהם סוברים דמעט מים בטלי בששים מי פירות וכן בהיקף ויש סוברים דדוקא מעט מי פירות בטלי בששים במים אבל מים במי פירות אוסרין תערובתן בכל שיהו ויש מחמירין בין בזה ובין בזה בכ"ש כמבואר היטב ממה שהבאתי בזה בקונטרס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' י"ג אות יו"ד ע"ש.

וידעת המקילין בהקרח לומר דמי פירות עם מים לצמר גמלים עם צמר רחלים מדמינן להו דהו היתר בהיתר שאין נאסרין ע"י תערובת ובטלי ונכון לומר דכ"ע מודו דהיתר בהיתר פי האי גוונא בטיל אלא דפליגי במי פירות עם מים בסבא דהמקילין משמע להו דבתערובת מעט ברוב נחלש פח המועט והיה כלא היה ואין כאן אלא מין אחד זין וכינא או מים והמתלקים בין מעט מים למעט מי פירות סברי דאין פח במי פירות להחליש פח המעט מים והווי מי פירות עם מים וממהר להחמיץ והמחמירים סוברים פיון דסתמא אמור רבנן מי פירות עם מים ממהרים להחמיץ ולא פלוג בין רב למעט אלא קים להו לרבנן דאפילו כל שיהו אין פחו נחלש ופעולתו לפניו למהר להחמיץ כאילו היו שני המינים בשוה אבל לענין איסור והיתר דתלי בטעמא כ"ע מודו דהיתר בהיתר שגם ע"י תערובתם לא נאסר הרי הוא בטל ומותר ליתן אח"כ ממנו בדבר אשר היה אוסר איזה מן המינים אם לא היה מתבטל כההיא דכזית חלב שנפל למים שבהרמ"א סי' צ"ט ולא אמרינן בכה"ג היתר בהיתר לא בטיל: והרב שלחן גבוה מדנפשיה מר הוא דאמר ליישב שאלת הרב מוהר"א ג' ו"ל ואצלי היינו טעמא משום דחמץ בפסח לכוף אין לו ביטול ואפילו באלף משום שהוא דבר שיש לו מתירין שאחר הפסח חוזר תערובתו להיתרו כמ"ש הרמב"ם והרמב"ן וש"פ וא"כ הכא נמי שנתערבו מי פירות עם מים אף שבפסח אסור ללוש בהן מותר לקיימן לאחר הפסח וחוזר להיתר הראשון ללוש בהן ולכוף אפילו באלף לא בטיל עכ"ל ובמחכתה"ר לענ"ד אין דבריו נראים בזה דמלבד מה שכתבתי שהרבה פוסקים סוברים דמעט מי פירות עם מים בטלי ואילו מעט מים לתוך מי פירות לא בטלי ואם הטעם משום דבר שיל"מ גם מעט מי פירות לא ליבטלו ברוב מים ועוד הרי כל חנומת דבר שיל"מ דלא בטיל אינו אלא מדרבנן ולא מצינו שאמרו שלא להתבטל אלא כשנתערב איסור בהיתר אבל כשנתערב היתר בהיתר מי זה אמר דגם בזה החמירו חנומתם ומסתברא לומר דלא החמירו אלא בתערובת איסור בהיתר, ועוד אי משום לתא דשיל"מ הוא הלא אין חומרא זו אלא במין במינו ומים עם מי פירות

שלא במינו הוא וליבטלו ואף דבחמין גמור קי"ל דגם מין בשאינו מינו לא בטיל אף למ"ד טעמא משום דשיל"מ משום חומרא דחמין מ"מ במים ומ"פ שאינם עדיין חמין מנ"ל להחמיר כל כף משום הטעם שיל"מ.

ולזה יש ליישב לשיטת הרי"ף דפת שאפאה עם הצלי חשיב דשיל"מ משום שיש לו מתירין עכשיו שאפשר לאוכלה בלא פותח והכי נמי מים עם מי פירות שנתערבו פיון שאפשר להשתמש בהן עתה לדבר אחר זולת לישה חשיב שפיר דשיל"מ אף בהיתר ואף באינו מינו ולא בטיל אלא דאין שיטה זו מוסכמת כמו שרשמתי לקמן במערכת הדל"ת אות פ"ה ובלא"ה הא דחמין חשיב דבר שיל"מ אינו מוסכם כמו שמתבאר ממה שרשמתי שם באות ע"ז והא דמי פירות עם מים ממהרים להחמין הוא מוסכם כמעט לרוב לכל הפוסקים וא"כ למאן דלא חשיב חמין דשיל"מ ובמי פירות עם מים מודו דמהרים להחמין מה שיישב הרב שלחן גבוה אינו מן הישוב לדעתם.

וראיתי להרב לב חיים ח"ב סי' ר"ו שכתב דבר פשוט שאם נפל טיפת שמן או שאר מי פירות למים נאסרו ולא אמרינו דבטיל ברובא משום דהיתר בהיתר לא בטיל כמ"ש הרב משל"מ שהביא בשלחן גבוה וכו' וגם הרב של"ג נתן טעם אחר ולכל הפירושים מי פירות עם מים אפילו באלף לא בטיל עכ"ל.

ותימה בעיני דמלבד דמאי דנקיט בפשיטות גמור דטיפת שמן וכיוצא אוסר כל המים אינו פשוט נדעת הרבה פוסקים דמעט מי פירות בטלי בששים או ברוב מים כמו שהבאתי בקונטרס אסיפת דינים שם.

ועוד תימה איך לא העיר ע"ד רבנו קדישי דיש לפקפק בין על טעם הרב משל"מ ובין על טעם הרב של"ג, ולי ההדיוט צ"ע: ומצאתי בחפשי בספרים שהרב אהל יצחק בשו"ת א"ח סי' ט"ו הביא מ"ש הרב שלחן גבוה בשם הרב משל"מ ונשא ונתן ליישב מה שהקשה בשל"ג ע"ד המשל"מ מדברי המרדכי וכו', ועל מ"ש השל"ג ליישב דהוי דבר שיל"מ כתב דזה טעות גמור דהא דשיל"מ אינו אלא במינו אבל מין בשאינו מינו בטיל בששים, ואף לדעת הר"ן בגדרים הביא דבריו הרב פר"ת בסי' ק"ב סק"ב שחילק בין דבר שיש לו מתירין עכשיו דאז אפילו שלא במינו לא בטיל לדבר שיל"מ אחר זמן דבטל בשאינו מינו בנ"ד הוי יש לו מתירין אחר זמן ובפסח דוקא אוסר תערובתו במשהו וכו' אתוד"ק.

והנה מה שדחה ישובו ע"פ שיטת הר"ן איני מבין בעניותי דלפי הנראה מתיישב שפיר ע"פ שיטת הר"ן (ולא מה שכתבתי למעלה דאין שיטה זו מוסכמת) דשיטתו היא דדוקא בדבר שאין לו מתירין עכשיו פי אם לאחר זמן הוא דאמרינו דבמין בשאינו מינו בטיל אבל דבר שיש לו מתירין גם עכשיו אף בשאינו מינו לא בטיל והינו טעמא דמים ומלח דלא בטיל לפי שיש לו מתירין עתה להוליכן במקום רגלי שניהם וכן פת שאפאה בצלי חשיב דשיל"מ לדעת הרי"ף לפי שאפשר לו עתה לאוכלה בלא פותח לכן לא בטיל אפילו בשאינו מינו.

וא"כ גם במי פירות עם מים הוא כן שעכשיו יש להם היתר להשתמש בהם לתבשיל וכיוצא (חוץ מלישת קמח) ולכן אף בשאינו מינו דין הוא. שלא יבטלו ומה שיש לו

מתירין גם אחר הפסח אינו מועיל להתיר לו וזה פשוט לענ"ד ולכן מצד זה הנה אפשר לנישב דברי הרב של"ג לולא ששיטת הר"ן וגם שיטת הרמב"ם (דחמץ חשוב דבר שיש לי מתירין) אינן מוסכמות כמו שכתבתי למעלה ותמיה לי שלא העיר ע"ד הרב משל"מ דלפי הנראה יש סתירה לדבריו מההיא דצמר רחלים וצמר גמלים שטרפן ומההיא דכזית חלב שנפל למים כנו"ל.

שוב מצאתי שהרב פרי העץ (אשר בסו"ס תורת נזיר) בדרה קכ"א ע"ב וע"ג עמד ע"ד הרב משל"מ דקשה עליו מההיא דצמר גמלים וכו' והוסיף להקשות ממ"ש מרן בסי' תנ"ה ס"ד דמים שלא לנו שנתערבו במים שלנו בטלים וכו' וכתב לנישב דלא דמי פלל הא דמ"פ עם ההיא דצמ"ג וצמ"ר וכן עם מים שלא לנו דשאני ההיא דצמ"ג וצמ"ר דצמר רחלים בפני עצמו אסור עם הפשתן אף בלא התערובת עם צמר גמלים ומפני שנתערב בצמר גמלים לא ניתוסף לו שום דבר של אסור אלא הוא היתר בהיתר ולא נאסר עדיין ולכן מתבטל ברוב ויכול לערבו עם הפשתן וכן הא דמים שלנו עם מים שלא לנו דמים שלא בפ"ע אסור ללוש בהן וכשנתערבו עם מים שלנו לא נתוסף בהן שום אסור והוא היתר בהיתר משו"ה מתבטל ברוב ויכול ללוש בהן אבל מי פירות עם מים דכל אחד בפ"ע מותר עם הקמח לעשות בהם עיסה וכשנתערבו הפירות עם המים הוא היתר בהיתר ובהתערבם יחד נעשו אסור דמי פירות עם מים ממחרים להחמיץ ואסור ללוש בהן נמצא דהוי ממש דומיא דכלאים שהיא היתר בהיתר וכשנתערבו נעשו אסור ומשו"ה יפה קאמר הרב דלא מיבטלי בששים דהוי דומיא דכלאים ממש והיא רמים שלא לנו בלא"ה לא קשיא כפי מ"ש הרב שלחן גבוה לנישב מה שהקשה בס' גן המלך עי"ש עכ"ל ומתנישב ג"כ ההיא דכזית חלב שנפל למים שמתבטל בששים דהוא דומה לצמר רחלים שגם בלא המים הנה אסור ליתנו בכשר וכשנתערב במים לא נתוסף בו אסור משו"ה דין הוא שיתבטל היתר בהיתר ועם שלענ"ד עדיין יש לפקפק דלא דמי כ"כ לכלאים דהתם הוי היתר בהיתר ומחמת תערובותם נאסרו עתה מה שא"כ במי פירות עם מים דעדיין לא חל עליהן שום אסור בתערובת זה רק שיהיו אסורין אח"כ ללוש בהן מי זה אמר דגם בכי האי גוונא לא בטיל ונהרי אינו דומה לכלאים מ"מ שלישי ישוב מיהא הוי ומי שדעתו רחבה וצלוה יביר וילבן הדברים כשמלה וארשום פה ספרדבי רב המדברים בכלל זה דהיתר בהיתר אי בטיל להקל על המעיין עיין חת"ס א"ח סי' ק"ז, ישועות יעקב בא"ח סי' תנ"ג אות ג' וסי' תס"ז סק"ד וסק"ה וסק"ו, ובי"ד סי' צ"ט סק"ו נו"ב מ"ת א"ח סי' ע"ב ונ"ש ב"ד סי' קפ"ו, עטרת חכמים בשו"ת א"ח סי' ה', יד שאול בהגהותיו ל"ד סי' רצ"ט, ובתשובותיו שו"מ מהדורא ג' ח"ב סי' קמ"ט, שם אריה חא"ח סי' ח', בית שלמה בחא"ח סי' צ"ג, יד יהודה (על הלכות דם ומליחה להג' מוהרי"ל לאנדא) סי' ס"ט אות י"ז דף ס"ב ונהלאה.

כב בישול אחר בישול דקי"ל לענין שבת בסי' שי"ח דיש בישול אחר בישול היינו דוקא בדבר שהוא בעין אבל בלוע שנתבטל כפר פיון דליתיה בעיניה אין בו משום בישול אחר בישול ומדינא שרי לבשלו ומצד חומרא אף בזה אסור ברפי יוסף סי' תרע"ג אות א' ועי' מחזיק ברכה יו"ד סי' פ"ז אות טו"ב: כג בטל אפשר לפרש דלא בוטל לגמרי אלא שאינו מצוי כ"כ כדמעיקרא עיין תוס' שבת דף כ' ד"ה אנו וחולין דף פ"ד ד"ה בזוכית וב"מ כ"ט ע"ב ותימא על מרן חיד"א בדבש לפי מערכה זו אות י"ט ששעלם

ממנו דברי התוס' בהג' תלת דוכתי ונהיה לו להקשות מדבריהם על מ"ש בתוס' חדשים פ"ט דסוטה מט"ו שהביא שם כיעי"ש ומזה י"ל קצת על מ"ש הרב מטה יהודה הביא דבריו הרב יפה ללב נר"ו דף ט' ע"ג דלשון ביטלום לגמרי משמע עי"ש שו"ר דהרמב"ן והר"ן משמע להו דבטיל לגמרי משמע עי"ן למרן הב"י בסי' תקנ"א ד"ה ומ"ש וכן המכונפסים קודם לכן וכו' ובספר מנחת זכרון מערכה זו צי"ן לב חיים ח"א סי' ה' ואמ"א ועי' לרבינו יהודה הקסיד ולהרא"ש בתוספותיהם לברכות (בס' ברכה המשולשת) ר"פ אין עומדין דף ל"א ע"א.

ובפיה"מ תפארת ישראל בסוטה שם פירש כמ"ש בתו"ח הג"ל. אף מקרוב נדפס ס' זכרון יהודה על המשניות ושם הביא בשם הרב"ד שפי' דבוטל פבוד התורה אינו לגמרי ובטלה דהוא לגמרי תני ומתה וכמו שפי' בדבש לפי הג"ל: ואי דחוי מיום אל יום מיקרי ביטול רשמתי במערכת האל"ף אות קפ"ה: כד בטל בגט הוא מדאורייתא ופסול מד"ס הרמב"ם פ"ב מה"ג הלכה ז.

ועי"ן להרב הפרישה סוף סי' קכ"ד דריב"ה אינו מדקדק בזה ולפי זה יש לדקדק עמ"ש הרב דברי אמת בקונטרס י"א סי' ח' דמדברי הרמ"ן שהביא הרכנה"ג בסי' קכ"ט הגהט"ו אות ל"ג מוכח דבשינוי הגט בטל מה"ת מדקאמר בטל עי"ש ולפי האמור אינו מוכרח שהרי הריב"ה אינו מדקדק בזה וכ"ש שיש לנו לומר פן על רבני האחרונים ובלא"ה עיקר הוכחתו תמוהה וכבר עמדו ע"ד רבים ונכבדים פפתוב אצלי במ"א בס"ד והגאון מליבוניץ בשו"ת צ"ץ אה"ע סי' רמ"ז סוף אות א' כ' דה"ה ונהרב מכמ"א כ' פסול ור"ל בטל פי רק בדברי הרמב"ם יש לדקדק בין פסול לבטל ואני ההדיוט מצאתי פן בדברי מרן בש"ע דכותב פסול ור"ל בטל עי"ן בש"ע אה"ע סי' קל"ד ס"ו אנסוהו ישראל לגרש שלא פדין וכו' פסול ואעפ"כ פסולה לכהונה ועל פרחין דבטל מן התורה קאמר כמ"ש הרב מוהרמ"ר גאלאנטי בשו"ת דברי מרדכי סי' ט"ז דף קמ"ד ריש ע"א דאי ס"ד דמדרבנן הוא פסול דמדאורייתא פשר צריכה למימר דפסולה לכהונה הא ודאי פיון דמדאורייתא מגורשת גמורה היא מהיכא תיתי שתהיה פשרה לכהונה וא"כ מוכח דמרן אינו מדקדק בזה וכותב פסול ור"ל בטל ועי"ש בב"ש סק"י: כה פשר בחלב נסתפקתי בחתיכת פשר בחלב שנפסדה מאוכל אדם אם מותרת מן התורה לפי מאי דקי"ל בנבלה דכשאינה ראויה לגר מותרת מן התורה רק מדרבנן אסור עי' בס' מ"כ בשער התערובות ובפר"ח סי' ק"ג והה"ד בבב"ח או דילמא דוקא בנבלה שאינו חייב עליה שלא פדרה אכילתה הוא דכשאינה ראויה לגר אינה חשובה נבלה.

אבל בב"ח דלוקין עליו אף שלא פדרה הנאתו פגון שעירב לתוכו דבר מר עי"ן בהרמב"ם פי"ד מהל' מ"א דין י"א אפשר דגם כשאינה ראויה לגר לוקין עליו מה"ת וכ"מ בפלתי ופרמ"ג סי' פ"ז אף בחוות דעת סי' ק"ג כתב דגם בב"ח אם נפסל מאכילת אדם פקע מניה אסור בב"ח ושרי אבל אם גוף החתיכה מבב"ח הוא ראוי לאכילה ויש בו אסור בב"ח אף שעירב לתוכו דבר מר ואכלו שלא פדרה אכילתו נהי דבשאר אסורין פטור מ"מ בב"ח חייב גם על אכילה שלא פדרה אכילתו כ"כ רב השואל בשו"ת רמ"ץ חיו"ד סי' מ"ח ונהרב המחבר שקו"ט בזה ומינישב מה שהוקשה לו לשיטת הפרמ"ג ופלתי אף פגוף הדין לא כתב להכריע אם בב"ח אסור אף פשנפסל מאוכל אדם עי"ש.

והנה מ"ש הרב השואל דנבלה שאינה ראויה לגר אסורה מדרבנן וצ"יין ס' מ"כ ופר"ח
נראה דאין פנונתו לומר דשניהם שונים דנבלה סרוחה אסורה מדרבנן משום לתא דאיסור
נבלה דזו היא דעת הרב מ"כ אבל אי אפשר לומר שתהא פן דעת הרב פר"ח שהרואה
נראה בר"ס ק"ג שפכת דאוכלין שנסרחו מותרים פדאמרין נבלה שאינה ראויה לגר
אינה קרויה נבלה ומ"ש הרמב"ם בפ"ד אכל אכילת איסור אחר שהסריח והבאיש ה"ז
פטור דמשמע אבל אסור מדרבנן לאו משום איסור נבלה אלא משום בל תשקצו פיו
דמאיס ובטל מאוכל אדם וע"י תערובת דלא מאיס מותר דלא כמנ"ב שאסר והביא ראיה
מנטל"פ דאסור לכתחלה וכו' וליתא דנהי דאסור לעשות נטל"פ לכתחלה כגון לבשל
בקדרה שאינה ב"י אבל אם עבר ובישל מותר והכא נמי פבר נעשה נטל"פ ושרי לאכלו.

ותו התם מיירי בנוטל"פ קצת בהא איכא למימר דהחמירו חכמים לכתחלה אבל הכא
דהוי עפרא בעלמא אפשר דשרי אף לכתחלה עכ"ל. הרי דחולק על המ"כ וס"ל דאינו
אסור מדרבנן משום נבלה כלל אלא שלכאורה לא ידעתי מאי נפ"מ ממחלוקת זו פיו
שגם לדעתו אסור משום בל תשקצו והרי לענן תערובתו גם להרב מ"כ שרי ואין צריך
ביטול בששים דמשום הפסד המתערב חשיב דיעבד וזו ג"כ סברת הרמב"ם לפי מה
שפירש הרב פר"ח דטעמו משום בל תשקצו והיינו שלא ע"י תערובות אבל ע"י
תערובות דלא מאיס שרי וא"כ מאי בינייהו דנדאי דלעברו לכתחלה אי אפשר אף אם
איסורו משום בל תשקצו למאי דקי"ל דאין מבטלין איסור דרבנן לכתחלה ע"יין בס'ו
צ"ט ס"ו.

גם מה שפייס הרב פר"ח לחלק בין נוטל"פ בעלמא דאינו אלא פגום קצת אבל נסרח
לגמרי אפשר דמותר לכתחלה דמשמע דר"ל דמותר לכתחלה בלא תערובות תמיה לי
דאיך יתכן לומר כן והא איכא איסורא משום בל תשקצו וצ"ע ועכ"פ מתבאר דלדעת
הרב פר"ח אין שום איסור דרבנן משום לתא דנבלה.

אמנם הרב פרי תואר שם בסק"ב כתב בזה"ל ומ"ש הפר"ח שאם נסרח גוף האיסור
מותר ואין בו אפ"י איסור דרבנן לא כגון יפה וכבר העליתי בס'ו פ"א דאיסור מנסרח
אסור וכו' ומה שדחה ראית המ"כ מדברי הרמב"ם ואמר דמאי דאסור הוא משום בל
תשקצו אין דבריו נראים וכו' והעיקר כהמ"כ עכ"ל מתבאר דמספיק לסברת הרמ"כ
דאסור מדרבנן משום לתא דנבלה וכן הוא משמעות דברי הרב צ"י בס'ו מ"ז בדין
טעימת הבורית שנעשה מחלב ואפר שכתב דאע"ג דכל האיסורין הפגומין אסורין
מדרבנן מ"מ בטעימה שרו והרב ערף השלחן באות א' הביא מחלוקת הפר"ח ומ"כ הנ"ל
וכתב דבהא פליגי רבנותא קמאי דהרשב"א בתשו' סי' ער"ב ובמשמרת הבית סוף בית
ו' כתב דפגום גמור מותר ומוכח שם אפילו ראוי לפלב אם אינו ראוי לאדם כנבלה
סרוחה מותר משא"כ נוטל"פ דפוגם קצת וכ"כ הרא"ה בבדה"ב דף ק"ט (מדפוס ברלין)
וסוף דף קכ"ו דנבלה סרוחה שאינה ראויה לגר מותר לאכלה כשהיא בעין אף מדברי
ריא"ז שהביא בס'ו ק"ד אות ד' נראה דס"ל דאיכא איסור מדרבנן משום נבלה ושהרב
החזינוף בס'ו ת"ף כתב ומה"ט נהגנו להגעיל פלי שאינו ב"י במים רותחין אע"פ שאין
במים ס' וכו' לפי שהוא כנבלה סרוחה וא"ת איך אנו מתירין נבלה סרוחה לאכלה
לכתחלה הא איכא משום בל תשקצו התשובה דכל שהוא דבר מועט כזה ועוד שנבלע

בפלי ונפגם בתוכו ונחלש כמו בענין זה ליפא משום בל תשקצו ומותר לכתחלה עכ"ל והיינו כדברי הרב פר"ח דאין איסור מצד גבלה אלא משום בל תשקצו ויש לתמוה דמדבריו שבס' החינוך הנ"ל מתבאר דכל שלא נתערב ונחלש אסור משום בל תשקצו מיהא ואיך פתב בדה"ב דגבלה סרוחה שאינה ראויה לגר מותר לאכלה פשהיא בעין וצריף לדחוק שפונתו לומר שמוותר מדין גבלה אף שאסור משום בל תשקצו וכבר פתבתי בקוונטרס פללי הפוסקים שנמצא פן בדברי הפוסקים שכותבים מותר ור"ל מצד איסור דאיירו ביה אף דאיפא איסורא מאנפא אחרניא עי"ש בס"י ט"ז אות י"ד.

שו"ר דמרון חיד"א בס' שם הגדולים בח"א במערכת האל"ף (באות רבינו אהרן הלוי) העיר על מ"ש קצת מרבנו בתראי דס' החינוך הוא להרא"ה מדמצינו באיזה מקומות בספר החינוך דלא כמ"ש בדה"ב עי"ש וגם זו פאחת מהם.

ועיין לקמן מ"ש בשם הרב שאג"א בדין זה ומה שכתבתי למעלה דלא אדע מאי נפ"מ לדינא בין הרבנים מ"כ ופר"ח ראיתי עתה להרב פרמ"ג במשבצות ר"ס ק"ג שכתב די"ל נפ"מ אי שרי לערוכי בידים למ"כ אסור ולפר"ח משום מאוס אפשר דשרי לערב בידים ואין זה מוכרח עכ"ל ולענ"ד לא מסתבר פלל לומר שמוותר לבטל איסור דבל תשקצו לא מבעיא לדעת קצת הסוברים דבכל דבר מאוס עובר בבל תשקצו מדאורייתא אלא אף לדעת רובא דרובא דסברי דאינו אלא מדרבנן וכמו שרשמתי לקמן באות צ"ו מ"מ איסור זה לא גרע משאר איסורין דרבנן ומה גם דאית ליה אסמכתא בקרא פשיטא דאסור לבטל לכתחלה: ובמה שנתחלקו הרבנים פלתי וחז"ד בבב"ח שאינו ראוי לאכילה אם שנה לגבלה שאינה ראויה לגר דשריא מדאורייתא הרב פרי העץ דף קכ"ד ע"ב פתב שהרב חקרי לב בחז"ד ח"א סי' ע"ב חקר אם בכלאי הפך נוטל"פ מותר או אסור ושחר שפלפל בזה הביא בסו"ד מ"ש הפלתי בס"י כ"ז ס"ק ט"ו וצ"ד ס"ק ט"ז דבב"ח דנאסר אף שלא פדרף הנאתו גם נוט"ל אוסר בו דהיתר נוטל"פ מהיתר גבלה מסרחת דשכ"ד הנאה נהרי בבב"ח גם שלכ"ד הנאה לקי עליה וכתב ע"ד וכבר נתבאר שנה אינו שהרי פלאי הפך נוטל"פ שרי אף דשכ"ד הנאה לקי.

שוב הביא דברי הרמב"ם בפ' ט"ו מהל' מ"א דין ל' שכתב בבב"ח ויי"נ וערלה וכלאי הפך דנוט"ל מותר, גם הרב פרי העץ הרבה להקשות על סברת הרב הפלתי דבב"ח לא אמרינו נוטל"פ מותר ודעתו לחלק דבב"ח שהוא פגום ואוכלו בעיניה ודאי אסור ולוקה עליו אבל אם הבב"ח יהיב טעמא לדבר אחר והוא נוטל"פ מותר ומיישב בזה דברי הרמב"ם וסוגיאות הש"ס עי"ש והנה נ"ל דכיונה דעתו לדעת הרב מוהרלנ"ח בס"י פ"ח ה"ד, הרב ערף השלחן בס"י פ"ז אות י"ח שעמ"ש הרמב"ם בפט"ו דין ל' שאם הנה בבב"ח וכו' טעם רע שפוגם הפל מותר פתב דמשום דבב"ח וכלאי הפך אפילו עירב בהם דבר מר חייב סד"א דנוטל"פ נמי אסור קמ"ל דדוקא כשאוכל הבב"ח בפני עצמו חייב אפילו שלא פדרף הנאתו אבל לאסור התערובת דינו כשאר איסורין דאם נוטל"פ בתערובת פאילו לא נתערב עכ"ל ושכ"כ הרב זרע אברהם בא"ח סי' ד'.

אמנם נראה דאפ"ל דע"כ לא פתב הרב מוהרלנ"ח דכשאוכל בפ"ע חייב אלא בבב"ח שלא נבאש והסריח מעצמו רק שנפגם טעמו מחמת שנתן בו דבר מר וכיוצא אבל אם הבב"ח עצמו הבאיש והסריח עד שאינו ראוי לגר מודה דשרי ונ"ל שנה דעת הרב מטה

יוסף בח"ב סי' ח' שהביא שם הרב עה"ש שפתיב דדוקא אם ערב בו דבר אחר חייב פיון דטעם בב"ח עצמו אינו פגום אלא ע"י דבר מר אכל אם הבאיש או נטל"פ מותר וכתב ע"ז הרב ערף השלחן דלא זכר דברי מוהרלנ"ח דנראה דס"ל דכל שהוא בפ"ע אם הבאיש או נטל"פ אסור אלא דאינו אסור התעורבת ולענ"ד אין לזה הכרח מדברי הרב מוהרלנ"ח וקמו שפתיבתי וגם הרב עה"ש הוכיח מהש"ס דנוטל"פ שרי בבב"ח וכלאי הפך וכו' וסיים דמשמע מהוכחתו דאפילו בפ"ע מותר פדברי הרב מטה יוסף עי"ש.

והרב שבילי דוד סי' ק"ג אות ב' הביא מה שחולק החו"ד על הפלתי וכתב שעם שיש לדחות ראיתו וכו' מ"מ הדין אמת פיון דעכ"פ נסרח עד שאינו ראוי לגר מותר וזה אינו תלוי בין אם נאמר בו לשון אכילה ללא נאמר בו לשון אכילה ואפילו תקנו את"פ וראוי לאכילה מותר ועי"ש בפתיחה אות י"ד והרב שאג"א בסי' ע"ה נסתפק אם מותר לחולה שאין בו ספנה לאכול ולשתות ביוה"כ אוכלין שאינן ראויים לאכילה משום רפואה והוכיח מדברי הר"ן בפ' כ"ש (דף כ"ה) גבי ההיא דרבינא הנה שייך לברתיה בגויהרקי דערלה וכו' דאיסורי תורה שאסורין שלא פדרף הנאתן מדרבנן אין להתיר אכילתן שלא פדרף הנאתן לחולה שאין בו ספנה וא"כ י"ל דהכי נמי ביוה"כ דאסור מדרבנן לאכול אוכלים שאינם ראויים לאכילה אסורים לחולה שאין בו ספנה, ושוב כתב דיש לחלק דשאינם ראויים לאכילה קילי טפי דהא ביוה"כ אם אכל אוכלין שלא פדרף הנאתן חייב פרת ואילו באוכלין שאינם ראויים לאכילה אסור רק מדרבנן וכן בב"ח וכלאי הפך לוקין עליהן שלא פדרף אכילתן והנאתן ואילו בשאינם ראויים מסתברא דאפילו בבב"ח וכה"כ פטור עליהן שהרי נוטל"פ בבב"ח נמי שרי וטעמא משום דאין ראויים לאדם ש"מ דאוכלין שאין ראויים קילי טפי משלא פדרף אכילתן ולכך י"ל אף את"ל דבשלא פדרף אכילתן אין מתרפאין מ"מ באינם ראויים מתרפאים ביוה"כ ומותר לאוכלן לרפואה בחולי שאין בו ספנה דקילי טפי עכ"ל מתבאר דס"ל דנוטל"פ ודברים שאינם ראויים לאכילה שרו בבב"ח אע"ג דשלא כדה"ן אסורין ולוקין עליהם משום די"ל ביניהם דזה שם אוכל עליו וזה אין שם אוכל עליו אלא שראיתי שם שסיים לעיקר ספקו ונ"ל ומסתברא לי דאוכלים ומשקין שאינם ראויים אפילו לרפואה דכיון דאכלן אחשבניהו וכה"ג פתב הרא"ש בר"פ כ"ש אהא דאינם ראויין לגבי חמץ חרכו קודם זמנו מותר בהנאתו אף לאחר זמנו וכגון שנפסל מלאכול לפלב דומיא דפת שעפשה יש רוצים לומר לאו דוקא הנאה אלא ה"ה נמי אכילה דעפרא בעלמא הוא ולא מסתבר דאע"ג דבטל דעת האוכל אצל כל אדם מ"מ פיון דאיהו קאכיל ליה אסור וכ"כ הרב הפרצלוני ע"כ הרי אע"ג דנפסל מאכילת פלב ועפרא בעלמא הוא אפי"ה אסור וה"ן גבי יוה"כ אמרינן הכי וכו' והשתא נקיטין דאוכלין שאינם ראויים לאכילה ושתיה אע"פ שפטור עליהן ביוה"כ איסורא מיהא איכא ואפילו לרפואה אסור בחולי שאב"ס עכ"ל, ולפי זה נראה דה"ה לבב"ח וכלאי הפך פשאנים ראויים לאכילה אסור לאכלם בפ"ע משום דכיון דאיהו קאכיל ליה הרי אחשביה ואסור מדרבנן מיהא מה"ט, ונראה עוד דלדידיה לאו דוקא בבב"ח וכלאי הפך אלא בכל גבלה שאינה ראויה לגר אע"ג דמדאורייתא שריא משום דאינה קרויה גבלה מ"מ אסורה באכילה בפ"ע משום דאחשבה דטעם זה דאחשביה שייך שפיר בכל האסורין וצ"ל דמאי דנוטל"פ מותר בעלמא אפילו מדרבנן הוא משום דהוא בדיעבד ונמצינו למדים דהרא"ש לא ס"ל כדעת הרשב"א והרא"ה

בבדה"ב הג"ל דנבלה סרוקה מותרת לכתחלה, ואינהו נמי לא סברי סברת הרא"ש
לאסור דבר שנפסל לאכילה משום דאחשביה ע"י אכילתו אלא סברי פדעת היש רוצים
לומר שהביא הרא"ש, וכן היא דעת הר"ן שם דמותר באכילה ולא מהני מידי מאי
דאחשביה לאסרו באכילה וצ"ע בכל זה, ועיין להרב פר"ח בא"ח סי' תמ"ב ס"ט (בד"ה
ומ"ש מותר לקיימו) ולהרבנים ערוך השלקון שם אות ה' (ומיישב שם קושנית השאג"א
על הטור מסי' תמ"ב לסי' תרי"ב דיוה"כ שאני דתלי בניתובי דעפא) ובסי' תרי"ב אות
ד', ונהר שלום שם אות ו' וישועות יעקב שם אות ח', ובירוש' סי' תרי"ב ולא יכלתי
להתיישב ללקט אורות מדב"ק ואתה תחזנה בדב"ק ובמ"ש לקמן במערכת הפ"ף אות
כ"ב (בד"ה ואם לחולה שאין בו סכנה) כו בריה לא בטיל אם הוא מדאורייתא, עיין
בפר"ח סי' ק' סק"ג ומש"ש בשם שו"ת מוהרי"ל סי' ע"ו דהוא מדאורייתא עיניתי שם
ולא מצאתי.

ומ"ש שכ"ן מדברי התוס' ב"מ דף ו' ד"ה קפ"ץ עיין בהגהות ה"ג מוהרצ"ח לשם, ועיין
באר יעקב ליו"ד סי' פ"ד ד"ה ועוד וכו', ומש"ש בשם ב"ח הוא ט"ס וצ"ל פר"ח, ועיין
יד דוד ליו"ד סי' פ"ד בהגהט"ו אות יו"ד ובהגב"י אות ז"ך ד"ה ומהתימה, ובמסגרת
השלקון דף צ"ט ע"ד (ד"ה ועוד וכו') פתב דהפר"ח ומ"ך ח"ג פ"ק א' וכל האחרונים
העלו דבריה וזה"ל ודבר חשוב ודשיל"מ ובעלי חיים מדאורייתא בטלים בשיעורם
וכ"כ בשירי ברכה נחגורת שמואל וט"ז וכנה"ג ונפ"מ לענין ספיקא וכו' עי"ש,
ובישועות יעקב סי' ק' סק"ג כ' דעת רוב הפוסקים דבריה ודבר חשוב וזה"ל דאין
בטלים הוא רק מדרבנן ושקו"ט שם אי אמרינן כן אף לקולא או דוקא לחומרא: והא
דבריה לא בטיל מבואר בדברי מרן בסי' ק' דלא חשיב בריה אלא דבר שאסור מתחלת
בריתו ועי"ש בפ"ת בסק"א שפתב דהכו"פ למד היתר על התולעים הגדלים בפירות
וקמח דבטלים בששים דלא חשיבי בריה פיון שאין אסורין מתחלת ברייתו קודם
שפירשו וכו' דבשו"ת טורי אבן חולק ע"ז ופסק דחשיב בריה עי"ש.

ובמחכ"ת קיצר בהעתק ונהיה לו להביא מה שפסיים בזה הכו"פ וח"ו להקל עם כ"ז בשום
אופן ואל תטוש תורת אמה רק עכ"פ יש התנצלות כי בעוה"ר א"א למיקם ביה ומי
האיש אשר יאמר חף אני מפשע זה בארצות האלו וכתבתי זה פתריס בפני
הפוןרעניותאבל ח"ו לסמוך ע"ז להקל כל דהו מהאמור בש"ע ופוסקים עכ"ל.

ומ"ש דבשו"ת טורי אבן חולק בזה ס' הג"ל אינו מצוי אצלי וארשום מה שראיתי
בספרים הנמצאים בידי הרב אהל יצחק בשו"ת יו"ד סי' ה' ד"ה ואגב וכו' פתב בשם
הרב ב"ד ביו"ד סי' כ"ב שנסתפק בתולעת אי חשיב בריה מאחר שאינו אסור מתחלת
בריתו כי אם אחר שפירש וכתב ע"ד דכיון דגם בתחלה היו אסורים משום לא תשקצו
חשיבי אסורים מתחלת בריתו ושוב דחה זו פיון שאין אסור זה אלא מדרבנן משום
מיאוס לא חשיב אסור מתחלתו ושיהיה בזה דין בריה ושוב הביא מ"ש הר"ן בפ' וא"ט
בהני תמרי דכדא לבתר י"ב ירחי שתא דשרו דיש בעלי נפש שהחמירו ואמרו דדוקא
לאוכלן כמו שהם אבל לא לבשילן דחיישינן שמא יהיו פורשין ובריה ל"ב.

וְכַתֵּב דְהַחֲמָרָא הוּא מַה שְׁחֹשֵׁשׁוּ לְזֶה אֲבָל אִם פִּירְשׁוּ אֲסוּר מִן הַדִּין דְּבְרִיָּה ל"ב וּשְׁכ"ד
הָרַב דַּמְש"א וְהוֹכִיחַ כֵּן גַּם מִדְּבָרֵי ה"ה בְּשֵׁם הַרְמַב"ן שֶׁהֵבִיא הָרַב פּוֹר"ח בְּסִי' פ"ד ס"ק
כ"ו דְּלוּלָא דְנִימוּחַ לָא הָנָה בְּטִיל בְּס' ש"מ דְּדִין בְּרִיָּה יֵשׁ לָהּ.

וְכֵן הוֹכִיחַ מִדְּבָרֵי הַפּוֹר"ח עֲצָמוֹ שֵׁם וּבְס"ק ל"ג וּשְׁכ"כ הַגּוֹר"ר בִּיּו"ד פְּלָל א' סִי' ח"י
וְכַתֵּב לְיִשְׁבַּב דְּשִׁפִּיר חֲשִׁיב זֶה אֲסוּר מִתְּחִלַּת בְּרִיתוֹ מִשּׁוּם דְּכָל דְּלֵא פְּרִישׁ אִינוּ נִקְרָא
תּוֹלְעַת דְּהֵינּוּ רְבִיתִיָּה וְכִשְׁפִּירֵשׁ נִקְרָא תּוֹלְעַת וְאֲסוּר מִתְּחִלַּת בְּרִיתוֹ.

וְשׁוּב כְּתִיב לְקַיָּים מ"ש בְּתַחֲלָה דְּכִינּוּ דְּאֲסוּרִים מִשּׁוּם לֹא תִשְׁקָצוּ אִף דְּהוּא אֲסוּר דְּרַבְּנָן
חֲשִׁיב אֲסוּר מִתְּחִלָּתוֹ עִיש"ב וּמְרָן חֵיד"א בְּמַחְזִיק בְּרַכָּה סִי' פ"ד אוֹת יו"ד וּבְשִׁוּרֵי
בְּרַכָּה סִי' ק' אוֹת ד' פְּשִׁיטָא לִיה ג"כ דְּמִיקְרֵי בְּרִיָּה עִיש"ש.

וְהָרַב מְקַנְהָ אֲבָרְהָם בְּאוֹת ע"א ד"ה וְהֵנָּה הַבֵּית דָּוִד וְכו' הֵבִיא מ"ש בְּמַחְזִיק בְּרַכָּה הַנָּל
וְעַם שְׁפַקְפַק ע"ד בְּכָל זֹאת כְּתִיב דְּמִתְּשׁוּבַת הַרְבָּנִים מ"מ בַּח"ג חִיו"ד סִי' ג' וְחִקְרֵי לַב
יו"ד ח"א דָּף ס"ה מִתְּבָאָר דְּסְבָרֵי דְּחֲשִׁיב בְּרִיָּה עִיש"ש.

גַּם הָרַב חֲנוּת דַּעַת בְּסִי' ה' ס"ק ה' הָאָרִיף לְחַלּוֹק ע"ד הַכּו"פ בְּזֶה וְהָרַב יָד דָּוִד בְּסִי' פ"ד
בְּהַגְהוֹת הַטּוֹר אוֹת ו' הֵבִיא סְבָרַת מְרָן חֵיד"א דְּחֲשִׁיב בְּרִיָּה וְשֵׁם בְּאוֹת ט"ז כְּתִיב
דְּהַרְשֵׁב"ש בְּסִי' תְּרִי"ג קָאֵי בְּסְבָרַת הַכּו"פ שֶׁהָרִי כְּתִיב שְׁאֲחָד מִהַתְּנָאִים שֶׁיִּחְשָׁב בְּרִיָּה
הוּא שֶׁיִּהְיֶה אֲסוּרָה מֵעַת יִצְרָתָם וְתוֹלְעִים אֵלּוּ אֵינָם אֲסוּרִים מֵעַת יִצְרָתָם כִּי אִם לְאַחַר
שְׁפִירְשׁוּ עִיש"ש וּבְסִי' ק' הַגְהַט"ו סוּף אוֹת י"א וְהַדְּבָר פְּשׁוּט דְּלִפִּי מ"ש הָרַב אֶהֱל יִצְחָק
הַנָּל וְכֵן כְּתִיב בְּמַחְב"ר הַנָּל דְּתוֹלְעִים עַד שֶׁלֹּא פִּירְשׁוּ לֹא מִיקְרוּ תּוֹלְעִים וְכִשְׁפִּירְשׁוּ
מִיקְרוּ תּוֹלְעִים א"כ אֵין סְתִירָה לְסְבָרַתָּם מִדְּבָרֵי הַרְשֵׁב"ש דְּכִינּוּ דְּהֵינּוּ רְבִיתִיָּהוּ חֲשִׁיבֵי
בַּעַת פְּרִישְׁתָּם כִּיִּצְרָה וּמִיתְּסָרֵי וְכ"כ סְבָרָא זֹו בִּישׁוּעוֹת יַעֲקֹב סִי' פ"ד סַק"א ע"ד הַכּו"פ
הַנָּל וְעִיש"ש מַה שֶׁהָאָרִיף בְּזֶה.

גַּם הָרַב תְּפָאֲרַת אָדָם בְּשׁו"ת יו"ד סִי' י"ב נִשְׁאָל בְּתוֹלְעִים הַגְּדִלִים בְּתַלּוּשׁ דְּאֵינָם
אֲסוּרִים אֲלֵא א"כ פִּירְשׁוּ אֵי חֲשִׁיבֵי אוֹ לֹא כִינּוּ שְׁאֵין אֲסוּרִים מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹן אֲלֵא א"כ
פִּירְשׁוּ וְהֵבִיא ע"ז מ"ש הַכּו"פ וּמַחְב"ר נֶאֱהָל יִצְחָק הַנָּל וּשְׁקו"ט בְּזֶה וּמְסִיק דְּחֲשִׁיבֵי
בְּרִיָּה וְכַתֵּב שְׂרָאָה כֵּן לְהָרַב חַק"ל בְּסִי' ס"ג שֶׁהַעֲלָה דְּהַתּוֹלְעִים הָיוּ בְּרִיָּה מִשּׁוּם דְּקוֹנְדָם
שְׁפִירְשׁוּ הָיוּ פִּירְשָׁא בְּעֵלְמָא עִיש"ש.

וּבְחִידוּשֵׁי מוֹהַרְש"א שְׁבַס' מְשַׁחָא דְּרַבּוּתָא הוּבָא בְּיַד דָּוִד סִי' פ"ד אוֹת ח' כְּתִיב דִּישׁ
חִילּוּק בְּתוֹלְעִים דְּאָתוּ מְעֵלְמָא וְכו' לְתוֹלְעִים שְׁבַמִּים שְׁמִתְּחִלָּה מְוֹתְרִים וְלִית בְּהוּ מִשּׁוּם
בְּרִיָּה וְשׁוּב כְּתִיב דְּהָא לִיתָא דַּה"נ אֲסוּרוֹ מִתְּחִלָּה לִיקַח הַתּוֹלְע מִן הַמִּים וְלֶאֱכֹלוּ יְכוּ וְלֹא
הַוֹתֵר אֲלֵא בְּתוֹף הַמִּים וְלֹא פִּירְשׁוּ וְכו' ע"כ וּמִשְׁמַעוֹת דְּבְרִיו הוּא דְּכִנּוּתוֹ דְּבִאָמַת חֲשִׁיב
בְּרִיָּה מִטַעַם שְׁפִתְבוּ הַרְבָּנִים הַנָּל וְשֵׁם בַּהַגְב"י אוֹת כ"ט (עַמ"ש הַתּוֹ"ד שֶׁהֵבִיא מְרָן
הַב"י בַּד"ה כְּתִיב הַרְשֵׁב"א עָבַר וּבִישְׁל תּוֹף יב"ח וְכו' וְאֵע"פ שֶׁאֲמָרוּ בְּרִיָּה אֵינָה בְּטִלָּה
וְכו') כְּתִיב וְז"ל מִכָּאֵן רֵאֲיָה לְמַה שְׁנִסְתַּפַּק הָרַב ג"ד וְכו' הֵנָּה מִכָּאֵן נִרְאָה בְּפִירוּשׁ דְּבְרִיָּה
הַנִּי.

וְכֵן הַעֲלָה לְהַלְכָה הָרַב חַק"ל בִּיּו"ד ח"א סִי' ס"ג דָּף ס"ז דְּחֲשִׁיב בְּרִיָּה לַכ"ע וְאֵין בְּדְבָר
שׁוּם פְּקוּק אוֹ מַחְלֻקַּת עַכ"ל וְצִיָּין עוֹד אֵיזָה סְפָרִים עִיש"ש. גַּם גְּאוֹן בְּדוֹרְנוּ בְּס' דְּרַכִּי

הוראה ח"ב פ"ק ס"ו הביא מ"ש הכו"פ הג"ל וְשֵׁשִׁיג עָלָיו בְּשׁו"ת טור הָאָבֶן ומני"ר נר"ו פ"ב דע"פ דברי מְרֵן חיד"א בברכ"י (ט"ס הוא וצ"ל בְּשׁו"ת בְּרַכָּה וּלְפִי שְׁבַדפּוֹס חֲדָשׁ סִינְפוּ הַשׁו"ב לְהַבְרֵכָה מִיְיָסוּ לְהַבְרֵכָה"י) סי' ק' נִסְתָּרוּ דְבָרֵי הַפְּלֵתִי עִי"ש.

נדע דמ"ש במחבר"ר לְעֵינַי בְּשִׁפְתַי דַּעַת סַק"ד הוּא ט"ס וצ"ל ס"ק ל"א (ד"ה פְּתַב) וְשֵׁשׁ הִבִּיא דְבָרֵי הַכּו"פ וְכַתְּבֵהּ לְדַחֲוֹת דְקוֹנָדָם וְשִׁפְרָשׁוּ לֹא הָיָה שֵׁם שְׁרָץ עָלֵיהֶם וְחָשִׁיב שְׁפִיר אָסוּר מִתְחַלֵּת בְּרִיתוֹ וכו' וְכַתְּבֵהּ דְכֵן דַּעַת כָּל הַפּוֹסְקִים דְחָשִׁיב בְּרִיָּה עִי"ש: ובמ"ש הַפּוֹסְקִים בְּשֵׁם הָרֶשֶׁבֶת א דְבָרֵיָה בְּטֵלָה בַתְּתִק"ס.

וְכַתְּבֵהּ הַג' בְּכו"פ שֵׁם דִּישׁ לְסַמְנָה עָלָיו בְּשַׁע"ד הָאָרִיָּה הַג' בְּסַפֵּר דְרַכִּי הוֹרָאָה שֵׁם וּמְסִיק דְנָפֵל הַאִי הִיתְרָא שְׂכ' הַפְּלֵתִי בְּבִירָא וְעוֹד הִבִּיא מ"ש בְּשׁו"ת מְשַׁפְּנוֹת יַעֲקֹב חִי"ד סי' ל"א דַּעַת הָרֶאָב"ד דְבָרֵיָה בְּטֵלָה בְּמֵאָה אוּ בְּמֵאֵתִים וּשְׁקו"ט בְּזָה וּמְסִיק דְמ"ש הַמְשַׁפְּנוֹת יַעֲקֹב דְשִׁיטַת הָרֶאָב"ד דְבְּטֵלָה בְּמֵאָה אֵין לָהּ שׁוּם מְקוּם אִף מְצִאָנוּ דְבְּטֵלָה בְּמֵאֵתִים עִי"ש: כּוּ בְּבַת אַחַת, מְצִינּוּ לְשׁוֹן זֶה עַל שְׁנֵי הַדְּבָרִים שְׁנַעֲשׂוּ בְּזָה אַחַר זֶה בְּלֹא הַפְּסֵק דְבָר אַחַר בְּנִתִּים, עֵינַי יוֹמָא דָּף ו' ע"א לֹא צָרִיכָא דְאֶקְדִּים: כּח בַּעַל מוּם פֶּהוּ שְׁעֵבֵד עֲבוּדָה אִי חֲתִיב מִיָּתָה וּבְנִכְנֹס מְבִין הָאוּלָם וְהַמְזַבֵּחַ בְּלֹא עֲבוּדָה אִי אִיכָא אִיסוּר תּוֹרָה רְשָׁמְתִי לְקַמֵּן בְּמַעְרַכַת הַכ"ף אוֹת י"ד ט"ו: כַּט בְּהַמְתֵּן שֶׁל צְדִיקִים דָּאֵין הַקַּב"ה מְבִיא תְּקֵלָה עַל יָדוֹ וכו' רְשָׁמְתִי בְּמַעְרַכַת הָאֵל"ף אוֹת רמ"ב וּרמ"ג: ל בַּעֲנִיָּא דְלֹא אִיפְשִׁיטָא וְהוּא מְצִי לְמִפְשִׁטָּה מְאִיזוּ מִמְרָא וְלֹא פְּשִׁיט רְשָׁמְתִי לְקַמֵּן בְּמַעְרַכַת הַפ"ה אוֹת י"ג: לֹא בְּרִירָה מְאִי דְקו"ל דְבְּדִאוּרִיָּתָא אֵין בְּרִירָה וּבְדַרְבְּנֵי יֵשׁ בְּרִירָה עֵינַי מְלֹא הַרְוּעִים בְּמַעְרַכָּה זֹו אוֹת נ"ג דַּעַת מוֹהַרש"ל בִּיש"ש פֶּרֶק הַפְּרָה דֵּהוּא מִתּוֹרַת נְדָאִי בֵּין לְקוּלָא בֵּין לְחוּמְרָא וְשַׁדַּעַת הַב"ש וּפנ"י דֵּהוּא מְשׁוּם סַפֵּק וְדַרְבְּנֵי לְקוּלָא, וּבְדִאוּרִיָּתָא לְחוּמְרָא וְעֵינַי בֵּית מְאִיר לֹא"ח סי' תצ"ה ס"ד (ד"ה וּבְעִיקָר) שְׁלֹא זָכַר מִחֲלֻקַת זֹו וּמִדַּעַתִּיהּ דְנִפְשִׁיָּה ס"ל דֵּהוּא מִתּוֹרַת סַפֵּק וְכַתְּבֵהּ עוֹד דָּאָף אִם נֹאמַר דֵּהוּא מִתּוֹרַת נְדָאִי בְּדַרְבְּנֵי יֵשׁ בְּרִירָה מ"מ בְּמִקְצָה דְחַמִּיר כְּעִין דְּאוּרִיָּתָא כְּמ"ש תו"י בִּיצָה דָּף ג' (הוּבָא בְּמוֹהַרש"א שֵׁם) יֵשׁ לוֹמַר בּוּ אֵין בְּרִירָה וּבס' חֲתָן סוֹפֵר דָּף קל"ב אוֹת ח"י לֹא זָכַר דַּעַת הַב"ש וּפנ"י הַג"ל וְעִי"ש כְּפֵה חִידוּשֵׁי דִינִים בְּעַנְיַן בְּרִירָה וּבְעִיקָר כְּלָלִין עֵינַי לְהַרְבֵּ צָרוּר הַחֲסִיִּים כְּפ"ד מְהֻלְכוֹת ע"ז דִּין י"א: וְאִי בְּמִידֵי דַּרְבְּנֵי שֵׁישׁ לוֹ מִתִּירִין אֶמְרִינַן דִּישׁ בְּרִירָה עֵינַי מְלֹא הַרְוּעִים אוֹת ל"ג דַּלְדַּעַת רש"ל דְבְּדַרְבְּנֵי דְאֶזְלִינַן לְקוּלָא הוּא מְדִין נְדָאִי אֵין חֲלֻוק אִף לַדַּעַת הַב"ש וּפנ"י דֵּהוּא מְשׁוּם דַּסְד"ר לְקוּלָא א"כ בְּדַשִׁיל"מ דְּאֶזְלִינַן לְחוּמְרָא י"ל דְּאֶמְרִינַן אֵין בְּרִירָה וכו' גַּם בְּבֵית מְאִיר שֵׁם מִתְבָּאָר דָּאִי אֶמְרִינַן דֵּהוּא מְדִין נְדָאִי אִז גַּם בְּדַשִׁיל"מ אִף דְּבַסְפִּקוֹ אֶזְלִינַן לְחוּמְרָא אֶמְרִינַן אֵין בְּרִירָה: וְעַל מ"ש הַתּוֹס' תְּמוּרָה דָּף ל' ד"ה וְאִידָּף וכו' כָּל דְּבָר שְׁנִיפֵר הָאִיסוּר בְּתַחֲלָה לֹא סְמִינַן אַבְרִירָה כְּתַב בְּשׁו"ת זְכָרוֹן צְבִי מְנַחֵם דָּף ד' ע"ג דֵּהֵינּוּ אֶפְּלֹוּ בְּמִידֵי דַּרְבְּנֵי וכו' עִי"ש עַפ"ד הַמַּק"ח ר"ס תמ"ח דְּסוּגְיָא הֵיא מִיְיָרִי בְּדַרְבְּנֵי.

וְעֵינַי צָרוּר הַחֲסִיִּים כְּפ"ד מְהֻלְכוֹת ע"ז דִּין י"א: וְרַבֵּי דַס"ל אֵין בְּרִירָה וְעֵינַי מְלֹא הַרְוּעִים אוֹת כ"ח) עֵינַי בְּזָה בְּשׁו"ת נַחֲלַת יְהוֹשֻׁעַ ס' א' דָּף ד' וּבְדַרוּשִׁים שֵׁם דָּף כ"א וְהָאָרִיָּה שֵׁם בְּעִיקָר כְּלָלִין וְכֵן בְּשׁו"ת מְכַתֵּם לְדוֹד לְהַג' מוֹהַרד"ף בְּחִי"ד סי' מ"ח וּבְעִיקָרֵי הַד"ט יו"ד סי' ל"ג אוֹת י"ז וּבס' פֶּרֶת יוֹסֵף לְהַג' מְסַלְאָנִים בְּסִי' ה': לֵב בּוֹרֵר דֵּהוּי מְלֻאכָּה

ואסור בשבת לא הוי בורר אלא בדברים נפרדים שנתערבו אבל דבר הדבוק לדבר אחר
ובא להפרידו אין זה מיקרי בורר ולכן שרי לקלוף תפוחים בשבת אפילו להניח דלא
כמ"ש המג"א ובאה"ט סוף סי' שכ"א.

כ"כ בספר בית מנוחה בדינים השייכים לסעודת ליל שבת אות ז"ך וכתב באות מ' שכ"כ
הרב המאירי לשבת דף קל"ד גבי אין מסגין את התרדל, וביאר שפן הוא דעת מוהרי"ל
עי"ש: לג ברכה על אכילת איסור עיין בסי' קצ"ו ובחוננים על הטוש"ע שם.

ועיין מאי דשקו"ט רבנו בתראי בשו"ת ביה"ד משה גאלאנטי סי' ו' וסי' ז' מטה אהרן דף
י"ג ואילך נתיבות השלום ח"ב בשו"ת שבסוה"ס דף ז' חתם סופר א"ח סי' ר"ב שואל
ומשיב ח"א סי', ח' ובמהדורא ב' ח"נ סי' קי"ז: לד בהמה דאסורה באכילה עד ח' ימים
ללידתה אם הוא מדאורי'או מדרבנן מחלוקת הפוסקים עיין בשו"ת אור לי סי' ס"ב
ובהשמות שם ועיין להג' מוהר"י מפריסק סי' י"ג: לה ברכה אי איפא אמדי דמחשבה
עיין בשו"ת אור לי סי' ט' ובהשמות ובסי' מ"ט וי"ל בדברי הג' חק"ל במערכי לב ח"א
דף קמ"ז ע"א והרב"ח סו"ס תל"ד ס"ל פהרב הלבוש שהובא באור לי עי"ש.

ועיין מכתב לחזקתו בח' התשו' סי' ד' ושם בד"ה ואחר זמ"ר וכו' (בדף כ"ד ע"ד) פתב
לפקפק מתרומה דנטלת במחשבה ומברכים עליה. ובהשמות לשם דף כ"ד ע"ב פתב
דכ"כ מרן הב"י בסי' תב"ל דאין מברכים על הביטול משום שהיא מחשבה.

ומצאתי בשו"ת רעק"א סי' כ"ט ד"ה אולם ובסו"ס ל' שעמדו בזה ע"ד מרן הב"י עי"ש
ובאור לי דף קל"ז ע"ד: נעתה יצא לאור ס' עמודי אש לאחד מאוני דורינו יצ"ו וראיתי
שכתב ליישב דשאני תרומה דמחשבה דיזדה הוי כמעשה וכמ"ש תוס' קידושין נ"ט ע"ב
ואינו נח לי.

גם רצה לדחות דשמה פשנטלת במחשבה אינו מברך עי"ש בסי' ב' אות כ"ח. ושוב פתב
לי במכתב דאין זה דחיה דהרי מתבאר מדברי הרא"ש בפ"ד דע"ז סי' ט' דבנותן עיניו
בצד זה וכו' דהוי מחשבה איפא ברכה.

וכתב לתרץ עוד ע"פ מ"ש הבגין עולם סי' ו' לדעת הגר"א דהמהרהר בד"ת צריף לברך
אע"ג דגבי ביטול כ' בעה"ע"י דאין מברכין על ההרהור והיינו משום דביטול עיקר מצנתו
הוא בלב שיעשונו כעפר ממש והדיבור הוא רק לגלות מחשבות לבו לכן אין לברך
משא"כ ת"ת עיקר מצנתו הוא בדיבור אלא שיוצא גם בהרהור לכן יש לברך ולפי זה
אתי שפיר גם הקושיא מתרומה והבן עכ"ד נר"ו.

ולא בינת אדם לי להבין תי' זה דהא פל השקו"ט הוא ליישב מה שקשה עמ"ש הרב
הלבוש בסי' מ"ז בהטעם דהמהרהר בתורה אין צריף לברך שהובא שם במכת"ל דף
כ"ד ע"ב. וכן ע"ד מרן הב"י בסי' תב"ל שהובא בהשמות דמאי שנא מתרומה כיעי"ש
ואיך תנוח דעתנו ע"פ ס' החולק (ביאור הגר"א לא"ח אינו מצ"א ולפי הנראה מדברי
הבגין עולם הוא חולק על מה שפסקו מרן והרב הלבוש.

ועיין ג"כ בח"א פלל ט' אות יו"ד שהגר"א נוטה דעתו לברך גם על ההרהור ועי"ש
בנשמת אדם) והלא אם באנו לדמות תרומה לד"ת א"כ כשם שבדברי תורה אף שעיקרו
הוא בדיבור. מ"מ כשעושה ע"י הרהור אינו מברך הכי נמי בתרומה אף שעיקרה

במעשה פשעושה בהרהור דין הוא שלא לברך ודברי הבגין עולם יועילו לנישב דעת הגר"א דס"ל דמהרהר בד"ת צ"ל אבל לא לדעת מרן והרב הלבוש, ואם לא הנה נזפר במכת"ל קושיא מתרומה רק על ביטול פסגנון שפשו"ת רעק"א הנ"ל התרשתי דנדאי הנה מקום לנישב עפ"ד הבגין עולם אף אחר שהקושני על הפסק דמהרהר בד"ת אצל"ל ולטעמו של הרב הלבוש, לא ידעתי מקום ישוב בזה לקוע"ד ועיין בשו"ת שו"מ מהדורא ב' ח"ב סי' פ"ו שרוב אהד הקשה עמ"ש מרן הב"י גבי בדיקת חמץ דאין לברך אמתשבה מדברי הרא"ש דע"ז הנ"ל ותי' דכוננת מרן דמשום דבדיקה עדיף שהוא במעשה תקנו על הבדיקה וכן בד"ת דדיבור עדיף תקנו על הדיבור אבל שלא יברך על נותן עיניו וכו' זה אינו נכון עי"ש.

ודבריו צ"ב ועי' בשו"ת דברי מרדכי פרידבורג סי' ח"ן אות ז מ"ש גאון אהד ע"ד הגר"א הנ"ל והמחבר שם בסי' נ"ט אות כ"ד כ' דאין פונת הגר"א להצריף ברכה אמדי דבהרהור אלא פונתו לומר דכשפא להרהר בד"ת יש לו לברך בה"ת ולומר אינה פוסקים ואח"כ להרהר והגאון הנ"ל שם בסי' ס' אות כ"ד כ' דאף דהוא דוחק בלשונו איישר חילקה שהצדיק את הצדיק וכו': והנה ע"פ האמור דאין ברכה אמדי דמתשבה פתבתי מאז דאיפא למישדי נרצא על מה שהכריח הגאון שאגת אריה בסי' כ"ד דר' יוחנן ועוד אמוראים הסוכרים דברכת התורה היא מן התורה עכ"ל דסברי הרהור לאו פדבור דמי דאי פדבור דמי הו"ל לתנא למיתני דבעל קרי מברך בהרהור ברפת התורה פדרף שפברך ברפת הפזון שהיא מן התורה אלא ודאי הרהור לאו כד"ד וכיין שאינו קורא בע"ק אלא ע"י הרהור לא נתחייב בבה"ת וכו' דיש לדחות דאף אי סברי הרהור פדבור דמי מ"מ אינו מברך אמדי דמתשבה וכתבתי שפן מצאתי להג' מלא הרועים במערכת הרהור כד"ד שכ"כ ע"ד השאג"א (עיין באור לי סי' מ"ט).

ועתה נלע"ד דאפשר לנישב לדעת הג' שאג"א דנדאי לא נעלם ממנו דברי הפוסקים הנ"ל שפכתבו דאין לברך על הביטול משום דאין ברכה אמתשבה מ"מ ס"ל דהיינו דוקא בברפת מצות שהברכה עצמה היא מדרבנן לא מצינו לרבנן שתקנו ברכתם אלא אמעשה או אקריאה ולא אמתשבה וכיין דלא מצינו פן בפירוש לא נוכל לברך מספק דשמא לא הנה דעתם לחייב בברכה אמתשבה בלבד אבל ברפת התורה שהיא עצמה מן התורה (למ"ד פן) וכיין דאית ליה הרהור כד"ד אין סברא לפנטרו ממנה כשמרהר דכיין דכד"ד הו"ל פמוציא בשפתי ודילמא פונת התורה לחייב גם כשמרהר דכד"ד ומהיכא תיתי לפנטרו ממנה אלא ודאי מדלא תני תנא דמברך ברפת התורה בהרהור פדרף שפברך בהמ"ז מוכח דמהרהר לאו כד"ד: לו פנים הא דקי"ל היו לו פנים בגילדותו יהיו לו בזקנותו אם הוא מדאורייתא, עיין לקמן במערכת הני"ו אות י"ד: לז ב"ד של מעלה דאין מענישים לפחות מכן כ', במערכת האל"ף אות י"ט רשמתי בזה: לח בעינן מצינו בפ"ק דסנפה לר"י סנפה דירת קבע בעינן ופי' הרא"ש שם פלומר דמכשיר אף בד"ק כ"כ הרב קה"י במע"ל ח"ב אות קל"ז ועמו הסליחה דלר"י ודאי ד"ק בעינן לעיפובא פדמוכח מפמה דוכתי.

וכבר הגיה הג' קרפן נמנאל דלר"י דוקא ד"ק בעינן ע"ש שהוא מוכרח וממילא אנדא ליה פלליה דרב ז"ל, אולם לקוע"ד הכי מוכח במס' ע"ז ל"ז ע"ב מר סבר רובא פל דהו

בְּעֵינָיו וְכוּ' וְהָתָם וְדַאי הַכּוֹנֵה דַּאֲף רַבָּא כֹּל דְּהוּא מְהֵי וְנָה הֵיזָה לֹו לְהֵבִיא וְהִיא רַאָהּ
נְכוּנָה וְאִם בְּאֵנו לְדַחֹת דְּאִיִּדִי דְּאִמְר מ"ס רַבָּא דְּמִינְכֵר בְּעֵינָיו נְקִיט נְמִי וְמֵר סָבֵר רַבָּא
כ"ד בְּעֵינָיו א"כ גַּם בְּהֵיִא דד"ק אִיבָא לְמִימֵר הֵכִי וְק"ל, וְעֵינָיו עִירוּבִין דָּף ס"ב ע"א וְרַב
שְׁשֵׁת אִמְר שְׁכִירוֹת רְעוּעָה בְּעֵינָיו: לֹט בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת פְּמָה פְּרִטִי דִּינִים נְאָמְרוּ בְּדִין בֵּין
הַשְּׁמָשׁוֹת קַבְצָם פְּעֵמִיר הֵרַב פְּרָם שְׁלֵמָה (חֵאָאָס) בִּיּו"ד סִי' רִס"ו.

וּמ"ש שְׁם בְּהֵתְשׁוּ' לְעֵנָיו אִם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת חֲשִׁיב סְפֵק חֲסָרוֹן יְדִיעָה, עֵינָיו בְּמָה שְׁרִשְׁמֵתִי
בְּעֵנָיו זֶה בְּמַעְרַכְתָּהּ הַסְּמ"ף אֹת ב"ן (בד"ה וְיֵשׁ לְתַמְנָה): וּמ"ש שְׁם לְעֵנָיו מֵאִי דְקִי"ל
דְּלֵא גְזָרוּ שְׁבוֹת בְּבִין הַשְּׁמָשׁוֹת שְׁנִסְתַּפֵּק הַמַּג"א אִם הוּא דְנוֹקָא בְּבִין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּעִוְלִי
יּוֹמָא אוֹ אֶפְיִלוֹ בְּבִין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּאֶפְוִקִי יּוֹמָא וְכַתְּב דְּהֵרַבְנִים שְׁעַר הַמְּלָךְ פכ"ד מהל' שְׁבַת
וְתוֹסֶפֶת שְׁבַת הָעֵלּוֹ דְּאִין לְחַלְקָה הֵיזָה הֵרַב בֵּאֵה"ט בְּסִי' עֵר"ו סִק"ה פְּתַב בְּשֵׁם הֵרַב א"ר
לְחַלְקָה בֵּין עִוְלִי לְאֶפְוִקִי יּוֹמָא, וּבְעֵנָיו זֶה הָאֶרִיף מְרֵן חִיד"א בְּבִרְכֵי יוֹסֵף וּבְמַחְזִיק בְּרַכָּה
בְּסִי' שִׁמ"ב וְהֵבִיא פְּמָה מְרַבְּנָן קְדִישֵׁי שְׁהוֹכִיחוּ מְדַבְּרֵי הֵרַאשׁוּנִים דְּאִין חִילּוּק בֵּין בֵּה"ש
דְּעַרְב שְׁבַת לְשָׁל מוֹצָאֵי שְׁבַת.

וְאִנִּי עֵנִי פְּתַבְתִּי בְּנִימוּקֵי לֵא"ח סִי' תֵר"ח (בִּימֵי חֲרָפִי) בְּזֶה וְעַמְדָתִי ע"ד הֵרַבְנִים אַגּוּרָה
בְּאֶהְלָךְ דָּף י"א וְחֻמַּד מְשֵׁה וְהֵאָרְכַתִּי קֶצֶת, אַחַר זְמַן רַב גְּדַפְס ס' פְּתַח הַדְּבִיר ח"ג וְרֵאִיתִי
שְׁבָרֹב הַדְּבָרִים פִּיּוֹנְתִי לְדַעְתּוֹ עִי"ש דב"ק בְּאֶרְבָּה וְע"ע לְהֵרַב יָד דָּוִד בַּחִי' לְעִירוּבִין דָּף
ל"ה, וְהֵרַב מְלֵא הֵרוּעִים בְּמַעְרַכְתָּהּ הַשִּׁי"ן (שְׁבוֹת אִי גְזָרוּ עָלָיו בְּבִין הַשְּׁמָשׁוֹת אוֹת ז)
פְּתַב דְּהָא מִילְתָּא תְּלִי בְּפִלּוּגְתָּא דְּחוּמָר הַסְּפִקוֹת אִי מְדַאֲוֵרִיִּתָּא אוֹ מְדַרְבְּנָן.

וּבְאוֹת ט' פְּתַב דְּתִלִּי בְּדִין תוֹסֶפֶת שְׁבַת אִי מְדַאֲוֵרִיִּתָּא אוֹ מְדַרְבְּנָן. אֶף בְּאוֹת יו"ד סֵתֵר
זֶה עִי"ש וְהֵרַב תְּפִאָרַת יִשְׂרָאֵל בְּמַס' מוֹעֵד בְּקוּנְטֵרַס פְּלַפְלַת שְׁבַת בְּדִין אִמְרָה לְנִכְרֵי
(בְּדָף ל' ע"ב) פְּתַב בְּשֵׁם מֵר אָבִיו דְּהַכְרִיחַ דְּשִׁנִּי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שְׁקוּלִים הֵם עִי"ש,
וּבְשׁוֹת שׁו"מ מְהַדְוֵרָא ה' סִי' ס"ג (בד"ה וְהֵיזָה שְׁאֵלָה), וְלִדְעַת הַסּוֹבָרִים דְּבִאֶפְוִקִי יּוֹמָא
גְזָרוּ שְׁבוֹת בְּבִין הַשְּׁמָשׁוֹת מְתִינִישׁב מֵה שְׁשִׁמְעָתִי בְּשֵׁם רַב גְּדוֹל בְּדוּרְנֹו שְׁחַקֵּר חֲקִירַת
חֲכָם בִּיּו"ט רֵאשׁוֹן שְׁל ר"ה וְשָׁל סוֹפּוֹת שְׁחַל בְּשְׁבַת דְּאִין תּוֹקְעִין וְאִין נוֹטְלִין מְשׁוּם גְזָרָה
דְּרַבָּה לְמָה לֹא תִקְנוּ לְתַקּוּעַ בְּבִין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּאִין בּוֹ מְשׁוּם שְׁבוֹת וְכִיּוֹן דְּסַפְקָא דְּאוֹרִיִּתָּא
לְחוּמָרָא הֵיזָה לְהֵם לְתַמְנָן לְתַקּוּעַ בְּבִין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּלֵא גְזָרוּ בּוֹ מְשׁוּם שְׁבוֹת וְלְסַבְרָתֵם נִיחָא
פְּמוּבָן.

וּבְעֵינָיו דִּין זֶה (אִם יֵשׁ לְחַלְקָה בֵּין עִוְלִי יּוֹמָא לְאֶפְוִקִי) אִתָּה תְּחַזְּהָ לִידִידִי אִישִׁי כ"ג הַגָּאוֹן
הַמְּפִנְרֵס מוֹהֵר ש"ך יצ"ו בְּסִפְר הַבְּהִיר בְּנִין שְׁלֵמָה סִי' ל"ו שְׁהֵאֶרִיף מְאֹד לְעֵנָיו תְּעַנִּית
שְׁאִין צְרִיף לְהַפְסִיק מִבְּע"י אִם צְרִיף לְהַחְמִיר לְהַתְעַנּוֹת עַד צֵה"כ מְשׁוּם דְּאֶפְוִקִי יּוֹמָא
אִיִּתְחַזַּק אִיִּסוּרָא וְהֵבִיא גַּם דְּבָרֵי הַמַּג"א הַנִּזְל עִי"ש (הַשְּׁמָטוֹת): וְאִם דְּנוֹקָא שְׁבוֹת אֶחָד
לֹא גְזָרוּ בְּבִין הַשְּׁמָשׁוֹת אוֹ אֶפְיִלוֹ שְׁנֵי שְׁבוֹתִין עֵינָיו בְּמָה שְׁרִשְׁמֵתִי בְּמַעְרַכְתָּהּ הָאֶל"ף אוֹת
רפ"ב בד"ה עוֹד רֵאִיתִי פְּלָל: מֵ בְרַכָּה עַל שְׁלִיחַת הַקּוֹן וּקְבוּרַת מֵתִים וּמִצְנוֹת מַעְקָה וְכוּ'
אִי מְבָרְכִים, עֵינָיו מֵה שְׁרִשְׁמֵתִי בְּקוּנְטֵרַס אִסִּיפַת דִּינִים מַעְרַכְתָּהּ בְּרַכּוֹת סִי' א' אוֹת ט"ז:
וְכַתְּבוּ הַפּוֹסְקִים דְּעַל הַלְּאוּנָן אִין מְבָרְכִים עֵינָיו לְהֵרַבְנִים פֵּרַמ"ג בִּיּו"ד סִי' י"ט בְּמ"ז
סִק"א בְּשֵׁם הָאו"ה וּמַחְזִיק בְּרַכָּה סִי' י"ג סוֹף אוֹת י"ד וּבְסִי' ט"ל אוֹת ב' בְּשֵׁם הֵרַב
כְּנֵה"ג בְּרִס"י כ"ט וְנו"ב מ"ת חֵא"ח סִי' ס' בְּשֵׁם הֵר"ן וְהֵרָא"ש בְּפ"ק בְּכַתְּבוֹת סִי' י"ב

וכ"כ פמה פוסקים הלא בספרתם ומשמע לי מדברי רש"י בס' הפרד"ס דף כ"ח ע"א הביא דבריו הרב ביד דוד ליו"ד ברס"י כ"ט דלאו מילתא פסיקתא שאין שייך פלל לברך על הלאונו אלא דוקא בלאונו שאין להם זמן קבוע הוא דאין מברכין שפתב וז"ל הרי דיהיב טעמא על שאין מברכין על הלאונו לפי שאין להם זמן קבוע ומשמע דבלאונו שיש להם זמן קבוע יש לברך כמו על מצות עשה.

ובזה נלע"ד ליישב שיטת הר"ן"ה בסוף פסחים שהקשה למה אין מברכין כל שבועה על אכילת מצה אם רוצה לאכול מצה אף דהיא רשות פי היכי דמברך אסופה באכילת כל שבועה אף דהיא רשות דאי בעי לא אכיל וניחא ליה דסופה לא סגי בלא שינה.

ותמה עליו הרב בתי פהונה וה"ר מרן סיד"א בברכ"י סי' עת"ה אות ו' מאי קשיתיה מאכילת מצה הלא באכילת מצה כל שבועה אינו מקנין אלא מצות ל"ת לא תאכל חמץ ולא תקינו רבנן ברכה אמצות ל"ת אבל בסופה מקנין מ"ע בסכות תשבו אף דאי בעי לא אכיל בעי ברוכי כמו שחיתה דאי בעי לא אכיל וכי תאנה נפשו לאכול בפשר מברך ועי"ש שהביא חקירה זו בשם הפלפול ובשם הרשב"א בתשו' כ"י ולפי המובן מדברי רש"י בס' הפרד"ס מתיישבת תמיהת הרב ב"כ די"ל דהר"ן"ה ס"ל פשיטת רש"י דהטעם שאין לברך על מצות ל"ת הוא משום דאין להם זמן קבוע וא"כ בחמץ דיש לו זמן קבוע שייך שפיר לברך ושפיר קמותיב למה אין מברכין על אכילת מצה כל שבועה ומה שתלה קושיתו באכילת מצה היינו משום דרק בשעת מעשה הוא דשייך לברך אבל בשעה שהוא בשב ואל מעשה אין שייך לברך על השב ועל מעשה שא"כ יהיה כל היום וכל הלילה יושב ומברך על מה שאינו עובר הלאו וזה נדאי לא יתכן אבל בשעה שאוכל מצה שאז מקנין הל"ת ע"י מעשה אכילת מצה הנה שייך לברך אף שאינו אלא מקנין ל"ת בלבד כמו בסופה דאף דאי בעי לא אכיל דמברך אי בעי ואכיל וע"פ זה יש לפקפק על מה שהוכיח הרב נו"ב שם דאיכא עשה דתשביתו גם בפסח מדכתב הרמב"ם דמברכים על הבדיקה שבפסח ואי ליכא עשה ברכה זו מנין הלא אין מברכין על הלאונו וכו' עי"ש, ולפי דברי רש"י הג"ל אינו מוכרח דכיון שאיסור זה קבוע לו זמן שייך שפיר לברך עליו.

אמנם מצאתי שידידי הגאון עמודי אש נר"ו הכריח דדעת הרמב"ם דגם על ל"ת שקבוע לו זמן אין מברכין ושפן פתב הנו"ב במ"ת א"ח סי' ס' עי"ש בס"ב דף י"א סוף ע"א ומ"מ לדעת הר"ן"ה יתכן לומר דקאי פשיטת רש"י שבספר הפרד"ס פאמור, ויש לתמוה על הרב פרמ"ג בפתיחה הפוללת לא"ח במ"א אות מ"א שהביא קושית הר"ן בפרק ולב וערבה אהיה דאמרינו (פרק מ"ד) למ"ד דערבה היא מנהג גביאים לא מברכין עליה דא"כ היכי מברכין אמצה בליל יוט"ב של פסח ולזה תירץ הפרמ"ג וז"ל ואפשר דצונו שלא לאכול כל זי"ן מי פסח ואע"ג דכונתו נמי וצונו בלילה הנה מ"מ שייך וצונו עי"ש, ותימה הא אלאו דלא תאכל חמץ אין שייך לברך דלא תקנו חכמים ברכה על הלאונו ואין לומר משום דלאו זה משום דזמנו קבוע אפשר ברוך שפבר הבאתי מ"ש דמהרמב"ם מוכח דגם בלאו שזמנו קבוע לא תקנו ברכה וכדעת הנו"ב הג"ל: מא ברכה שיעור ברכה אחרונה על האוכלין פשוט בא"ח סי' ר"י דהוא פזית ולברכה ראשונה אין צריך שום שיעור כן הוא הלכה מוסכמת כמבואר בדברי הפוסקים ודבר הג' מוהרי"ץ

הָרַשׁ חַיּוֹת בְּבִרְכוֹת כ' ע"ב בְּהֵיחָא דְמִדְקָדְקִים עַל פְּנֵינָהּ וְעַד פְּבִיצָה כו' בַּמַּחְכּוֹת לֹא הִנְקְשֶׁרוּ בְּעֵינֵי פִי הוּא יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ וּמְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַש"ס דְּלֹא פְּאֵלִיבָא דְהַלְכְתָּא וְאִין זֶה נִכּוֹן וְתַמְיֵהת הַקְדָּמוֹנִים שֶׁהֵבִיא שָׁם הִיא תַּמְיֵהת קַיִימָת אֲלִיבָא דְהַלְכְתָּא עִי"ש וק"ל: מִב בְּלֹא כְלוּם מְדָלָא אָמַר מְנוֹתָר וְאָמַר בְּלֹא כְלוּם מְשַׁמַּע דְּאִיסוּרָא מִיָּהָא אִיפָּא.

הָרַא"ש פ"ג דְּפִסְחִים ס' א' וְעֵינֵין לְהֶרֶב אֲבָנֵי שְׁהֵם דָּף ס"א ע"ב שְׁפַתְב לְחַלְק בֵּין לְשׁוֹן בְּלֹא כְלוּם לְלִשׁוֹן אִינוּ עוֹבֵר בְּלֹא כְלוּם עִי"ש, וְיֵשׁ לְפַקְפַק קֶצֶת וְלוֹמַר דְּאִיפְכָּא מִסְתַּבְּרָא כְּמוֹ שְׂרֵאָה הָרוּאָה: מִג בֵּית הַפְּנִסְת קַדְוִשְׁתָּה אִם הִיא מְדַאוּרִייתָא אוֹ אִינָה אֲלֵא מְדַרְבְּנָן הִנֵּה הֶרֶב זָכַר דְּבָר ב"ד א' אוֹת ב' כְּתִב דְּהֶרֶב חק"ל א"ח דָּף ז' צִדָּד לְהוֹכִיחַ שֶׁהִיא מְדַרְבְּנָן וּשְׁכ"כ הֶרֶב מוהר"י ב"ד ס' ה' בְּשֵׁם הָר"ן לְדַעַת הָרַמְבַּ"ן שְׁלֹא כַּמ"ש הֶרֶב פּר"מ בַּח"ב ס' י"ח (הַשְּׁמֵטוֹת) וְכַתֵּב הֶרֶב זכ"ד דְּהֶרֶב הַמְבִי"ט בְּקַרְיַת סָפֵר בַּפ"א מֵהַל' בֵּית הַבְּחִירָה דִּין ד' דַּעַתוֹ נוֹטָה דְקַדְוִשְׁתָּה מְדַאוּרִייתָא שֶׁהֵבִיא הִיא דְדַרְשִׁינָן וְהַשְׁיִמּוֹתֵי אֵת מְקַדְשְׁכֶם לְרַבּוֹת בַּכ"נ וְאָמַר מֵר דְנִרְאָה שֶׁהִיא דְרָשָׁה גְמוּרָה וְתַמָּה עַל הֶרֶב חק"ל שְׁלֹא הַזְכִּיר דְרָשָׁה זֶה וְאִי ס"ל דְהִיא אֲסַמְכְתָּא דְלֹא פְהֶרֶב הַמְבִי"ט הִנֵּה לוֹ לְהַזְכִּירוֹ עִי"ש, וְאַנְכֵי הָרוּאָה דְדַבָּר זֶה מְפֹרֵשׁ יוֹצֵא מִפִּי חַד מְקַאֲמֵיָא הוּא הָרַא"ם בְּסָפֵר הַיְרָאִים בְּעַמּוּד אַחַד עֶשְׂרֵי ס' שְׁכ"ד דְפִשְׁיטָא לִיָּה דְדַרְשָׁה גְמוּרָה מְדַאוּרִייתָא הִיא שְׁכ"כ וְז"ל וְיִרְאֵת מְאֵלְהִיף צִוָּה בְּהַפְּנִס אָדָם לְמַקְדֵּשׁ אוֹ לְבֵית הַפְּנִסְת אוֹ לְבַהֲמ"ד שְׁיִנְהִיג בָּהֶם מוֹרָא וְכַבּוּד וְכו' וּמְצִינּוּ בְּבַהֲכ"נ וְבַהֲמ"ד שְׁנִקְרָאוּ מְקַדֵּשׁ וּמְבִיא בַת"כ וְהַשְׁיִמּוֹתֵי אֵת מְקַדְשְׁכֶם בַּכ"נ וּבַמ"ד וְאָמַרִינוּ בְּמַגִּילָה וְאֵהִי לָהֶם מְקַדֵּשׁ מְעַט אָמַר רִי"ץ אֵלּוּ בַכ"נ וּבַמ"ד שְׁפַבְבָּל לְמַדְנּוּ שְׁפַשְׁאָמְרָה תוֹרָה וּמְקַדְשֵׁי תִירָאוּ שְׁבַכ"נ וּבַמ"ד בְּכָלֵל וְהַמּוֹרָא אִיף הִיא אִינָה מְפֹרֶשֶׁת מִן הַמְקַרָּא וּפִירְשׁוּהָ חַז"ל וְכו' ע"כ תוֹד"ק.

הִנֵּה מְתַבָּאָר בְּאֵר הַיֵּטֵב דַּס"ל דְדַרְשָׁה גְמוּרָה מְדַאוּרִייתָא הִיא וַא"כ קַדְוִשְׁת בַּהֲכ"נ הִיא מְדַאוּרִייתָא, וְכ"כ הֶרֶב חַיִּי אָדָם פְּלֵל י"ז אוֹת ו' ע"פ דְּבָרֵי הָרַא"ם הַלְלוּ (מֵה שְׁנַרְשָׁם שָׁם ס' יְרָאִים ס' שַׁצ"ד הוּא ט"ס וצ"ל ס' שְׁכ"ד) וְכֵן מְתַבָּאָר לַעֲנ"ד מֵמָה שֶׁהֵבִיא הֶרֶב שְׁלָמֵי צְבוּר בְּקוֹנְטֵרַס חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים (בְּדִינֵי קַדְוִשְׁת בַּהֲכ"נ אוֹת ז) דָּף י"ד ע"ג שְׁרַבִּינוּ הָרוֹקֵחַ פְּתַב דְּהַרְגִיל לְדַבָּר בְּבַהֲכ"נ דְּבוּר שֶׁל חוֹל אֲפִילוּ שְׁלֹא בְשַׁעַת הַתְּפִלָּה יִתְעַנֶּה מ' יוֹם וְיִלְקָה וְכו' וְכַתֵּב שְׁכַתְבוּ הָרַאשׁוֹנִים ע"ד שְׁטַעְמוּ מִשׁוּם דְקִי"ל אֲסוּר לְפָהֲנִים לִיכְנִס לְבִיָּהֵמ"ק בִּיאָה רִיקְנִית וּבַכ"נ שְׁלָנוּ הֵם מְקַדֵּשׁ מְעַט וְלָכֵן אֲסוּר לִיכְנִס בָּהֶן אֲלֵא לְתַפְלָה שֶׁהִיא כְּנֶגֶד עֲבוּדָה אוֹ לַת"ת דְּעַדִּיף מְזַבֵּחַ וּמִנְחָה וְלָכֵן פְּתַב שְׁיִלְקָה בְּכָל יוֹם וְכִי אִינָה לֹא תַעֲשֶׂה עֶבֶר שְׁיִתְחַיֵּיב מְלַקוֹת אֲלֵא לְפִי שְׁבִיאָה רִיקְנִית אֲסוּרָה וְלוֹקָה עָלֶיהָ וְכֵן בַּעַת שְׁמַדְבָּר שִׁיחַת חוֹלִין הוּא רִיקְנֵי מְהַעֲבוּדָה וְכו' וְדַבְּרֵי דְבָרֵי קַבְלָה וְכו' עִי"ש מְתַבָּאָר דְּמִשְׁמַע לְהוּ לְהָרַאשׁוֹנִים בְּכַנְנָתוֹ דְלוֹקָה מִן הַתוֹרָה קָאֲמַר כְּמוֹ שְׁלוֹקָה הַנְּכַנְס בִּיאָה רִיקְנִית לְמַקְדֵּשׁ וְעַם פִּי לַעֲנ"ד יֵשׁ לְפַקְפַק בְּזֶה מ"מ מְדַבְּרֵיהֶם לְמַדְנּוּ דְנִקְטִי דְקַדְוִשְׁת בַּהֲכ"נ הִיא מְדַאוּרִייתָא: וְע"פ הָאֲמוּר נִלְע"ד דְלֹא נִפְלֵאת לוֹמַר דַּמ"ש הַמְרַדְכֵי בְּפָרֶק בְּנֵי הָעִיר ס' תַּק"ו בַּהֲכ"נ נִקְרָא מְקַדֵּשׁ מְעַט וְלִכְפֹּד אֲסוּר לְגַתְוִן דְּבָר מְבַהֲכ"נ דְתַנְיָא בְּסַפְרֵי מַצִּין לְגוֹתִיץ אֲבָן מִן הַהִיכָל וּמִן הַעֲזָרוֹת שְׁעוֹבֵר בַּל"ת ת"ל וְנִתְצַתֵּם אֵת מְזַבְּחוֹתֵם לֹא תַעֲשׂוּן כֹּן לַה"א עַכ"ל דְּאִיסוּר תוֹרָה קָאֲמַר וּכְדַעַת רַבְּנָן קַדִּישֵׁי הַנּוֹז"ל דְסַבְּרֵי דְקַדְוִשְׁת בַּהֲכ"נ הִיא מְדַאוּרִייתָא אֲלֵא שְׁרָאִיתִי לְהֶרֶב מִטָּה יְהוּדָה בַּס"ס קַנ"ב (שְׁשָׁם פְּסַק הָרַמ"א דִּין הַמְרַדְכֵי הַנּוֹז"ל) שְׁפַתְב וְז"ל וְאִף שְׁיֵשׁ לְחַלְק בֵּין מְקַדֵּשׁ לְבַהֲכ"נ לַעֲנִין

כְּנִיסָה בְּמַקְלָל דְּלֹהַר הַבַּיִת אֲסוּר וּבִבְהַכ"נ מְוֹתֵר י"ל הֵיכָא דְנִתְבְּאַר הֵקִימַר בְּהִדְיָא בְּגִמְרָא שְׂרִי אָבֵל גְּבִי נְתִיבָה דְלֹא הֶוְנָזַר בְּגִמְרָא לְהַתִּיר אֲסוּר וְיֵשׁ רַמְזוּ מִהִמְקַרְאוֹת דְּגִבֵי הַנְּזָף מִיְלֵי דְמַפְיָק לְהוּ מְדַכְתִּיב מְקַדְשֵי תִירָאוּ וּכְתִיב מְקַדְשׁ בְּהִדְיָא מְשַׁמַּע דְּנֻקָא מְקַדְשׁ אָבֵל בְּנִתְיַצַּת אָבֵן מֵהֵיכָל דְּנִפְיָק מְדַכְתִּיב לֹא תַעֲשׂוּן פֶּן לֵה"א וְלֹא פְתִיב מְקַדְשׁ גַּם בִּהַכ"נ נִקְרָא לֵה"א שְׁשֻׁכִּינָה שְׁרוּיָה בּוּ וְאֵע"פ כּוּ נִרְאָה דְאִין אִיסוּר זֶה מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא בְּמַקְדְּשׁ אָבֵל בִּהַכ"נ אִין אִיסוּרוֹ אֲלֵא מְדַרְבְּנָן וְעֵינָן מַג"א סַק"מ עכ"ל.

וְנִרְאָה בְּרוּר בְּעֵינֵי דְכָל מ"ש הֶרַב בְּזֵה הוּא מְפַנֵּי שְׁלֵא רְאָה דְבָרֵי הִרָא"ם בַּס' הִירָאִים הַנְּ"ל שִׁמ"ש דְּמַדְכְּתִיב מְקַדְשׁ מְמַעֲטִינָן בִּהַכ"נ וְכָל הַנֵּי דְנִפְיָקֵי מִמְקַדְשֵי תִירָאוּ אִינָם בִּבְהַכ"נ וְכו' נִהְפֹּךְ הוּא לְדְבָרֵי הִרָא"ם דְּהָא קְאָמַר דְּמַקְדְּשֵי תִירָאוּ פּוֹלְלֵי גַם בַּכ"נ וּבַמ"ד.

וְגַם מ"ש דְאִיסוּר נְתִיבָת אָבֵן מִבְּהַכ"נ הוּא מְדַרְבְּנָן דְּמְשַׁמַּע דְּנִקְיֵט דְּנִפְשִׁיטוֹת דְּקַדְוֹשָׁת בִּהַכ"נ הוּא רַק מְדַרְבְּנָן הַרִי מְדַבְּרֵי הִרָא"ם נִרְאָה בְּעֵלִיל דְּקַדְוֹשָׁת בִּהַכ"נ הִיא מְדַאֲוֵרֵי יִתָּא פְּאָמּוֹר וּמ"ש לְעֵינָן בַּמַּג"א סִי קַנ"ג סַק"מ עֵינֵינָתִי שְׁם וְלֹא יִכְלַתִּי לְהַבִּין מַה הַצִּיּוֹן הִלְזוּ כְּמוֹ שְׁיִרְאָה הִרְוָאָה: וְמַה שְׁהִבִּיא הֶרַב זָכַר דְּבָר הַנְּ"ל בְּשֵׁם הֶרַב מוֹהֲרִיב"ר שַׁכ' הַר"ן לְדַעַת הַרְמַב"ן שְׁקַדְוֹשָׁתָהּ מְדַרְבְּנָן הִנֵּה סִפְרוּ אִין מְצוּי אֲצֵלֵי לְרָאוֹת אֵינָה מְקוּם כְּבוֹד דְּבָרֵי הַר"ן בְּזֵה כּו' לְעַנ"ד מְדַבְּרֵי הַר"ן בַּר"פ בְּנֵי הָעִיר (בַּד"ה וּמֵאֵן דְּשְׂרִי אָמַר אִי לֹא דְהו"ל הַנְּאָה) מְתַבְּאַר דְּהַרְמַב"ן מְשַׁמַּע לִיה דְּקַדְוֹשָׁת בִּהַכ"נ הִיא מְדַאֲוֵרֵי יִתָּא כְּנֻיֵי סוֹפָה וְכו' וְאֲבֵי הַמְזַבְּחַת וְהֵיכָל וְכו' אֲלֵא דְהַר"ן פְּתַב סְבָרָא דְּנִפְשִׁיָּה לִיִּישָׁב קוֹשִׁיּוֹת הַרְמַב"ן (שְׁלֵא הֶוְכָשֵׁר בְּעֵינָיו דְּרַף הַרְמַב"ן בְּזֵה) וְאָמַר דְּחֻכְמֵי הַטִּילוּ קַדְוֹשָׁה עַל בִּהַכ"נ מְדַבְּרֵיהֶם וְכו' עִי"ש.

אָבֵל לְדַעַת הַרְמַב"ן מְשַׁמַּע לִי דְגַם הַר"ן מוֹדָה דְּסוֹבֵר דְּהִיא מְדַאֲוֵרֵי יִתָּא אֲלֵא שְׁמַדְבְּרֵי הֶרַב מוֹהֲר"ם אֲלֵשְׁקָאָר בַּסִּי פ"ו נִרְאָה בְּעֵלִיל דְּסוֹבֵר דְּגַם לְהַרְמַב"ן אִינּוּ מְוַכְרַח דַּס"ל שְׁהִיא מְדַאֲוֵרֵי יִתָּא שְׁהַרִי ע"ד הַחֻכְמֵי שְׁכַתְב דְּאִין קַדְוֹשָׁת בִּהַכ"נ אֲלֵא מְדַרְבְּנָן וְכָל סַפְק שְׁיִסְתַּפֵּק בָּהּ רָאוּי לִילָף לְקוֹלָא וְאִילוּ הָיָה מִן הַתּוֹרָה הָיָה הוֹלֵף לְחוּמְרָא הַשִּׁיג דְּהָא אִיפָּא (בְּנִדּוּנוֹ) ס"ס וְיָדוּעַ דַּס"ס מְתִיר אַף אִיסוּרֵי תוֹרָה.

וּמִדְלָא הַשִּׁיגוֹ בְּעֵינָר מ"ש הַחֻכְמֵי דְּקַדְוֹשָׁת בִּהַכ"נ אִינָה אֲלֵא מְדַרְבְּנָן מוֹכַח דְּמוֹדָה לוֹ בְּזֵה וְהַרִי שְׁם הִבִּיא דְבָרֵי הַרְמַב"ן בְּנִימוּקָיו וְהֵן הֵן הַדְּבָרִים שְׁהִבִּיא הַר"ן בְּשִׁמּוֹ כְּמוֹ שְׁיִרְאָה הִרְוָאָה וְאִם הָיָה מִבִּין מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ן דַּס"ל דְּהִיא מְדַאֲוֵרֵי יִתָּא הָיָה לוֹ לְחַזּוֹר בּוּ מִמַּה שְׁהוֹדָה לְסַבְּרַת הַחֻכְמֵי אֲלֵא וְדַאי מוֹכַח דַּס"ל דְּגַם לְהַרְמַב"ן יִתְכֵן לֹמַר דְּהִיא רַק מְדַרְבְּנָן אַף אִין נִלְע"ד פֶּן כַּמ"ש: וּבְמִקוּם אַחַר הַבְּאִתִּי דְּבָרֵי הַרְמַב"ם בְּמַנְיַן הַמְצָאוֹת שַׁבַּס' הִיָּד בַּמַּל"ת סִי ס"ה וְנ"ל שְׁלֵא לְאַבְדּ בֵּית הַמְקַדְּשׁ אוֹ בְּתֵי כְּנִסְיוֹת אוֹ בַּמ"ד.

וְכֵן אִין מוֹחֲקִין אֶת הַשְּׁמוֹת הַמְקוֹדְשִׁים וְאִין מְאַבְדִים כְּתָבֵי הַקְּדָשׁ שְׁנֵאָמַר אָבֵד תְּאַבְדוּן וְכו' לֹא תַעֲשׂוּן פֶּן לֵה' אֲלֵהֵיכֶם עַכ"ל. דְּמַתְּבְּאַר מַדְב"ק דְּלְעַנְיַן נְתִיבָת דְּבָר שְׁוֵי בִּהַכ"נ וּבַמ"ד לְמַקְדְּשׁ וּמוֹכַח מְזֵה דְּקַדְוֹשָׁת בִּהַכ"נ הִיא מְדַאֲוֵרֵי יִתָּא וְיִוֹכַל לְהִיּוֹת דְּטַעַם הַרְמַב"ם מְדַכְתִּיב לֹא תַעֲשׂוּן פֶּן לֵה' אֲלֵהֵיכֶם דְּמְשַׁמַּע פֶּל הַמְזַנְחָד לְשִׁמּוֹ יִתְבְּרַף הוּא בְּכָלֵל זֶה וּבַכ"נ שְׁשֻׁכִּינָה שְׁרוּיָה בְּהֶם הַרִי הֵם בְּכָלֵל זֶה כַּמ"ש הֶרַב מְטָה יְהוּדָה, אָבֵל יֵשׁ לְתַמְנוּהָ עָלְיוּ אִיף פְּשִׁיטָא לִיה דְּנְתִיבָת דְּבָר מִבְּהַכ"נ הוּא אִיסוּר דְּרַבְּנָן וְנִעְלַם מִמְּנוּ דְּבָרֵי הַרְמַב"ם הַנְּ"ל וְשֵׁם הַבְּאִתִּי דְּבָרֵי הֶרַב פַּרְמ"ג בַּסִּי קַנ"ב בַּא"א סַק"ו וְאֲנִי מְסוֹפֵק אִם נִתְּן אָבֵן

מבהכ"נ או בהמ"ד דררר נתיצה והשחתה אם לוקה דומיא דמקדש דלא תעשון פן לה"א ל"ד מקדש ונ"מ דפסול לעדות וצ"ע עכ"ל.

שוב הביא בשם מוהר"י הלוי דמעכב לבנות בהכ"נ הוא בכלל נתיצה וכתב ע"ד ונהי דאינו לוקה עון גדול הוא וכו' עי"ש, ותמהתי עליו דנראה דלא ראה דברי הרמב"ם במגן המצות הג"ל וכתבתי דמשמע לי דארף למה שנסתפק אם לוקה מ"מ מודה דאיסור נתיצת דבר מבהכ"נ הוא מדאורייתא וא"כ קדושת בהכ"נ היא מדאורייתא והרב חת"ס בחא"ח סי' ל"ב (בד"ה ועל השלישית) עם פי לא כתב בפשיטות דנתיצת בהכ"נ הוא איסור תורה מ"מ נראה דדעתו נוטה יותר לזה שכתב וז"ל ואפילו נאמר דנתיצת בהכ"נ שילבו הוא מדרבנן מ"מ הו"ל שבות וכו' עי"ש.

ומאד תמהתי על הרב השואל ומשיב במ"ק ח"ב סי' כ"ה שכתב בפשיטות דהנתיצה בבהכ"נ אינו אסור רק מדרבנן דנקרא מקדש מעט אבל במקדש אסור מן התורה עי"ש והוא חידוש שלא ראה אף דברי הפרמ"ג הג"ל ומעתה פינו דלדעת הרבנים הג"ל איסור נתיצה מבהכ"נ הוא מה"ת וכמו שמבואר בדברי הרמב"ם הג"ל א"כ פשוט דקדושת בהכ"נ היא מן התורה: אמנם צ"ע דהרב פרמ"ג בס' קנ"ג במשפצות סק"א כתב דע שקדושת בהכ"נ ובהמ"ד מדרבנן היא ולא מן התורה עי' ר"ן בפרק בני העיר גבי מתנה במאי תפקע (דף כ"ו ע"ב) סיים וקדושת בהכ"נ מדבריהם הוא משמע לא מן התורה עכ"ל.

והני מילי דמר סתראי גינהו למ"ש בס' קנ"ב בא"א סק"ו דמשמע דפשיטא ליה דלנתן אכן מבהכ"נ איפא איסורא דאורייתא וא"כ בהכרח שמן התורה יש לה קדושה ואפילו תימא דלפי מה שצדד דאינו לוקה גם איסור תורה אין בו עכ"פ משמע דלא ברירה ליה דאינו אסור מן התורה והכי נמי י"ל דאינו ברור דאין בו קדושה מן התורה היפך ממ"ש בס' קנ"ג הג"ל בפשיטות דאין בה קדושה מן התורה ומלבד סברת הרא"ם הנז"ל שכתב מפורש דקדושת בהכ"נ היא מן התורה עוד מצאתי להרב פתח הדביר בח"ג בהשקטות דף ש"ה ע"ד שכתב וקדושת בהכ"נ ומוראו מתבאר מדברי הרב ישעיהו באסן בס' לחמי תודה סי' י"ט דהוי מדאורייתא וכן הביא שם בשם ס' יראים ונפק"ל מדכתיב והשימותי את מקדשכם ושינינו קדושתו אע"פ שהו שוממין וכ"כ הרב הסמ"ק באופן שפל ספק קדושה שאנו מסתפקים בקדושת בהכ"נ הוי ספק תורה דקי"ל להחמיר עכ"ל וחיידוש הוא שלא הזכיר בענין זה דברי הרב פרמ"ג פדרכו בקדש דכל יומא שמעתיה בפומיה כמבואר אצל עין רוג"ל בס' פה"ד בכל הג' חלקים.

ועכ"פ לפי דרכנו למדנו דשלימים וכן רבים נקטי דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא ובדברי גדולי הפוסקים לא ראיתי מי שכתב בפירוש שהיא מדרבנן זולת הר"ן וכבר כתבתי למעלה (בד"ה ומה שהביא) דנראה לענ"ד דגם הר"ן מודה דסברת הרמב"ן דקדושתה היא מן התורה וכן מצאתי להרב שו"מ במהדורא ה' סי' ס"ג (בד"ה והנה בבהכ"נ של פרפים) שכתב מפורש דלהר"ן קדושת בהכ"נ היא מדרבנן ולהרמב"ן היא מדאורייתא עי"ש וגם כתבתי (בד"ה ובמקום אחר) דלפי מ"ש הרמב"ם במגן המצות דכלל בכ"נ ובמ"ד בכלל מקדש לענין נתיצה מוכח דס"ל דקדושתה מן התורה וכיון דרבני האחרונים הג"ל (דנקטי דקדושת בהכ"נ מדרבנן) לא הזכירו דבריו ולא דברי

הרא"ם וסמ"ק הנו"ל מוכח דלא ראו דבריהם ואיפא למימר דאילו הווי חזו למילתיהו הווי הקרי בהו: והנה בשו"ת בית שלמה חא"ח סי' ס"ד פתב בשם הרב השואל שנטל להקל בנדונו ואמר ובפרט שקדושת בהכ"נ אינה רק מדרבנן והוי סד"ר וילקולא והרב המחבר לא פקפק ע"ד בנה רק פתב בסוף תשובתו פי דבר חמור הוא אע"פ שאינו אלא מדרבנן גם בסי' כ"א פתב דקדושת בהכ"נ אינו אלא מדרבנן וכ"כ בסו"ס כ"ג ושם ראיתי שהביא דברי הרמב"ם בס' המצות ל"ת ס"ה שפתב ונ"ל שהזהירנו מנתוץ ומאבד פתי עבודת האל ומאבד ספרי הנבואה שלא למחוק השמות וכו' והבין מדבריו שאיסור נתיצת אבן מבהכ"נ הוא מן התורה אלא שפתב שאינו מוכרח כ"כ ושהאריך במק"א ונראה מדבריו דר"ל דאף דקדושת בהכ"נ אינה אלא מדרבנן מ"מ יתכן לומר דמן התורה אסור לנתוץ אבן מבית הכנסת ואנכי לא ידעתי איך אפשר לומר שני הפכים בנושא אחד דאם מן התורה אין המקום הזה מקודש מהיכא תיתי שיהא אסור מן התורה לסתור דבר ממנו והתורה אמרה לא תעשון פו לה"א וכל שאינו מקודש לה' איך תבא עליו האזהרה דלא תעשון פו לה"א.

ומה שפתב, שאין הכרח כ"כ מדברי הרמב"ם דאיסור נתיצת מבהכ"נ הוא מדאורייתא אומר אני שכ"כ לפי שלא ראה אלא דברי הרמב"ם שביס' המצות הנ"ל דאילו הנה רואה דבריו שפמגין המצות שביס' הי"ד הנו"ל הנה מודה דדעת הרמב"ם בביורו דגם בבהכ"נ הוא מדאורייתא כמפורש בדבריו שם וגם מ"ש בסי' מ"מ שהזהירנו מנתוץ פתי האל יתברך פונתו לכלול גם בכ"נ וב"מ וילמד סתום מן המפורש וזה ברור לענ"ד.

ומ"ש שהאריך במקום אחר מצאתי שדבריו הם בסי' כ"ח (בדף י"ח סוף ע"א) שכ' ונ"ל בפרט בענין בהכ"נ שלא מצינו מפורש שיש בנתיצת איסור תורה דהא כל קדושת בהכ"נ אינו רק מדרבנן כמ"ש הר"ן בפגילה רק שמשלשון הרמב"ם בס' המצות משמע קצת דגם בהכ"נ בכלל אזהרה אף שאין זה הכרח גמור דהא פתב ג"כ ומאבד ספרי הנבואה ומפורש ברמב"ם בחבורו שמאבד ספרי הנבואה אינו לוקה רק מכת מרדות וכן בסי' מ"מ סי"ם וכל מי שעבר על ד"ז שהורס דבר מן ההיכל והמזבח והדומה לזה או שימחה, שם מהשמות הרי זה לוקה משמע דוקא בנה לוקה מ"מ אף אם נאמר דאף בנתיצת בהכ"נ יש איסור תורה משום שמאבד פתי האל וכו' ע"כ לעניינו מבואר דרפאי בידיה אי איפא איסור תורה או אינו אלא מדרבנן.

וכן שם בעמוד ב' פתב ואם הנתיצת איסור תורה אף שוגג קנסינן וכו' עי"ש וכל זה הוא מפני שלא ראה דברי המגן המצות שביס' הי"ד כמו שפתבתי ובאמת שגם אני עני ראיתי דברי הרמב"ם שביס' המצות ל"ת ס"ה טרם שראיתי תשו' הרב בית שלמה נעם פי עלה בדעתי שבכלל פתי האל שפתב הרמב"ם נכללו בכ"נ וב"מ לא רציתי להכריח מזה מאחר שלא פתב מפורש בכ"נ וב"מ יש בידי הדומה לדחות שאין בכ"נ בכלל אף אחר שראיתי דבריו שפמגין המצות שביס' הי"ד הנ"ל נ"ל ברור שבכלל פתי האל שפתב בס' המצות ישנם בכ"נ וב"מ פאמור.

ומ"ש הרב בית שלמה דאין הכרח מדברי רבינו בס' המצות שהרי פתב ומאבד דברי נבואה ובחבורו פתב מפורש דמאבד ספרי נבואה לוקה מ"מ לא ידעתי איזה מקום פבד דברי הרמב"ם בנה פי בפ"ו מהל' סודי התורה ליתנהו להגי מילי (דמאבד ספר נבואה

לוקה מ"מ) ומ"ש הרמב"ם שם בדין ח' כתבי הקדש פלן ופירושיהו וביאוריהו אסור שרפן או לאבדם ביד והמאבדן ביד מפין אותו מ"מ פשוט לענ"ד שאין פנונתו על ספרי נביאים בלבד אלא על כל כתבי תנ"ך וכוונתו דאף אם אין בהם אזכרות משמות שאין נמחקין אסור לאבדן מדרבנן וכו' וכן לוקין מ"מ אבל אם יש בהם משמות שאין נמחקים המאבדן לוקה מלקות של תורה ואין חילוק בין ספרי תורה לספרי נביאים (כמו שנגראה מדברי הרב בית שלמה) וגם בספר המצות הנ"ל שכתב שהאזהרה היא שלא לאבד ספרי הנבואה ביאר דבריו ואמר שלא נמחק את השמות הנכבדים וכלומר דכשמוחק שם הנכבד עובר בלא תעשה פן לה' אלהיכם אבל אם אינו מוחק שם רק גוף כתבי קדש אינו בכלל אזהרה זו ואסור רק מדרבנן וזהו שכתב או שימחה שם מהשמות לוקה דמשמע דדוקא בזה הוא דלוקה וכלומר דאם אינו מוחק שם רק גוף כתבי הקדש אינו לוקה כנלע"ד פונת הרמב"ם ודברי הרב בית שלמה בזה לענ"ד צ"ע: וראיתי להרב דברי מנחם בסי' קנ"ג תוך אות ה' שכתב בדרך ע"ד ע"ב בשם הרב מוהרי"א ג' בכת"י דבבב"ד דקשו"ט בדין תשמישי קדושה אם קדושתם מדאורייתא כמ"ש הרב חק"ל שהביא שם וכתב דלא ידע מנין לו זה וכו' כתב דאי דעת החק"ל ס"ל דת"ק קדושתם מדאורייתא הוא מהא מילתא דמעלין בקדש ול"מ דהוי מדאורייתא הא לאו מילתא היא דזהו דוקא בקדושת משפן ומזבח דקדושתו מדאורייתא אבל בת"ק מנ"ל דקדישי מדאורייתא ומאי דאמור רבנן בהו מעב"ק ולא מורידין הוא משום דכל דתקון רבנן פועין דאורייתא תקון ועכ"ל פן דהא קדושת בהכ"נ מדרבנן היא כמ"ש החק"ל ואפ"ה אמרינן בה מעלין בקדש וכו' ומ"ש חז"ל נאחי להם מקדש מעט אלו בהכ"נ שבבב"ל וכתב המרדכי דמטעם זה אסור לנתוץ דבר מבהכ"נ דמשמע דקדושת בהכ"נ דאורייתא וא"כ אפשר דגם תשמישי קדושה קדושתם מדאורייתא לא היא דנדאי פשיטא דאינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא שהרי כתב הר"ן דקדושת בהכ"נ היא מדרבנן ומהיכא תיתי שתהא קדושת תשמישי קדושה מדאורייתא ושפן ראה להרב גור"ר פלל ב' סי' ל"א שכתב דת"ק קדושתו מדרבנן עכ"ד הרב מוהר"א ג' והרב המחבר הביא ע"ז דברי הרב מטה יהודה הנז"ל (בד"ה וע"פ האמור ובהעתקתו מה שציינן הרב מט"י לדברי המג"א בסי' קנ"ג העתיק ס"ק מ"ו לא פכתוב במט"י שלפני סק"מ אפריון נמטייה דשם יש שייכות לזה כמו שאבאר בס"ד) ואחר שהעתיק דברי המט"י ודברי המג"א שבס"ק מ"ו כתב נמצא דהרב מג"א לא קא משמע בדין אי קדושת בהכ"נ מדאורייתא או מדרבנן אלא בענין איסור איתנו קמייירי דאיסור איתנו בבהכ"נ אינו אלא מדרבנן דקרא דלא תביא איתנו בית ה"א פתיב דהיינו בהמ"ק ולא בבהכ"נ ולא ידעתי מה יוכיח מזה לענין קדושת בהכ"נ ועיין בס' נר מצוה ח"א סי' י' אות ח"י דף ס"ד שכתב דמה שלא הזכיר הרמב"ם איסור נתיצת דבר מבהכ"נ ובה"מ היינו משום דבכלל מקדש הם וכמ"ש המרדכי ומיהו נראה אם נתן דבר מבהכ"נ וכו' אין בו מלקות מן התורה מאחר דהרמב"ם לא כתב בבב"ד דלוקה אלא בסותר אבן מן המזבח עכ"ד הרב נר מצוה ולא זכר שר לדברי הר"ן הנז' ולא דברי הרב מט"י והמענין בדבר מוהרי"ק"ו שרש קס"א יראה דס"ל דקדושת בהכ"נ אינה מדאורייתא עכ"ל הרב דברי מנחם.

הנה פירושיהו קדישי נקטי בפשיטות פשיטת הר"ן דקדושת בהכ"נ היא מדרבנן ותמה על הרב נ"מ שלא זכר דברי הר"ן והא גרמא להו מה שלא ראו דברי הרא"ם וכל דברי

הרבנים עליונים למעלה דסברי דקדושת בהכ"נ היא דאורייתא וספר גר מצוה אין מצוי אצלי לראות דב"ק.

אבל נראה שפגון להלכה במאי דמתבאר ממ"ש בפשוטו בד"מ הנ"ל דס"ל דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא ומ"ש הרב דב"מ דהמענין בדברי הרב מוהריק"ו שרש קס"א יראה דס"ל דקדושת בהכ"נ אינה מדאורייתא הנה עינתי שם ודבריו בזה הם בסעיף ז' ולא ראיתי הוכחה בדבריו דס"ל פן ואדרבא דבריו מטים דס"ל דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא אלא שאינו מוכרח פן עכ"פ גם לא ידך גיסא איני רואה בענייני שום הוכחה לזה.

ומה שתמה על הרב מט"י עד דלא ידע מה הייתה פונתו בציון דברי המג"א נלע"ד דלא הייתה פונתו להוכיח מדברי המג"א לדין קדושת בהכ"נ אם היא מדאורייתא או מדרבנן. אלא פלפי מה שכתב דבנתיצת אבן דנפקא לן מלא תעשון פן לה' אלהיכם גם בהכ"נ נקרא לה' אלהיכם שהשכינה שרויה בה ואע"פ כן אינו מדאורייתא אלא במקדש ולא בבהכ"נ אהא קאמר ועיין מג"א וכו' פלומר ששם כתב פיוצא לזה לגבי איתנו דאע"ג דמדכתיב בית ה' אלקיך הנה אפשר לומר דגם בהכ"נ בכלל בית ה"א היא שהשכינה שרויה בה מ"מ כתב שם הרב מג"א דאינו מן התורה אלא במקדש אבל בבהכ"נ הוא רק מדרבנן זה נ"ל פשוט וברור בכוננת הרב מטה יהודה: ודאמתאן עלה אם קדושת בהכ"נ היא מדאורייתא השגתי עתה ס' תוכחת חיים ח"ב למרן החבי"פ וראיתי שם בפירוש תרומה דף פ"א שהאריף בענין קדושת בהכ"נ והביא דברי הרא"ם בס' היראים (ג'רשם שם סי' שס"ד וצ"ל שכ"ד), ועוד הביא דברי רז"ל בש"ס בכמה מקומות ודבריו מטיין דס"ל דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא וכדעת הרא"ם הנ"ל (חידיוש הוא שלא הנכיר דברי מ"ז הרב תק"ל דס"ל דקדושת בהכ"נ אינה אלא מדרבנן ולפלפל בסברתו שיש לתמוה עליו מדברי הרא"ם וכו' הנז"ל) עי"ש, וכן מתבאר מדברי הרב שנות ימין בח"א דף ט' דמשמע ליה דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא שהרי הרב חק"ל שפובר דקדושת בהכ"נ היא מדרבנן הכריח סברתו מדלא מצינו חיוב מן התורה לבנות בהכ"נ ואם אין חובה מדאורייתא לבנות בהכ"נ מהיכא תיתי בה קדושה מדאורייתא, כמ"ש בפשוטו הרב זכר דבר שם ואילו הרב שנות ימין שם כתב דבכלל מנות עשה ועשו לי מקדש הוא לבנות בהכ"נ משמע דלדעתו צריך לומר דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא ויותר מתבאר פן מדברי הרב נחמד למראה בפ"ח דמס' פאה דף מ"ב ע"ב שכתב דאף דלא מצינו מצוה מפניושת בכתוב לבנות בהכ"נ וגם מוני המצות לא מנו מצוה זו מ"מ נכלל בעשה דועשו לי מקדש פינן דדמו אהדדי כמ"ש מוהריק"ו בשרש קס"א והוכיח פן ממה שדרשו ואהי להם למקדש מעט אלו בכ"נ וממ"ש קדושתם אע"פ שהן חרבין ומתו זה למד המרדכי דאסור לנתון דבר מבהכ"נ ונלפינן דבהכ"נ תהיה גבוהה מבתי העיר מדכתיב לרומם בית אלהינו אע"ג דקרא פתיב גבי מקדש.

והמרדכי בפ"ק דשבת כתב ושמה דומה לעליות היכל שנתקדשו וכו' הרי דאפילו למ"ד עליות עזרה לא נתקדשו עליות בהכ"י דמו להיכל אלו תו"ד רבינו מוהריק"ו וסיים, הנחמ"ל ובזהר פ'רשת נשא דף קפ"ז ע"א ועשו לי מקדש סתם דכל פי כנישתא דעלמא מקדש איקרי א"כ איכא למימר דאף דקרא דועשו לי מקדש בבנין בהמ"ק פתיב מ"מ

בכלל נמי קאי לבגנן בהכ"נ פדיליף המרדכי לענין נתיצת אבן מבהכ"נ דאף דליכא לאו בפ"ע עכ"ז פתב דאיכא איסור ולא דילפינן מלאו דמקדש וה"ה בעשה דועשו לי מקדש ילפינן בהכ"נ מניה עכ"ל דמתבאר דמשמע ליה דהרבנים מוהריק"ו ומרדכי נקטי דמדאורייתא שווי בכ"נ לבהמ"ק לבגנן ולנתיצה וא"כ ודאי דלפי זה קדושת בהכ"נ מדאורייתא היא ונראה דהרב נחמ"ל לא ראה דברי הרב מטה יהודה הנז"ל (בד"ה וע"פ האמור) דלדבריו אין ראיה מנתיצה דלא פתיב בה מקדש לבגנן דכתיב מקדש, ומ"ש דהמרדכי יליף לאו לנתיצה בהכ"נ מלאו דמקדש אינו מדוקדק שהרי במרדכי לא הוזכר שיהא נותן דבר מבהכ"נ עובר בלאו רק פתב דאסור, ומ"ש עובר בלאו הוא לנתיצה מהמזבח כיע"ש.

גם בס' מעשה אברהם ח"א סי' ל"ז פתב דבכלל עשה ועשו לי מקדש הוא בגנן בהכ"נ, כמו שמתבאר מדברי מוהריק"ו וכו' והזה"ק בפרישת נשא וכו' והוסיף שם דגם צריך שיהא הבגנן לשמה לשם בהכ"נ דומיא דבגנן בהמ"ק וכו' ומטעם זה אסור לבנותה ע"י נכרים פשאפשו ע"י ישראל משום דנכרי אדעתא דנפשיה עביד ושקו"ט פאם ישראל עומד ע"ג ומסייע קצת אי מהני עיש"ב: מד בית הפנסת פתב הרב זכר דבר פאות ב' בשם הרב חק"ל לא ראינו חיוב מד"ת לבנות בית מיוחד לבהכ"נ דאע"ג דכתיב ואהי להם למקדש מעט ונדרשו לבהכ"נ אסמכתא דרבנן היא עכ"ל.

והרב שנות ימין בח"א דף ט' ע"א פתב ומצנת בגנן בהכ"נ היא פלל מצנת עשה ועשו לי מקדש כמ"ש מוהריק"ו סוף שרש קס"א ראוי לדמות נדבת בהכ"נ לנדבת המשכן שהרי בכ"מ דמו רבותינו בהכ"נ לבהמ"ק וכו' ע"ש שהאריך והרבה להביא ראיות דקדושת בהכ"נ דמי לקדושת בהמ"ק, וכן איתא בזוה"ק פרישת נשא דף קפ"ו ע"א ועשו לי מקדש דכל פי כנישתא דעלמא מקדש איקרי עכ"ל, נראה דס"ל דמצנה מן התורה היא לייחד בית להשרות שכניה בית תפלה יקרא, וכן מתבאר מדברי הרב נחמד למראה שהבאתי פאות מ"ג (בד"ה ונדמתאן עלה), וממ"ש בס' מעשה אברהם שהבאתי שם ע"ש.

אמנם מרן החבי"ף בס' ברפת מועדיה לחיים דף קכ"ח ע"ד פתב שבמקום אחר האריך דאין חיוב וציווי מבאר בפתוב לבנות בהכ"נ אלא מ"ע מדרבנן עכ"ל. ולפי מה שפתבתי פאות מ"ג (בד"ה ונדמתאן עלה) בשם הרב חק"ל דמדלא מצינו חיוב בתורה לבנות בהכ"נ מוכח דגם קדושתה אינה אלא מדרבנן א"כ לפי מה שהבאתי שם בשמו בס' תוכחת חיים שנגראה דעתו מסכמת לסברת הרא"ם בס' יראים דקדושת בהכ"נ היא מדאורייתא א"כ יש לתמוה איהו יסבור דבגנן בהכ"נ היא רק מ"ע דרבנן אחרי שקדושתה מן התורה ניותר יש לתמוה על מה שנגראה מדרבנן בתשובתו שפספר יד ימין סי' ג' (בחא"ח) דס"ל דגם מדרבנן אין שום מצנה לבנות בהכ"נ אף אם אין להם בהכ"נ פלל שכ"כ בדף ט"ז ע"ב (בד"ה ברם) וז"ל ברם במאי דקמן בענין נדו"ד (מר קעסיק במה שנסאל מעיר רודים שיש להם ב' בהכ"נ מפארות ואין להם שום דוחק לבנות אחרת לולא שפפני חילוקי דעות שפפל ביניהם בענין המסים רצו איזה יחידים לפרוש מן הצבור ולבנות להם בהכ"נ אחרת עצמם וכשנגדם מעכבים בידם פי נמשך מזה נזק רב לפוללות העיר פפתוב שם בצירור השאלה ע"ש) בגנן בהכ"נ חדשה אף דנימא שהיא מצנה לא מצינו במצנה זו חיוב על האדם בפירוש לא מד"ת ולא מדרבנן שחייב כל אדם

מישראל בפרטות במצנה זו לקיימה ולא בהבטל ממנה מלבנות בהכ"נ חדשה שיהיה חייב איזה עונש אפילו בד"ש מפני שלא בנו ובטלו מצנה זו כי אפילו בכללות הצבור פשואין להם בהכ"נ פלל ומקום להתפלל עכ"ז אין במצנה זו שום חיוב ולא עונש משום ביטול מצנת עשה זו כ"א משום דינא שחייבים בני העיר וכופין זה את זה לבנות בהכ"נ כשאר צרכי רבים ואין הפפיה משום קיום מצנה כמי שאומרים לו עשה סנפה ואינו עושה וכו' אלא משום חיוב כשאר צרכי העיר שכופין בני העיר זה את זה וזה פרוור עכ"ל דמתבאר מדבריו אלה דאף אם אין להם בהכ"נ ולא מקום להתפלל אם כל אנשי העיר מרוצים בזה ואין מי שימחה לכוף זה את זה לבנות בהכ"נ אין להם שום עונש ולא שום ביטול מצנה דאורייתא ולא דרבנן פלל וזה היפך ממה שנתראה מדבריו שבס' תוכחת חיים הג' דרבנן בהכ"נ היא מצנה של תורה לפי מה שנתראה דנקיט דקדושת בהכ"נ היא מן התורה כמו שפתבתי למעלה.

וגם הוא היפך ממ"ש בפירושו בברכת מל"ח הג' דאיפא מיהא מ"ע מדרבנן וכעת לא מצאתי בדברי הפוסקים מבואר אם יש מצנה מדאורייתא או מדרבנן לבנות בהכ"נ כשיש להם בית מיוחד להתפלל.

ומן התימה על הרב יפה ללב נר"ו בסי' ק"נ אות א' (עמ"ש מרן כופין בני העיר זה את זה לבנות בהכ"נ) שהביא בשתיקה מ"ח הרב ארחות יושר בפ"ג דף קע"א ע"א וגם כופין לחזק בהכ"נ כמו שכופין בכל מ"ע דכשם שמ"ע לבנות בית הבחירה ולחזק בדרך הבית שצאמר ועשו לי מקדש כף הוא בזה"ז לבנות ולחזק בדרך בהכ"נ וב"מ וכ"כ שם באות ב' וג' דקדושת בהכ"נ שנה לקדושת מקדש לכל דבר עי"ש.

והוא חדוש שלא זכר מילי דר' אבה"ו בספרים הג' ב' בענין זה ועינתי ביושר ללב (שבסו"ס יפ"ל) וראיתי בסי' ק"נ שהביא דברי הזוה"ק נשא דף קכ"ו ובתקונים דף קל"ב ע"א דכל בי כנישתא מקדש איקרי וצ"ל לעיין בס' דר' אב"א ס' חיים סי' מ"ה אות ד' וגנזי חיים מערכת הבי"ת אות כ"ב ואין מצוים אצלי לראות דב"ק: ואם בנן בהכ"נ קודם להספקת ת"ח ולפרנסת עניים וחולים הגה ידוע מ"ש בירושלמי סוף מס' פאה וסוף פ"ה דמס' שקלים כ' חמא בר"ח ור' הושעיא הווי מטוילין באילין כנישתא דלוד אמר ר"ח כמה ממון שקעו אבותי פאן א"ל כמה נפשות שקעו אבותיך פאן לא הוון בני נשא דילעון באורייתא ועוד אמרו בשקלים שם ר' אבון עבד אילין תרעיא דסדרא רבה אתא ר' מנא לגביה א"ל חמי מאי עבדיית א"ל וישפח ישראל את עושהו ויבן היכלות לא הנה בני נש דילעון באורי' ושם ציין בגליון הש"ס לשו"ת מוהר"ם מרוטונבורק סי' תרצ"ב ואין בידי ספר התורה הגה אולם ראיתי דב"ק הביאם הרב נחמד למראה בח"א והוא שנשאל במי שצדק סתם ליתן כל דבר שירצה ויש לפנני ליתן הצדקה לגרות לבהכ"נ או לחולים איזה מהם חביב והשיב דנלמוד מהירושלמי הלז.

ונראה שפונתו להוכיח דליתן לחולים קודם וע"ז תמה הרב חק"ל בח"ג ליו"ד סי' קי"ד (ה"ד בנחמ"ל שם) דמהירושלמי אין להוכיח אלא דהספקת ת"ח קודם ולא חולים דעלמא ורצה ליישב דמ"ש בירושלמי כמה נפשות שקעו פאן ר"ל שיש פאן חולים ולא נתן להם ממון להבריאם ומ"ש לית בני נשא דילעון באורייתא ר"ל שיאמרו לאבותיך הדין לחולים קודמים לבהכ"נ אלא שהוא דוחק בפי' הירושלמי ובפרט דממ"ש בעובדא

דעבד תרעא נראה שלקדים לומדי תורה לבהכ"נ אמר פן ולא נחה דעתו אלא ע"פ מ"ש הרב מוהריק"ו שרש קכ"ח והובא במרן הב"י יו"ד סו"ס רמ"ט דגרים בירושלמי או חולים המוטלים באשפה וכו' והביא מ"ש הרב מוהר"ש יפה בפ"י להירושלמי דמ"ש בירושלמי דלימוד התורה עדיף היינו פשאין צריכים לבהכ"נ אלא לצוירים וכיוצא דאף דאמרין התנאה לפניו במצות ומצוה לפאר בהכ"נ מ"מ לזה ת"ת עדיף אבל הוצאות לבגנו הצריף ודאי שהיא קודמת ותמה עליו שמדברי הראשונים נראה שגם מגוף הבגנו עדיף לימוד התורה ושהרא"ש פתב בכלל י"ג סי' י"ד וכיון שמוכרים בהכ"נ ליקח תורה וספרים כ"ש שמוכרים אותם ללמוד תורה פי מה תועלת בקניית פרים אם לא ללמוד בהם וכו' וכדבריו ממש פתב הרשב"א במינוחסות סי' רע"ו ואיך פתב דבגנו בהכ"נ קודם ללומדי תורה אלו תוד"ק והרב נחמ"ל האריף להשיב על דבריו בכמה דיוקים וגם שקו"ט באם יש לחלק בין פשפאים לבנות בהכ"נ ויש להם צורך להספיק לדברים הללו איזה מהם קודם לכשפאים למפוך בהכ"נ שפכר נבנה כדי להספיק לדברים הללו ולפי שפא לו בארנפה לא אוכל להעתיק תו"ד ואתה תחזוה: ומרן החבי"ף בס' סמיכה לחיים בקונטרס שלמי סמיכה דף קל"ו ע"ד הביא מ"ש הרב מוהרש"י הג"ל ושפכריו פתב הרב אגדת אליהו שם ותמה עליהם דמשמעות דברי הירושלמי הוא דלתת ללומדי תורה קודם לעיקר בגנו בהכ"נ ושפן פירשו הרבנים מוהר"א ליב בסוף פאה ותקלין חדתין במס' שקלים ותמה גם מדברי התשב"ץ לתלמיד מוהר"ם בסי' תקל"ו שהורה הר"ש דעדיף טפי ליתן לנערים ללמוד יותר מבגנו בהכ"נ ושלמד פן מהירושלמי הג"ל ושכ"כ מוהריק"ו שרש קכ"ח ה"ד מרן הב"י סו"ס רמ"ט ומה שהכריעו הרבנים הג"ל דבגנו בהכ"נ מצוה רבה היא דנקרא מקדש מעט מה בכך הלא ת"ת פנגד פולם ות"ת גדול מבגנו בהמ"ק דאמרין בהדיא בפ"ק דמגילה.

ושו"ר להרבנים פבוד חכמים בסוף פאה וחק"ל הג"ל המה ראו פן תמהו ע"ד הרב מוהרש"י ועוד הביא דברי הרשב"ץ בתשב"ץ ח"ג סי' ק"צ שהוכיח מהירוש' דיותר היא המצוה ללמד התלמידים ולפרנס עניים מבגנו בהכ"נ.

ובדרש לא נתן שלמה מקדשי דוד אביו דבר למלאכת המקדש אמר רעב הנה בימי, אבא ג' שנים והנה לו לבזבז הקדשות האלה להחיות בהם עניים ישאל עכ"ל וס' סמיכה לחיים נדפס כמה שנים טרם שנדפס ספר נחמ"ל הג"ל.

ומ"ש הרשב"ץ בשם דרש חז"ל לא נתן שלמה מקדשי דוד אביו וכו' פונתו למ"ש בילקוט במלכים א' סי' ז' דעל מה שנאמר, בפתיב ותשלם כל המלאכה פתיב בתריה ויבא שלמה את קדשי דוד אביו שיש שדרשו לשבח וכו' ויש שדרשו על שהנה הרעב ג' שנים בימי דוד וכו' מה שהנה מתקן לבהמ"ק הנה צריף להוציאו להחיות בו את הנפשות ולא עשה פן א"ל הקב"ה בני מתים ברעב ואתה צובר ממון לבנות בהמ"ק חייף אין שלמה בנה נצרך מהם פלום עכ"ל.

ואחר זמ"ר נדפס ס' ברפת מועדיה לחיים וראיתי שפדף קכ"ח ע"ג הביא מ"ש הרב נחמ"ל דמצות בגנו בהכ"נ עדיף ממצות צדקה ונדחה דבריו וכתב שמר בריה דרב חק"ל בחק"ל מ"ב חיו"ד סי' כ"ג דחה ג"כ דבריו, ושוב הביא דרשחז"ל הג"ל להוכיח דגדולה צדקה יותר מבגנו בהמ"ק ושקו"ט להחזיק בסברא זו עי"ש, והרב חת"ס בחא"ח סי' ר"ג

על מה ששאל אם בגין בהכ"נ בעיהק"ו ירושת"ו קודם להספקת ת"ח עניינים פתב בסוף התשובה (בד"ה אב"ל) לא ידעתי מקום הספק הגה בתשובה הרא"ש שבב"י א"ח ר"ס קנ"ג מבואר דמוכרים בהכ"נ להספקת ת"ח ק"ו מס"ת ובסוף הסי' מביא דברי הרמב"ם מעות שגבו לצורך בהכ"נ משנים למצוה אחרת אבל אם קנו קורות אין משנים אלא לפדיון שבויים ואם בנו אז אפי' לפ"ש אין מחלפים.

והאמת כמ"ש ט"ז ונש"ך ביו"ד סי' רנ"ב ואוסף ננפך וכו' עי"ש דברי קדשו: מה בשר בחלב לענין מעושן הרב מטה יוסף ח"ב סי' ז' דף ל"ט הבין מדברי הרב המגיד לדעת הרמב"ם דאסור מה"ת משום דספיקא דאורייתא לחומרא עי"ש.

והנה תמיה לי דלהרמב"ם חנוך הספקות מדרבנן הוא ומצאתי למרן חיד"א במחבר"ר יו"ד סי' פ"ז אות י"ג שהשיגו בזה עי"ש ד"ק ובקונטרס אסיפת דינים במערכת בשב"ח הבאתי אינה פרטים בדיני בשב"ח עי"ש: ומה שנגאסר ע"י פלי בן יומו אסור מדאורייתא כדמוכח מדברי הרא"ש בפ' כל שעה וא"כ אסור גם בהנאה וכ"כ האו"ה פל"ל ל' דין ח'.

וכן מבואר בסי' צ"ד בתוהב כף חולקת ב"י דהפל אסור בהנאה ואפי' פלי א' שהעבירו מעל האש אסור מדאורייתא כמו שהוכיח הפר"ח סי' פ"ח וכ"כ המ"מ בפ"ט מהלכות שבת והרשב"א בפרק פירה דחייב משום מבשל דלא פהרב חסדי דוד בפ"א דמעשרות כ"כ הרב ערף השלקח ביו"ד סי' פ"ז אות ה' וע"ש לענין עירוי שאוסר פדי קליפה שהביא מחלוקת הפוסקים אם אסור מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן ועי"ש באות י"א לענין בשר בהמה בחלב חיה דהרב מגילת פר כ' דאסור מה"ת ונחלק עליו (השטות): מו ב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין אמרינו בן גם בזה"ז פן כתב מרן החבי"ף בתשובתו שבס' יד ימין דף ט"ז ע"א וטרח וכתב שפן נראה מדברי הרי"ף והרא"ש והרשב"א והריב"ש ורבינו המאירי והסמ"ג והטור וש"ע בסי' ב' עיש"ב ועם שהדבר פשוט פן פיון דאיכפל תנא למיחשב גברי רבירבי דסברי הכי אף אני אביא שפן מתבאר מתשובה רבינו מוהר"י אבן מיגאש בסי' קס"א שכתב וז"ל ואף ע"פ שאמרו פטור שהפנונה בו פטור לגמרי מ"מ אם הנה בעיר דיין קבוע ונראה לו לענשו על כף עושה כמ"ש מכין ועונשין שלא מן התורה לעשות סניג לתורה ובתנאי שתהיה השעה צריכה לכף פגון שנה קדמה לו עשיית פעל כזה פעמים או שהיה במדינה עושין כפעל זה שיש לחוש שאם יתשללו מלענות ע"ז ירבו לעשות פיוצא בו אבל אם חסר אחד משני תנאים אלה אין ב"ד יכולים לחייב את העושה פעולה כזו שום דבר כ"ש מי שאינו ב"ד והצבור אינם בדיין קבוע עכ"ל, גם הרדב"ז בתשובה כת"י הביאה מרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' רמ"ד על איש עשיר יר"ש שעשו הבנאים מלאכה בשבת.

שלא מדעתו ותכף כששמע עיכב המלאכה וביום ראשון שלחו ב"ד אחריו ושאלו מדוע עשה זאת ונשבע פי עשו שלא בידיעתו ושםספים ליתן קנס ממון ולא קבלו דבריו ונידוהו וישב בנדידיו חמשה ימים ומאד הרע לו ושאל מהרדב"ז אם פדין נידוהו והשיב דאף דהעובר אדרבנן מנדין אותו בזה שלא ידע וכשידע עיכבם אפשר דאינו חייב נידוי אבל רשאי הקהל שנידוהו יש לדונם לכף זכות פי מפני שרוב העולם עכשו אינם בני תורה קרוב הדבר לבא לידי תקלה גדולה ונמצא ש"ש מתחלל וכל פיוצא בזה מצוה

ומנהג ותקון וגדולה מזו אמרו ב"ד מפין ועונשין שא מה"ד ואין העשיר ההוא נגרע מערכו בכה מוטב שיתנה זכאי ולא ראוי לכה משיתנה חייב וראוי לכה עכ"ל.

הרי מפונש יוצא מפ"ק דיש מצוה ותקון לכל ב"ד להעניש למי שאינו חייב באותו העונש מחשש שלא יצא תקלה ח"ו ומביא הא דמפין ועונשין שלא מן הדין. והדבר פשוט וברור דמה שהוצרך מרן החבי"ף להביא אבוקא דרבנן קדישי דסברי הכי הוא לאפוקי מסברת הרב הנמק"י שפפרק ד' מיתות ב"ד (בד"ה גרסינן) וה"ד מרן הב"י בח"מ סי' ב' דס"ל דדוקא סנהדרין יכולים לעשות פן או שיהיו עכ"פ שמונים מב"ד של ארץ ישראל אבל לא שאר ב"ד, וכן ראיתי להרב שמש צדקה בחיו"ד סי' מ"ח (בד"ה זאת ועוד אחרת) שפכת בשם הרב ב"ד שמואל בקיצור הסברות והדינים סי' ב' שחילק בין סנהדרין בארץ ב"ד בחו"ל ונראה דלשלול סברא זו האריה להביא דעת כל הרבנים שהביא שם דאין חילוק בין סנהדרין לשאר ב"ד אלא שראיתי שם בשמ"ץ שפכת שאפילו לדברי הרב ב"ד שמואל הנ"ל מ"מ טובי העיר שהמחום רבים עליהם יכולים לדון בחו"ל ד"נ ומכות ועונשים אם נראה להם שצורף שעה וכו' ולפי זה בנדון שבנדון ימין שהב"ד וטובי העיר מסכימים בדבר פח בידם לעשות משום מיגדר מילתא: ודע דהא דמפין ועונשין וכו' היו מתנהגים בה גם קודם מתן תורה כמו שמתבאר מדברי התוס' על התורה בפירוש וישב על פסוק הוציאוהו ותשרף שפי' רא"פ מקשאה דבת פהו היתה ודנוה שרפה והקשו עליו דלא הנה התראה ועדים ועוד שהיתה פנויה ואין בת פהו בשרפה אלא פשהיא ארוסה ותירץ ר"י איש ירושל' שדור פרוץ הנה וחיבוה פדי שלא ירגילו בדבר עי"ש: מז ב"ד מפים ועונשים שלא מן הדין אף שחלקו הראשונים אי בעינו לזה סנהדרין וכתבתי באות מ"ו דהרב ב"ד שמואל מחלק בין סנהדרין לשאר ב"ד עי"ש נראה פשוט דהיינו דוקא לדון דיני נפשות אבל לדון שאר עונש אין חילוק וכן מתבאר יפה מדברי הנמק"י שהביא מרן בב"י כיעי"ש ופשוט דהרב ב"ד שמואל לא החמיר יותר ממה שהחמיר הרב הנמק"י וכן מתבאר מדברי מרן חיד"א בס' דברים אחרים בדריש ט' שבת זכור דף ל"ט ע"ג שאחר שפכת שחלקו הראשונים אי בעינו סנהדרין פתב והרב ב"ד שמואל פתב דלא הנה מיכל בענין מיתה אלא בפתיכת אבר פהיא דכתב הרא"ש בתשו' (והביאה מרן בב"י סי' ב') לחתוך חוטם הנזאפת ותהנה דוגמא ונאקה בחוטם וכרב הונא דקץ ידא.

ולפי זה בנדון שבנדון ימין וחיים ביד (שהזכרתי באות מ"ח) דלא באו לענוש מיתה כיעי"ש נראה דהפל מודים שיש פח ביד ב"ד לענוש ועל סברת הנמק"י דבעינו סנהדרין פתב מרן חיד"א שם דאין להקשות מאגדה שבזהר חדש במדרש רות והביאה מרן הב"י בבידק הבית משם מוהר"ם ריקאנטי אמרו בשם ר' יודן יש מי שאינו דן את הדין לאמתו ומקבל שחר פגון אפא שראה אחר מחבק ומנשק אשת איש אפיק לקולפין וקטיל לון לעשות סיניג לתורה דהגם דנראה שפשאירע מעשה זה לא היו סנהדרין גדולה י"ל שהיו סמוכים ובה מודה הרב הנמק"י עי"ש.

שוב עיינתי בברכ"י שם אות ג' ואתה תחזה מה שהאריה בסברת הרב הנמק"י והביא גם דברי הרב ב"ד שמואל וע"פ מ"ש שם בדעת הרמב"ם יש לעמוד על מ"ש הרב יד מלאכי בכללי הדינים אות תט"ו דמדקדוק דברי הרמב"ם בהלכות סנהדרין פרק כ"ד

דין ד' ודין ה' מוכח דנקיט בס' הרב הנמק"י עי"ש דמלבד דלא זכר שפבר קדמוהו בהוכחה זו אף גם זאת דאין הכרח מדקדוק דבריו כמ"ש מרן חיד"א בברכ"י שם, שוב מצאתי שפבר הושג בזה הרב יד מלאכי מרן חיד"א בס' יעיר און במערכת המ"ם אות ס"ג עי"ש: מח ב"ד מפין ועונשין שלא מן הדין פתב מרן החבי"פ בתשו' שבס' יד גמין בדרף ט"ו ע"ב (אחר שפכתב ששני האחים שפגדונו הם פרוצים לחרחר ריב ומדון שפבר עשו פן פעמים שלש פתב עוד וז"ל) ועוד אפילו לא היו פרוצים לחרחר ריב עכ"ז אם נראה להרב וט"ה פי בהניח להאחים שפפרשו מהצבור יצא פרצה בעיר מפאן ולהפא שפצאו גם אחרים וכו' פמו שפן ראיתי להרב מוהרמ"ל שכ' דאפילו אם לשעבר לא היו פרוצים אלא שרואים ב"ד שאם לא יענשו את זה בדינא רבה פמיתה וכינצא יהיה סבה שמהיום ונהלא יהיו העם פרוצים גם זה מיקרי שעה צריכה לקב' וכו' עכ"ל עי"ש, ונ"ל שפכתב פן לפי שלא ראיתי דברי מי שגדול רבינו מוהר"י אבן מיגאש בתשובה שהבאתי באות מ"ו דקרי בחיל דדוקא אם פבר קדם זה בפעל זה פעמיים או שיש עושין פן בפדינה ויש לחוש שאם יתרשלו וכו' ירבו העושים פן והוא חידוש על מרן החבי"פ דכל רז לא אנסיס ליה ובימיו פבר נדפס ספר התורה הזה ונעלם ממנו דב"ק (גם ראיתי שפמרן חיד"א בברכ"י ח"מ סי' ל"ב הביא תשובה זו שראה בכת"י כיעי"ש) גם בס' חיים פינד סי' צ"ח דף קי"א ע"ג נמשך אחר דברי הרב מוהרמ"ל הנ"ל כיעי"ש, וכן הרב שמש צדקה בחיו"ד סי' מ"ח ופשיטא לי דאילו הוה חזו דברי רבינו מוהר"י אבן מיגאש הנ"ל הוה דדרי בהו.

ועי' לקמן באות נ"ב: מט ב"ד מפין ועונשין וכו' לאו דוקא להענישו בגופו או בממונו אלא אף להענישו לבטלו ממצות ה' שלא יתפלל בעשרה ולא יזמן בג' ולא למול לו פן ולא לקבור לו מת ולהוציא פניו מבית הספר ואשתו מבהכ"נ עד שיקבל עליו את הדין כמ"ש בנמק"י ובמרדכי בפרק הגזל בתרא ובאנרחות חיים בשם תשו' רב פלטי גאון וכתב הרשב"א במינוחסות סי' רמ"ד הטעם משום דמפין ועונשין וכו' וכ"פ הרמ"א והרב הלבוש פיו"ד סי' של"ד סעיף י' והרב פנמיין זאב סי' קפ"ט כ"כ מרן החבי"פ בתשו' שבס' יד גמין דף ט"ו ע"ג ועיין שם בדרף ט"ז שהביא חולקים בזה.

ועיין עוד להרב הנ"ל בס' לב חיים ח"ב סי' קע"ה על עבריינין אם יכולים לתקן שלא לקרותו לס"ת (ספר ל"ה שבידי חסר דף קכ"א שהוא סיום סי' קע"ה אף ראיתי תמצית דב"ק בדברי הרב מר בריה נר"ו שבס' חיים ומלך הלכות ממרים דף נ"ח ע"ב עי"ש לענן מי שפגלח זקנו ומי שפא על הזונה וכינצא) וצ"ע היטב במ"ש לב חיים סי' קל"ג דלא ניקח ליה לקנוס את העבריינין פביטול מצנה כיעי"ש.

ועיין מה שרשמתי פקונטרס זה פמערכת הקו"ף אות כ"ג: נ ב"ד מפין וכו' אם יש לחלק בין יחיד לצבור הרב מוהרשד"ם בחיו"ד סי' קי"א הביא מ"ש הרב השואל בשם הרשב"א פמינוחסות סי' רמ"ד דיכולים לעשות משום מיגדר מילתא שלא למול פניו וכו' וכתב דאין שייך זה פגדונו דאם אמרו פקדשי יחיד יאמרו פקדשי צבור היטב פעיני ה' לדחות עשרה מישראל או יותר בשתי ידים חלילה לעשות פדבר הרע הזה וכו' וכתב מרן החבי"פ בס' יד גמין דף ט"ו ע"ד שכ"כ הרב משפטי שמואל וכתב פגדונו דכיון דהעיקר הם שני האחים שהם מפתיים את אחרים וכו' פייחידים דמו לענן זה ועוד חילק

בין נדונים לנדונים עי"ש: נא ב"ד מפין ועונשין שלא מן הדין ליתא אלא לצורך שעה למראית ב"ד אבל לעשות תקנה קבועה אין לנו שאין נביא רשאי לחדש דבר ומצוה עולמית וכ"ש לחדש מיתה למי שאינו מחויב לה תקנה עולמית כ"כ הרב יד מלאכי באות קי"ח בשם הר"ן, בחידושו לסנהדרין דף ל' ע"ד ואין מצוי אצלי לראות תנא היכא קאי ועכ"פ תמיה לי למה לא הביא הרב יד מלאכי שכ"כ מפירוש הרמב"ם בפכ"ד מהלכות סנהדרין הלכה כ"ד והביאו הריב"ה בח"מ סי' ב' הפל להוראת שעה ולא שיקבעו הלכה לדורות (וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות ממרים הלכה ד' ויש לב"ד לעקור דברים אלו לפי שעה וכו' כיצד ב"ד שראו לחזק הדין ולעשות סניג פדי שלא יעבור העם על דברי תורה מכין ועונשים שלא פדין אבל אין קובעים הלכה לדורות ואומרים שהלכה כה היא עכ"ל.

וכתב מרן בכ"מ דרבינו מפרש מ"ש ראב"י שמעתי שמפין ועונשין וכו' ולא לעבור על ד"ת אלא לעשות סניג לתורה דלעבור על ד"ת ר"ל לקבוע הלכה לדורות ולעשות סניג פלומר לפי שעה עי"ש.

והרב אהל יעקב במערכה זו דף כ"ד ע"א דקדק פן מדברי רש"י בפרק נגמר הדין מדכתב לפי שעה משמע דבא למעט שלא לקבוע פן לדורות והביא שכ"כ בפשיטות הרב פר"ח בסו"ס תקפ"ח ומיישב בזה דברי מרן כ"מ בפ"ג מהלכות ממרים דין ו' מקושית הרב לח"מ עי"ש: נב ב"ד מפין ועונשין וכו' פתב הרב הסמ"ג דלאו דוקא אם העם פרוצים בעבירות אלא אפילו יחיד מהם יכולים לקונסו שלא כפי הדין כפי ראות עיניהם רק כשהעם פרוצים יכולים לתקן ולגדור פל העם ולהעניש העובר על תקנתם אף שאין העובר פרוץ והרב אורים ותומים פתב דלא מצא ראיה לדבריו דהא בעינו שיהיה צורך שעה ואם אחד פרוץ ולא רוב עם מה צורך יש שנעשה עם הפרוץ שלא פתורה ולמה נעשה שלא פדין בשלמא אם רוב העם פרוץ יש כאן צורך שעה למען נוסרו שאר אנשים אבל זולת זה מה צורך שעה יש.

וצ"ל פנונת הסמ"ע שראוין אף שעדיין אין הדור פרוץ אם יניחו להעובר בלתי לעשות בו משפט חרוץ ילמדו ממנו קלי הדעת וכו' עי"ש. והרב חשק שלמה בסי' ב' בהגהט"ו פתב דהרב דב"מ הוקשה לו ע"ד הסמ"ע דמהש"ס לא משמע הכי ושתירץ דלמד פן מדברי רש"י במ"ש בש"ס דרב הונא קץ ידא שהיה אחד שהיה רגיל וכו' ושוהר"א גאטיניו שם פתב דמהגמרא למד פן וכתב הרב חש"ש ודבריו אמת וצדק ונ"מ דמ"ש הסמ"ע אפילו אחד לבד היינו ברגיל אבל בלא רגיל והחזק לא, אבל כשכל העם פרוצים אז יכולים לתקן ולהעניש אפילו למי שלא החזק וכן משמע מדברי הסמ"ע עכ"ל הנ"ל רואה דיש ראיה מהימנא לסברת הרב הסמ"ע מדברי רש"י ומלבד זה מסתייעא מילתיה מדברי רבינו מוהר"י אבן מיגאש שהבאתי באות מ"ו שפתב מפירוש דאם קדם היחיד בפעל פנה פעמים מענישים אותו משום דמפין ועונשין שלא מן הדין וכבר מרן חיד"א בספר דברים אחרים דף ט"ל ע"ד הביא דברי הרב אורים ותומים והעיד עליה מדברי רש"י הנ"ל וכתב דהגם דמה שתירץ הנה אמת נכון מ"מ קשה עמ"ש שלא מצא ראיה לדבר, שהרי רש"י בסנהדרין דף נ"ח אהיה דרב הונא קץ ידא פתב שאדם אחד היה רגיל להכות את חברו וקנסו בכך כמ"ש ב"ד מפין ועונשין וכו' הרי מבואר בדברי

הסמ"ע דאם אַחַד פֿרויץ בַּדְבָר יֵישׁ לַעֲנֹשׁוּ מִשׁוּם סִיג וְגַדְר וּפְשִׁיטָא דְהַטַּעַם כְּדִי שְׁלֵא יִתְפָּשֵׁט הַגָּנֵעַ לְמִילָף מִסְקַלְקֻלְתָּא אִי לְזֹאת לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ עֲנֹשׁ יַעֲנֹשׁ פְּאָשֵׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָעֶצֶה וְלֹא יִפְרוֹץ פְּרָצָה.

וְהַזְכִּיר ג"כ דְבָרֵי הַרְבָּנִים דב"מ וּמוֹהֲרָא ג הַנָּ"ל וְכַתֵּב דְמָה שְׁהַכְרִיחַ מוֹהֲרָא ג דְיוֹקִיָּה לְאוּ דְיוֹקִיא וְיָשׁוּבוּ לֹא סְלִיק שְׁפִיר וּבִינְיָר דְרַש"י הַנּוֹכַח לְפָרֵשׁ שְׁהִיָּה רִגִיל וְכו' מְדַאֲמַר סָתָם רַב הוּנָא קִין יָדָא וְלֹא אָמַר הֵוָה עוֹבְדָא חַד גְּבָרָא מְחִי לְחַבְרִיָּה וְקִין ר"ה יָדִיָּה הוֹרָה בְּזָה כִּי זֹאת הִיָּתָה יָד הַמְרַבָּה וְרִגִילָה בְּכָף וְכו' עִי"ש, וּמ"ש הָרַב חַש"ש דָּאָם כָּל הָעַם פְּרוּצִים יְכוּלִים לְהַעֲנִישׁ אַף לְמִי שְׁאַיְנוּ פְּרוּץ הֵנָּה בְּדָבָרֵי רַבֵּינוּ מוֹהֲרָא ג בֶּן מִיגָאֵשׁ הַנָּ"ל מְבִנְיָר דְלֹא בַּעֲיָנוּ שְׁיָהִיו כָּל הָעַם פְּרוּצִים בְּזָה אֲלֵא כָּל שְׁנַמְצָא פְּרוּצִים בְּזָה וְיֵישׁ לְחוּשׁ שְׁיָרְבוּ מִכִּין וְעוֹנְשִׁין שְׁלֵא מִן הַדִּין: נַג בֶּן אֲשֶׁתוֹ אִם אָדָם כּוֹתֵב עַל בֶּן אֲשֶׁתוֹ בְּנִי.

עֵינִין לְהַרְבֵּי שְׁבֻט בְּנֵימִין סִי קל"ח וְחִידוּשׁ הוּא בְּזָה שְׁלֵא רָאָה דְבָרֵי הַרְבָּנִים קֹהֶלֶת יַעֲקֹב בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם אוֹת כ"ט וְאוֹת ע"ב וְשֵׁם בְּחֻלְק מְדוּת חֻכְמִים. וּמִרְן חִיד"א בְּיַעֲרִיר אֲזִין בְּמַעֲרָכָה זֹו אוֹת ל"א וְעֵינִין לְהַרְבֵּי חַת"ס א"ח סִי קס"ד וְאֵה"ע ח"א סִי ע"ו.

וּמָה שְׁמַחֲלַק בְּיַעֲרִיר אֲזִין בֵּין נִתְגַּדֵּל בְּבֵיתוֹ וְכו' כִּן נִרְאָה דַּעַת הַשְּׁאֵלֶת יַעֲבִ"ץ שְׁהִבִּיא בַּפ"ת יו"ד סִי רט"ו סְקִי"א. וּמִתּוֹךְ מ"ש בְּיַעֲרִיר אֲזִין אֲתָה תַחֲזוּהָ מָה שִׁי"ל ע"ד הַחַת"ם הַנָּ"ל וְעֵינִין לְהַרְבָּנִים נִחְמָד לְמַרְאָה ח"א דָּף כ"ח ע"ד זָכַר דְבָר דָּף מ"ד ע"א עֲמוּדֵי אֵשׁ סִי ט"ז אוֹת ל"א: נַד בֶּן אִי מִשְׁמַע כְּשֶׁר אוֹ אֲפִילוּ פְּסוּל, עֵינִין תּוֹס' קִידוּשִׁין ס"ו ע"ב ד"ה וְלִזְרַעוּ וְלְהַרְבָּנִים מַעֲנָה לְשׁוֹן שְׁבֻסו"ס נְאוֹת יַעֲקֹב דָּף ח' ע"ב וְדָף י"ז ע"ב שַׁעַה"מ פ"ו מֵהַל' ע"ז ה"ה וְלִפִּי מ"ש בְּנְאוֹת יַעֲקֹב דְהַתּוֹס' דַּק"י דְמִשְׁמַע לְהוּ דְבַנְיֹו ר"ל כְּשֶׁרִים הֵינּוּ דַס"ל דַּר"י אָמַר שְׁמוּאֵל דְדַרְיָשׁ מְזַרְעוּ קְאִי בְשִׁי ר' יְהוּדָה דְדוֹנְקָא בְּעוֹשִׁים רַש"מ קַרוּיִם בְּנִים וְכו' וְסוּגֵינִין כַּר"מ דַּר"ע נְמִי ס"ל הֵכִי דָּאָף כְּשֶׁאִין עוֹרֵשׁ"מ קַרוּיִם בְּנִים.

מִתְנַיֵּשֵׁב תְּמִיּהַת הַמַּרְאָה פְּנִים בַּפ"ד דְסוּטָה ה"א עַל הַרְמַב"ם דְנִקְטֵי דְרַשְׁתַּת בְּרַף ה' וְלֹא נִקְיֵט מוֹלְזָרְעוּ עִי"ש וְלַהַנָּ"ל נִיחָא דְכִינּוּן דְדַרְשָׁתָּ וְלִזְרַעוּ אֲתִי דְלֹא כְּהַלְכָתָא נִקְיֵט הַרְמַב"ם דְרַשְׁתַּת בְּרַף ה' חִילוּ, וְעֵינִין לְקַמֵּן אוֹת ע"ג: וְאִי בְּכַלל בֶּן נְכַלל גַּם בַּת, עֵינִין תַּפְּאָרַת יִשְׂרָאֵל בְּנִזִּיר פ"ב מ"ז אֲמַתְנִי דְהַרְיָנִי נְזִיר לְכַשְׁיָהִי לִי בֶּן וְכו' דַּאֲע"ג דְלַעֲנִין יְבוּם מִקְרִי בֶּן וְגַם בְּלִשׁוֹן רַבִּים נִקְבוֹת בְּכַלל בְּנִים מ"מ בְּלִשׁוֹן יַחֲדִי לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם בֶּן וְלֹא בַת, וּמִתְשׁוּבַת מוֹהֲרָא שְׁהִבִּיא בְּמַרְדְּכֵי ר"פ מִי שְׁמַת סִי תַר"נ נִרְאָה דָּאִין חִילוּק בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם בֵּין לְשׁוֹן רַבִּים לְלִשׁוֹן יַחֲדִי וְאֵף בְּאוּמַר בְּנִים אִין הַבַּת בְּכַלל: נַה בְּרִיָּתָא לֹא שְׁמִיעַ לִיָּה כִּן דְרַף הַש"ס לּוֹמַר עַל הָאֲמוּרָאִים דָּאִין דְרַכְּם לִידַע הַבְּרִיָּתוֹת וּמִתְבַּרַר מִדְבָּרֵי הַרְבָּנִים גּוֹפִי הַלְכוֹת וְהַרְב"א בְּכַלְלֵי פִי בְּשֵׁם תּוֹס' שְׁאֲנִין הו"ד בְּיַעֲרִיר אֲזִין בְּמַעֲרָכַת הַכ"ף אוֹת י"ח דָּאִין לּוֹמַר כִּן בְּבְרִיָּתָא הַשְּׁנוּיָה בְּלִשׁוֹן ת"ר פִּינּוּן שְׁהִיא יְדוּעָה לְכָל כְּמוֹ הַמְשָׁנִיּוֹת עִי"ש, וְעֵינִין רַשְׁב"ם ב"ב דָּף צ"ז ע"א ד"ה שְׁמָרִים שְׁגַם עַל בְּרִיָּתָא שְׁנוּיָה בְּלִשׁוֹן ת"ר כְּתִב דְלֹא הֵוָה שְׁמִיעַ לִיָּה עִי"ש וְקַצ"ע.

וְדַע דָּאָף בְּבְרִיָּתָא שְׁלֵא נִיִּשְׁנִית בְּלִשׁוֹן ת"ר מְצִינּוּ שְׁהִיא שְׁגוּרָה בְּפִי הַכָּל וּמִשׁוּ"ה פְּרִיָּף הַש"ס עַל הָאֲמוּרָא מֵאִי אֲתָא לְאֲשְׁמוּעֵינוּ, עֵינִין תּוֹס' מְנַחֲוֹת דָּף ו' ע"ב ד"ה אֲלֵא וְעֵינִין פְּסָחִים ק"א ע"ב אֲלֵא רַב הוּנָא מַתְנִי אֲתָא לְאֲשְׁמוּעֵינוּ וְכו'.

ועיין בספר עיני פל חי בחדושים למס' גיטין דף ל"ח ע"ב שהק' הרב רמת שמואל
עמ"ש בש"ס אמר שמואל פל המשחרר עבדו וכו' דהול"ל הל' כר"ע(בפרייטא דמיייתי
שם בסמוך) ותיגרז הרב המחבר דכינון דאין דרף האמוראים לנדע הפרייטות שמואל לא
שמיצא ליה הך פרייטא.

ולפי מ"ש המפ"ר הנ"ל דבשנויה בלשון ת"ר שגורה בפי פל שפיר מקשי הרמ"ש וק"ל,
ועיין מה שרשמתי במערכת האל"ף אות קכ"ג אם יש לחלק בזה בין שאר אמוראים
לסתמא דש"ס: נו בעיא דלא איפשיטא אי תשיב ספק לצרפו לס"ס עיין להרבנים פר"ח
בכללי הס"ס סק"ד יד דוד על טויו"ד סי' ל' דגהט"ו אות ב' פתח הדביר ח"א סי' קפ"ו
אות ב' ומבואר דבמחלוקת הוא שנוי ומזה י"ל קצת על רבינו עקיבא איגר בנמוקיו על
היו"ד שעשה ס"ס בס"י שע"ג ע"פ בעיא דלא איפשיטא ולא זכר דאינו פשוט לומר כן,
ועיין מקתם לדוד בתשובת בנו הרב מוהרי"פ בנדפ"פ ע"ב, ועיין נו"ב מ"ת חיו"ד סי'
ס"ד ולהנ"ל י"ל דלא תשיב בנדונו ס"ס להחמיר בדרבנן כיעי"ש אלא דבדגול מרבקה
אע"ה סוס"י קנ"ה נראה דנקיט עיקר כמ"ד דמצטרף עי"ש, ומרן מוהריט"א בס' הלכות
יו"ט בפ"ב דבכורות אות כ' (בד"ה והנה) פתב שכ"כ מרן הב"י ביו"ד סי' נ"ט לדעת
הרמב"ם ושפן דעת הרבנים מוהריק"ש ופר"ת סי' ל' וכ"נ דעתו עי"ש: נו בעיא דלא
איפשיטא יש חילוק בין היכא דסלקא בתיקו להיכא דלא סלקא בתיקו, והאריף בזה הרב
פתח הדביר בח"א סי' קפ"ו אות ב', ועיין להרב חשק שלמה סי' ד' הגב"י אות כ', ובפתח
הדביר ח"ג דף קע"א ע"א וצריף להתנישב לעיין בזה בספרים שרשמתי לעיל אות י"ט
אם דברו בזה: נח בעיא איכא דוכתי דבעי הש"ם אליבא דמאן דלא קי"ל פנותיה ומפרש
בהדיא לדברי פלוני מהו, עיין שפת דף קי"א ע"ב ועירובין י"א ע"ב ופסחים ע' ע"א
ויבמות קי"ג ע"א וכתובות ק"ד ע"א ותמורה ט' ע"א וק"ל חייש הש"ס דשמא תיסק
אדעתין דמדבעי אליבא אות היא לעולם שהלכה פמותו דכינון דפריש בהדיא לדברי פ'
מהו ש"מ דלדידיה הוא דמבע"ל לדעת אמיתות פנותו דהגם דלית הלכתא פנותיה פדאי
הוא לפרש מילתיה ע"ד שכ' התוס' והריטב"א ורב"א בש"מ על ב"ש דזמנין שקו"ט
הש"ס אליבייהו דכדאי הם לפרש דברייהם עיין מקתב לחזקיהו בחי' לביצה לרף ט' ע"א.

וע"ע פתובות פ"ו ע"ב וחוילין ל"ט ע"ב לר"א יתיב ליה זוזא וכו' ואיכא נמי דלא פריש
בהדיא לדברי פ' מהו אלא דמוכחא מילתא טובא דאליבא דפ' הוא דבעי, עיין פתובות
נ"ג ע"ב סוטה ד' ע"א דלמאן דעסיק בניה הוא דבעי והוי פאילו פריש להדיא לדברי
פלוני מהו ולא דחיקא לן מאי דבעי אליבא דמאן דלא קי"ל פנותיה מטעם הנ"ל האמנם
פי בעי סתמא ולא פריש לדברי פלוני מהו ולא מוכחא מילתא טובא אלא דע"פ הדרך
מבחוץ נצטרף לומר דבעי אליבא דפ' בכי הא ודאי אמרינן דמדמב"ל לש"ס אליבא דפ'
הלכתא פנותיה זולת היכא דגלי דעתיה דלא קי"ל פאותו פ' עיין עירובין צ' ע"א דהבעיא
היא אליבא דרב ורב אמר למילתיה אליבא דחכמים ובהדיא אמר רב דלית הלכתא
פחכמים עי"ש בנדפ"פ צ"א ע"א.

וע"פ הדברים האלה נראה דיש ליישב מה שהקשה הרב יד מלאכי באות צ"א על דברי
מרן בפרק ט' מהלכות ע"ז ה"ד ופ"ב דטו"א ה"ו שפתב דמדמבעיא לן אליבייהו הכי
הלכתא דהוא היפוך מפמה דוכתי הנז"ל (עי"ש בד"ק פי ממנו לקחתי את בקיאות הנז"ל

ולא מזכרון שלי) ולהג'ל ניקח דכיון דבעי סתמא ולא קאמר לדברי ר"י לדברי ר"מ מוכחא מילתא דמשום דקי"ל פנותיה בעי בסתמא.

ועיין למרן כ"מ בהל' נזירות פ"ה הי"ד שפכת דר' ישמעאל לפרש מילתיה דת"ק אתא עי"ש ולא ניקח ליה לומר משום דבש"ס בעי אליבא דרי"ש כמ"ש הרבנים לח"מ שם ובהל' שבת רפ"א ותיו"ט פ"ו דנזיר מ"ג משום דההיא דמאי לההיא דכתובות וסוטה הג'ל דמוכחא מילתא טובא דאליבא דרי"ש הוא דבעי.

ומ"ש ריב"ה בטור א"ח סי' פ"ז בשם הגאון והביאו הרט"ז שם (שציין זה הי"מ גדול) ניקח לפי האמור דלפום מאי דמשמע ליה דהבעיא אזלא ליבא דרשב"ג ובעי סתמא ולא קאמר לרשב"ג מהו אמטו"ל ס"ל דהלכה פנותיה והיגו נמי טעמיהו דהרא"ש ונהר"ן ר"פ מציאת האשה ס"ו ע"א עי"ש דלפום מאי דמשמע להו דהבעיא היא אליבא דר"ע וקא בעי הש"ס סתמא מוכח דהכי הלכתא ותימה על הרב י"מ המלך שם שהביא דברי הש"מ לכתובות שם ולא זכר שר דברי הרא"ש ונהר"ן באותו פרק באו"מ דסברי בהיפך, ומ"ש עוד מדברי הרמב"ן בחי' לשבועות כ"ב ע"ב עי"ש תמיה לי שלא זכר דברי התוס' שם ד"ה אהיתרא עי"ש: אכן דברי מרן כ"מ רפ"א מהלכות מתנות עניים והרבנים לח"מ ותיו"ט הג'ל ופר"ח שהביא בי"מ שם ודאי צ"ע דאף דקאמר לדברי פלוני מהו ס"ל דמדמבע"ל אליביה הלכה פמותו עי"ש ונהלא בדוכתי טובא בש"ס בעי בכה"ג אף אליבא דמאן דלא קי"ל פנותיה וכמ"ש הרב יד מלאכי שם ומ"מ יש להם על מה שייסמוכו דמלבד דהתוס' ביצה כ"ז ע"א שהביא בי"מ שם סברי דגם בכה"ג אמרינו מדמב"ל אליביה הלכה פנותיה ומשמע דאחר שראה דברי תוס' ביצה הג'ל מסכים הולך דכן הוא פונת התוס' שבת דף קנ"ג שהביא שם כיעי"ש.

מצאתי ראיתי לרבינו בה"ג וריצב"א ה"ד הג"א הרב המרדכי ר"פ הפותב שפכת מדבעי אי לר"י פרי פירות דוקא וכו' ש"מ דהלכה פמותו ועי"ש בהר"ן ולה"ה וע"ע למרן כ"מ פ"ג מהל' שבועות ה"ח ד"ה והשתא וכו' ועיין להרב אות היא לעולם במערכה זו דף ס"ו ע"ג מה שהפליא לתמונה ע"ד הרב תו"ט פי"ב דזבחים מ"א ד"ה אפילו וכו' עי"ש דדמי פומיה דמר כאילו דבר זה לא ניתן ליאמר פלל ואין הדבר פן פאמור וק"ל והרב קרבן אליצור בדף ז' ע"ד שפכת בשם הרב כנה"ג דמדבעי רב אשי שם (ע"ז מ"א ע"א) תפסי להו צואה מהו משמע דהלכה פרשב"ג וכתב ע"ד דמהא לא אריא דמצינו בכמה מקומות דבעי אליבא דלית הלכתא פנותיה וכו' יש לפקפק בדב"ק כמ"ש הרואה, ועיין שבת דף ס"ו ע"ב ת"ר יוצאין באבן תקומה ר"מ אף במשקל אב"ת וכו' משקל דמשקל מאי תיקו, וכתבו שם הרי"ף ונהרא"ש דהלכה כר"מ מדמתרצי מילתיה וכו' ועוד מדבעי רב אשי משקל במשקל מאי מפלל דכר"מ ס"ל ע"כ והרמב"ם פסק ג"כ כר"מ, וכן פסק פל הפוסקים ואין מדבריהם הכרח שהוא משום מאי דבעי הש"ס אליביה דאפשר דהוא משום מאי דמתרצי מילתיה וכו' אף בדברי הרי"ף ונהרא"ש מבואר הטעם מדבעי וכו' אע"ג דמוכחא מילתא טובא דלר"מ הוא דבעי (דמשקל מאן דכר שמייה זולת ר"מ) ש"מ דסברי דגם בכה"ג טובה תוכחת היא דקי"ל לש"ס פנותיה מדבעי אליביה, ואולי י"ל דלא כ"כ הרי"ף ונהרא"ש אלא לסניף ועיקר הטעם הוא דמתרצי וכו' ולכל הדברות נראה דלא זכר שר הרב יד מלאכי דבריהם מדלא הזכירם כיעי"ש: נט בטלה דעתו אצל

כָּל אָדָם לֹא מְצִינֵנוּ בְּשׁוֹ"ס רַק בְּאִסּוּרֵי אֲכִילָה דְּבִאִסּוּרֵינָן כָּל דְּלֹא הָיִי כְּדָרָה אֲכִילָתוֹ פֶּטוּר
בְּזֶה בְּעֵינֵינוּ שְׂיִהְיֶה נֶחֱשֵׁב אֲכִילָה לְכָל אוֹ לְרֹב וְאִם לֹא נֶחֱשֵׁב אֲכִילָה לְרֹב בְּנֵי אָדָם אִף
דְּאִיהוּ אֲחֻשְׁבֵיהּ סו"ס כְּדָרָה אֲכִילָתוֹ לֹא הָיִי אֲבָל בְּקִנְיָנוּ מְמוֹן וְכֶסֶף פִּינֹן דְּבִאֲמַת קִנְיָנוּ זֶה
הָיִי קִנְיָנוּ בְּיִשְׂרָאֵל אֲלֵא שְׂבִקוֹנָה מְנַכְרֵי לֹא סְמַךְ דְּעִתִּיהּ א"כ אִם הוּא סוּמָךְ דְּעִתוֹ מֵהִיכָא
תִּיתֵי לֹא יִקְנֶה פִּינֹן דְּהַקְנֵנוּ מֵצַד עֲצָמוֹ הָיִי קִנְיָנוּ.

כֵּן רְאִיתִי בְּשׁוֹ"ת הַג' מוהר"ש קְלוּגֶר אֲשֶׁר נִדְפַס בְּסו"ס שׁו"ת הַשְּׂיב מְשֵׁה בְּדָף ד' ע"ג
וּבְדָף ה' סוּף ע"ב כְּתִב בְּשֵׁם רַב אֶחָד דֵּהט"ז חו"מ סי' קצ"ד כְּתִב בְּט"ל ד' גַּם בְּקִנְיָנוּ
וְהַשְּׂיבוֹ דְּדָבְרֵי הַט"ז גּוֹפִיָה תְּמוּהִים דְּלֹא מְצִינֵנוּ בְּשׁוֹ"ס לֹמַר בְּזֶה בְּט"ד אֲלֵא בְּאִסּוּרֵי
אֲכִילָה עכ"ד.

וְהִנֵּה רְאִיתִי אֲלֵה הַדְּבָרִים בְּהִיוֹתִי עָסוּק בְּעֵנְיָנוּ אַחַר וְלֹא אוֹכַל כְּעֵת לְעֵינֵינוּ בְּזֶה וְכַתְּבֵי
לְזַכְרוֹן דְּבָרִים כִּי לְפִי הַשְּׂעָרְתִּי יֵשׁ סְתִירָה לְדְבָרֵינוּ מְאִיזָה מְקוֹמוֹת שְׁנֹאֲמַר בְּטִלָּה דְּעִתוֹ
אִף שְׂאִינוּ אִסּוּרֵי אֲכִילָה וְצָרִיךְ לְהַתְּיַשֵּׁב בְּמָה שְׂרַשְׁמֵתִי בְּאוֹת ע"ז ע"ח: ס בְּנֵי בְּנִים
הָרִי הֵם כְּבָנִים.

כְּתִב הָרַב יֵד מְלֻאכֵי בְּכָלֵי דִינִים אוֹת קמ"ו בְּשֵׁם הָרַב מוהריק"ו שְׂרַשׁ מ"ד דְּדוֹקָא לְעֵנְיָנוּ
פְּרִיָה וּרְבִיָה הֵם כְּבָנִים וְלֹא לְעֵנְיָנוּ אַחַר עי"ש וּכ"כ רְשָׁפִים ב"ב קמ"ג ע"ב וְעֵינֵינוּ לְהָרַב
גּוֹפִי הַלְכוֹת סִי רכ"ב ה"ד הָרַב נְאוֹת יַעֲקֹב בְּמַעֲנֶה לְשׁוֹן דָּף ח' ע"ב דק"ל בְּקִרָא
דְּוִהַנְדְּעָתָם לְבָנֵיהּ וּלְב"ב דְּלָמָּה לִיָּה לְמַכְתָּב וּלְב"ב פִּינֹן דְּקִי"ל זְב"ב הֵם כְּבָנִים עי"ש
וּלְדְבָרֵי מוהריק"ו הַנְּ"ל נִחָא, וּכ"ר לְהָרַב מְקַנָּה אֲבָרָהָם בְּאוֹת ס"ה דק"ל מְדַנְפְּשֵׁיָה כְּקוֹ
הָרַב גו"ה וְתִרְצַן ע"פ דְּבָרֵי מוהריק"ו ע"ש.

וְעוֹד הִבִּיא דְּבָרֵי הָרַמְבַּ"ם בַּהֲל' ת"ת פ"א ה"ב א"כ לָמָּה נִצְטָוָה עַל בָּנוּ לְהַקְדִּים וְכו'
עי"ש, וְתִמְנָה עַל הָרַבְּנִים גו"ה וּמַע"ל הַנְּ"ל שְׁנַעְעֵלָם מֵהֵם כ"ז, וּבַמ"ש עוֹד הָרַב מְקַנָּא
דְּאִיִּצְטָרִיךְ לְחַלֵּק בֵּין בְּשִׁכָר לְחִנָּם כְּתִבֵי עַל דְּבָרֵינוּ בְּקוֹנְטְרָס כְּלָלִי הַפּוֹסְקִים סִי ט"ז
אוֹת יו"ד ב"ס"ד, וְעֵינֵינוּ לְהָרַבְּנִים שְׁמֹן הַמּוֹר בְּדְרוֹשׁ ד' ק"י אֲהֵל יַעֲקֹב בְּמַעְרַכַת הַכָּ"ף אוֹת
כ"ו מְשַׁק בֵּיתִי אוֹת צ"ה אוֹת הִיא לְעוֹלָם דָּף נ"ג ע"ג מְשַׁנֵּת ר"א ח"ב חיו"ד סו"ס מ"ב
כְּנֶסֶת יִחְזַקְאֵל הוּבָא בְּשׁוֹ"ת קְרִית חֲנָה סִי ל"ה ד"ה מְשַׁנְכְּנֵס וְכו' תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה סִי
קע"ח: וּבְלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם בְּנֵי בְּנִים אֵינָם כְּבָנִים.

עֵינֵינוּ ש"ע יו"ד סִי רטו"ב סמ"ו וח"מ סִי רנ"ז וּרמ"ז וְכַתְּבֵי דִידֵי הַגָּאוֹן עֲמוּדֵי אִשׁ סִי
ט"ז אוֹת ל"א בְּשֵׁם נַמ"י וְהַר"ן הו"ד ב"ש"מ ל"ב"מ דְּכְשָׁאִין לוֹ בְּנִים קוֹרָא לְכֹן בָּנוּ בָּנוּ
וְאִם נָדַר מְבָנוּ וְאִין לוֹ בְּנִים רַק בֵּן בָּנוּ אָסוּר בּוּ, וְעֵינֵינוּ נֶחֱמָד לְמַרְאָה ח"א דָּף ס"ו ע"ד
וּס"ז ע"א לְעֵנְיָנוּ בְּנֵי בְּנִים בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, וְלְעֵנְיָנוּ כְּשָׁאִין לוֹ בְּנִים כְּתִב שָׁם ע"ב בְּשֵׁם
הַרמ"ה וְז"ל וְכַתְּבֵי הַרמ"ה דְּכָל הֵנִי דְּאֲמַרִּינוּ דְּלֹא הוּוּ בְּכָלֵל בֵּן אִי לֹא הָנִה לִיָּה בֵּן בְּהִיָּה
שְׂעָתָא פּוֹלְהוּ מִיִּתְקַרִּי בֵּן וְסָבְרָא נְכוּנָה הִיא וְכַתּוּבָה בְּס' הַחֲשׁוֹן סִי רמ"ז עכ"ל וְעֵינֵינוּ
לְהָרַב פ"ת ב"ח סִי רמ"ז סק"ג: וְדוֹר רְבִיעֵי אִי הָיִי בְּכָלֵל בְּנֵי בְּנִים.

עֵינֵינוּ לְהָרַב פ"ת ח"מ סִי רמ"ז סק"ב: סֵא בְּנֵי בְּנִים הָרִי הֵם כְּבָנִים הֵינֵנוּ דְּוִקָא כִּי כְּתִיב
זָרַע כ"כ הָרַב נְאוֹת יַעֲקֹב בְּמַע"ל דָּף ח' ע"ב וְיִישֵׁב בְּזֶה קו' הָרַב גו"ה הַנְּ"ל בְּאוֹת ס'.
וְלְכַאוּרָה ק"ל דְּמַהֲשׁ"ס יוֹמָא ס"ו ע"ב דְּמוֹקֵי וְאוֹת בְּנֵינוּ לֹא יָדַע בְּכֹן בְּתוֹ מִיִּשְׂרָאֵל שְׂמַעִינוּ

גם כי לא פתיב זרע, ותימה דשם בסמוך הביא סנגיא זו ולא העיר ע"ד התוס' הג"ל ועיין להרב אהל יעקב במערכת הפ"ף אות כ"ו וילדברי התוס' הג"ל יש להבין בקרא דלא ימוש מפיה וכו' דל"ל ומפי זרע זרעה פיון דבכלל זרע יש בו זרע זרעה וצ"ל דאמי לומר גם דור ג', ובזה י"ל גם קו' הרב גו"ה הג"ל באות ס', ועיין נחמד למראה ח"ב דף א' ע"ג ודוק: סב פנות פנים אם הם פכנים.

עיין להרב נחמד למראה ח"א דף קפ"ח ע"ב בשם תוס' עהת"ו פרשת יתרו על פסוק ויתן את צפורה בתו דבת היתה וב"ב ה"ה פכנים ושם בע"ג פתב שפן דרשו במד"ר פ' ויגש ע"פ פניו ובני פניו ע"ש ובדף קפ"ט ע"א וקצת תימה שלא זכר להרב נאות יעקב במע"ל דף ח' ע"ב עיין שם: סג באמת אמרו דהוי הלל"מ אם הוא דוקא במשנה או גם בפרייטא, עיין להג' מוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו לביצה דף י"ז, ובמכתב לחזקתיהו בחי' לביצה שם, וע"ע למוהר"ץ הג"ל ביומא דף י"א ע"א: סד באמת אחרו הלכה היא הכי אמרינו בש"ס דילן בב"מ דף ס' ע"א הדא אמרה פל באמת אמרו הלכה היא (ובשפת דף צ"ב ע"ב תניא פל באמת הלכה) ומשמע מדברי רש"י דאין הפוננה לומר שהדבר ההוא הוא הלל"מ אלא הפוננה לומר דאית לן למינקט פדין ההוא ואין לגמגם בדבר וכן מבואר בדברי הרב בפיה"מ פריש פ"ב דתרומות שפתב פל היכא דתנינו באמת אמרו פאילו היא הלכה למשה מסיני אבל לאו דוקא הלל"מ שהרי שנינו באמת אמרו הסזן רואה היכן תינוקות קורין ומדרבנן היא, וכתב הרב תיו"ט שלמד פן מההיא דב"מ ש"מ דמשמע ליה דלאו הלכה למ"מ קאמר, וכן מתבאר לענ"ד מדברי רש"י בסופה דף ל"ח ע"א בד"ה באמת אמרו פל באמת הלכה היא ואין חולק בדבר פונתו שהוא דין ברור ומנספם ולא שהוא הלכה למ"מ כנלע"ד אלא שהרב חק"ל בזכרונותיו שבסו"ס ישרי לב דף ק"ד אות ל' נראה שהבין מדברי רש"י דהלכה למ"מ ממש קאמר וכתב דקאי בשיטת הרמב"ם והתוס' דבדבר שהוא הלל"מ לא יפול בו מחלוקת והקשה על שיטה זו כיעי"ש ולפי מה שפירשתי מסולקת קושיתו מעל רש"י, והרב תפארת ישראל בפיה"מ דב"מ הג"ל פתב פל באמת הלכה פסוקה ומכונן להג"ל אף בפ"ב דתרומות מבין שהוא הלכה למ"מ ממש אלא שפתב שזיהו על הרוב ונראה שהבין פן בכונת רבינו שמשון שאחר שהזכיר מ"ש בירושלמי בכל מקום ששנו באמת הלל"מ סיים ומיהו לאו דוקא והבין שר"ל לאו דוקא בכל מקום אלא ר"ל ברוב מקומות, אבל לענ"ד יותר נכון לומר שפונתו דמ"ש הלכה למשה מסיני לאו דוקא אלא ר"ל פאילו הוא הלל"מ וכמ"ש הר"ב וכן צ"ל שהבין רש"י במס' מציעא הג"ל בכוננת הירושלמי שאל"כ הנה לו לפרש מ"ש בש"ס דילן ג"כ פשיטת הירושלמי דמ"ש הלכה ר"ל הלל"מ אלא דזה אינו מוכרח לפי שאם הנה מפרש פן לא הנה מוכן היכי קאמר הדא אמרה פל באמת הלכה פלומר הלל"מ דבשלקא לפירש"י יש הברח לזה ממשנתנו אבל אם נפרש דר"ל הלכה למ"מ הלא אין לזה הברח ממתניתין פמוכן.

והרא"ש בסוף מס' נדה פריש הלכות מקנאות פתב דמ"ש גבי פסול מקנה הלל"מ פלומר דבר ברור פאילו הוא הלכה למשה מסיני וסיים וכן פל באמת הלכה היא שאומר בש"ס גבי מילי דרבנן פגון ההיא דהסזן רואה היכן תינוקות קוראים שכתוב בירושלמי שהוא הלכה למ"מ אע"ג דאיסור רואה לאור הבר מדרבנן אלא דבר ברור פהלכה למ"מ קאמר עכ"ל וצינינו הרב יד מלאכי במערכת הפ"ף אות שכ"ו הרי דמפרש מ"ש

בירושלמי ה'לקה למ"מ דל"ד הוא אלא פלומר דבר ברור פאילו הוא הללמ"מ וגם מדברי רבינו יהונתן שהביא באס"ז לב"מ והובא ביד מלאכי שם שבאמת הוא לשון שבועה ומדנשבע שכן הוא ש"מ להודיענו בא שהלקה פמותו ואין לגמגם בדבר עכ"ל מתבאר ג"כ דמפרש דהלקה לאו הללמ"מ קאמר אלא שהלקה פמותו גם הרב שו"מ בגליון הש"ס לירושלמי בפ"ב דמס' פלאים ה'לקה א' אחר שהביא מ"ש הר"ב דהלקה למ"מ לאו דוקא וכו' הוקשה לו לשון הירושלמי בכמה מקומות דקאמר פל באמת אמרו ה'לקה למ"מ וכתב דלפי מ"ש מרן כ"מ בהלכות מתנות עניים פ"ו דין ה' דמ"ש הרמב"ם שם ה'לקה למ"מ לאו דוקא אלא ר"ל פאילו הוא הללמ"מ י"ל שגם בירושלמי הפונה היא פן ולא הללמ"מ ממש קאמרי והביא שכ"כ במש"ח מסברא דנפשיה.

שוב הביא דברי הרא"ש שבהלכות מקנאות ה"ל וצ"ן לעיין בשו"ת חו"י סי' קצ"ב עי"ש ובהשטמות מציון ירושלים אשר לו בריש ס' זרעים ע"ד הירושלמי דכלאים ה"ל וחי'דוש הוא שראה דברי הר"ב ברפ"ב דתרומות ולא ראה דברי הרש"מ שם שכתב דמ"ש בירושלמי הללמ"מ לאו דוקא כמש"ל שו"ר מ"ש בגליון הש"ס ה"ל בשבת פ"ק ה'לקה ג' אהיהא דבאמת אמרו הסזן רואה וכו' שאמרו בירושלמי כל מקום ששנינו באמת הללמ"מ וז"ל פן אמרו בירושלמי לקמן פ"י ה'לקה ד' ובתרומות פ"ב הל' א' אמנם שם ניחא אכל פאן דאינו רק משום גזרה דרבנן שפא יטה היא שייך בנה הלמ"מ ובאמת בש"ס בבלי בשבת דף צ"ב וב"מ דף ס' אמרינו כל באמת ה'לקה הוא ופירש"י בב"מ שם דאין לגמגם בדבר והיה ניחא פאן אכל לשון הללמ"מ אינו מדוקדק וגם הרמב"ם פ"ה מתרומות ה"ז העתיק לשון הללמ"מ עי"ש ועי' ברע"ב בתרומות שם שנתעורר על דברי ירושלמי פאן.

אמנם בר"ש שם פתב דהלקה למ"מ לאו דוקא עכ"ל ונראה שהבין דמ"ש הרש"מ דהללמ"מ לאו דוקא ר"ל דאינו הללמ"מ ממש אלא ברור פאילו הוא ה'לקה למ"מ (דלא פמו שראה שהבין הרב תפא"י ה"ל) ומ"מ מדברי הרמב"ם בפיה"מ בהקדמה לסדר זרעים (בסוף ד"ה וכאשר מת הושע בן נון) מתבאר דס"ל דבכל המקומות שאמרו בירושלמי שבאמת אמרו הוא הללמ"מ והם ברפ"ב דתרומות ובפ"א דשבת ובפרק יו"ד ובפ"ד דב"מ הפונה שהם הללמ"מ ממש וכן היה דמעשרין מעשר עני וכו' דמייירי בה מרן כ"מ בהלכות מתנות עניים ה"ל היא הללמ"מ ממש דקא פ"ל להו בהדי שאר מילי טובא דמיייתי דאינון הללמ"מ ממש לוג שמן של מצורע וכו' שיעורין חציצין וכו' עי"ש.

ותימה הוא על הרבנים הנז"ל שלא ראו דברי הרמב"ם הללו ועיין בהגהות הרב מוהר"ן הירש חיות לב"מ דף ס' שהבין ג"כ מדברי הרמב"ם בהקדמה דהיה דב"מ היא הללמ"מ ממש מדכ"ל לה בהדי מילי דהללמ"מ ממש נינהו גם בהגהותיו למסכת שבת דף צ"ב (אהיהא דאשה החוגרת בסינר) הבין פן ותמה עליו שזו תקנת עזרא היא דאשה חוגרת בסינר כמ"ש בב"ק דף פ"ב ובשבת שאמרו לשון באמת לא אמרו על עיקר התקנה כי אם על ההוצאה בשבת וצע"ג דברי הרמב"ם עי"ש ובאמת שקושיא עצומה היא לולא שצ"ל שגשמת בדפוס תיבת חייבת וכונתו אהיהא דשבת דף צ"ב ולא כיוון לתקנת עזרא וצל"ע בדברי ה"בין שמועה שצ"ן המגיה בדברי הרמב"ם בהקדמה ה"ל ומי שנמצא אצלו יענין בו (עיין לקמן בד"ה ומה): ומצאתי שמרן חיד"א במחזיק ברכה סי' ער"ה

אות ז העור בזה ששם הביא מ"ש הרמ"ע בס' אלפסי זוטא כ"י דבאמת אמרו היא הלכה פסוקה שאין בה ספק פעין הלל"מ ונהביא דברי מרן כ"מ דהלכות מת"ע ודברי הר"ב בריש תרומות ועל פולם תמה מה יענו לדברי הרמב"ם בפיה"מ בהקדמה לסדר זרעים דמגילה בהדי פמה מילי שהם הלל"מ ממש ושמצא שפן הק' בס' יד אליהו להרב מוהר"א גאליפאפא בריש תרומות ע"ד מרן כ"מ וציין לעינין בס' ראשון לציין וס' טורי אבן לחגיגה ושו"ת חו"י סי' קצ"ב וראיתי להרב מוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו למס' ביצה דף י"ז ע"א (אהא דת"ר באמת אמרו ממלאה אשה כל הקדרה בשר) שפתב ונ"ל כפר אמרו בירושלמי פ"ק דשבת ובפ' המצניע דכל באמת לשון הלל"מ, וע' מבוא התלמוד ובהקדמת הרמב"ם לפיה"מ אולם יפה דקדק הרמב"ם דוקא היכא דנמצא לשון זה במשנה דהכא כל עיקר יו"ט ב' ש"ג אינו אלא מנהג ומשום ספק ותני לשון באמת.

אולם ראה רש"י סנפה ל"ח ושם ברייתא היא וצ"ע עכ"ל הגה רואה דנקיט דברי הירושלמי בפשטן דהלל"מ ממש קאמרי ולפי הגר"א כ"כ על סמך דברי הרמב"ם שבהקדמה אבל תימה שנעלם ממנו דברי הרש"מ, והר"ב ברפ"ב דתרומות וקרא"ש בהלכות מקואות הג"ל, ומ"ש דיפה דקדק הרמב"ם דוקא כשנמצא לשון זה במשנה פעת אגב ריהטאי לא מצאתי דברי הרמב"ם בזה אף תמיה לי איך יאמר פן הרמב"ם דמי קאמר בירושלמי במשנתנו (דגידוק מינה ולא בברייתא) בכל מקום קאמר ואי משום דק"ל ההיא דביצה הלא אף אי נימא הכי אפתי תיקשי לן ההיא דהספן רואה דמשנה שלמה היא וכל עיקרו אינו אלא מדרבנן: וליישב דברי הרמב"ם שבהקדמה שמבין בההיא דהספן רואה וכו' דהוא הלל"מ ממש אע"ג דכל עיקרו אינו אלא מדרבנן נלע"ד דיתכן ליישב על דרך שפתב רש"ל ע"ד התוס' בערובין דף ה' ע"ב ד"ה שפרצתו שפתבו דגמירי לה מסיני דמהני וכתב דיש מתמיהין הלא מבוי נחצר מדרבנן הוא דאסירי ואיך שייך לומר בכאן הלל"מ וכתב ליישב דצריך לומר דהכי גמרי לה מסיני כשיבואו לגזור ולאסור המבוי והחצר אזי יתוקנו המבוי בלחי וקורה והחצר בעומד מרובה וכו' וסיים וכמדומה לי שמצאתי פעין זה עכ"ל ועם שהרב מוהרש"א שם כתב שדבריו דחוקים מ"מ שליש ישוב מיהא הוי ליישב דעת הרמב"ם דמשמע ליה דדבר שאמרו עליו בירושלמי דהוא הלכה למשה מסיני הוא הלכה למ"מ ממש ואע"ג דכל עיקרו הוא מדרבנן כפ' נאמרה הלכה שפשיבואו לגזור בדבר ההוא שיהא ענין זה מותר.

וכיוצא לזה כתב הרב נהר שלום הובאו דבריו בתשו' מר רבו מרן מוהרד"ף בספר מכתם לדוד בחא"ח רס"י י"ז ליישב מה שהקשה הרשב"א לשיטת הרמב"ם דחומר הספקות מדרבנן מההיא דאמרינו גבי ערלה כפ' נאמרה הלכה ודאה אסור ספיקא מותר דמוכח דמן התורה הנה אזלינן לחומרא אי לאו דבאה ההלכה ואמר מר הרב נה"ש דאי לאו הלכה היו אוסרים חז"ל כמו בכל התורה דספקא דאורייתא לחומרא ובאה ההלכה ואמרה דספקא מותר כדי שלא יבואו חכמים לאוסרו ועם שמרן המחבר כתב דבריו לא נהירין ותסברא שבאה ההלכה ואיצטריכא לאפוקי חומריהון דרבנן זו לא אמרה אדם מעולם ומה שנסתייע מר תלמידו שדומה לזה כתב הפר"ח בשם מוהרי"ט ליישב לשיטת הרמב"ם שהיא דמפני מה אמרו שתוקי פסול וכו' אינו ענין לזה וכו' עי"ש וכמ"ש במכתב לחזקיהו דף מ' א ודף ע"ט ע"א בהורמוניה דמר נראה דאין להזניח דברי מר תלמידו ויש לו אילן גדול לסמוך עליו הוא הרש"ל הג"ל (עיין השמטות) לקצת סמך

לזה דמצינו דקרא קאי אהלכתא עיין תוס' זבחים דף ה' ע"ב בד"ה הגהה נפתק אין, ועיין בגליון הש"ס לרבינו עק"א ע"ד התוס' בנזיר דף ס"א ע"ב בד"ה ואימא, ועיין במה שציניתי לקמן מערכת הקו"ף אות כ"ח (נחזור לדברי הרב מוהרצ"ח) ומה שהצ"ע דברי רש"י דסופה פבר פתבתי דכונת רש"י לומר שהדין הוא פן (ולא פניון לומר שהוא הלכה למ"מ) וכמו שמתבאר מפירושו בהיה דב"מ דף ס' וגם מ"ש בירושלמי שהוא הלכה למ"מ יתכן דמפרש לה כמו שפירשו הראשונים הנז"ל דברור הדבר כהלל"מ הוא דאמור רבנן דמערכא, ואעיקרא דמילתא במחכת"ה איני רואה שום הכרח לזה שהרב הבין דרישא דברייתא ומאי דסיים עלה באמת אמרו קאי אמיום טוב לחברו וא"כ לא יתכן שתאמר הלל"מ דין על יו"ט שני שאינו אלא מנהג אף פבר פתב במכתב לחזקתיהו בדף נ' ע"ג די"ל דעיקר הדין נאמר על מיו"ט לחול אלא דלפי האמת שיש עתה ב' יו"ט שנה התנא הדין מיו"ט לחברו ועתה ראיתי בהגהות הרב מו"ה וואלף באסקאוויץ שציין שגירסת הרי"ף והרא"ש אינה מיו"ט לחברו והכריח שפן גם גירסת הרמב"ם בהלכות יו"ט פ"א ה"ט שלא העתיק אלא אין אופן מיו"ט לחול ולא העתיק עדיפא מינה מיו"ט לחברו עי"ש ולא נפלא לומר דגם גירסת רש"י פן היא וא"כ אין שום הכרח לשיטת הרמב"ם ולא תברא לדברי רש"י דסופה אף למה שהבין בכונתו הרב מוהרצ"ח הנ"ל פמוכן: ומה שהקשה הרב מוהרצ"ח בחי' לשבת עמ"ש הרמב"ם דהאשה החוגרת בסניף היא הלל"מ דהלא תקנת עזרא היא וכתב בהגהותיו למסכת ב"ק דף פ"ב שפספסו תורת נביאים פתב על זה באריכות וספר זה לא ראיתיו פלל הנה עתה השגתי ספר ה"ע עם פללי הגמרא למרן הב"י וראיתי להעתיק פל הפתוב בזה כי הספר היקר הזה איננו מצוי בידי כל אדם והוא דבהליכות עולם שער ה' פ"ג בד"ה עדות הלכה פתב וכן פל באמת אמרו הלכה היא וכתב ע"ז מרן הב"י ונ"ל ומ"ש וכן פל באמת אמרו הלכה היא בסו"פ הזהב אהא דתנן באמת אמרו ביני התירו לערב קשה ברוך מפני שהוא משביחו אמר ר' אלעזר הדא אמרה פל באמת אמרו הלכה היא פירש"י באמת הלכה מדיתה טעמא למילתיה מפני שמשביחו ואין לגמגם בדבר ונקט לה למתני' באמת ש"מ פל היא דתני באמת הלכה ואין לחסום ולגמגם בדבר עכ"ל והרמב"ם פתב בהקדמת פיה"מ שדין זה הלכה למ"מ וכתב עוד שם שחזן רואה היכן תינוקות קורין הלל"מ וכן יש לתמוה עמ"ש שם שעמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית הוא הלכה למ"מ ובמ"ו בסוף מס' ידים מפורש שאינו אלא מעשה זקנים ואע"פ שאמר ר"א שהיא הלל"מ וכן פ"ה הרב ר' עובדיה הלכה למ"מ לאו דוקא דאין זה מן התורה אלא כאילו היא הלכה למ"מ אבל פתב מיהו בתוס' משמע דהלל"מ ממש קאמר עכ"ל.

ולפי התוס' נ"ל שמה ששנינו גבי עמון ומואב שהוא מעשה זקנים הוא מאי דס"ד קודם שידע מאי דאמר ר"א. וכתב עוד הרמב"ם שם האשה חוגרת בסניף בין מלפניה וכו' הלכה למ"מ ויש לתמוה עליו שהאשה חוגרת בסניף עזרא פדאיתא בסוף מרובה ומה ששנינו בפ' המצניע באמת אמרו האשה חוגרת בסניף וכו' לענין הוצאת שבת היא שנויה ומ"ש רבינו עובדיה בתוס' משמע דהלל"מ ממש קאמר.

גם בירושלמי בפ"ב דתרומות אומר בפירוש שפל מקום שנאמר באמת הוא הלכה למ"מ צ"ל דלאו הלל"מ ממש קאמר והיה דהחזן רואה תוכיח, וכן נראה מדקדוק לשון הר"ן בפירק לולב הגזול עכ"ל והרב יבין שמועה שם (בבב"ב רס"ג) ונ"ל וכתב עוד

הַרְמַב"ם הָאִשָּׁה הַחוֹגֶרֶת וְכוּ' פִּי' וּמָה שֶׁשָּׁנִינוּ בִּפְּי הַמְצָנִיעַ וְא"כ לֹא תִקְוֶי לְהַרְמַב"ם
שֶׁהָרִי שָׁנִינוּ שֵׁם בְּאַמַּת אֲמָרוֹ וְסוֹבֵר הַרְמַב"ם דְּכָל בְּאַמַּת הַלְכָה ר"ל הַלְכָה לַמ"מ וְכ"כ
הַפְּרִיתוֹת יְמוֹת עוֹלָם ש"א ס' י"ט בְּאַמַּת הַלְכָה לַמ"מ עכ"ל.

לְזֶה פָּתַב לְעֲנִין הוֹצָאוֹת שְׁבֶת שְׁנוּיָה פִּי' הֵיחָא דִּפ' הַמְצָנִיעַ וְהַרְמַב"ם לֹא פִּינֹן אֵהֵיחָא
דְּפָרְק הַמְצָנִיעַ דַּא"כ הוּל"ל הָאִשָּׁה הַחוֹגֶרֶת בְּסִינָר בֵּין מְלַפְנֵיהָ וְכוּ' חֲיִיבָת וּמְדָלָא פָּתַב
מִלַּת חֲיִיב שְׁהֵיחָא גְזֵרָה הַשְּׁנוּיָה בְּהַמְצָנִיעַ ש"מ דְּלֹא פִּינֹן אֵלֵא אֵהֵיחָא דִּפ' מְרֻבָּה שֶׁתִּקְנֹו
שְׁאִשָּׁה חוֹגֶרֶת בְּסִינָר מְשׁוּם צְנִיעוֹת בֵּין מְלַפְנֵיהָ בֵּין לְאַחֲרֵיהָ וְא"כ תִּקְוֶי לְהַרְמַב"ם
דְּתִקְנַת עֲזָרָא הֵיחָא עכ"ל הֵנָּה רֹאֵה דְשְׁאַלְת הֵרָאשׁוֹנִים הֵיחָא שְׁפָכֵר עֲמַד מְרֹן ע"ד הַרְמַב"ם
וּמָה שֶׁפִּינִים מְרֹן דְּצ"ל דְּלֹא הַלְלַמ"מ מִמֶּשׁ קְאָמַר נִרְאָה דְּכֻנְתָּו לְפָרֵשׁ פֶּן מ"ש בְּתוֹס'
וּבִירוּשְׁלָמִי, אֲבָל מוֹדָה הוּא דְּאִין לְפָרֵשׁ פֶּן בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם בְּהַקְדָּמָה דְּנִדְאֵי מְדַכְיִיל לְהוּ
בְּהִדֵי שְׁאָר מְיָלֵי דְּהַלְכָה לַמ"מ מִמֶּשׁ אִינוֹן מְשֻׁמַּע וְדֵאֵי דְּהָא נְמִי הַלְכָה לַמ"מ מִמֶּשׁ הֵיחָא
וּמ"ש מְרֹן וְכוּ' יֵשׁ לְתַמּוּהָ עַמ"ש שְׁעַמּוֹן וּמוֹאֵב וְכוּ' אִינוּ מוּבָן לְעַנ"ד מֵאֵי וְכוּ' וְנִרְאָה דְּיֵשׁ
חִיסוּר לְשׁוֹן דְּאֲחַר מ"ש וְכַתְּבַ עוֹד שְׁחַזֵּן רֹאֵה וְכוּ' הַלְלַמ"מ צ"ל וְתִימָה דְּהָא וְדֵאֵי
מְדַרְבָּנֹן הֵיחָא דְּכָל עֵיקַר אִיסוּר קְרִיָּאָה לְאוּר הַנֵּר אִינוּ אֵלֵא מְדַרְבָּנֹן וְכוּ' יֵשׁ לְתַמּוּהָ וְכוּ'
וּמ"ש בְּשֵׁם רַבִּינוּ עוֹבְדֵי אֵם פִּינֹנְתוּ לַמ"ש בְּרַפ"ב דְּמַס' תְּרוּמוֹת הֵיחָא בְּדַבְרֵי הַרְב
שְׁלַפְנִינוּ לִיתְנַהוּ לְהִנֵי מְיָלֵי (סִיּוּם הַלְשׁוֹן שְׁהֵיחָא מְרֹן בְּשִׁמוּ מִיְהוּ בְּתוֹס' מְשֻׁמַּע דְּהַלְכָה
לְמִשָּׁה מְסִינֵי מִמֶּשׁ קְאָמַר) וּמ"ש שְׁפֹן נִרְאָה מְדַקְדוּק לְשׁוֹן הַר"ן לְפִי הַנִּרְאָה פִּינֹנְתוּ
לַמ"ש הַר"ן בִּפ' לְוֹלֵב הַגְּזוּל (אֲמַתְנִי דְּמִי שְׁפָא בְּדַרְבָּן וְלֹא הֵיחָא בִּידוּ לְוֹלֵב לְטוֹל) דְּמִיִּתִּי
הַר"ף הָא דַּת"ר בְּאַמַּת אֲמָרוֹ בֶּן מְבָרַךְ לְאֲבִיו וְכוּ' פָּתַב הַר"ן וְנ"ל ת"ר בְּאַמַּת אֲמָרוֹ פֶּל
בְּאַמַּת הַלְכָה הֵיחָא וְאִין חוֹלֵק בְּדַבְּרָ עכ"ל.

וְאֵם לְכָף נִתְפַּנּוֹן תְּמִיָּה לִי שְׁלֵא הַזְּכִיר דְּבַרֵי רַש"י שֵׁם שְׁדַבְרֵי הַר"ן הֵם מִמֶּשׁ דְּבַרֵי רַש"י
וְעכ"פ לְמַדְנֹו שְׁהֵבִין מְדַבְרִים אֵלוֹ דְּלֹא הַלְכָה לַמ"מ קְאָמַר וְכִמוּ שְׁפַתְבְּתִי לְמַעְלָה ע"ד
הַרְבָּנִים חֲק"ל וּמוֹהַרְצָה"ח וְבַס' פֶּל הַחַיִּים לְמְרֹן הַחֲבִי"ף צִיִּין לְעִיִּין בְּעֵיקַר פֶּלְלִין בַּס'
מְשֻׁמּוֹת פְּהוֹנָה דְּרַף כ' ע"ב וְשְׁבֶת שֶׁל מִי וְנִחְמַד לְמַרְאָה ח"ג דְּרַף קפ"א ע"א וּבְאֵהֵל יִשְׁרִים
מְעַרְכַת הַפ"ף וְאִין גַּם אֲחַד מֵהֶם מְצוּי אֲצֵלֵי: סָה בַת קוֹל הַטַּעַם שְׁקוֹרִין בַּת קוֹל וְלֹא בֶּן.

פָּתַב מְרֹן חִיד"א בַּס' יְעִיר אֲזֹן בְּמַעַרְכָּה זֹו אוֹת מ"ב דְּרַבִּינוּ בְּחִי בְּפָרְשַׁת הַבְּרָכָה פָּתַב
שֵׁי שׁוֹד בְּעַנְיָן וְטַעְמָא טַעִים וְצִיִּין לְעִיִּין בַּמ"ש בְּפָתַח עֵינִים פָּרְק הַזְּהָב בְּשֵׁם ס' הַקְּדוּשׁ
קָנָה דְּבַת קוֹל נְמֻשָּׁף מְהַשְׁכִּינָה ע"ש, וְחִידוּשׁ הוּא שְׁלֵא זָכַר שׁוֹר דְּהַרְב תוּי"ט בְּפָרְק
בְּתָרָא דִּיבְמוֹת מ"ה יִשְׁנֹו בְּנו"ט לְשִׁבְחָ דְּמַפְנֵי תַשׁוּת פָּחוּ נְגִד גְּבוּאָה קְרוּ לִיָּה בַת קוֹל
וּבְחִידוּשֵׁי הֵרָאשׁוֹנִים שְׁפָסוּף ס' חֲמָרָא וְחִי פָּתוּב בְּשֵׁם הֵרָא"ש דְּמַפְנֵי זֶה מְיָקְרֵי בַת קוֹל
מַפְנֵי שְׁיֹוצָא בְּמַדָּה וְאִין פֶּל אֲדָם שׁוּמְעוּ אֵלֵא הֵרָאוּי לְשׁוּמְעוּ וְהֵבִיא זֶה הַרְב מוֹהַר"ץ
הֵרֵשׁ חִיּוֹת בְּהַגְהוֹתִיו לַמַּס' נְהַדְרִין דְּרַף י"א ע"ד הַתוֹס' בַּד"ה בַּת קוֹל וְכַתְּבַ דְּמַפְרֵשׁ
הֵרָא"ש בַּת לְשׁוֹן מְדָה כְּמוֹ אֲלַפִּים בַּת יְכִיל וְכַתְּבַ שֵׁי שׁ לֹו מְאָמַר מְיֻחָד לְבָאָר כ"מ
שְׁנַמְצָא בַּש"ס לְשׁוֹן זֶה (אוּלֵי הוּא בְּסַפְרוֹ תוֹרַת נְבִיאִים שְׁמַזְכִּירוּ בְּעַנְיָנִים כְּאֵלוֹ
בְּהַגְהוֹתִיו עַל הַש"ס) וּמַסְתָּמָא הַזְּכִיר שֵׁם דְּבַרֵי הַרְב תוּי"ט וְעִי"ש מ"ש עוֹד בְּעַנְיָן בַּת
קוֹל מֵהַמְד"ר וְהֵרָאוּשְׁלָמִי ** (עִיִּין בְּשׁוּ"ת הַרִי"ף ס' א' בְּעַנְיָן זֶה).

המבלה"ד))** : ועל מ"ש חז"ל אין משגיחין בבת קול רשמתי במערכת האל"ף אות ק"א: סו בכור בהמה טהורה אי נוהג בחז"ל ידוע מ"ש הרמב"ם דאינו נוהג וקראשונים הפאים אחריו כל ישרי לב אשר היו תמהים בזה שדבריו הם היפך ש"ס ערוף בכמה דוכתי וכ' מרן כ"מ בפ"א מהלכות בכורות ה"ה דנוסחא מוטעת נזדמן להם והאמת הוא פנוסחא שאלנו דגם בזמן הזה נוהג עי"ש ובב"י סי' ש"ז וראיתי להרב שונה הלכות בח"ב דף ע' ד"ה תנן וכו' שהאריה בענין זה והביא בשם שו"ת שע"א שכ' ליישב כל מה שהקשו הראשונים ע"ד הרמב"ם (לפי הנוסחא שלהם) והיה בהניח דמ"ש הרמב"ם דאינו נוהג בחז"ל היינו מדאורייתא אבל מודה דנוהג מדרבנן ויכן כל המקומות שהזכירו הראשונים דמבואר בש"ס דנוהג בזה"ז היינו מדרבנן, והשוה"ל כ' ע"ד דלא יתכן לומר פן דא"כ קשה אמאי לא תני במתני' בפ"ק דקידושין וכו' ועכ"ל או דנוהג מה"ת או דאינו נוהג כלל עיש"ב ס' שע"א אמצ"א.

ותמיהני דמרחיק דברי השע"א פאילו לא נמצא מי שיספור פן והלא בהגמ"ר בןחולין סי' תשמ"ב כת' בשם סמ"ג כי רמ"ב ועוד מצאתי בכור בזמן הזה אינו אסור אלא מדרבנן לפי שאינו ראוי להקרבה ובמע"י אמו מותר אף מדרבנן עכ"ל.

וכ"כ הרב החינוך בפרישת פא סי' ח"י דבכור בח"ל מדרבנן, וכינון דנמצא מפניו מי שסובר פן אין להרחיק מלייחס סברא זו להרמב"ם ומה שנייב להסמ"ג ליישב להרמב"ם. ובהגהות יד שאול בסי' ש"ז פתב ע"פ הכרח קושיא חמורה דצ"ל כמ"ש הרב שע"א עי"ש.

ועיין בס' דרף פקודיך במ"ע י"ח וז"ל כ' הרמב"ם בסה"מ שאינה נוהגת אלא בא"י ובאר החינוך דבחו"ל הוא מדרבנן והרמב"ם בזה שגות תמה עליו ומרן כ"מ כ' דנוסחא האמיתית היא נוהגת בארץ ובחו"ל.

ויש ליישב פן בחבורו אבל בסה"מ א"א לפירוש פן. ול"נ דכוננת הרמב"ם על קידוש בפ"ה דזה אינו נוהג בח"ל גם מדרבנן, ובא"י בזה"ז נוהג דשייך הקרבה דמהרה יפנה בהמ"ק ויקריבנו ע"כ תו"ד, הנה מ"ש בשם הרמב"ם בסה"מ הוא במ"ע ע"ט.

ומ"ש בשם הרמב"ם בזה שגו' לפי הנראה פנתו עמ"ש הרמב"ם בנהקדמתו שאחר השרשים ופם רמז למ"ש בהלכות בכורות והוא בסוף פ"ה דמס' בכורות והובא שם בהרא"ש עי"ש, ובס' סדר המצות שנד"מ לאחד מרבני דורנו בסי' כ"ו בהגהה פתב שבהגהות מוהרי"ף שפעל החינוך תמה על החינוך שכ' דבכור טהורה אינו נוהג מה"ת רק בא"י שהוא פנגד גמרא ערוכה וכ' הוא ע"ז וק' שלא על החינוך לבד תלונתו שגם הרמב"ם בסה"מ סי' ע"ט כ"כ וכבר קדמו בהשגה זו הרמב"ם בנהקדמתו שאחר השרשים ותמה שכ"ז נעלם ממנו עכ"ד ולפי הנתו בדברי הגאון רי"ף יותר הי"ל לתמוה שפעלם ממנו דברי מרן הב"י ובכ"מ במקומו אבל האמת הוא דלא ראי זה כראי זה פי השגת הרמב"ם וכל הראשונים היא עמ"ש רמב"ם ולפי הנוסחא שלפניהם) דבכור בזה"ז אינו נוהג בחז"ל וע"ז הקיפוהו בהלכות דמפמה דוכתי בש"ס מתבאר דגם בחז"ל איתנה למצנת בכור פמו שינראה הרואה בד"ק ואילו השגת מוהרי"ף היא עמ"ש החינוך דנוהג בחז"ל רק מדרבנן דלמה לא יהי מה"ת הרי חובת הגוף היא ונוהג בכ"מ מדין תורה וכו' עי"ש.

ואין זכרון לראשונים הנ"ל מענין זה כלל כי כל המשא ומתן שלהם הוא לומר דנוהג גם בחו"ל ולא נחתו להכי אם מדאורייתא או מדרבנן והג' רי"ף הוסיף דצ"ל נוהג בח"ל מד"ת וזה פשוט.

וע"ש עוד בס' הנ"ל בשם הרדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם סי' ר"ג שהעסקה מוטעית נדמין אליו וכו' ודברי הרדב"ז סובבים ע"ד רמב"ם בסה"מ אשר מרן בב"י ובכ"מ לא הזכיר דבריו בזה. ומ"ש הדר"ך פקודה בכונת דברי הרמב"ם דעל קידוש בפה קאמר הנה המעיין בגוף דברי הרמב"ם בהראיות שהביא יראה דכוננתו על גוף המצנה ואין להאריך ועיין מה שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים בהפתיחה למערכת בכור בהמה.

ועיין חת"ס יו"ד סי' שט"ו ד"ה ולא, שתמה ע"ד צ"צ סי' ס"ג בענין אלמות הנכרי שפטר מהבכורה ולמד פן מדברי התום חולין ט"ל ע"ב כיעי"ש דא"י יביא ראיה להקל בקדושת בכור דארז' גם בזה"ז בח"ל עיין כ"מ פ"א מהלכות בכורים ה"ה (נראה שצ"ל בהלכות בכורות) ועיין הגמ"ר דחולין סי' תשמ"ב ומנ"ל ללמוד משם קולא בדאורייתא עכ"ל.

והנה בדברי מרן כ"מ הנ"ל אין הכרח דכוננתו דנוהג מדאורייתא וביותר מ"ש בשם ההגמ"ר ונהפוך הוא דשם מפירש דהוא מדרבנן בזה"ז שאינו ראוי להקרה כמש"ל. איברא דעיניתי בסמ"ג סי' רי"א (מ"ש בהגמ"ר סי' רמ"ב הנה שם אין שייכות לזה כ"א בסי' רי"א) ולא מצאתי מ"ש בשמו בהגמ"ר ונראה דמ"ש בהגמ"ר ועיין סמ"ג וכו' אדלעיל מיניה קאי ולא אדלקמיה ועכ"פ בהגמ"ר מפירש דכל שאין ראוי להקרה אינו אסור אלא מדרבנן והחת"ס מביא מפני דבכור בזמן הנה הוא מדאורייתא ונהפוך הוא וצ"ע.

אחר זמן רב ראיתי בקונטרס בגין יחזקאל אשר בקובץ יגדיל תורה סי' קי"ט אות ל"ח שכתב דבהגמ"ר הנ"ל יש ט"ס וצ"ל בכור בזה"ז אינו אסור להטיל בו מום אלא מדרבנן וזהו שפייס אבל במעי אמו אף מדרבנן מותר עכ"ל ודברי פי חכם חזן.

ואפשר דגם הרחת"ס הבין פן בדברי הגמ"ר וא"כ משמע דעיקר קדושתו היא מה"ת דאל"כ מהיכא תיתי איסור הטלת מום מדאורייתא דאיצטריך לאשמועינן דאינו אלא מדרבנן וק"ל ועי"ש בקונטרס הנ"ל דנקיט בפשיטות דבכור בהמה אסור בגיזה ועבודה מה"ת גם בזה"ז בחו"ל אלא דמן התורה מותר לשוחטו ונעשה בע"מ ע"י השחיטה ומדרבנן אסור לשוחטו ואם עבר ושחטו אסור מקנס וכו'.

ועיין בשו"ת אגודות אזוב מדברי יו"ד סי' ל"ז דף ל"ב ע"ד ד"ה אמנם וכו' דאף דבשע"א האריך להצדיק דברי המ"ב דמקילין בס' בכור משום שיטת הרמב"ם דבכור בחו"ל דרבנן והגוי סד"ר מי יקל נגד כל המחברים דנקטו דס' בכור גם בח"ל הגוי ספק דאורייתא: ואי בכור בהמה נוהג בלויים.

עיין מה שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת בכור שם: סז ברייתא אם אומר הש"ס על ברייתא דתנן או על משנה דתניא הנה כתוב אצלי מראה מקום ציון היא דוכתי דאיכא בש"ס ה"כ והכי שו"ר דהרבנים י"מ ומש"ב אות קי"ד וקט"ו האריכו למעניתם לא הניחו זניית ופנה הלא בספרתם ועיין בטור א"ח סי' תר"ל בחי' הג' מוהרל"ח ויעיר

אזן אות י"ב ואות נ' ובמערכת המ"ם אות ל"ד, ועינין נדרים דף נ' ע"ב תנן מלא תרנוד רקב שאמרו ובעיני כל חי דף מ"ה ע"ב פל החיים דף י"ד אות ל"ט ואות מ"ב ובהגהותיו רחמים לחיים לתשו' הרשב"א חלק ה' סי' מ': סח ביומו תתן שזכרו פתב הרמב"ם בסה"מ במ"ע ר' דגם בגוי שבא"י איפא עשה זו והוא חידוש ובמתני' פ"ט דמציעא ובחיבורו פי"א מהלכות שקירות לא הונפר אלא גר תושב.

והנה הפוס' בח"מ סי' של"ט לא פתבו דין גר תושב ונראה טעמם משום שאין דין גר תושב בזה"ז עינין ערכין כ"ט ע"א ופס' הרמב"ם בהל' ע"ז פ"י ה"ו ובהל' שקיטה פ"י ה"ט ובהל' איסורי ביאה פי"ד ה"ח דאין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג, ומ"מ לגבי עפ"ם הנה להם לכותבו בפ"י ואדרבא מדקדוק לשון אחד שזכר אדם וכו' יש להוכיח קצת למעוטי עפ"ם דגם בפוס' איפא דוכתי דדייקינן אדם למעט נכרי עינין לעיל במערכת האל"ף אות רע"ח וסבור הייתי לומר דמ"ש בהה"מ נכרי לאו דוקא אלא ר"ל גר תושב אלא דמלבד שהוא דחוק גם אין נראה פן מדברי הרב החינוך פ' קדושים שכתב בסו"ס ר"ל ונ"ל ומה שאמרו בגר תושב מפני ש במשנה פרק המקבל וכו' הרמב"ם הוא הדין לכן נח עכ"ל.

מוכח שהבין דברי הרמב"ם בפשוטן, ולי ההדיוט צ"ע: סט בישולי גוים פשיטא לי טובא דאין איסורו אלא מדרבנן ולית ביה דררא דאיסור דאורייתא כלל ולרוב פשיטותו משנה שא"צ היא להביא דברי הפוס' דמוכח פן מדבריהם ואשר מפני ש פן בד"ק ותמיה לי על הרב קב הישר סוף פרק ע"ה שכתב שהוא מדאורייתא עי"ש והוא פלא.

אחר שנים רבות נדפס ס' עמודי אש לידידי הגאון מוהר"י אייזנשטיין יצ"ו וראיתי שם בחי' על הירושלמי פ"א דשבת ה"ד שתמה פן ע"ד קב הישר הנ"ל ובקונטרס אסיפת דינים במערכת בישולי א"י הבאתי איזה פרטים בדינים אלו עי"ש: ע בישול ושליקה החילוק שביניהם בין תבין בדברי מרן חיד"א במחבר"ר יו"ד סי' נ"ב אות ל"ו רמזו ביעיר אזן מערך' זו ובמ"ש על דבריו הג' בית אפרים לטרפיות בקונטרס הראיות סי' כ"ז (דף קי"ד ע"ב מד' לבוב) ועינין להרבנים פרם שלמה (חאאס) יו"ד סו"ס פ"ז יד שאול סי' רי"ז סק"ב ערוף השלחן סי' תע"ג וסי' תרמ"ח אות ה' רבינו הרלנ"ח סי' ט' נחמד למראה ח"א דף קס"ז ע"א משק ביתי אות תצ"א: עא בעיא לא בעי בש"ס אם לא נ"מ לדינא הרא"ש בפסקיו לחולין דלא פ"ש"י שם כ"כ הרב ויקרא אברהם דף קי"ח אות י"ג דברי הרא"ש הם בדף י"ז ע"א בבעיא דאברי בשר נחירה ולפי הנראה לא ראה דברי ב' המאורות הגדולים יד מלאכי אות צ"ב ויעיר אזן מע' זו אות ד' עיש"ב ועינין רש"י שבת כ"ח ע"ב ד"ה אלא וכו' מאי דהנה הנה וקשה דנימא משום דרוש וקבל שזכר הוא כמ"ש בחולין שו"ר מ"ש הריטב"א שם דלישנא משמע דאתי לאשמועינן דבר הוראה עי"ש.

ומ"ש זה הי"מ גדול שם דמצינו בר"פ ז' דנגעים יכו' עי"ש. כמו כן מצאתי מימרא דרב שבת ל"ה ע"א המטלטל טהור עי"ש ומה שהקשה הרב תהלה לדוד ח"ב דף ע' ע"ב ד"ה ואגב אש"ס דמכות דף ז' ע"א במאי דבעיא בש"ס במילתיה דראב"ע דמאי נפ"מ מאי דהנה הנה עי"ש לא זכיתי להבינו: עב בין זה לזה פשאמרו איזה שיעור בין שני דברים כגון מקום פלוני למקום פלוני כף וכף או בין אכילה כו"כ אם גם הדברים ההם בכלל

השועור או דוקא ריוחא דביני ביני עיין מה שהארץ בנה הרב פתח הדביר בח"ג סי' מש"ה ובמ"ש ע"ד הג' ר' זלמן (שבס' תולדות אדם מאמר ב') עיין מ"ש בנה הג' בית אפרים בשו"ת א"ח סו' נ"א רמזו הג' מוהר"צ הירש חיות בהגהותיו לתענית דף ה': עג בנים פשאין עושים רצונו ש"מ אי נקראים בנים דנחלקו ר"מ ור"י פנודע עיין למרו חיד"א בחומת אנ"ף ר"פ ניקהל דקי"ל כר"מ אף בייעיר און במדבר קדמות מע' זו אות ב' פתב בשם הרמב"ן פרשת האזינו דקי"ל כר"י ועיין להרבנים אמת לייעקב ניניו דף צ"א ויוסף אברהם פ' וילך דף צ"ד, ולעיל אות נ"ד נמשכתי אחר דברי הרב נאות יעקב דנקיט בפשי' דקי"ל כר"מ והא קמן דאינו פשוט.

וגם בעיקר דבריו יש לפקפק דדוקא לגבי קוב"ה אמרינו דכשאין עושין רש"מ אינם ראויים לקרותם בנים לה'. אבל לגבי בני אדם אף כשאין עושין רש"מ נקרא בן לאביו: עד בשור אדם חי אם אסור יש בנה ג' סברות אסור דאורייתא מותר מה"ת ואסור מדרבנן מותר גם מדרבנן, עיין ביו"ד סי' ע"ט ועיין ביד דוד שם שהביא דעת פמה מרבנן בתראי דסברי דנקטינו להחמיר פדעת הרמב"ם דאסור מן התורה עיש"ב, ועיין למרו חיד"א במח"ב יו"ד סי' ח' אות ב' דכ' בפשיטות דנקטינו דאפילו מצות פרוש אין בו וכמ"ש הרפ"ח וכו', ועיין בשו"ת שואל ומשיב מהדורא ג' ח"א סי' מ"ג אי פליטת בעלי חיים אוסרת: עה בי דינא פתר ב"ד ל"ד אי אמרינו פן גם בזה"ז, עיין להרבנים מקנה אברהם אות נ"ח, יעיר און מערכה זו אות כ"ה סמיכה לחיים דף נ"ז ע"א ועי"ש פמה חילוקים בענין זה, ובחקקי לב ח"א דף ע"ח ע"ג, ובחקת החיים הנד"מ דף ב' ע"ב, ועיין חיים ביד דף ח' ע"ג, פורת יוסף דף מ"ב: עו ברבי אם הוא שם העצם או שם התואר ר"ל גדול הדור, הארץ בנה מרו חיד"א בשם הגדולים ח"א מערכה זו, ובמחבר"ר א"ח סי' קי"ב ועיין להג' נו"ב מ"ת א"ח סי' קי"ג שחילק היכא דמזכיר ברבי אצל השם ר"א ברבי וכיוצא הוא לשון פבוד וכו' ומ"ש ע"ד רש"י חולין י"א ע"ב עיין במחבר"ר שם מה שביאר בנה ובחולין ק"ו ע"א פתב רש"י ר"ג ברבי בנו של רבי נכתב רבינו המי"ט שם דאע"ג דבשאר דוכתי מפרש גדול הדור הקא פ' האמת, ועיין סוכת דוד אשר בסו"ס בית המלך דף י"ד ע"א: עז בטלה דעתו אצל כל אדם נראה דגם לקולא אמרינו הכי פדמוכח משבת צ"ב ע"ב עי"ש וכ"ת פיון דאיפא למיחש משום חוב"ע משו"ה מאי דפטרין ליה מקרבן לא חשוב קולא א"כ מש"ס שבת צ"א ע"א מוכח דאמרינו לקולא.

וע"ע שבת קמ"ד ע"ב ובפוסקים סי' ש"כ דמתבאר דאמרינו לקולא וכן מוכח מפסחים מ"ד ע"א ונזיר ל"ו ע"ב עי"ש וע"ע מנחות פ"ז דף ע' ע"א דאי גחין ואכיל בט"ד אכ"א, וע"ע ברכות מ"ב ע"א והרא"ש שם סי' ל' ובפוסקים סי' קס"ח ס"ו ואין לומר דמשום ס' ברכות הוא דאזלינו לקולא דלגבי בהמ"ז לא שייך סב"ל אלא דלפי מ"ש הג' מוהר"ש זלמן בש"ע שלו סי' קס"ח סי"ב דמה"ת די בברכה אחת מעין ג' עי"ש י"ל ראיה זו.

ומ"ש הרא"ש שם בשם הר"מ והראב"ד לא ידעתי מקום מחלקותם פי בפ"ג מהל' ברכות לא ראיתי זכר מזה כמ"ש הרואה. ושור' להרב מעש"ר שם שנתעורר בנה עי"ש וגם יש להבין סברת הראב"ד שהביא הרא"ש דלפי הנראה י"ל כס' הרמב"ם מש"ס ברכות ל"ה סוע"ב ואי קבע עליה מאי איפא למימר וכו' בטלה דעתו וכו' עי"ש והגם שיש לחלק בין מין לשועור מי גילה לנו רז זה לחלק וסתמא דמילתא פי הדדי גינהו ופלא בעיני פי

לא ראיתי מי שנתעורר בזה וצ"ע וע"ש רש"י תולין ל"ג ע"ב ד"ה ודלא כר"י ודף ק"מ ע"ב ד"ה דילמא ומג"א סי' ט"ז סק"ב ומרן הב"י בשם הרשב"א לענין תציצה ע"ש ומג"א סק"ו ובב"י יו"ד רס"י קצ"ח וב"ח ויש"ש תולין פ"ח סוס"י כ"א ודוק.

שו"ר משנה שלמה שנינו במסכת פלים פ"ק מ"ט הסל והפלפלה וכו' שהתקינום לישיבה טהורים ופי' ז"ל שם משום דבט"ד אפ"א ע"ש וע"ש שו"ת הרדב"ז ה"ד הרבנים מג"א סי' קנ"ח ופה"ד שם אות ב' שכתב בט"ד אפ"א לקולא ע"ש ועיין רש"י פסחים דף ב' ד"ה משעת האור, ועיין שו"ת הרדב"ז יו"ד סי' קי"ג ובספרו מחזיק ברכה א"ח סי' רנ"ד אות ב' לענין בש"ג בדבר הנאכל כמו שהוא חי ויש מי שאינו יכול לאכול אותו הדבר בלא ביטול אי אמרינן בט"ד אצל כל אדם ולא יאסר עליו משום בש"ג, וכן לענין גזרת חיתוי ע"ש: עח בטלה דעתו אי אמרינן באתרוותא עיין להרבנים פר"ח יו"ד סי' קי"ג ס"ג ד"ה ויש לדקדק וכו', ומרן חיד"א בשו"ב שם ובקיעיר און אות כ"ז וקהל יהודה דף מ"ג ע"ד ולהג' מוהרי"ש הלוי נר"ו בנמוקיו על הירושלמי בהשמות לריש מס' פלאים ברכ"י א"ח סי' קס"א מג"א סי' ש"א ס"ק ט"ו מחזיק ברכה א"ח סי' רנ"ד אות ב': עט בטלה דעתו וכו' לענין דברים המאוסים, כ' הרפ"ח סוס"י קט"ז דבכל הדברים המנוזפים שם אם הוא נפש היפה לא אזלינן בתריה אלא בטלה דעתו אצל כל אדם, ובשאר דברים דאיכא דמימאסי בהו ואיכא דלא מימאסי למאן דלא מאיס ליה שרי ע"ש ובמקומות שציינן והרב משנת ר"א ח"ב בזכרונות דף כ"ב אות צ"ח כתב דהרב כנה"ג ס"ל דאף דלדידיה אינו מאוס אזלינן בתר רובא דעלמא ולהרפ"ח אזלינן בתר דידיה וכו' ע"כ ולפי מה שמתבאר מדברי הרפ"ח וכנז"ל צ"ל דהרב כנה"ג מחמיר גם בדברים שלא הונזפו בסי' קט"ז ולא ידעתי איה מקום דברי הרב כנה"ג פי עינתי בכנה"ג במקומות אשר דבר בזה הרפ"ח ולא חזינא כה"ס זולת שבסי' ק"ד סוף הגב"י כתב לעיין בסי' קט"ז ול"ז למצוא דברי חפץ בכנה"ג אשר לפני, וע"ע תוס' מנחות ע' ע"א ד"ה בצי עוף וכו' מ"ש בשם ר"ת וע"ע להרב פר"מ באשל אברהם סי' קנ"ד ס"ק י"ט בשם הרב"ר ובמ"ז שם סק"י ולהרב פתח הדביר ח"ג סי' רס"ד אות ח' ולהרב הלבוש יו"ד סי' ס"ו ס"ז: פ' במתניתא תנא כ"מ שהובא בתלמודינו אינה ברייתא מר"ח ור"א וב"ק ולוי שסידרו ברייתות שלהם בא"י רק ברייתות בבליות כמו תני ר"י או אייתי מתניתא בידיה וכל דלא נשנית בי ר"ח ור"א אינם עיקר לפסק הלכה כ"כ הג' מוהר"ץ הירש חיות לגיטין דף ו' ע"ב שהכריח פן במ"א: פא בעיא מצינו בכמה דוכתי דבעי הש"ס כמעט דברים בלתי אפשריים, עיין להג' יד מלאכי תוף אות צ"א מה שציינן וע"ש הטעם ועיין בספר כל החיים אות כ"ב שציינן משנת חכמים אות שכ"ה ואמצ"א: פב ביטול איסורין לכתחלה, עיין מ"ש במערכת האל"ף (אין מבטלין איסור לכתחלה) בס"ד: ובמאי דאמרינן חז בתרי בטיל רשמתי במערכת החי"ת אות ע"ט: פג ביטול אי שייך בדבר שתחלתו ע"י תערוכת, עיין להרב מוהרי"ט א בגט מקנשר דף ע"ג ע"ג ומ"ש ע"ד הרב מוהרי"ף ה"ד מר בריה בס' חיים ומלך בהל' מקנאות דף ט"ז ע"ב משנה למלך פ"א מהלכות מטמאי מו"מ, כרו"פ סי' י"ד וסי' ק"ב, נו"ב מ"ת יו"ד סי' נ"ד, ישועות יעקב יו"ד סי' י"ד, ועמ"ש בזה בשו"ת השיב משה יו"ד סס"י ל"ח דף כ"א ע"ג ומ"ש ע"ד בשו"ת בית שלמה יו"ד סוס"י קע"ז בהגהה מכן המחבר, ועיין בשו"ת חת"ס או"ח סי' קל"ג ובמ"ש ע"ד בשו"ת בית שלמה א"ח תוף סי' ע"ב, שו"ת ענג יו"ט סי' ל"ד ד"ה

אולם, שם אריה א"ח סי' ח' ד"ה עוד יש לכאורה, שו"ת עטרת חכמים א"ח סי' ה', ישרי לב דף י"ז ע"ב ד"ה וכזאת: ואי שייך ביטול באדם באדם או אמרי' בעלי חיים חשיבי ולא בטלי, בס' מערכי לב ח"א דרוש נ"ג דף קי"ח ע"ב כתב בשם משאת ש"ה חיו"ד סי' א' דיצא לידון בדבר חדש דבתערובת אדם באדם לא אמרינו בע"ח חשיבי ולא בטלי וכתב ע"ד דאין דבריו נראים וכמו שהאריה בחק"ל יו"ד סי' פ"ט להוכיח דגם באדם אמרינו בעלי חיים חשיבי ולא בטלי: ואי שייך ביטול בדבר המחובר לקרקע או חשיבי ולא בטלי רש"י בגיטין דף נ"ד גבי נטיעה של ערלה וכלאי הפרים שנתערבו כ' דכ"ז שהוא במקומו מחובר חשיבי ולא בטלי, ובפר"ח במים חיים בגימורקיו לגיטין כ' דלהרמב"ם מחובר לא חשיב ובטיל.

ובמערכי לב הנ"ל כ' דהראב"ד בתנמת ישרים סי' רל"ט והגמ"ר פ"ק דקיד' כ' דלא בטיל וציין למ"ש בחק"ל יו"ד סי' ק"ז: וכתב עוד במערכי לב שם דאי מחובר חשיב ולא בטיל כ"ש קרקע דל"ב וכן מתבאר מדתנו פ"ט דתרומות מאה לגינה של תרומה ואחד של חולין וכו' ופי' הר"ש דכיון שזרעה אין הקרקע עולה וכן הוא בתוספתא להדיא, ועיין בפרמ"ג או"ח סי' תס"א במ"ז סק"ד ואם ספק שא"י מקומו איה לכאורה אף בקרקע יבש ביבש חד בתרי בטיל ועי"ד קי' בתנות קבוע ודברי הפרייתות בנחל איתן וכו' ובפריי שם הארכנו (עי"ש בשפ"ד סקי"ד בד"ה החלק השני) ובשו"ת חקקי לב א"ח סי' י"ד דף י"ח ע"ב ה"ד הפרמ"ג ושם בהשמות דף קי"ט ע"ב דחה דבריו ע"פ מ"ש בס' מערכי לב הנ"ל: ובטיל איסורין דרבנן אי סגי ברוב או בעינו ששים רשמתי במערכת האל"ף אות ת"א ועי"ש בהשמות: פד ברכת המזון דאורייתא היינו באכל כדי שביעה ולענון כביעה אי הוי שביעה מדאורייתא, עיין מה שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת ברכות סי' ד' אות י"ב: ואי ברכת מעין ג' דאורייתא רשמתי שם סי' א' אות ל"ה, ועיין בשו"ת מוהרי"מ סי' נ"ה: פה בהמה מעוברת אם מקבלת זכר, עיין בכורות דף ח' גבי נחש לכמה מוליד והא שמושי משמש וכו' וברש"י, ועיין להרבנים דרוך המלך דף פ"ו ע"ד, משק ביתי במערכת הפ"ה אות שפ"ה ומ"מ בסה"ב מנחה טהורה דף ק"ד ע"א: פו בן תלמיד נקרא בן פידוע מדרשת רז"ל וכן אני קורא לתלמידי העי"א בני, וכן מצינו דבזמן התלמוד היו קורים לתלמידיהם בנים ועיין לקמן אות צ"ד אות קטן יו"ד: פז בדיקה לענון מה דצריכה בדיקה לספירת ז"נ כמבואר ביו"ד סי' קצ"ו כ' הגאונים חנות דעת שם אות ג' בבאיורים וסד"ט שם סקט"ו דבדיקה זו היא מה"ת עי"ש.

והרב מוהר"א לארידו הו"ד בשו"ת חיים ביד סי' מ"ח שקו"ט בנה להוכיח דבדיקה זו היא מה"ת עיש"ב: פח בד"א דקי"ל דהוא לפרש אם הוא גם בכרייתא, עיין להרבנים יד מלאכי אות ש"ב, ומקנה אברהם מהדורא בתרא אות ר"ג ועיין בפירוש המקנה לרש"י בגזיר דף ל"ב ע"א ד"ה לישנא אחרינא דנשתמש בכלל זה בדברי התוספתא: פט בני מקרא אי דינם פישראל לכמה דברים, עיין לקמן במערכת הקו"ף אות נ"ג: צ בעיא בבבלי ופשיטות פירושלמי היכי גינקוט, עיין לקמן חיד"א ביציר און מערכה זו אות י"א, ובשיורי ברכה יו"ד סי' קמ"ה אות א', ולהרב באר יעקב שרמז שם, ולהרב שער המלך בחופת חתנים ס"ד ד"ה האמנם.

ועתה ראיתי מ"ש ה"ר"ן בסופ"א דתענית עמ"ש ה"ר"ף ב"שם הירושלמי אכל ומגודה
ש"היו מהלכין בדרה וכו' עי"ש דמבואר בדבריו דפסקינן כס' התלמודין ולא כפשיטות
הירושלמי וגם הריב"ה בק"פ הרא"ש שם אות י"ט הבין בדעת הרא"ש כמ"ש ה"ר"ן
בדעת ה"ר"ף ולכן השמיט מגודה עי"ש וע' מ"ש הרבנים הנ"ל בדעת ה"ר"ן וצ"ע (ועונן
לקמן במערכת ה"ה אות קי"ג) ועיין להרב מאמר מרדכי לגיטין דף קי"ח ע"ג, ומ"ש
בשו"ת רמ"ץ א"ח סי' ט' אות א' בבעיא דר"ל בע"ז מ"ו לולבו מהו למצנה דלא איפשיטא
בש"ס דילן ומ"הירושלמי פ"א דביכורים נראה דאיפשיטא לקולא, וכבר פתבו הפוסקים
דכינן דאין הירושלמי סותר בהדיא להבבלי ראוי לפסוק פנותיה ע"כ הנה לפי כל הרשום
עיניה הרואות דאינו פשוט לומר פן ואדרבה דעת הרבה פוסקים דנקיטינן פהבבלי, ועיין
ביד מלאכי במערכה זו אות צ"ד ובמראה הפנים ע"ד הירושלמי דסנהדרין בפ' חלק ה"ז
ד"ה נישמוענה מהדא דבהרבה מקומות מוזכר דהרמב"ם פוסק כפשיטות הירושלמי
ושכ"כ מוהריק"ו שרש ק' ורמז למ"ש בפ' השואל (את הפרה ה"ג ד"ה שאלא מן), ועיין
בשו"ת מוהר"ם מרוטונבורג האחרונים בחא"ח סוף סי' ט' בדברי המה"פ הנ"ל,
ובזכרונות הג' חק"ל שפספר ישרי לב מערכת הל"מ ד"ה אות ל"ז כ' דמוכח מתוס' קידושין
דף י' ד"ה ומקבל לפי מ"ש שם מוהרש"א דנקיטינן כפשיטות הירושלמי נגד ש"ס בבלי
וכן ממ"ש מ"ן ב"י יו"ד סי' ר"מ גבי בנו והוא רבו עי"ש דבין לה"ר"ן ובין למ"ן נקיטינן
כפשיטות הירושלמי: צא ביתו זו אשתו אי הניא ביתו בקידו' לחוד או בעי' חנפה, עיין
להג' פר"ח בס' מים חיים הלכות יוה"כ פ"א ה"ב דפליגי הש"ס דידן עם הירושלמי בזה
ולהירושלמי סגי בקיד' ועיין להג' שעה"מ בהלכות אישות בחנפת חתנים ס"ד ד"ה
האמנם וכו' דמעיקרא הנה בעי למימר דלהירושלמי שהביאו תוספות יומא דף י"ג ד"ה
לחדא דמקדש ביוה"כ ה"ה דכגיס לה ביוה"כ ומהה' חנפה לו על ס' הר"מ דבעי חנפה
הראויה לביאה.

ושוב הביא דברי הג' פר"ח הנ"ל ונראה דמודה לו עי"ש, והרב יד דוד בחי' לפכ"ת
דיומא ע"ד ע"ו ע"א נראה שהבין דהכי מסיק השער המלה הנ"ל דלהירושלמי גם חנפה
היה עושה הפהו גדול ביוה"כ, ושוב הביא מ"ש הפ"ח וכו' עליו שהוא דוחק ומסיק
דהירושלמי ות"ד פליגי בתשמיש אם הוא מדאורייתא או מדרבנן עי"ש ומדברי
השעה"מ שרשמי' אין נראה פן כמ"ש ה"רואה (בי"ד שם פתב בשם שעה"מ ח"ב דף
נ"ה והשעה"מ שפנדי הוא מדפוס חדש ואי אפשר לכונן הדפים ואולי מ"ש הי"ד בשמו
הוא במ"א), אף גם תמיה לי דהגם דהג' שעה"מ שם צידד לומר דמשום איסור דרבנן
לא חשיב חנפה שאינה ראויה מ"מ עין ל"ו תשנרנו שם בסו' דנחית להאי ספיקא
ושקו"ט פה ומסיק להוכיח מדברי ה"ה והג"א דגם משום איסור דר' חשיב חנפה שאינה
ראויה לביאה לדעת הר"מ וכו' שפן מבואר בתשו' הריב"ש עי"ש ורמזו השעה"מ עצמו.

ומעתה הרי הוא בכל יאמר דהר"מ ס"ל דגם להירושלמי היה פונסה וחשיב חנפה
הראויה משום דשאר עינוים דרבנן לדעת הירושלמי כמ"ש הרבי"ד ז"ל כמבואר. ומ"ש
דנדאי ארוסה לאו ביתו היא לא ידעתי מנ"ל הא דנהי דש"ס דילן הכי ס"ל מ"מ לא
נפלאות היא לומר דהירושלמי ס"ל דכינן דע"י אירוסין חשיבא אשת איש גמורה (עיין
רמב"ם ריש הל' אישות ולעיל במערכת האל"ף אות שמ"ו) היינו ביתו דקאמר רחמנא
והנה אמת דמדברי התוס' במס' ביצה דף ל"ו ד"ה ונה נראה דס"ל דלדעת הירושלמי

נְמִי הִיָּה פּוֹנֵסָה לַחֲפָה שֶׁכִּי וְלִישׁוֹנֵי וְכוּ' מִצְוָה לִישׂא אִשָּׁה אַחֲרַת עִי"ש וְלֹא פָתְבוּ מִצְוָה לְקַדֵּשׁ וְדוֹחֵק לֹמַר דְּכִינּוּן דְּלֹא נִחְתּוּ הַפּוֹסֵ' לְהִכִּי לֹא דִיִּיקִי בְּלִישׁוֹנָא וְעַכ"פ לְדַעַת הַר"מ שְׁפִיר י"ל כַּמ"ש הַג' פ"ח וְהַסְפִּים לְזֶה הַג' שַׁע"מ, וְאַף אִי נִימָא כַּמ"ש הָרַב יָד דְּוֹד דְּגַם לְהִירוּשְׁלָמִי לֹא סָגִי בְּקִידוּשֵׁין אֲלֵא בְּעֵי נְמִי חֲפָה מ"מ וְדַאי דְּהִינּוּ בְּלֹא בִיאָה דְּכִינּוּן דְּבִיוֹה"כ הוּא דְּהִנֵּה מְקַדֵּשׁ לָהּ הָרִי אֵינּוּ רִשְׁאֵי לְבֹא עָלֶיהָ בִּיוֹה"כ וְבַעַכ"ל דְּבִלֵּא בִיאָה נְמִי מִיִּקְרִי בֵּיתוֹ וְדְבָרֵי הָרַב שְׁכַנָּה"ג סִי תְרִי"ט ה"ד הָרַב ש"ץ דָּף רצ"ט ע"ד שֶׁכִּי בְּשֵׁם מוֹהַרמ"א סִי קכ"ה דְּאַפְשָׁר דְּלֹא מִיִּקְרִי בֵּיתוֹ בְּחֲפָה בְּלֹא בִיאָה אַחֲרֵי הַמַּחֲי"ר תְּמוּהִים מְאֹד דְּמִבְּנֹאֵר הוּא בִירוּשְׁלָמִי בְּהַפָּךְ פְּאָמּוֹר וצ"ע, וְעֵינִין בַּס' יְמֵי שְׁלֵמָה בְּהַלְכוֹת עֲרִיוֹה"כ שְׁקַדָּם בְּתַמִּיה זֹו ע"פ מִשְׁמַעוֹת הַסּוֹגֵיָא וְדְבָרֵי הָרַב פ"ח הַנֵּ"ל וְלִדְיִדִי מְנוֹכַרְח פֶּן לְשִׁיטַת הִירוּשְׁלָמִי דַס"ל דְּלֹא הִיָּה קוֹנָדָם יוֹה"כ אֲלֵא הַזְמָנָה לְבַד וְהַקִּיד' וְכַנִּסָּה לַחֲפָה (לְמֵאָן דַס"ל הִכִּי) הִיָּה בִיוֹה"כ עֲצָמוֹ פְּאָמּוֹר, וְעֵינִין לְהַג' שַׁאג"א סִי צ"ג שְׁהַכְרִיחַ דַע כ פְּנִיסָה זֹו בְּלֹא בִיאָה דְּהָא ר"י דְּאָמַר אֵף אִשָּׁה מְתַקְנִים לוֹ ר"ל בְּתוֹךְ שְׁבַעֲהָ הַיָּמִים וְאִי אֲפָשָׁר לוֹ אֲזִל לְגַשְׁתָּ אֶל אִשָּׁה וְכַמ"ש בְּש"ס שְׁמָא תַמְצָא ס' נְדָה וְכוּ' עִי"ש וְהַג' תְּשׁוּבָה מְאֻהָבָה סִי קל"ה כ' עַד דְּנִדְאֵי פְּנִיסָה זֹו הִיָּתָה גַם בְּבִיאָה וְיָכוֹל לְבַעוֹל דְּדוֹקָא בְּאִשְׁתּוֹ הוּא דְּאִיפָא מִשׁוּם ס' נְדָה וְכוּ' אֲבָל הָאִשָּׁה הַמְתַקְנָתָ לֹו שְׁהִיא בְּתוֹלָה אֵף אִם תַּמְצָא דָם תְּלִינּוּ בְּדָם בְּתוֹלִים וְאִפְּיִלוֹ אִם תִּרְאָה דָם אַחַר מַעַל"ע אֵינָה מְטַמְּאָה לְמַפְרַע וְכוּ' עִי"ש, וְלִפִּי זֶה נִתְיַשְׁבָּה דַעַתְנּוּ דְּלֹא תִיקְשִׁי לָן דְּבָרֵי מוֹהַרמ"א הַנֵּ"ל מְסוֹגֵיָת הַש"ס דִּילָן דְּאִין הִכְרַח לֹמַר פְּנִיסָה וְלֹא בְּעֵיל כְּמוֹבֵן וְהָרַב דְּבָרֵי רִיבּוֹת סִי ש"ה הָאֲרִיף לְהוֹכִיחַ דְּאִין בְּכָלֵל אִשָּׁה אַרוּסָה מְסוֹגֵיָא דַפ"ק דִּיוֹמָא וְכַמ"ש שֶׁם לְלַמּוֹד מִזֶּה לְגִזְרַת רַגְמ"ה שְׁלֹא לִישׂא שְׁתֵּי נָשִׁים דְּאִין בְּכָלֵל זֶה אַרוּסָה יֵשׁ לְפַקְפַק דְּלִשׁוֹן תּוֹרָה לַחּוּד וְלִשׁוֹן חֲכָמִים לַחּוּד כְּדָאֲמַרִי בְּכַמָּה דּוֹכְתִי (עֵינִין תּוֹסְפוֹת בְּקִידוּשֵׁין דָּף ל"ז ד"ה מְמַחֲרַת) אֲלֵא דַמ"מ כָּל שְׁאִין לָנוּ הִכְרַח לֹמַר בְּהַפָּךְ מְסַתְּבְּרָא וְדַאי לֹמַר שְׁלֹא לְחַלֵּק בֵּין לִשׁוֹן תּוֹרָה לְלִשׁוֹן חֲכָמִים, וְעֵינִין מַה שְׁרַשְׁמַתִּי בְּקוֹנְטְרַס אֲסִיפַת דִּינִים מְעַרְכַת אִישׁוֹת סִי ב' אוֹת י"ג: וְהָא דְּאֲמַרִינּוּ בֵּיתוֹ זֹו אִשְׁתּוֹ לֹאוּ דוֹקָא בְּבִיתוֹ הַכְּתוּב בְּתוֹרָה אֲלֵא גַם בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים בֵּיתוֹ זֹו אִשְׁתּוֹ פֶּן הִכְרִיחַ הָרַב פַר"ח בְּלִיקוּטֵי א"ח סִי רצ"ח וְגַם בְּלִשׁוֹן בְּנֵי בֵּיתוֹ נִכְלָלַת אִשְׁתּוֹ עִי"ש: צַב בְּתַר הַשְׁתָּא אֲזִלִּינּוּ אוּ בְּתַר מַעֲיָקְרָא, עֵינִין מַה שְׁרַשְׁמַתִּי בְּמַעֲרַכַת הָאֲלֵ"ף אוֹת שַׁמ"ט: צַג בְּשׂוֹר בְּחֻלְב זָכָר אוּ מְתָה מְדַאוּרִיָּתָא שְׁרוּ וּמְדַרְבְּנּוּ אֲסוּר, כַּמ"ש ה"ה פ"ט מַמ"א אֲבָל נִרְאָה מְדַבְּרֵי הַרְשָׁפ"א דְּחֻלְב זָכָר לִיפָא אִיסוּר אֲפִילוֹ מְדַרְבְּנּוּ מַמ"ש בְּתַה"ב שְׁיֵשׁ בַּב"ח מְוִתֵר לְגַמְרֵי לְבָשָׁר דְּגִים וְכוּ' אִי נְמִי בְּשׂוֹר בְּהֵמָה בְּחֻלְב זָכָר וּבְחֻלְב קִיבָה עַכ"ד הָרַב אַרְעָא דְּרַבְּנּוּ אוֹת צ"א דְּבָרֵי הַרְמְב"ם בְּחֻלְב מְתָה הֵן שֶׁם הַלְכָה ל' וְכַתְּבַה"ה שְׁסוּבֵר הַרְמְב"ם דְּבָכָל אֵלוֹ (הִינּוּ מִי חֻלְב וְחֻלְב מְתָה וְחֻלְב זָכָר שְׁפַתְב שֶׁם בְּיַחַד וְעֲלִיהֶם כְּתַב פְּטוּר) הוּא פְּטוּר אֲבָל אֲסוּר עִי"ש וּמִזֶּה מִשְׁמַע לִיהָ לְהָרַב אַר"ד דְּאִיסוּרָם רַק מְדַרְבְּנּוּ וְהִינּוּ דוֹקָא עֵינִין בְּיִשׁוּל אֲבָל לְעֵינִין אֲכִילַת בְּשׂוֹר בְּחֻלְב מְתָה דַעַת מְרֹן הַב"י בִּיּוֹ"ד סִי פ"ז (ד"ה כְּתַב הַרְמְב"ם) דְּאֲסוּר מְדַאוּרִיָּתָא מִשׁוּם נְבִלָה וְהָרַב הִדְרִישָׁה שְׁהָ תְּמָה ע"ז וְס"ל דְּאֵינּוּ מְדַאוּרִיָּתָא דְּדַמִּי לְבִיצַת נְבִילָה דְּמִבְּנֹאֵר בַּסִּי פ"ו דְּאֵינּוּ אֲלֵא מְדַרְבְּנּוּ מִשׁוּם דְּלֹא גְדִלָה בְּאִיסוּר וְאֵינּוּ מְגוּף הָעוּף וְה"ן הַחֻלְב נִתְהַוָּה בְּחַיִּים וְלֹא גְדִל לְאַחַר מִיתָה וְכוּ' וְהַרְב"ח בַּקו"א שֶׁם כ' דְּלֹא דְּמִיָּא לְבִיצָה דְּדַמִּי כְּמֵאן דְּמִנְחָא בְּכַדָּא אֲבָל חֻלְב פִּינּוּן שְׁנַבְּלַע בְּגוֹמּוֹת חֲשִׁיב כְּגוֹפָה וְא"כ אֲסוּר מַה"ת עִי"ש.

והרב פרי מגדים בשפתי דעת סי' פ"ז אות י"ד כ' ונ"ל פבר פתבנו במ"א חלב גבילה יש בו איסור תורה אלא שאין לוקין עליו והפרישה פתב, דהוא מדרבנן פביצת גבילה והבית חדש כ' בקו"א דלוקה עליו ובסי' פ"א פתבנו דלדעת הרמב"ם יש בו איסור תורה ולא מלקות ע"כ ובסי' פ"א בש"ד סק"א פתב וחלב גבילה כ"כ דאיסור תורה יש בו ולא מלקות דלא כפרישה וכו' ודלא כלח"מ פ"ג ה"ד ממ"א (לפי הנראה ט"ס הוא וצ"ל פ"ו ה"ט ע"ש) ועיין לח"מ שם עכ"ל מה שרמזו בב' מקומות הנ"ל שכ"כ במ"א וכו' לפי הנראה פונתו למ"ש בפתיחה להלכות מליחה ששם הביא מ"ש הדרישה והב"ח הנ"ל וכו' שם ונ"ל ואני תמה איך יאמר חלב מטה מותר מה"ת והא ציר גבילה דבר תורה הוא כמבואר בסי' פ"א מהטמאים ומוכח בבכורות ו' ע"ב דחלב הוי פציר דפריה למה לי גמל ועי"ש בתוס' ד"ה לאסור וה"ה ציר גבילה וחלב שלה הוי נדאי ד"ת ומלקות אין בו וכו' עי"ש מ"ש להכריח דמלקות אין בו.

והנה מ"ש דמבואר בסי' פ"א דציר גבילה הוא ד"ת לא חזינא פי האי סימנא דכל הפוס' שם לא הזכירו אלא ציר טמאה וטרפה אבל ציר דגבילה לא הוזכר כלל, איברא דגם הג' פר"ח בסי' ע' ס"ק י"ח פתב דציר גבילה וטרפה ושרצים הוי מדאורייתא כמ"ש התוס' והרשב"א בפ' גיד הנשה (דף צ"ט ע"ב אמ"ש בש"ס דציר הוא זיעא בעלמא) דלא כמוהר"ם ששהביא המרדכי דציר גבילה וטרפה מדרבנן דליתא וכו' ע"כ ועיניתי שם בתוס' ולא הוזכר ציר דגבילה אלא דטרפה כיעי"ש ואולי משמע להו דכי היכי דאסרי ציר דטרפה אע"ג דליכא קרא לנה אלא דילפי' מציר דטמאה הכי נמי אית לן למימר בציר של גבילה דמאי שנא, והוא דוחק וצ"ע: והנה ע"ד הפרמ"ג הנ"ל הקשה אברך אחד הי"ו דמה ענין חלב טמאה לחלב מטה דאף דחלב טמאה הוי כמו ציר ואסור מהטמאים.

היינו משום דהחלב הוי דבר היצא מן הטמא והוי כמו ציר אבל חלב מטה הוי פביצת גבילה פלומר כמו ביצת גבילה שנתגדלה בחיי העוף ולא אחר מיתה ולכן מותרת מה"ת ואף החלב פן שנתגדל והיה פנוס בבהמה בעודה בחיים ולא אחר מיתה עכ"ד הי"ו.

והנה חילוק זה לא נעלם מהפמ"ג דהו הו הדברים שפתב הדרישה לחלק בדבר כמו שכ' לעיל בשמו. ולכן הציע הפמ"ג מקום דמבואר בסי' פ"א דציר גבילה אסור מה"ת וא"כ פנין דמוכח בבכורות דחלב דינו כציר ובציר דגבילה פשיט"ל דאסור מה"ת א"כ ממילא קם ליה חלב דגבילה באיסור תורה פנין דחלב דינו כציר ונדאי אין סברא לומר דחלב דטמאה דוקא הוא דדינו כציר ולא חלב דגבילה.

ומהאי טעמא הוא דהוצרך להצעתו דציר גבילה הוא מה"ת וכו' פי היכי דלא נידחי דאין ראיה מסו' דבכורות וזה פשוט. ובאמת נראה דעכ"ל דחלב אינו דומה לביצה וכמ"ש הב"ח הנ"ל מדחזינן דבביצת טרפה אינו פשוט דאסור מדאורייתא דהגם דהריב"ה בסי' פ"ו כ' בשם סה"ת דספק גבילה לקולא וס' טרפה לחומרא וכו' מרן בב"י דהטעם משום דביצת גבילה מדרבנן וביצת טרפה מדאורייתא מ"מ אינו מוספם דהרי בשט"מ לב"ק לדף מ"ז ע"א כ' בשם תוס' שאנן דגם ביצת טרפה אינה אסור אלא מדרבנן כמ"ש בשמו הרב יד דוד סי' פ"ו הגב"י אות ח' וכ"כ בכנה"ג שם הגב"י אות כ"א בשם מוהרע"י בכ"י שפתב דלפי מ"ש הר"ן דביצה פירשא בעלמא הוא דחשיב ומשו"ה בגמצאת פתרנגולת מותר לאוכלה בחלב ובטרפה מדאורייתא החמירו בה א"כ לפי דבריו נראה

דביצת טרפה לא אסירא מדאורייתא עכ"ל (וייתכן להעמיס פן בדעת בה"ג ששהביאו התוס' חולין דף נ"ח ע"א וכל הראשונים שם דמחלק בין בשר עוף בחלב דרבנן לטרפה דאורייתא דהיינו מה"ט משום דס"ל דביצה חשיבא פירש"א וכו') הרי דביצת טרפה איפא מ"ד דהוא מדרבנן, ואילו בחלב טרפה מוספם לכ"ע דאסור מדאורייתא.

ע"כ לומר כמ"ש הרב"ח דחלב אינו דומה לביצה פיון דמובלע בגומות חשיב כגופה וכשמתה ונתנבלה בשירה וכל אבריה אף החלב בכללם ואחר איזה ימים הראה לי תלמידי לנצ"ח הי"ו מ"ש בשו"ת שם אריה חיו"ד סי' נ"ב דמ"ש הפרמ"ג דהוי פציר נבלה הוא תמוה.

ולא פ"י מהו התימה ואולי פננתו למ"ש האברך הנ"ל וס' ערוגת הבושם שרשם שם אמצ"א וכו' דבמקום אחר הביא ראיה לדברי הפרישה מבכורות דף ו' דלומד הש"ס דחלב שרי מחריצי חלב וכדומה שתמהו דילמא מיירי בחלב שחוטא דליפא אסור אמה"ח ולדעת הפרישה ניחא דהשחיטה לא מהני להחלב דכנוס ועומד דמי.

וששהביא דברי התוס' בכורות דף כ"ה שמבואר מדבריהם דגם להס"ד ליפא בחלב שחוטא אמה"ח וזה דלא פהפרישה ע"כ. והנה מה שהביא מבכורות עיין להג' נו"ב במ"ת יו"ד סו"ס ל"ו שדחה ראיה זו דקי"ל לרבנן דחלב שחוטא אינו מעמיד.

וכן הלימוד מבלי פסך ומחיר יין וחלב ל"ק די"ל דאולי אין טעם חלב שחוטא טוב שימשול בו תורה עי"ש ומ"ש דמתנס' מוכח דליפא בחלב שחוטא אמה"ח דלא פהפרישה לפי הנראה הוא ט"ס וצ"ל דאיפא במקום דליפא דאי ליפא משום אבמה"ח א"כ הוי פהפרישה דמזמי לה לביצה אלא דאין נראה פן מהוכחתו דהא הוכחתו לפי הנראה הוא ממ"ש התוס' שם ד"ה שער, דמאי דאסרי' חלב פסולי המוק' לאו בחלב שחוטא דהיא שרי לכ"ע מדבעי למילף בפ"ק היתר חלב מדאצטריו לאסור בפהמ"ו ולא דחי דאצטריו קרא לחלב שחוטא וכו' ומזה מוכח דבחלב שחוטא ליפא משום דררא דאבמה"ח דאי איפא משום אמה"ח בשחוטא לא הנה מידחי בהכי דסוף סוף הא שמעינן דחלב שחוטא בעלמא שרי אף דשייף ביה משום אבר מן החי וה"ה לחלב גמור.

וצ"ל דלא פהפ"ח במקום דלא פהפרישה: והנה תו"ד הנז"ל פתבתי במכתבי להג' מוהרי"א בע"ס עמודי אש נר"ו וכו' אלי וז"ל ואת אשר עורר ע"ד הפרמ"ג שכ' דחלב נבלה אסור מה"ת פציר נבלה דמבואר בסי' פ"א דאסור מן התורה וע"ז כ' כת"ר דמ"ש דבסי' פ"א מבואר ל"ח כה"ס פלל וכל הפוס' שם לא הזכירו אלא ציר טמאה וטרפה והפר"ח בסי' ע' כ"כ בשם תוס' והרשב"א ועיניתי בדב"ק ולא הזכירו מדב"ר צי"ן כיעי"ש ודוחק לומר דס"ל פי היכי דילפינן ציר טרפה מדטמאה ה"נ ילפי' דנבלה עכ"ל.

אולם אנכי הראה דכל הפוסקים פלם בפה אחד אמרו דצ"ג אסור מה"ת ודימו אותו לטמאה דצירה אסור מהטמאים לאסור צירו ורוטבן ה"ה לנבלה דז"ל הסמ"ג מל"ת סי' קל"ז ובשר שחוטא שנמלח עם בשר נבלה אפי' בכלי מגוב פבר בארנו שהשחוטא נאסרת מה"ת דצירן של טמאים מה"ת ואם ס' לחומרא עכ"ל.

וכן הוא בפס"ק סי' ר"ה בְּשֵׁר שְׁחוּטָה שְׁנִמְלַח בְּנִבְלָה אֲסוּרָה וּס' נְמִי אֲסוּרָה מִשּׁוּם דְּהוּי
ס' דְּאוֹרֵייתָא ע"כ. ובסה"ת סי' ס"ז כ' בְּשֵׁר שְׁחוּטָה שְׁנִמְלַח עִם בְּשֵׁר נִבְלָה נֶאֱסָר מֵה"ת
וְאִם יֵשׁ ס' אֲזֵלִינן לְחוּמְרָא עכ"ל.

וּבְשֵׁעֲרֵי דוּרָא ס' כ' פְּתַב אִם מְלַח בְּשֵׁר נִבְלָה עִם בְּשֵׁר שְׁחוּטָה אֲסוּרָה מֵה"ת דְּצִיר שְׁל
בְּשֵׁר נִבְלָה אֲסוּר מֵה"ת פְּדָא מֵרַבָּא הַטְּמְאִין לְאַסּוּר צִירוֹ וְרוֹטְבֹן. וּבִס' הָוִי ס' דְּאוֹרֵייתָא
וּלְחוּמְרָא עכ"ל וּבְמִרְדְּכֵי פֶּרֶק כָּל הַבְּשֵׁר ס' תש"ז בְּשֵׁר שְׁחוּטָה ס' אִם נִמְלַח עִם נִבְלָה
ס' דְּאוֹרֵייתָא לְחוּמְרָא ע"כ.

וּכ"ה בְּאו"ה פְּלָל י"ב בְּשֵׁר כְּשֶׁרָה נִבְלָה שְׁנִמְלַחוּ יַחַד וְדַאי בּוֹלְעֵ זֶה מִזֶּה וְכו' וְהוּא מְטַעַם
שְׁצִיר טְמֵאִים דְּאוֹרֵייתָא וְכו' וְשֵׁם ס' ג' כ' דִּס' לְחוּמְרָא מְבִנְיָא דְּפִשְׁטָא לְהַפּוֹס' לְדַמּוּת
צִיר נִבְלָה לְטַמְאָה וְכִי יִלְפִי לְאַסּוּר מֵהַטְּמְאִין לְאַסּוּר צִירוֹ וְכו' ה"ה לְדִנְבְּלָה.

וּכ"כ הִיָּה פְּשׁוּט בְּעֵינֵיהֶם עַד שְׁלֵא נִמְנָעוּ לְהַעֲתִיק הֵהוּא עֲנוּבָדָא דְּרַב מְרִי בַר רַחֵל דְּאִמְלַח
לִיָּה בְּשֵׁר שְׁחוּטָה בְּהַדִּי בְּשֵׁר טְרַפָּה שְׁבַחְוִלִין קו"ב ע"ב וְהֵם הִעֲתִיקוּ בְּשֵׁר נִבְלָה פְּאֲשֵׁר
תְּחִיזָה בִּס' הַתְּרוּ ס' ס"ו שְׁכ' רַב מְרִי בַר ר"ח אִמְלַח לִיָּה חֲתִיכָה נִבְלָה בְּהַדִּי בְּשֵׁר שְׁחוּטָה
א"ל רַבָּא הַטְּמְאִין לְאַסּוּר צִירוֹ וְרוֹטְבֹן, וּבְחִזִּי הַרְשָׁבָא חֲוָלִין צ"ט ע"ב פְּתַב וְאֵע"ג
דְּעוּבָדָא דְּרַמְב"ר דְּאִמְלַחָא לִיָּה ב"ש בְּהַדִּי בִּש"נ וְכו'.

וּבַתְּה"ב הָאֲרוֹן בֵּית ד' ש"א כ' גְּרָסִי בַפ' כַּה"ב רַמְב"ר אִמְלַח לִיָּה ב"ש בְּהַדִּי בִּש"נ,
וּבְרוֹקַח ס' תי"א אִסּוּר נִבְלָה שְׁנִמְלַח עִם הַשְׁחוּטָה אֲסוּרָה דְּרַמְב"ר אִמְלַחָא לִיָּה חֲתִי
דְּנִבְלָה בְּהַדִּי שְׁחוּטָה. וְכֵן בְּאו"ה פְּלָל י"ב פְּדָחֲזִינָא בְּעוּבָדָא דְּרַמְב"ר דְּאִמְלַחָא לִיָּה
ב"ש בְּהַדִּי בִּש"נ וְכו' וְהִנֵּה לְפּוּם רִיָּהֲטָא הִנֵּה נִרְאָה דְּכֵן הִיָּתָה גִּירְסָתָם בְּהַש"ס דְּהַעוּבָדָא
הִנֵּה דְּאִמְלַח לִיָּה בִּש"נ וְלָא טְרַפָּה.

אִךְ אַחֲרֵי רָאִי לְהָרָא"ש פֶּרֶק כַּה"ב ס' ל"ג פְּתַב גַּם הוּא ר"מ אִמְלַח לִיָּה שְׁחוּטָה בְּהַדִּי
בִּש"נ. וְעַכ"ז פְּתַב הוּא שֵׁם ס' מ' פְּשֵׁהֲבִיא הַעוּבָדָא דְּר"מ ב"ר הִעֲתִיק בְּשֵׁר טְרַפָּה.

מוֹכַח דְּמ"ש בְּשֵׁר נִבְלָה הוּא מִשּׁוּם דְּדוּמָה לְהֵם צִיר נִבְלָה עִם צִיר טְרַפָּה בְּלֵא הַבְּדֵל
פְּלָל. וְז"ל הַתּוֹרַת חֲטָאֵת פְּלָל כ' ס' ב' צִיר שְׁל נִבְלָה דְּאוֹרֵייתָא וּבְהִגָּה דְּבִש"ד כ'
דְּהַכִּי קו"ל וְלֵא קו"ל כְּתָשׁוּ מוֹהַר"ם דְּאָף צִיר נִבְלָה דְּרַבְּנָן עכ"ל.

וְלֵא תִימָא דְּמוֹהַר"ם מְחַלֵּק בֵּין צִיר נִבְלָה לְדְּטְרַפָּה דְּהָא לִיתָא דְּהָא תְּשׁוּ מוֹהַר"ם הִיא
בְּמִרְדְּכֵי פֶּרֶק גִּיד הַנְּשָׂה ס' תר"ע וְשֵׁם כ' בּוּזָה"ל וּמִיָּהוּ מַה שְׁאֲנִי רַגִּיל לְזַמֵּר דְּצִיר נִבְלָה
וּטְרַפָּה דְּרַבְּנָן דְּדוּקָא בְּשִׁרְצִים דְּאִית בְּהוּ קָרָא דְּהַטְּמְאִים וְכֵן בְּהַמָּה טְמָאָה דְּיִלְיָף בַּת"כ
מְטַמְאִים הֵם הָוִי דְּאוֹרֵייתָא אֲבָל בְּטְרַפָּה דְּלִיפָא קָרָא הָוִי דְּרַבְּנָן ע"כ מְבִנְיָא דְּלְמוֹהַר"ם
גַּם צִיר טְרַפָּה מְדְּרַבְּנָן.

אוּלָּם לְפִי מֵאִי דְּקו"ל דְּלָא כְּמוֹהַר"ם גַּם צִיר נִבְלָה הָוִי דְּאוֹרֵייתָא, וְעֵינֵן בְּמִנ"י בַּת"ח
שֵׁם שְׁכ' עִמְש"ש הַת"ח דְּצִיר נִבְלָה דְּאוֹרֵייתָא כ' לָאו דְּוִקָא נִבְלָה וְה"ה טְרַפָּה עכ"ל
מוֹכַח דְּנִבְלָה עֲדִיפָא וְעַכ"פ שְׁוִים הֵם, וְעֵינֵן בִּיש"ש פ"ח דְּחֲוָלִין ס' ע"ח שְׁפָתַב וְלו"ד
צִיר טְרַפָּה דְּצִיר נִבְלָה דְּאוֹרֵייתָא וְכו' מוֹכַח דְּצִיר נִבְלָה וּטְרַפָּה שְׁוִים.

וא"כ צָדְקוֹ דְּבָרֵי הַפְּרָמִיג דְּכִינּוֹן דְּצִיר גְּבֻלָּה דְּאוֹרֵיִתָּא וְחֻלְב דּוּמָה לְצִיר כְּמִבְּנוֹאָר
בְּכּוֹרוֹת ו' ע"ב וכו"ה בסה"ת סי' ס"ו דְּחֻלְב דּוּמָה מְמַשׁ לְצִיר ע"כ בְּנֻדָּאֵי גְּבֻלָּה אָסוּר
מֵה"ת וְזֶה בְּרוּר עכ"ד נר"ו וְאִפְרִיּוֹן נְמַטְיָה דְּאֶנְהִיר לָן עֵינְיָן אֶתָּא וְאִיִּתִּי מִתְּנִיתָא בִּידְיָה
תּוֹרְתָם שְׁל רֵאשׁוּנִים דְּמִפּוֹרְשׁ יוֹצֵא מִפ"ק דְּצִי"נ אָסוּר מֵה"ת (אָף כִּי לֹא מְצִינָא לְמִימַר
נִיִּתִי ס"ת וְנִיִּחְזִי כִּי הֵנִי סְפָרֵי דֵי רִשִׁים לָן לֹא שְׂכִיחֵי גַבְאֵי.

אֲסֻדְהוּתָּהּ דְּמִנִּי"ר נִיִּסְתְּמִיָּה וְנִיִּגִיל) מִיְהוּ אֶפְתִּי לֹא אִיִּפְרַק הַפְּרָמִיג מִחֻלְשָׁא דְלֹא
הוּל"ל כְּמִבְּנוֹאָר בְּסִי' פ"א דְּמִשְׁמַעוֹתוֹ הוּא שְׁפָן מִבְּנוֹאָר בְּטוֹר וְשׁו"ע וְהָא לִיתָא שָׁם. גַּם
הַפְּרָ"ח שְׂכ' שְׂכ"כ הַתּוֹס' וְכו' הָרִי לִיתְנָהוּ לְהֵנִי מִיְלֵי בְּתוֹס' פְּאָמוּר, וְאַחַר זְמַן פְּתַב לִי
דְּמ"ש בְּמִכְתָּבוֹ הַקּוֹדֵם (הַנִּל) שְׁלֹא הֵיִתָּה גִּירְסַת הָרֵאשׁוּנִים בְּעֻבְדָּא דְּרַמְב"ר דְּאִיִּמְלַח
לִי בִש"נ.

הֵנָּה גִּירְסַת הָרִי"ף הֵיִתָּה דְּאִיִּמְלִיחָא לִי בְּשׁוֹר גְּבֻלָּה, וְכו"ה בִּא"ז הִל' מְלִיחָה סִי' תַע"ג
עכ"ד: וְלַעֲנֵן בְּשׁוֹר בְּחֻלְב זָכַר שְׂפַתְבְּתִי לְמַעְלָה דְּפִלְגִי בְּהַ קְמָאֵי דְלִהְרַמְבָּ"ם אָסוּר
מִדְּרַבְּנָן וְהַרְשָׁבָ"א ס"ל דְּמִתְרַשְׁעִי עֵתָּה ס' עֲרַף הַשְּׁלֶחֶן חִי"ד וְרֵאִיתִי לְהֵרֵב בְּסִי'
פ"ז אוֹת י"ז שְׂכַתְב דֵּהאו"ה כָּלֵל ל"א דִּין י"ג כְּתַב דְּמִתְרַשְׁעִי וְשִׁהְרַב כְּנֵה"ג בְּאוֹת כ"א כְּתַב
שְׂדַעַת הָרִי"ף נִרְאָה דְּאָסוּר מִדְּהַשְׁמִיטוֹ וְכַתַּב שְׁפָן מִשְׁמַע קֶצֶת מִדְּאִמְרִינָן בְּחֻלְשֵׁי דְּף ק"ט
ע"ב דְּאִמְרָה יִלְתָּא לְר"ן כָּל מֵאֵי דְּאָסוּר לָן רְחֻמָּא וְכו' בְּעִינָא לְמִיכַל בְּשָׂרָא בְּחֻלְבָּא וְאָמַר
ר"ן לְהַאֲכִילָהּ כַּחַל וְלָמָּה לֹא אָמַר לָהּ הָא אִיִּפְא חֻלְב זָכַר אֶלָּא וְדָאֵי דְּאָסוּר וְשִׁפִּיר עֻבְד
דְּכַתַּב דְּמִשְׁמַע קֶצֶת דִּי"ל דְּאָמַר לָהּ מִיִּדֵי דְּשְׂכִיחַ וְחֻלְב זָכַר לֹא שְׂכִיחַ (הַשְּׁמֻטוֹת): צַד בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֵי מְמַעְטִינָן גָּרִים עֵינָן מֵהַ שְׂרַשְׁמִתִּי בְּאוֹת ד' בְּעֵנְיָן זֶה וְרֵאִיתִי לְהֵרֵב יָפָה לְלֵב
נִר"ו בְּסִי' י"ד שַׁעֲמ"ש מְרֹן צִיצִית שְׁעֵשְׂאָם נְכָרֵי פְּסוּל כְּתַב דֵּהוּא מִדְּכַתִּיב בְּנִי וְשְׁפָן
הוּא בְּמִנְחוֹת דְּף מ"ב וְשִׁהְתוּס' שָׁם דְּף ס"א כְּתַבוּ גַבֵּי תְּנוּפָה וְלִידָה דְּמִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מְמַעְטִינָן גָּר וְגִיּוֹרְתָא וְא"כ אֲמַאי הָכָא אִיִּמְעִיטו עֲכוּ"ם דְּנֻקָּא וְצ"י ע"כ וְאִילוּ הֵיִתָּה רוּאָה
דְּבָרֵי הַרְבָּנִים מִע"מ רִישׁ הַלְכוֹת צִיצִית וּבְרַכ"י סִי' תַר"מ שֵׁה"ד בְּאוֹר לִי סִי' נ"א לֹא
הֵיִתָּה מִצ"ע דְּגַבֵּי צִיצִית לֹא מְמַעְטִי גָר כַּמ"ש בְּמִנְחוֹת דְּף מ"ג ע"א מְשׁוּם דְּאִתְרַבּוּ
מִנְאֻמְרַת כַּמ"ש בְּבִרְכ"י וְהַמְע"מ הִנְקֻשָׁה לֹא אֲמַאי אִיִּצְטְרִיף לְמִימַר דְּגָר חֲזִיב בְּצִיצִית
פְּשִׁי וּמִנִּי"ר אֲזִיל בְּתַר אִיִּפְכָּא, דְּלִיִּפְסְלוּ גָרִים.

שׁוּב רֵאִיתִי לְהַג' חֻק"ל בְּזַכְרוֹנוֹתָיו שְׁבַסְפָּר יִשְׂרָי לֵב דְּף ק"ט ד"ה יִשְׂרָאֵל שְׁאַחַר שְׂצִינָן
כְּמָה דְּוִכְתִּי דִּישְׂרָאֵל מְמַעַט גָּר כְּתַב צ"ע דְּבְמִנְחוֹת מ"ב יִשְׂרָאֵל וְלֹא עֲכוּ"ם וּבְדָף מ"ג גָּר
חֲזִיב בְּצִיצִית וְהָרִי כְּתִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכו' וּבְסוּ"ד צִינָן לְבִרְכ"י וּמַחְב"ר סִי' תַר"מ עִי"ש
וּפְשׁוּט שַׁע"פ מ"ש בְּבִרְכ"י דְּנֻאֻמְרַת לְרַבּוֹת נְחָה דְּעֵתוֹ בְּזֵה: וְחֻדְשׁוֹת אֲנִי מַגִּיד אֲשֶׁר
רֵאִיתִי בְּחִי הַגְּהוֹת מְצַפָּה אִתְּן שְׁנֵדְפֵס בְּהַש"ס הַחֻדְשִׁים שְׁבַדְפוּס רָאֵם בְּוִילְנָא שְׁבַמְס'
סְנֵהָד' דְּף פ"ו ע"ד הַתּוֹס' ד"ה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמָה ע"ד מְדַתְנָא שָׁם דְּף פ"ה מְאָחִיו לְרַבּוֹת
גָּרִים וְכו"כ הַרְמְב"ם (וְכַמוֹ שְׁתַּמָּה בְּבִרְכ"י) וְכו' וְז"ל וִי"ל דְּאֲזִיל לְטַעֲמִיָּהוּ שְׂפַתְבוּ בְּב"מ
קִי"א ע"ב דְּלַחַד תִּי מְאָחִיו וְלֹא כָּל אֲחִיו מְמַעַט גָּר.

וְנָהִי דְּלַתִּי רֵאשׁוֹן אִינּוּ מְיַעוּט מ"מ רִיבּוּי נְמִי לֹא מְשַׁמַּע וְלֹא מְצִי לְאִפּוֹקִי מְמִיעוּטָא
דְּבִנ"י. וּמִיְהוּ י"ל כִּינּוֹן דְּאִיתָּא בְּסְפָרֵי מְאָחִיו פְּרַט לְאַחֲרִים ש"מ דְּמִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מְמַעַט
גָּר דֵּא"כ מְאָחִיו לְמַעַט אַחֲרִים ל"ל.

וגם מ"ש מזיכה וערכין מרבינו להו בת"כ מנאמרת וכה"ג איתא בסוטה דף כ"ז וכן בסמיכה מרבינו מאדם ע"כ דברי הג' מצפ"א ודבריו נפלאו ממני דמ"ש דהתוס' אלו לטעמייהו וכו' לא ידעתי איך נחה דעתו בזה דכיון דאמר מר דמהפרייתא מוכח דמאחיו מרבינו גר איך הפך יכולה לדבר ולומר דהתוס' אולי לשיטתם וכו' דמי מצו התוס' לחלוק על מה שפונרש בברייתא משום דאזל לשיטתם ואדרבה משיטתם הנ"ל אית להו למיהדר שפן ראוי להיות חוזר פינון דמוכח מהש"ס דלא דרשינו ממאחיו למעט גר וה"ה גוימאחיה דמ"ש.

גם מ"ש דלתני' א' נהי דלא הוי מיעוט וכו' איני מבין אמאי לא חשיב מיעוט מאי דדרשינו מאחיה מוכח שפאחיה דמשמעותו ולא מי שאינו מוכח ודיינו מיעוטא, ומ"ש ומיהו י"ל וכו' וכוונתו ליישב בזה קושית התוס' דסנהדרין פמובן, קשה דא"כ חוזר ונעזר קושית התוס' דב"מ קי"א הנ"ל דהא התם נמי דרשינו מאחיה ולא מאחרים ומינה גילף לגר דהוא פישראל דאל"כ ל"ל למעט אחרים וא"כ אמאי איצטריף מגרף: עוד ראיתי בש"ס החדש הנ"ל בגליון מוהרש"א (להג' מוהר"ש איגר) ע"ד התוס' דסנהדרין דף פ"ו בנ"י מטמאין בזיבה אבל גרים ומשונחרים לא ממעט פתב וז"ל וכן בבכורות מ"ו ע"א נתגיירה מעונפת וכו' וברש"י שם עכ"ל הנה המציא לנו הג' הנ"ל דבר חדש שלא הוזכר בדברי התוס' והוא תימא רבתי על התוס' וכל רבנו קדישי הנז"ל שלא זכרו שרים משנה שלימה הנ"ל דגר כמו ישראל לפדיון הבן אף דכתיב בנ"י, וגם צריף לדעת מאיזה מקום נתברו גרים.

ומזה נתעוררתי דיש לתמוה עמ"ש פילקוט סי' תשנ"ה בשם ספרי זוטא הבאתיו לעיל פאות ד' או"ק ט"ו דלא נכרת ברית לגרים על בכור בניהם וכו' והוא היקף מתני' דבכורות הנ"ל וכן פסקו הפוסקים מתני' הנ"ל כיעי"ש.

והנה בספרי פ' קרח ד"ה כל פטר לא הוזכר שם גרים וז"ל באדם ובבהמה את שיש לה בו באדם יש לה בו בבהמה, יצאו לויים שאין לה בו באדם לא יהיה לה בהם בבהמה ע"כ. וקרוב בעיני לומר שאף בהס"ז צריף להשמיט תיבת גרים, וכן בהילפותא אמרת וכו' צ"ל אמרת לכל בשך לרבות הלויים אלא דבין הכי ובין הכי קשה על הספרי דמשמע דלקושטא קאמר דלויים אינם בבכור בהמה לפי שאינם, בבכור אדם ומשמע דבין מבכור טמאה ובין מטהורה פטורים והוא היקף מתני' רפ"ב דבכורות דלא נפטרו אלא מבכור אדם וטמאה.

וגם יל"ד הלשון לא יהיה לה בהם בבהמה דזה הלשון הוא על הרוב לשון ס"ד כשאומר יכול וכו' ומוציא אח"כ הס"ד ע"י איזה ילפותא והכא אי לקושטא קאמר דיש להוציא הלויים הול"ל יצאו וכו' אין לה בהם וכו' ואם נאמר דמ"ש לא יהיה לה וכו' הוא להס"ד ויש חיסור לשון בהספרי וצ"ל לא יהיה לה וכו' ת"ל וכו' וניגרוס בהספרי הפל פאשר פתוב בהילקוט דלבתר דמרבי לויים לבכור בהמה קאמר דמבכור טמאה פטורים וכו' עי"ש וגם מהס"ז נשמע תיבת גרים מתנישבים שפיר דברי הפרייתות הנ"ל וצריף להתיישב.

ואני אמרתי בחפזי ועיין למרן מוהריט"א בהל' יו"ט אמתני' דדף ג' ע"ב פהגים ולויים וכו' שהאריף לפלפל בדברי הספרי הנ"ל, ושפן הוא במכילתא וכו' עי"ש בדף ג' ע"א

(מדפוס ווארשא) בד"ה והנה וכו' וצריך לעיין היטב בדב"ק לעה"פ בל"ן: איך שיהיה לדעתאן עלה דמוכח ממתני' רפ"ח דבכורות דגרים חייבים בפדיון הבן וצריך לדעת מהיכן איתרבו (ואין לומר דמדכתיב פל בכור בישראל (במדבר ג' י"ג) מרבינו גרים כמו שמתברר ממש"ל אות ד' או"ק יו"ד והלאה) ואפ"ל דמדכתיב קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה וכו' דבאדם יתירה הוא דהנה סגי דלימא בבנ"י ובבהמה וכן כתיב בהאי עניינא כמה פעמים תיבת אדם פידוע ואמרין בת"כ ר"פ ויקרא אדם לרבות את הגרים (גבי אדם פי יקריב מקם) ה"ן מרבינו גרים מתיבת אדם (אף שלא נמצא פן בדברי רז"ל בענין זה ממש יכולים לומר פן מדעתנו כמ"ש בברכ"י סי' תר"מ ובפה"ד סי' נ"ה שהבאתי באות ד' ע"ש) אלא שיש לפקפק דכיון דכתיב אדם כמה זימני נימא אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט וצריך להתיישב.

ואני לא באתי אלא להעיר און ואפ"ל עוד דכיון דכתיב בבנ"י וכתוב נמי (שמות ל"ד) בכור בניה ונהי פאילו כתיב בנ"י ב"פ ודרשינו במיעוט אה"מ לרבות גרים (ולא מסתבר כלל לומר דא"כ גרבי נמי גוים וק"ל) אי נמי אפשר דדרשינו בבנ"י פדרשינו ממבני בני מבני בסנהד' דף פ"ו ע"א אי נמי מדכתיב בפ' קרח (י"ח ט"ו) באדם ובבהמה יהיה לה ויהיה ריבויא הוא כמש"ל אות ד' או"ק ד' ע"ש, ועיין ברכות דף י"ט ע"א ברש"י ד"ה לא את הגיורת וכו', ובמה שציינו שם בהגהות הג' מוהרצה"ח וביפה עינים הנדפס בש"ס ווילנא הנ"ל: והנה מעין מה שפכתתי דמרבינו גרים משום דהוי מיעוט אחר מיעוט גבי פדיון הבן.

פן ראיתי להרב פתח הדביר בפ"י ר"ה שכתב להוכיח מהש"ס דסנהדרין דף ע"ד ע"ב דגר הוא בישראל לענין קידוש ה' דבעינן יו"ד מישראל והוקשה לו דהכתיב ונקדשתי בתוך בני ומבני ממעטין בעלמא גרים ותי' דבי"ת דבתוך הוי מיעוט וגם בני ישראל מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ע"ש, ועיין לקמן מערכת הגימ"ל אות ע"ז: וראיתי להביא פה מה שכתב אלי הגאון המופלא בישראל גדול שמו מוהר"ר ישראל אייזנשטיין נר"ו בע"ס עמודי אש בתשובה ששלח לי בעסק חליצה אחת, הן הרגנו את כבוד עשרו ובקיאותו הנפלאה בש"ס ופוסקים ואתיא תוך תוך שקו"ט בהאי עניינא דבנ"י למעט גרים, ולפי רוב האהבה אמרתי להעתיק דב"ק לזכרון בין עיני ואחלק דבריו לאותיות קטנות להקל על הקורא.

א) מר קעסיק ע"ד רבינו מוהרימ"ט ח"ב חיו"ד סי' מ"ז ד"ה ויש לעיין וכו' מי שנשבע שלא ישא בת ישראל על אשתו אם מותר לישא גיורת וכתב דבפ' מצות חליצה פסלינו גר מונקרא שמו בישראל ש"מ שכן גר אינו נקרא ישראל ע"כ וכתב ע"ד ול"ז להבין דב"ק דאדרבה משמע דישאל גרידא נקרא ורק כיון דכתיב בישראל ממעטין שיהיה מפל צדדין ישראל.

עוד כתב המוהרי"ט ומ"מ נראה דמצוי למקריא בת ישראל אפילו גיורת, ובפ"ק דביפורים תנן הגר מביא ואינו קורא לפי שאינו יכו"ל אש"ן לאבותינו ואמר בירושלמי דהלכה כר"י דאמר מביא וקורא מ"ט פי אב המון גוים נתייהו וכיון דמקריא בת אברהם מקריא נמי בת ישראל דהא אלהינו ואלהי אבותינו קאמר עכ"ל.

וק"ל ע"ז דהא קי"ל דגרים לא מיקרו בני ישראל כמ"ש התוס' סנפ"ה כ"ח סנהדרין פ"ו ומנחות ס"א. וכן הוא שיטת הת"כ דהנה בניקרא דבורא דנדב"ה פ' ב' מ"ג לענין הבאת קרבן איתא אדם לרבות הגרים ועי"ש בר"ש ובראב"ד בבבאוריהם דלא מיקרו בני ישראל לפי שאינם בני יעקב, וכ"ה בניקרא רבה פ' ב' ויש דרשינן מדלא כתיב איש (מנפת דס"ל דאיש ממעט גר ואדם כולל גם גרים, אולם בזבחים ק"ג א' אמרו אטו גר לאי איש הוא מוכח דאיש כולל גם גר) ועי"ש בר"ש שיהקשה מנזיר ס"א ע"א דמרב"ה מבנ"י עבדים ולא גרים אף דכתיב בנ"י משמע דגרים בכלל בנ"י והניח בקושא.

אולם י"ל דנאמרת אליהם הוי ריבוי לרבות הגרים (וצ"ע על שהשמיט הרמב"ם הך דינא דגרים מביאין קרבן וסומכין עליהם). (ב) וכן הוא בת"כ שם דיבורא דחובה פרשה א' לענין חטאת בנ"י מנין גרים ת"ל ונפש פי תחטא.

ובפ' צו פ' יו"ד מ"ב לענין חלב בנ"י מנין לרבות גרים (עיין בר"ש שם שתמה דבכמה מקומות מצינו דגרים בכלל ישראל וי"ל כמ"ש התוס' דיש ריבוי לגרים) ויש פרש"ת י"א מ"א לענין תנופה מנין לרבות הגרים.

ובפ' תזריע לענין יולדת מנין לרבות גיורת, ובפ' מצורע פרש"ת זבים פ"א מ"א, ובפ' אחרי פ' ו' מ"א לענין שוחט ומעלה וכו' (ושם פ' ח' לענין דם, ופי"א לענין פיסוי ובקדושים פרשה יו"ד לענין מולד ופ' אמור פ"ז לענין מום בקרבן אמרו דהוצרך לכתוב גר משום דכתיב בנ"י ובית ישראל), ובפ' אמור פרשה י"א לענין מקרא קדש מנין לרבות גרים, ובבבב"ק פ"ג לענין ערכין מוכח מהת"כ דבכ"מ דכתיב בנ"י ממעטינו גרים.

ג) וכן דעת הספרי (דאף דשיטת הספרי דהיא דכתיב בתורה סתם גם הגר בכלל כמ"ש בפ' חקת לפי שהוא אומר לאלה תחלק הארץ הפל במשמע וכו' וגרים, ובפ' בהעלותה אין לי אלא בפסח שנה גר לאזרח בכל המצות מנין ת"ל חקה אחת וכו' השנה גר לאזרח לכל המצות שבתורה (וצע"ק דאיתא שם בפ' שלח לענין הציץ מרצה לגרים מנין וכו' בא הפתוב והשנה גר לאזרח בכ"מ שבתורה, ולמה לי ב' פתובים ע"ז), ובפ' תצא לא תטה משפט גר וקלא כב"ר נאמר לא תטה משפט וכו' מוכח דהיא דכתיב סתם גם הגר בכלל מ"מ פי כתיב בנ"י ממעטינו גר) כמבואר שם בפ' נשא על ברכת פתובים לגרים מנין ואני אברכם, ובפ' שלק האזרח בבני ישראל מביא על שגגת ע"ז ואין הגר מביא, ובפ' מסעי לענין ערי מקלט אין לי אלא לבנ"י לגרים מנין, וכ"ה שם גבי הורג חבירו בשוגג לגרים מנין וכו' (וצע"ק דשם איתא ואמרת אליהם דהוי ריבוי ולמה צריך בערי מקלט לכתוב גר בהדיא), ובפ' תצא בפסקא והיה הבכור בישראל ולא בגרים.

ד) (הן אמת שנראה דלאו מבנ"י ממעטינו רק הוא פירוש שהספרי מפרש הקרא בישראל שדוקא אם אמו מישראל חייב ביבום וחליצה משא"כ בגר מטעם דרחמנא אפקריה לזרעיה דנכרי כמ"ש ביבמות צ"ח ע"א דאילו מבישראל גרידא לא היינו ממעטים גר דגם גר ישראל מיקרי רק לא בני ישראל דאינם מזרע יעקב דאין לפרש דממעטינו מבישראל דא"כ קשה למה הצריכה בספרי בפסקא ונגשה בבמתו לדרוש על ונקרא שמו בישראל נאמר כאן בישראל ונאמר להלן בישראל מה בישראל האמור להלן פרט לגרים (כצ"ל) אף בישראל האמור כאן פרט לבי"ד של גרים ול"ל גז"ש הא נוכל למעט

מבישראל גרידא אלא ע"כ דסובר הספרי דמבישראל לא היינו ממעטים גרים ולכן הצריכו למילף בגז"ש.

ולפי ילפותא זו נראה שאם הב"ד הורתם ולידתם בקדושה סגי כמו בישראל האמור להלן דלא כשיטת הש"ס דבעי שיהי' ישראל מפל הצדדיו) מוכח דסובר הספרי דמבנ"י ממעטינו גרים והיינו משום דהמעשה בישראל כדאיתא בספרי פ' נשא בפסוק פה תברכו ובפ' שלח בפסוק וכי יגור ובפסוק וכי תשגו ובחוקת בפסוק והיתה.

ה) וראיתי בס' אור לי סי' נ"א שתמה עמ"ש בפתח הדביר בשם הספרי פ' שלח לענין חלה בני ישראל לרבות גרים וכו' והוא היפך מה שהוכיחו התוס' מפמה דוכתי דממעטינו גרים מבנ"י, והספרי אמר דהוא לרבות גרים והוא פלא ע"כ ואין פאן פלא דהדרשא הזאת לא נשנית בספרי ונראה דהפה"ד הוציא זאת מהילקוט תורה רמז תשמ"ז והוא מהספרי זוטא וא"כ אפ"ל דהס"ז ס"ל כמ"ד דבישראל לרבות דפליגי בזה בירושלמי בקמות פי"ב ה"א אית תני חלי' בגרים כשרה בישראל לרבות הגרים וכו' וא"כ י"ל דהספרי והס"ז חלוקים בזה אי מבישראל מרבינו גרים או ממעטינו.

וראיתי להש"ק שהקשה איה יחלוקו בזה שזה ידרוש לרבות וזה ידרוש למעט ונדחק עי"ש. אף י"ל דפליגי בשומוש הב"ת מבישראל אי הוי להורות על כולו או מקצתו וכה"ג איפא פלוגתא בקידושין ע"ח מזרע בית ישראל דחד דריש פלו ישראל וחד דריש למקצתו, והזית רענן בפ' שלח פתב דט"ס הוא פילקוט וצ"ל בנ"י חייבין בחלה ולא נכרים אי בני ישראל למעט גרים אמרת דבר אבנ"י לרבות גרים ע"כ ולפי הגהתו קושית האור לי מעיקרא ליתא דמדבר אבנ"י הוא דמרבינו גרים ונראה דהוא מנאמרת אליהם דהוא ריבוי.

אף לדעתי אין צורך להגהתו דנראה דשיטת הס"ז דמבנ"י מרבינו גרים שכ"כ בשמו פילקוט סי' תשמ"ה גבי נסקים דבר אבנ"י לרבות גרים ואמרת אליהם לרבות נשים ועבדים, וכן הוא שם רמז תשמ"ח בשמו גבי פפרת ע"כ עדת בנ"י מנין לרבות גרים נשים ועבדים ת"ל ע"כ עדת בנ"י.

וכ"ה בשמו ברמז תש"נ גבי ציצית דבר אבנ"י לרבות הגרים ואמרת אליהם ריבה עבדים משונחררים מבואר דדעת הס"ז דבנ"י פולל גם גרים עמהם וחולק בזה על הספרי וא"כ מיושבת קושית האור לי.

ו) ועכ"פ הנה נתבאר דדעת הש"ס דילן והת"כ והספרי דמבנ"י ממעטינו גרים וא"כ כמו שגרים אין נקראים בני ישראל פן גיורת אינה נקראת בת ישראל, וא"כ יש לתמוה על המוהרי"ט שפכת דנקראת בת ישראל דזה הפך הש"ס והת"כ והספרי, ומה שהביא ראיה ממה שהגר יכול לומר לאבותינו וכמו שאברהם נקרא אביו פן הגיורת נקראת בתו י"ל דלא דמי אהדדי דשם אב נקרא בשיתוף בלשוננו גם למי שגדול מחבירו וכן נקרא המורה שלו אב פמו אבי אבי רכב ישראל וכן למי שהוא ראשון וקודם לחברו, וכן שיתופים רבים וע"כ יוכל אברהם להקרא אב להגרים לפי שהוא ראשון וקודם להם אולם בת לא תקרא רק למי שהוליד אותה כמו שפן לא יקרא הגר לפי שלא הולידו אברהם ואיכה תוכל ותקרא בת פינון שאינה מיוצאי חלצי אברהם ע"כ דברי המהרי"ט

צ"ע עכ"ד הגאון מוהרי"א הג"ל נר"ו בענין זה, מפאן ואילף דברי צעיר אנכי המספר הי"ו.

ז) הנה מ"ש פאות א' להשיג ע"ד מוהרי"ט דאדרבה משמע דמשום דכתיב בישראל הוא דממעטין דבעינו שיהיה מכל הצדדין אבל ישראל גרידא נקרא נראה פננתו דאע"ג דמדוכתי טובא אית לן למילף דאין גרים בכלל בני"י וכמו שהאריך מני"ר לקמיה מ"מ מהא דפ' מצ"ח לא אריא די"ל דישראל לחוד מיקרי, ולענ"ד דברי המוהרי"ט נכונים דנדאי גם מהא דפ' מצ"ח מוכח דלא נקרא ישראל דמאי דצריכין לבישראל לדרוש שיהיה ישראל מכל הצדדין הוא להיכא דאמו מישראל דלא נימא פיון שאמו מישראל מיקרי ישראל קמ"ל דרשה דבישראל שיהיה ישראל מכל הצדדין אבל גר גמור שאין בו צד ישראל ממעטין שפיר מישראל בלא אות הבי"ת.

ח) ומה שהרעיש ע"ד הג' מוהרי"ט דדבריו הם היפך הש"ס והת"כ והספרי בכ"מ הנה המעיין בדברי המוהרי"ט בגופן שלקון ישר יחזו פנימו דאין מכל הג"ל סתירה לדבריו כי אחר שכתב דבפ' מצ"ח פסלין גרים מונקרא שמו בישראל כתב ואפשר דבלשון בני אדם גר נמי ישראל מיקרי פדתניא בתוס' ומייתי לה הרא"ש פ"ג דנדריים סי' ט"ז הנודר מישראל אסור בגרים דאע"ג דגר לא נקרא ישראל בלשון הכתוב מ"מ בנדריים אזלין אחר לשון בני אדם אף פשהוא היפך משמעות הכתוב פידוע (עיין מה שרשמתי בזה לעיל אות י"ב) וכן תניא בתוס' הג"ל הנודר מן הלויים מותר בפהגים דאע"ג דבלשון הכתוב נקראו הפהגים לויים מ"מ אזלין להקל דמדה היא בתורה דבנדריים הלך אחר לשון בני אדם, ובלשון בני אדם אין הפהגים בכלל לויים כמ"ש בקרב"ן שם וא"כ פיון שמצינו שבלשון בני אדם גר נמי בכלל ישראל זה שנשבע שלא ישא בת ישראל י"ל דגם גיורת בכלל, ועיין להריטב"א על ההלכות שם שכתב ג"כ כמ"ש הקרב"ן דאע"ג דבכ"ד מקומות נקראו הפהגים לויים פדאייתא ביבמות דף פ"ו מ"מ בלשון בני אדם לא קרו לויים אלא ללויים ממש, וכ"כ שם הרב הנמק"י בשמו והוסיף עוד דכן אמרו בתוס' (ובב"ב קמ"ג וטוש"ע יו"ד סי' רי"ז סמ"ו) הנודר מן הפגים מותר בבני פגים אע"ג דבלשון תורה בני פגים הרי הם פגים דבנדריים הלך אחר לב"א.

ושוב כתב מוהרי"ט מ"מ נהי דגרים ישראל מיקרו בת ישראל מיהת לא מקריא דבפ' נערה שנתפתתה אמר וכו' (מה שיש לפקפק בדבריו אלו יתבאר לקמן א"ה) ובקידושין דף ע"ח ע"א אפליגו תנאי בכתוב כי אם בתולות מזרע בית ישראל וכו' ושוב סיים ומ"מ נראה דמצי למקריא בת ישראל אפילו גיורת דבפ"ק דבכורים תנו הגר אינו קורא שאינו יכו"ל אש"ן לאבותינו.

ובירושלמי פסקו כר"י דמביא וקורא שנא' כי אב המון גוים נתתיך ואמר ריב"ל הלכה כר"י ופירש"י נראה דצ"ל הר"ש עי"ש שכתב דמ"ש בירושלמי דאתא עובדא ואורי כר"י לא שהיה בכורים בזמנו אלא לענין תפלה) לענין תפלה דמצי למימר אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם וכו' וכיון דמקריא בת אברהם מקריא נמי בת ישראל דהא אלהינו ואלהי אבותינו קאמר, ועוד נראה דבת ישראל בת ברית משמע לאפוקי נכרית פדתנו בת ישראל לא תילד כו'.

וכן נִכְרִי וְעֶבֶד הַבַּיִת עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל עַכְלָל, וְכַוְנָתוֹ מִבְּנֵי אֶרֶץ לְעַנֵּי דַרְלָל דַּע"ג דְּבִלְשׁוֹן הַפְּתוּב גִּיּוֹרֵת לֹא מְקַרֵּית בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שְׁלֹא נִקְרָא גֵר בְּנֵי מ"מ בְּקִרְיַת בְּנֵי אָדָם מִיִּקְרָא בֵּית יִשְׂרָאֵל וְכו' וְהִינּוּ דְאִיִּצְטְרִיךְ לְאַתְוִי פִירֵשׁ"י (הר"ש) דְּלַעֲנִין תְּפִלָּה קְאָמַר כְּלוּמַר דְּבִלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם בְּקִרְיַת בְּעֵלְמָא שְׁיִיךְ לִזְמַר דְּמִיִּקְרָא בֵּית אַבְרָהָם וּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכו' כִּי הָרִיטְבָא ה"ד הַנְּמַק"י שֵׁם וּמִסְתַּבֵּר דְּאִפִּילוּ הַגְּרִים אֵינָם בְּכָלל זָרַע אַבְרָהָם אָבִל יִשְׁנָם בְּכָלל בְּנֵי אַבְרָהָם דְּהָא ק"ל כַּר"י דְּאָמַר שְׁהַגְּרִים אוֹמְרִים בְּתְפִלָּה אֱלֹהֵי אַבּוֹתֵינוּ ע"כ וְכִי הִכִּי דְנִקְרָאִים בְּנֵי אַבְרָהָם מִמָּאִי דְאָמְרֵי אֱלֹהֵי אַבּוֹתֵינוּ ה"ן נִקְרָאִים בְּנֵי יַעֲקֹב מִה"ט דְּהָא אָמְרֵי אֱלֹהֵי אַבּוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְה"ד לַעֲנִין קִרְיַת בְּנֵי אָדָם, אָבִל וְדַאי בְּלִשׁוֹן הַפְּתוּב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמְעֻטִּין גְּרִים וְגַם הַמוֹהֲרֵי"ט יוֹדֵה בְּזָה.

וּתְמִיָּה לִי עַל הַג' מוֹהֲרֵי"א נר"ו שְׁלִפִי מַה שְּׁהִבִּין בְּדַעַת הַמוֹהֲרֵי"ט דְּגְרִים בְּכָלל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם אֲדַמְקִיף אֲדַרְי לְאֶרְכּוּבֵי עֲלִיָּה קַבָּא דְקִשְׁיָתָא מִכְּמָה דְּוֹכְתִי בְּש"ס וְסִפְרָא וְסִפְרֵי וְכו', תִּיקְשִׁי לִיָּה עַל מוֹהֲרֵי"ט מ"מ שְׁ אִיְהוּ גּוֹפִיָּה בְּסִמּוּף מִלְּפָנָיו דְּבֵית יִשְׂרָאֵל לֹא מִיִּקְרָא מִדְּאָמְרִין בַּפ' נַעֲרָה דָּף מ"ד ע"ב בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּתוּלַת גְּרִים וּבְעֵשְׂרָה יוֹחֲסִין וְכו' וְאִיךְ יִכְתּוּב תּוֹכ"ד בְּהַפָּה, אָבִל הָאָמַת נִרְאָה כְּמוֹ שְׁפַתְבֵּיתִי דְּכַוְנָתוֹ לִזְמַר דַּע"ג דְּמִדְּכַתִּיב בְּעֵלְמָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמְעֻטִּין גְּרִים דַּס"ל דְּלָאוּ בְּכָלל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבִקְרָא אֵינְהוּ מ"מ בְּלִשׁוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּדַעֲשִׁכּוֹן בְּתְפִלָּה וּבְלִשׁוֹן חַז"ל, וְכו' וְשִׁהִבִּין בְּדַעַתוֹ הַג' חַק"ל הו"ד בַּס' יִשְׁרֵי לֵב דָּף ק"ט וְז"ל הַרִימ"ט חַי"ד ס' מ"ו כְּתַב דְּבִלְשׁוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִבִּיא רַאָּה מִגְּדֵרִים וְגִיּוֹרֵת מִתְקַרְיַת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִשׁוֹן חַכְמֵי עַכְלָל.

וּמִלְבַּד שְׁדַקְדוּק לִשׁוֹנוֹ מוֹרָה שְׁכֵן כְּוָנָתוֹ וְעוֹד דַּל"כ לֹא הִנֵּה שְׁתִּיק מִלְּהַקְשׁוֹת עֲלָיו כְּמוֹ שְׁהַקְשָׁה ע"ד הַתּוֹס' ב"ב ק"ח ע"ב ד"ה יְכוּל וְכו' עִי"ש וְק"ל: ט) וְאָמַנְם מַה שְּׁיֵשׁ לְתַמּוּהָ ע"ד מוֹהֲרֵי"ט הוּא מ"ש שֵׁם (אַחַר מ"ש לְחֵלֶק דְּבִלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם גֵּר נִקְרָא יִשְׂרָאֵל) מ"מ נְהִי דְגְרִים יִשְׂרָאֵל מִיִּקְרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל מִיָּהָא ל"מ דַּבַּפ' נַעֲרָה אָמְרִין וְכו' בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּתוּלַת גְּרִים וְכו' וְלֹא זְכִיתִי לְהִבִּין דַּב"ק דְּאַחַר שְׁכַבְרָה נְחִית לְחֵלֶק חִילוּק בְּרוּר וְאַמְתִּי דְּבַנְדְּרִים אֲזַלִּין בְּתַר לִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם א"כ מַה רַאָּה מִדְּבִתּוּלַת גְּרִים לֹא הָוּיָא בְּכָלל יִשְׂרָאֵל הָרִי גַם יִשְׂרָאֵל סְתָם אֵין בְּכָללֵו גְּרִים כְּמוֹ שְׁהוֹכִיחַ מִהִיא דַּפ' מַצ"ח וּבַכ"ז אָמַר מַר דְּבִלְשׁוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גַּם הַגֵּר יִשְׂרָאֵל וְא"כ כְּמֵן כֵּן יֵשׁ לְנוֹלוּמַר דַּע"ג דְּבִלְשׁוֹן הַפְּתוּב לֹא מִקְרָא בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶפְשָׁר דְּבִלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם מִקְרָא.

וּמַה הַלְשׁוֹן אוֹמְרַת מ"מ נְהִי דְיִשְׂרָאֵל מִקְרוּ וְכו' הָא הִיכָא אֲשַׁכְּחֵן דְיִשְׂרָאֵל מִקְרוּ הִינּוּ וְדַאי מ"ש קוֹדֵם לְזָה לַעֲנִין גְּדֵרִים וְהִיא דְבִתּוּלַת יִשְׂרָאֵל לָאוּ לִישְׁנָא דְאִינְשֵׁי הוּא וּמָאִי מִיִּיתִי מִיָּהָא וְאִפ"ל בְּדוּחַק דַּס"ל דְּמִסְתַּמָּא אֵין לְנוּ לְבַדּוֹת מִדְּעַתְנּוּ (אִם לֹא כְּשַׁבְרוּר לְנוּ) בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אֲחִילּוּק מִלְשׁוֹן תּוֹרָה וְלָכֵן בְּיִשְׂרָאֵל דְּמַצִּינוּ בְּתוֹס' שְׁאָמְרוּ דְּבִלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם גַּם גְּרִים בְּכָלל יִשְׂרָאֵל עַל כֵּן אָמְרִין דַּע"ג דְּבִלְשׁוֹן תּוֹרָה אֵין גְּרִים בְּכָלל בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אֲתִיָּא מִכְּלָלָא אִף בְּלִשׁוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל דְּמַצִּינוּ בְּש"ס דְּבֵית גְּרִים ל"מ בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל (וּמִיָּהָא לִיָּף דַּה"נ ל"מ בֵּית יִשְׂרָאֵל) וְלֹא מַצִּינוּ מִפְּרֻשׁ דְּבִלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם גִּיּוֹרֵת נִקְרָא בֵּית יִשְׂרָאֵל מִסְתַּמָּא יֵשׁ לְפָרֵשׁ הַלְשׁוֹן כְּמוֹ בְּלִשׁוֹן תּוֹרָה וְגִיּוֹרֵת לֹא מִקְרָא בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶפְשָׁר הִנֵּה לֹו לְהִבִּיא מִכְּמָה סוּגְיוֹת שְׁבַש"ס דְּמוּכַח דְּגֵר אֵינּוּ בְּכָלל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶלָּא דְנִיח"ל לְהִבִּיא

מדדמי וק"ל: י) נתזר לךברי הגאון מוהרי"א מ"ש פאות ו' לךחות ראית מוהרי"מ ט
דיש חילוק בין לקרא אב שהוא שם משותף וכו', לא ירדתי לכונת חילוקו שהרי כמו
שמצינו שקורא האדם למי שאינו אביו אבי בשיתוף כמו אבי אבי וכו' פן מצינו שקורא
בני למי שאינו בנו כמ"ש בדברי רז"ל בדוכתי טובא אפס קצהו תראה שקורא הרב
לתלמידו בני (על שם דרשת הספרי ואתחנן ושינתם לבניה אלו תלמידיה) עיין עירובין
דף נ"ד ע"א אמר רב לרב המנונא תלמידו (עיין תוס' שם דף ס"ג ע"א) בני אם יש לך
היטב לך ובדף י"ב ע"א א"ל בני עשה לחי אחר ובב"ב ז' ע"א אמר רבי ואלעזר בני
קבע ביה מסמרות ור"א תלמידו דר"י הנה (אלא שנתלקו אם תלמיד חביר או תלמיד
גמור כמו שרשמתי במערכת האל"ף אות שמ"ח), ובזבחים נ"ז ע"א א"ל בני שלמים
קדשים קלים וכו', וביבמות כ"א בני מי העלף וכו' בני מי העלף וכו', ובאבות דר"נ
סו"פ י"ד א"ל ר' אלעזר בני נחמתי וכאלה רבים, ועיין להרב עיר גבורים (דרושים)
בסוף הספר בפתיחה ב' דף י"ג ע"ב שכתב דמ"ש רז"ל פל שאינו מניח בן ליוורשו
הקב"ה מתמלא עליו עברה ר"ל שאינו מניח תלמיד (פי אין הקב"ה בא בטרוניא ח"ו
ומה יעשה מי שאין בידו להבנות מיניה או מניח וכמה צדיקים וצדקניות עקרות פידוע.

אף ללמד יכול לקנים כל אדם או בעצמו או ע"י ממונו להחזיק ביד התלמידים שמהם
תצא תורה וכו') ותלמידי הי"ו הנפירוני עוד כמה מקומות בש"ס דאמרים בני למי
שאינו בנו ונלאתי לכותבם פי ברבים היו, ובסנהדרין דף י"ט סוף ע"ב פל המלמד בן
חבירו תורה פאלו ילדו וכו', ועיין שפת דף י"ג ע"ב בתי בימי ליבוייה וכו', ויבמות ק"ו
ע"א בתי עמודי וכתובות ס"ז ע"ב (אלא דבספרי נצבים וילך לא נזכר תיבת בתו),
ובמנחות מ"ד ע"א בתי שמא עיניה נמת באחד מהתלמידים אף שלא היו בניהם ובנותיהם
קראום חכמים בשיתוף בני בתי וע"כ מ"ש מני"ר דבת לא תקרא אלא למי שהוליד
אותה וכו' ור"ל דגם בלשון שיתוף לא תקרא הנה ראינו דאינו פן פמבאר מפל דוכתי
הנ"ל וכמו זה פן זה פשם שקורין אבי למי שאינו אביו הכי נמי קורא בני למי שאינו בנו
יא) ומ"ש ע"ד הרש"מ שהניח בקושא מנזיר וכו' די"ל וכו' כמ"ש באו"ק א' הנה פי
הרש"מ להת"כ אמ"א ולפי הנראה קו' הרש"מ הוא דבש"ס אמרי' מה"מ דת"ר בני
ולא כותים ואמרת רבות נשים ועבדים ומדלא אמרו לרבות גרים נמי מוכח דגרים לא
הנה ס"ד למעטינהו מקרא דבנ"י פי היכי דליצטריה לדידהו, ריבויא דנאמרת דגרים
בכלל בני הם והוא הפך הנשמע מהת"כ דאיצטריה דם לרבות הגרים דאל"כ הנה
ממעטינן להו מבנ"י, ובאמת שקושא סף ואינו מתיישב במ"ש מני"ר נר"ו דנאמרת
ריבויא הוא לגרים דהא ודאי פן הוא והכי אתמר בש"ס ואמרת לרבות העבדים וה"ה
כ"ש דמרבין גרים אלא קושאיתו היא מדלא אמרו הכי גבי גרים כמ"ש לעבדים ש"מ
דלגרים א"צ ריבוי פאמור ומ"ש בשם הרש"מ הת"כ פ' צו גבי חלב לפי הנראה פונת
הרש"מ להק' אמאי איצטריה ריבויא לגר הרי בכמה איסורין שנה גר לישראל ומהיכא
תימי למעוטינהו בחלב דליצטריה קרא ואהא קמשני מני"ר נר"ו דבכל דנכתא דכתיב
בנ"י וגם הגר בכלל היינו ע"י איזה ריבוי וגם חלב איצטריה לריבויא, ודברים נכונים
הם: יב) ומה שהקשה באות ג' דאמאי נכתב גר בערי מקלט דהא פתיב ואמרת כמו כן
יש להק' בפ' אחרי (י"ז ח') גבי שחוטי חוץ, ושם (י"ז י') גבי דם, ושם (י"ז י"ג) גבי
פיסוי דהא כתיב ברישא דענינא ואמרת אליהם, וכן שם (י"ח כ"ו) בפ' ששת עריות דהתם

נמי פתיב ברישא דענינא ואמרף אליהם, ועיין לעיל אות ד או"ק ג' קושית הג' מוהרד"ף בסדר (שהב"ד הרב פה"ד): יג) ומ"ש באות ד' דהספרי בפ' תצא בפסקא וקהי הבכור לאו מבישראל ממעט והכריח פן מפסקת ונגשה וכו' וחדש בטובו דלהספרי סגי בדינינים שהורתם ולידתם לקדושה דלא פש"ס דילן פכתוב בדב"ק עיין לעיל אות ד או"ק א' הנה הבאתי דברי הגר"מ דל"ג בהספרי דיליף בגז"ש אלא מבישראל הוא דממעט ואתי הספרי פש"ס דילן דלא מהני ב"ד שהורתם ולידתם בקדושה ודברי הספרי בפסקא וקהי הבכור כפשטן דמבישראל הוא דממעט.

ומ"ש באו"ק ה' עמ"ש באור לי עיין מה שפתיבתי לעיל באות ד' או"ק ט"ז ושם או"ק יו"ד לענין אי בישראל משמע ריבויא לגרים או מיעוטא, ונלע"ד דאפילו נימא דאיפא מ"ד דבישראל משמע ריבויא לגרים היינו דמפרשינן הטפלים שהם בתוך ישראל וכמו שפי' הרא"ם בקרא דכל האזרח בישראל ישבו בסנפות מ"מ פי פתיב בני ישראל כ"ע מודו דממעטין גרים דאל"כ קשה ליישב פל המקומות שנכתב בתורה גר למה לי דכתבינהו רחמנא הרי בכלל בני ישראל הם וכמה מהקושי להמציא מחלוקת הס"ז עם הש"ס וספרא וספרי בדבר שאינו מפורש להדיא ולכן מסתברא לקוע"ד דגם הס"ז מודה דמבנ"י ממעטין גרים מדאינם בני יעקב וכמ"ש מני"ר נר"ו בשם הראב"ד והרש"מ בבבאוריהם ורק היכא דאיפא ריבויא מואמרת וכיוצא הוא דהו גרם גרים בכלל והמקומות שהזכיר מני"ר נר"ו מהילקוט בשם הס"ז הן לו הובא שם בדברינו לעיל אות ד או"ק י"ד ועי"ש.

ומה שהביא עוד מ"ש בילקוט רמז תשמ"ח (כמ"ש באות ה') לפום ריהטא לא יכולתי להלן דב"ק פי לפי הנראה הביא עזר לנגדו דאדרבה משם מוכח דעת הס"ז דמבנ"י ממעטין גרים אי לא דכתיב על כל עדת בני ישראל דמעל כל עדת הוא דמרבי גר ועבד ואשה ומ"ש ע"ד הש"ק פי"ב דיבמות, עיין מה שפתיבתי באות ד' או"ק י"ב ולמודעי אני צריך פי מדקדוק לשון הריטב"א בפ"י על ההלכות סופ"ג דנדריים ד"ה תוספתא וכו' נראה דס"ל דגר נקרא ישראל גם בלשון הפתוב שכתב בזה הלשון הנודר מישראל אסור בגרים פי דגרים נמי בכלל ישראל והיינו גר ששל וטבל מן הפהנים מותר בלויים וכו' פי' אע"ג דבכ"ד מקומות נקראו הפהנים לויים לא קרו אינשי לויים אלא ללויים ממש ובנדריים הלך אחר לשון בנ"א עכ"ל ומדלא פתיב גבי אסור בגרים טעמא דבנדריים וכו' כמ"ש גבי לויים וכו' משמע דבחלוקה דגרים לא צרכינן לה"ט דאע"ג דבנ"י לא מיקרו מ"מ ישראל מיקרו גם בלשון הפתוב וצ"ל לפ"ז דמאי דאמרינן בש"ס סנפה כ"ח (לפי גירסא שלפנינו, ועיין מ"ש אות ד' או"ק יו"ד) ויבמות ק"א למעט גרים מבישראל ה"ד היכא דכתיב בישראל, אכל ישראל לחוד גם גר הוי בכלל פי הבי"ת דבישראל הוא דממעט דדרשינן בישראל ולא כל ישראל כמו ביצחק ולא כל יצחק כ"נ לכאורה, ואם פנים אנו בזה מצינו סעד וסמך למ"ש בעניינותין לעיל אות ד או"ק י"ז ליישב מאי דנהה ק"ל על הדרשה דמיעוט ח"ע וחב"ח מדכתיב בבא כל ישראל דנימעוט נמי גרים עי"ש, וחדשים מקרוב נדפסו ש"ס מוכתר בכתר תורה חידושים נפלאים והגהות יקרות בוויילנא דפוס ראם, ומצאתי שם בחידושי הגאון הרש"ש שהביא דברי הרמב"ם והרע"ב שכתבו הילפותא מבבא כל ישראל וכתב וז"ל טעם זה ל"מ בגמרא וגם ק"ל דמישראל אימעוט נמי משוחררים, כמ"ש התוס' סנפה כ"ח ע"ב וע"כ צ"ל שיש שום ריבוי כמ"ש

התוס' א"כ ח"ע וחב"ח ג"כ יקנה חייב מאותו ריבוי ע"כ הנה לא נחית לחלק בין בני ישראל ומשמע ליה דגם פי פתיב ישראל לבד ממעטינן גרים דלא כמ"ש בעניויתין ולע"ד אינו מוכרח לומר פן ומ"ש דעכ"ל דיש איזה ריבוי וא"כ גם ח"ע יקנה חייב מאותו ריבוי נלע"ד דאינו מוכרח ואפ"ל דגר וח"ע וחב"ח אינם שונים וקרי בגונב נפש מרבינן גרים וממעטינן מי שח"ע וחב"ח בסנהדרין דף פ"ו ש"מ דגבה טורא בינייהו, וגם מצד הסברא הוא, פן דיש לחלק ביניהם וא"כ לא נפלאת היא לומר בראיה דהגם דגר חייב מאיזה ריבוי מוקמינן לה הוא ריבוי לגר דוקא וממעטינן מישראלמי שח"ע וחב"ח וק"ל (ומדברי הג' חק"ל שרשמתי באות זה או"ק ח' נראה דס"ל דבני ישראל וישראל פי הדדי ניהו למעט גרים עי"ש בד"ק): (יד) ודע דראיתי בתשובת הג' מוהרי"א הנ"ל נר"ו שהביא מ"ש הש"ק בפ"ב דיבמות שהבאתי לעיל אות ד או"ק י"א דהת"כ ס"ל דבישראל ריבויא הוא נכתב ע"ז ונ"ל כ"נ ג"כ מהת"כ פ' אומר (גבי סנפה) בישראל לרבות גרים והר"ש בבבאורו פתב שם דלאו דוקא דאדרבה מבישראל ממעטינן גרים ובגמרא מרבו לה מהאזרח ע"כ, ועמ"ש הש"ק לקמן ד"ה תמן אולם אי נימא דהת"כ ס"ל דבישראל ריבויא הוא לרבות גרים א"ש עכ"ד נר"ו ומתוך מאי דכתיבנא בעניויתין באות ד' יתבאר דגם הת"כ אין הברח דס"ל דבישראל הוי ריבוי ואפשר דס"ל פהש"ס דילן אלא משום דאיכא תרי מיעוטי ושינה פונת הש"ק עי"ש, ולפי דרכינו מצאנו תנא דמסייע להרב קרבן אהרן שהגיה בהספרי כנז"ל שם שפן הוא דעת הרש"מ דגם הת"כ ס"ל דמיעוטא הוא וכו' וק"ל (ועיין בדברי החק"ל שרשמתי באות ד' או"ק י"ב שפתב גם הוא דמוכרח הוא דהת"כ ס"ל כמ"ש הרא"ם דבי"ת דבישראל הוא לרבות דברי הת"כ בכ"מ דריש בני ישראל ולא גרים, וקצ"ת שלא הנפיר דברי רש"מ וקרוב אהרן הנ"ל): (טו) עוד פתב הש"ק ליישב מה שהקשה מברייתא דת"כ גבי מולד דדריש בישראל לרבות נשים ועבדים דא"כ כ"ש דנרבי גרים מבישראל דטפי אית לן לרבות מבישראל נשים ועבדים לחיובניהו מלמעט עבדים למפטרניהו דקי"ל לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן וה"נ פן ע"כ, וכתב ע"ז הג' מוהרי"א נר"ו הנ"ל ונ"ל ולא בריא לי הך מילתא דהא לאיסורא לא צריף קרא דלא גרע מנכרי שמונהר על ע"ז ועיקר הילפותא הוא שיקלו אותם וא"כ לענין דיני נפשות י"ל דלקולא מקשינן דכאשר הצצתי וראיתי במקומות שאמרו דלחומרא מקשינן ראיתי שנאמר רק באיסורין שפנה י"ל שהיתה דעת התורה להחמיר שסמכה א"ע שונאי גלף להחמיר באיסורין דאורייתא וא"כ שוב הוי נדאי איסור דאמרינן דעת התורה שרצתה שנחמיר בזה דאם הנה דעתה לקולא היתה מבארת להדיא דהא עתה פלף להחמיר (וע"כ בדרכנו אמרינן לקולא מקשינן כמ"ש בשבת פ"ג ע"ב ותענית כ"ז ע"ב דבדרכנו הסברא בהיפוף דמסתמא נקל בדבר ואם הנה בדעתם להחמיר הי"ל לבאר להדיא דנחמיר ומדלא ביארו מסתמא סמכו את עצמם דנלף להקל ושוב הוי נדאי היתר ולא מחמת ספיקא) ואלו הן המקומות דלחומרא מקשינן יבמות ח' א', קידושין ס"ח ע"א ע"ז מ"ו ע"ב, תוס' יבמות נ"ט ע"ב ד"ה דומיא וע"א א' ד"ה בו, וקידושין ל"ד ד"ה ונילף, וסנהדרין ל"ו ד"ה ומה, ושבועות כ' ד"ה פל וכו' ג' ד"ה גמר, וזבחים נ"ז ד"ה ואני, וחולין צ"ח ד"ה מאי וק"א ד"ה תלמוד וקכ"ז ד"ה תלמוד ושם קל"ו ע"א ברש"י ד"ה ואמ"ר חנינא, ותוס' תמורה כ"ת ע"ב ד"ה או חילוף מבואר דהך פללא רק באיסורין שהולכים בהן להחמיר ולולא דמסתפינא הייתי אומר

דגם באיסורין לאו כ"ע אית להו הך פלגא, עינין יבמות ח' ע"ב ממאי דהאי עליה לאיסורא משמע דלא ס"ל דלחומרא מקישינו (ועינין תוס' שם ג' ע"ב ד"ה טעמא יש לדחות) ולכן אמרו שם תירוץ אחר אבע"א הך תרי איסורי ור"א ב"ר יעקב דאמר בקידושין ס"ח ע"א אתיא בק"ו וכו' משמע דלא ס"ל פלג זה וי"ל דכן ס"ל להש"ס יבמות ס"ט ע"א מי שיש לו אלמנות וגירושין ואימא וכו' והניחו בתוס' שם בתימה דהא לחומרא מקישינו ומתיישב בזה די"ל דהך סוגיא לית ליה האי פלגא וכן מתיישב קושית התוס' פסחים ל"ב ד"ה מעילה ושם מ"ג ד"ה סלקא, וקושית התוס' קידושין ל"ד ד"ה ונילף והיגו דסתם התוס' בסנהדרין ל"ו ה"ל לא תירצו דלחומרא מקישינו.

ומתיישב קושית התוס' תמורה ה"ל דמשום שאינו פלל מוחלט כמו שהקשה ר"פ לאב"י בע"ז דף מ"ו. ומתיישב בזה קושית הרב יבין שמועה שהביא היד דוד דף רמ"ה ע"א אמ"ש בסופה מ"ג ע"א נאמר ימים במילואים וכו' או פלג לדרף זו עי"ש דל"ל הג"ש דתשבו הא כל דאיכא למילף לקולא ולחומרא ילפינו לחומרא עי"ש ביד דוד שנדחק בזה ולהג"ל ניחא) וכיון דמה שמצינו הפלל הוא רק באיסורין י"ל דבקטלא נקיטינו להקל דבזה אמדינו דעת התורה להקל כמו בקל ס' קטלא הו אמת דהתוס' ב"ק ג' ע"א פתב בשם ר"ת דמדה היא בתורה נאפילו במקומו דהיה ראוי להקל אמרינו לחומרא ילפינו.

אף ר"י הראשון הובא באסיפ"ז וכן התוס' שאנץ שהובא שם שתייר תירוץ אחר ולא פתב כר"ת נראה דלא ס"ל כר"ת. והרשב"א בחידושי לב"ק דף ב' ע"א ד"ה אבל פתב דבגזיקין ס' דידהו להחמיר כמו באיסורין ולפי"ז מעיקרא ל"ק קושית התוס' ולא מוכח מה שחידש ר"ת, ועינין באר יעקב פלג מ"ה בשם הריטב"א דלעגנו קרבן לקולא מקישינו משום חוב"ע וזה פעיין דברינו, והבאר יעקב פתב דכן מוכח מתוס' שבת כ"ח ד"ה מה לשרצים עי"ש, אף לפי מ"ש הפנ"י שם לא מוכח מידי, ומ"ש עוד להק' ע"ז מתוס' חולין ק"א ד"ה תלמוד וכו' עי"ש דהא הוי חומרא דאתי לידי קולא להביא חטאת על שבת ועל יוה"כ ע"כ אהד בפ"ע וכו' דבריו תמוהים וכי ס"ד דהתוס' דנילף דבשבת ויוה"כ לא יביא קרבן בפ"ע הא ע"ז יש קרא מיוחד שמביא קרבן ע"כ אהד בפ"ע, אף פונת התוס' לעגנו איסור חל על איסור דנילף משבת דאחע"א וגם יש ללמוד מתרומה דאין איסור חל על איסור ע"ז הק' דאדילפינו משבת נילף מתרומה ותי' דלחומרא ילפינו דאיסור חע"א ולא מיקרו פלל לעגנו קרבן רק לכל התורה ולא מוכח מדברי התוס' ה"ל שיהיו חולקים על פלל דהריטב"א.

אף אני תמיה על הבאר יעקב שה"ל להביא דברי התוס' חולין קכ"ז ה"ל שפתב דלחומרא מקישינו אף שישרפו תרומה וקדשים: וראיתי להפרמ"ג בגינת ורדים פלל י"ג שכ' יש לעינין היכא דאם נימא לאיסורא נפק"ל קולא בעלמא ואי נימא להיתרא נפק"ל מזה חומרא בדבר אי שייך בכה"ג לחומרא מקשינו או לא והדבר צ"ת ע"כ, ותמיהני דנעלם ממנו דאמרינו בקידושין ס"ח ע"א לעגנו דלא תפסי קידושין בשאר עריות דלא מקישינו לנדה דליתפוס קידושין משום דלחומרא מקישינו וכתב שם בתוס' והראשונים דאע"ג דכי נימא דלא תפסי בה קידושין יהיה קולא דאינה צריכה גט ואי

תפסי צריכה גט עכ"ז יש חומרא שיהיה הולד ממזר מוכח דיש חומרא אף שיצמח מזה קולא לעגנו אחר עכ"ז אמרינו דלחומרא מקישינו ונפשט ספקו של הגור.

ומסוגיא דקדושיין הנ"ל יש להעיר עמ"ש למעלה דהיכא דספיקו להקל לא אמרינו דלחומרא מקישינו דאמדינו דעת תורה דדעתה להקל א"כ איך אמרו פאן דלחומרא מקישינו הא בממזר ספק מותר מה"ת.

גם יש להעיר מיומא ט"ו ע"ב ואימא לאחר פפרה פלפני פפרה ומועלין בו. והצל"ח לברכות דף ל"א הוכיח דהתוס' ס"ל דמאי דאמרינו לפני פפרה פלאחר פפרה היינו דוקא למעילה אבל איסור דאורייתא אית ביה קודם פפרה ואסור בהנאה וכו' עי"ש וכיון דכל הגלפותא היא רק לעגנו מעילה ק' מאי פריה שיהיה לאחכ"פ פלפני פפרה והיינו שיהיה בו קרבן מעילה (דהא לעגנו איסור אין נפ"מ) ומוכח מזה דלא פכלליה דהריטב"א, וי"ל דעכ"ז נפ"מ לעגנו איסור בדם שלאחר פפרה דעתה אין בו איסור ונקיש לחומרא שיהיה הדם שלאחר פפרה אסור בהנאה (ודברי הצ"ח צ"ע דלדבריו הפירוש בגמרא ואימא וכו' יש בו מעילה וכו' היינו קרבן מעילה א"כ מאי מקשה שם עמ"ש אין לה דבר שנעשה מצותו ומועלין בו והרי תה"ד דהא התוס' הכריחו שם דאין מעילה בתה"ד רק איסור בעלמא עי"ש) ועיין בת"כ אמור פ"ז מ"א דאיתא התם בישראל לרבות נשים ועבדים ושם הוא לעגנו הבאת קרבן והקולא הוא חומרא דמביא קרבן לעזרה וא"כ א"א ליישב שם תירוץ הש"ק לפי שיטת הריטב"א אולם י"ל דעיקר הגלפותא שאסורים להביא קרבן בעל מום אולם עיקר קושית הש"ק לק"מ דאף דמבישראל ממעטינו גרים דאינם מבישראל עכ"ז מרבינו נשים דהוה הו מבישראל וכיון דנשים חייבות שוב ממילא עבדים חייבים מג"ש דלה לה וז"ב עכ"ד הג' מוהרי"א הנ"ל יחיה הבאתי פל דבריו לזכות את הרבים בבקיאותו הנפלאה וארשום איזו הערות קטנות עד"ק: טז) והנה מ"ש דלאיסורא נדאי לא צריה קרא דל"ג מנכרי.

הנה לכאורה איני מבין אמאי הונוק לזה דהא אף אי נימא דלאיסורא צריה קרא מ"מ הש"ק קרי בחיל דכונתו לומר דמסתברא דאיתי קרא לחיובינהו ולא למפטרינהו דאלמא לעגנו חיוב קאמר ואי הכי תקשי ליה לדידיה לפי שיטתו (דלחיובינהו איתי קרא) דזה לא תכן משום דלעגנו חיוב סקילה לא אמרינו לחומרא מקשינו וכו' ואי פונתו דמשום הא לא אריא דמציינו למימר דמ"ש הש"ק למפטרינהו ולחיובינהו לאו דוקא אלא פלומר למישרינהו ולמיסרינהו ואהכי הציע דלאיסורא נדאי לא צריה קרא דלא גרע מנכרי שפונזהר על ע"ז וכלומר דדברי הש"ק באו בדקדוק לפטור וחיוב אם לכה נתפנון תמיה לי דמנ"ל דלאיסורא ל"צ קרא הלא תנאי פליגי בסנהדרין דף ס"ד אי מולך הוא ע"ז או לא וקי"ל כראב"ש דאמר לאו ע"ז דסתם לן פותיה, וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מהלכות ע"ז ה"ג וכ"כ שם הרב לח"מ.

ומה שפראה מדברי מרן בכ"מ שם בסוד"ה ולפיכך וכו' דמולך הוא ע"ז עמד ע"ז הרב מהרק"א והצ"ע, והרב מעשה רוקח שם נדחק מאד ופשטה דהסוגיא הוא דמולך לאו ע"ז. ובת"כ קדושים פ' י' אמרו אשר יתן מזרעו למולך לא שיתן מזרעו מיכה פה, ופי' הרב ק"א ה"ד הגרל"מ בהתוה"מ שם סי' פ"ט דאתיא כראב"ש דס"ל דמולך לאו ע"ז עי"ש וא"כ שפיר מציינו למימר דמה שדרשו בת"כ בישראל לרבות נשים ועבדים הוא

לאיסורא ול"ק דל"ג מנכרי וכו' דהא מולך לאו ע"ז הוא ואפשר דאין ב"נ מונהר על מולך כיון שאינו בכלל ע"ז הן אמת דמדברי הרב החינוך בפ' אחרי סי' ר"ח מתבאר יפה דס"ל דב"נ מונהר על מולך והוא ג"כ בכלל ע"ז.

ולפענ"ד צ"ע דלפי הנראה הוא היפה סברת ראב"ש דתנו במתני' פותיה וכן מתבאר מדברי הרמ"ה בחי' לסנהדרין שם דמולך לאו ע"ז הוא פלל ורק חק נכרים בעלמא הוא כיעי"ש: יז) ומ"ש די"ל דדוקא באיסורין אמרינו לחומרא דאמדינו דעת התורה דסמכה את עצמה דניזיל לחומרא וכו'.

הנה בהשקפה ראשונה אמרתי דהתינוח לסברת הרשב"א ודעמיה דחומר הספקות מה"ת בזה יש סברא לומר כיון דמדה היא בתורה דבכל מקום ספק ניזיל לחומרא א"כ בהקש דלקולא ולחומרא סמכה התורה שפנדאי גלף להחמיר ואע"ג דבעלמא אינו אסור מן התורה מתורת נדאי אלא מתורת ספק.

מ"מ בזה שהקיש סתם ולא גילה אם ההקש להקל או להחמיר הרי הוא נדאי איסור וזה היה פונת התורה להקיש ולא לגלות מה טיבו של ההקש אם להקל או להחמיר אבל לדעת הרמב"ם ודעמיה דחומר הספקות מדרבנן ומה"ת ספק מותר, א"כ הא חזינו דכל היכא דלא כתבה התורה איסור בפירוש על הספק דעתה שנקל, א"כ כמו כן י"ל היכא דהיקש ולא פורש ההיקש אם להקל או להחמיר דעת התורה שנקל וא"כ אמאי קי"ל דלחומרא מקישינו אלא נדאי דאין הפונה משום אומדנא דאמדינו דעת התורה וכו' דהא לדעת הרמב"ם ודעמיה אין לה על מה לסמוך אלא מינה היא בתורה כשאר מדות שהתורה נדרשת, וחפשיי בפסרים וראיתי במלא הרועים במ"ב במע' היקש אות ד שכתב דבס' מדות אהרן כתב דמאי דלחומרא מקישינו הוא משום ספק נאי איכא טעמא ללמוד לקולא מלחומרא ילפינו לקולא ושבס' שושנת העמקים הקשה ע"ז דמקשינו צרת ערוה לחומרא לפוטרה מחליצה וכתב ע"ז במה"ר הסביר דברי המדות אהרן באנרף והמורם מדבריו דבזה גם להרמב"ם אזלינו לחומרא דאינו דומה לשאר ספקות (עי"ש פי גלאתי לכתוב פל דבריו) ושה דעת ר"ת שהביאו התוס' ז"ל בב"ק דף ג' ד"ה דומיא דבגושפיתם הנה משמע להו דמאי דמקשינו לחומרא הוא משום ספק וזה לא שייך בממון ור"ת חידש דלאו משום ספק אלא מדה היא בתורה וכו' עי"ש, ועיין עוד במלא הרועים שם במע' או אם לרבות וכו' דף ה' ע"ב אות ב' ויש לפקפק בדבריו ולענין ממון אי אמרינו לחומרא שכתב הג' נר"ו דלפי מ"ש הרשב"א מעיקרא אין הכרח לס' ר"ת וכו', עיין במה"ר במע' היקש אות י"ג שהביא בשם הבאר יעקב פלל ל"ז שכתב דדוקא בדבר הנלמד בלתי היקש ס"ל לרשב"א דלקולא דייקינו אבל בהקש מודה דלחומרא מקשינו כדעת ר"ת בתוס' הנ"ל אלא שכתב שזה דוחק ע"כ, ועיין מקנה אברהם במ"ב סוף אות קמ"א וז"ל ולענין ממונא הוי חומרא להוציא ממון כף נראה פשוט וכ"כ בתשו' הגהות דשייכי לס' משפטים סי' ל"ה, ועיין בקי' הרשב"א קמא דף ב' ד"ה אבל עכ"ל, ועיין לקמן במערכת הפ"ף אות קמ"א: צה בישול מים בשבת אם אסור מה"ת וכן בכל דבר שהוא נאכל פמות שהוא חי.

יש לעיין בדברי הפ"ח יו"ד סי' ס"ח ס"ק י"ח ד"ה עוד הביא, ט"ל אורות במלאכת האופה דן ל"ז ע"ד, תפארת ישראל בקונטרס פלפלת שבת סי' י"א במלאכת האופה,

משה אהרן במערכת האל"ף דף כ"א ע"ג ברכ"י א"ח סי' שח"י, וראיתי להג' בשו"ת שו"מ מהדורא ג' בח"א כ"א ר"ל ונ"ל הן אמת דהפר"ח יו"ד סי' ס"ח נסתפק אי שניין במים משום בישול, ואני תמה דש"ס מפירש בע"ז דף ל"ז ע"ב מה מים שלא נשתנו מברייתן ע"י האור אף אכל שלא נשתנה ע"י האור, ועיין פנ"י דף מ' בשבת שכתב דלא שניין בישול משום דמים אין הבישול ניכר בהם כלל.

ואני כתבתי עה"ג דלקאורה גם במים ניכר הבישול שנשתנו ע"י הבישול כמ"ש בחולין דף ק"ה דיד סולדת אסור לנט"י ופירש"י משום שבישלו ונשתנו ולפי מאי דר"ל בסי' ק"ס דמים ראשונים אף ש"ס בהם נוטלים והיינו משום שלא עיין בב"י רס"י ק"ס א"כ ל"ש בישול במים וכו' עי"ש והנה המעיין בפר"ח שם יראה דלא נסתפק במים אי שניין בישול אלא פשיט"ל דשניין בישול והביא שתי ראיות לדבריו ועוד רצה להוכיח פן ממ"ש בשבת דף ע"ד ע"ב האי מאן דאתיה בנפרא וכו' ודחה ראיה זו משום דבבב"א בישול הבישול מיהא ניכר השנינוי משא"כ במים דאינו ניכר השנינוי כלל וסיים דשאר הראיות הן מקריעות למ"ש הרמב"ם דיש בישול במים עי"ש, ומ"ש לתמונה מש"ס דע"ז הנ"ל לא ירדתי לסוף דעתו מאי בעי בזה אי פונתו להוכיח דאין בישול במים מדאינו משתנה מברייתו ע"י האור ועל דרך שכתב הפנ"י משום שאין הבישול ניכר בים וכו' תימה על תמיהתו דאיה יתכן לומר פן דהרי ראיות הג' פר"ח מש"ס שמים זו שמענו דיש בישול למים עומדות כנגדו וגם דברי הרמב"ם שהביא שם וגם על הפנ"י יש לתמונה במה שפשוט בעיניו דאין במים משום בישול (ס' פנ"י אמצ"א ואסקהדוהיה דשו"מ קאמינא) דהוא היפך הש"ס והרמב"ם, ובמסקנת השו"מ נראה דר"ל דאין במים משום בישול והוא פלא לע"ד.

והנה שו"ת שו"מ הלזו נדפסה גם בספר שם אריה בשמו בחיו"ד סי' י"ט, ובסי' כ"א השיב הג' המחבר על קצת מדבריו ולא נתעורר עליו עמ"ש ע"ד הפר"ח הנ"ל. ואני בער ולא אדע להבין דברייהם דרבנן קדישי בזה, הן אמת דבשו"ת ויקרא אברהם א"ח סי' ט"ו האריך בענין זה, והביא מ"ש הכס"א בסי' שי"ח שמכשיל מים בשבת חייב חטאת ודחה ראיותיו וגם ראיות הפר"ח הנ"ל כיעי"ש.

הנה כבר כתב ע"ד הפתח הדביר בח"ג סי' שי"ח אות ט' דנעלם ממנו דמבואר בש"ס ותוס' והר"ן והרמב"ם ומדברי הטור ומרן דגם במחמם מים לבד חייב משום בישול, וציין שם חדש דף נ"ו ועי"ש מה שהאריך בזה, ובמקנה אברהם במערכת הדלת אות פ"ד שקו"ט בתשובת הרדב"ז שהביא ברכ"י הנ"ל ולא ראה מ"ש בברכ"י וטל אורות הנ"ל כיעוי"ש: צו בל תשקצו בדברים המאוסים הוא מדרבנן פר"ח יו"ד סי' קט"ז ס"ק י"א ועי"ש בדברי מרן בב"י ובט"ז וקהלת יעקב בתוס' דרבנן אות קס"ד ויעיר און במערכת הלמ"ד אות י"ט דכונת הרמב"ם לומר שהוא מדרבנן ושכ"כ בחידושי הרשב"א למכות דף ט"ז בשם כל המפרשים חוץ מהרמ"ה ושכ"כ הרשב"א בזה"ר לאון קנ"ד ודלא כהתב"ש סי' י"ג סק"ב עיש"ב גם בשו"ת שואל ומשיב ח"ג סי' קט"ו נראה דנוטה דעתו בדרך כלל על כל דברים האסורים משום מיאוס דהוא מדרבנן כיעי"ש, אף דבעיקר מאי דעסיק (בעופות שלא גדלו הנוצות) לכ"ע הוא מדרבנן כמ"ש הפמ"ג בסי' ט"ו בשפ"ד סק"ב מ"מ משמעות לשונו מורה קצת דעתו כהפר"ח סי' קט"ז

הנ"ל, ועכ"פ נראה דאינו פשוט לומר שהוא מדרבנן דהרמ"ה ס"ל דהוא מדאורייתא ומרן הב"י מספק"ל ולא הנה לו לרבינו משל"מ בהלכות מא"א פי"ז הל' כ"ז ד"ה גרסי' וכו' לכתוב הדבר ידוע דבל תשקצו בדברים שנפשו של אדם קצה בהם אינו אלא מדרבנן וכו' עי"ש ועיין אבני שהם בחי' על הטוש"ע א"ח סי' ש"מ דף ס' ע"ב וע"ג דמצד אי אסור זה מדאורייתא ניותר נוטה דעתו דהוא מדרבנן ולא הנפיר מפל הנז"ל.

והרב פתח הדביר בח"ג סי' שמ"ג אות יו"ד אף שראה מה שרמז בקה"י אות קס"ד דהט"ז ס"ל דהוא מדאורייתא וכו' בכ"ז פתב דפשוט דאינו אלא מדרבנן וכמ"ש המשל"מ וכו' עי"ש, וכן בתפארת ישראל בסופ"ח דברכות נקיט בפשיטות דהוא מדרבנן וכן בפרמ"ג סי' קנ"ד בא"א סקי"ט פתב דכמה דוכתי משמע דאסמכתא הוא, וכן נקיט הרב אהל יצחק בשו"ת יו"ד סי' ה' נכתב פן בשם הרב פר"ח בס"ק ג', ועיין בשערי תשובה סי' ר"ב: צז בן סורר ומורה, עיין בש"ס וברמב"ם פ"ז מהל' ממרים ה"ה דאינו אלא מרן י"ג שנה שהביא ב"ש עד שיקריף זקן וכו', וראיתי למוהרש"א בס' לחם דמעה בס' א' ע"פ פל עמה נאנחים וכו' שפתב בשם מוהרי"ע שפי' הפנה שהיה מתלונן פי מאחד מתנאים של הזולל שהיה הנדון פחות מי"ג שנה, וע"ד רז"ל משיביא שנישערו אע"פ שלא הגיע לכלל איש, וע"ז אמר פל עמה נאנחים ולא הקטנים בלבד עכ"ל.

והם דברים תמוהים דלא תכן שיהיה נענש פחות מי"ג ש וללא דבריו הראשונים הנה אפ"ל דמ"ש וע"ד רבותינו וכו' שלא הגיע לכלל איש אין ר"ל שלא הגיע ליג"ש אלא ר"ל שלא הקריף זקן וכו' אף ממ"ש בתחלה בהדיא פחות מי"ג מוכח דמ"ש אע"פ וכו' ר"ל שלא הגיע לכלל י"ג שנים ואין לומר דבתחלה קאמר דפשיטתיה דקרא מדכתיב בן משמע אפילו פחות מי"ג ש אלא דע"ד חז"ל משיביא ב' שערות אע"פ שלא הגיע לכלל איש ר"ל שלא הקריף וכו' (וכ"נ באמת משמעות דבריו) דא"כ קשה חדא מנ"ל להבין פן מפשיטתיה דקרא היפך דרשת חז"ל ותו א"כ מאי אע"פ שלא הגיע לכלל איש דקאמר דמשמע דר"ל דל"מ אם הגיע לכלל איש דהיינו שהקריף וכו' אלא אפילו לא הקריף וכו' הא לדרשתם דוקא קודם שהקריף הוא דנעשה בסו"מ, וזכורני שבילדוטי שמעתי מקשים ע"ד רבינו יונה המובא בחק לישראל יום ה' פ' כי תשא דבן סו"מ נענש פשוט קטן ואיני זכר אם נמצא ישוב לזה נקעת צ"ע: צח בפיטול חמץ דאמרינן בש"ס מבטלו בלבו ודיו, עיין בד' מרן הב"י סי' תל"א סוד"ה ומדאורייתא וכו' דהר"ן פתב בשם איכא מ"ד דלאו דוקא בלבו אלא צריף להוציא בשפתיו ושרבינו הטור ס"ל דא"צ שיוציא בשפתיו, ועיין בבית חדש סי' תל"ד ס"ז שכ' לדעת בעה"ע"י דס"ל פדעת הר"ן ושרוב הגאונים ס"ל כהריב"ה וכ"כ בתיו"ט רפ"ק דפסחים ד"ה בודקין דא"צ שיוציא בשפתיו ובמחשבה בעלמא סגי, וכ"כ בלקוטות הרמב"ן לפסחים וז"ל ונראין הדברים שהבקיטול בלב הוא וא"צ שיוציא בשפתיו וזהו ששינונו בכ"מ מבטל בלבו וכן פירש"י וכן לענין ע"ז וכו' עי"ש בדרף י"ב ע"א מהספר ותמיה לי מאד עמ"ש בחי' הריטב"א לקידושין דף מ"ב ע"ב בשם רבינו הרמב"ן דלאו בלבו ממש קאמר דהוא מהרהר מקרי אלא ר"ל שאינו משמיע לאזנו ע"כ והוא היפך ממ"ש בלקוטות הנ"ל, ובשו"ת עונג יו"ט סי' כ"ד ד"ה ובר מן דין וכו' שפתב שמצא להריטב"א בקידושין דף מ"ב שפתב בשם הרמב"ן וכו' (והביא פל דברי הריטב"א הנ"ל וסיים למאי דעסיק שם) א"כ א"ש מה דלא הוי הת"ס דמשפחת שקנה חמץ וראוהו שלא הוציא בשפתיו עד שחיתת הפסח עכ"ל, ולא

רָאָה דְבָרֵי הַרְמַב"ן בְּלִקְוֹטוֹת הַנ"ל דַּס"ל בְּהַפָּה, וְכֵן דַּעַת הַטּוֹר וְרוֹב הַגְּאוּנִים כְּנו"ל
 וְתִירוּצוֹ הֵיזָה לוֹ לְהַעֲמִיד ע"פ מ"ש הַר"ן הַנז"ל וְכַמְבֹאֵר וְעֵינֵי בְּבֵית מְאִיר לֹא ח"ס
 תַּל"א דְהַאִיפָא מ"ד שֶׁהֵבִיא הַר"ן הֵם הַתּוֹסֵ' בְּדָף ד' דַּע"כ דְסָבְרֵי דְבִלְבוֹ ל"ד וְכו' וּמְצִינּוּ
 כִּינָצָא לְזָה דְאָף דְנֶאֱמַר לְשׁוֹן בְּלָבוֹ הַפְּנֹנָה הוּא בְּפִי אֶלְא שְׂאִין צָרִיךְ לְהַשְׁמִיעַ לְאֲזִנּוֹ
 דְתַנְיָא לֹא יְבָרַךְ אָדָם בְּרַהֲמ"ז בְּלָבוֹ וְכו' וְכַתֵּב תַּר"י וְה"ד מֶרְן הַב"י בְּסִי' קַפ"ה הָא
 דְאֲמַרִּינּוּ בְּלָבוֹ לֹא בְּמַחְשָׁבָה קֹאֲמַר דְּוַדַּי בְּהַרְהוּר לֹא יֵצֵא וְכו' אֶלְא ר"ל שְׁלֹא הַשְׁמִיעַ
 לְאֲזִנּוֹ וְחַתֵּךְ בְּשִׁפְתָיו וְכו' וְכ"כ הַרִיטְב"א שֵׁם בְּשֵׁם הַרְמַב"ן, וְהֵרַב מַחֲנֵה אֲפָרִים בְּהִלְכוֹת
 זְכִיָּה מִהַפָּקֵר סִי' ג' הֵבִיא מ"ש הַר"ן דְּלֹא מְהַנִּי בְּלֵב מְשׁוּם דְּהוּי דְבָרִים שְׁבֵלֵב וְכַתֵּב ע"ז
 וְלִי נִרְאָה דְכָל כַּה"ג מְהַנִּי בִּיטוּל בְּלֵב דְּהוּי דְבָרִים שְׁבֵלֵב דְּמוֹכְחֵי וְהֵכָא אֲנִי סִדְדֵי דְבָטֵל
 בְּלָבוֹ כְּדֵי שְׁלֹא לְעַבְרָךְ בְּאִיסוּרָא כְּדְאֲמַרִּינּוּ גַבִּי גִיגִית בַּפ"ק דְּשִׁבְתָּ וְכו"ג אֲשַׁכְחֵן גַּבִּי
 ע"ז דְּבִיטוּל בְּלֵב מְהַנִּי וְהֵבִיאוּ הַמְרָדְכֵי וְרִאָיָה מְהַנִּיחוּהָ עוֹבְדֵיהָ וְכו' עִי"ש שְׁלֹא זָכַר
 מְדָבְרֵי הָרַאשׁוּנִים הַנז"ל וְהוּא חִידוּשׁ, וְבַעֲבֹבְדָא דַּמַּס' פְּלָה דְאֲמַר ר"ע עַל הַהוּא דְגִילָהָ
 רֵאשׁוֹ שֶׁהוּא מְמֹר וְכֵר הַנְּדָה וְחִקֵּר ר"ע מְאִמוֹ וְהֵיזָה נִשְׁבַּע לָהּ וּמְבַטֵּל בְּלָבוֹ שֶׁהִקְשׁוּ
 הָרַאשׁוּנִים הֵיכִי מְהַנִּי בְּטוּל בְּלֵב הָא דְבָרִים שְׁבֵלֵב אֵינָם דְבָרִים פְּתַב הַרִיטְב"א בַּחֲזִי
 לְקִידוּשֵׁינּוּ דָּף נ' ע"א בְּשֵׁם רַבִּינוּ הַגְּדוֹל דְּהֵיזָה מוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו וְלִפִּי שְׁלֹא הַשְׁמִיעַ לְאֲזִנּוֹ
 קָרִי לִיזָה בְּלָבוֹ כְּדַתְנִיָּא לֹא יְבָרַךְ בְּלָבוֹ עַכ"ל וּמִסְתַּמָּא כְּנֻתָּו עַל הַרְמַב"ן וְכֵן מְצִינּוּ
 לְהֵרַב יַד דְּוֹד (לִי"ד) בְּסִי' ד' אוֹת כ' שֶׁהֵבִיא דְבָרִים אֵלּוֹ בְּשֵׁם שִׁיטַת הַרְמַב"ן לְק"י
 וְשֶׁה"ד הַרִיטְב"א עִי"ש וְלִפִּי הַנְּרֵאָה אֵינִי הַדְּבָרִים מְכֻוּנִים עַמ"ש בְּלִקְוֹטוֹת לְפָסְחִים הַנ"ל
 וְקַצ"ע: צַט בְּכוּלֵיהָ מְשַׁעֲרִינּוּ אֵי אֲמַרִּינּוּ גַבִּי חֲמִץ קוֹדֵם הַפָּסַח, עֵינֵי בְּקוֹנוֹטְרַס אֲסִיפַת
 דִּינִים מְעַרְכַת חֲמִץ וּמְצָה סִי' ד' אוֹת ו' מַה שֶׁרְשַׁמְתִּי בְּזָה בְּס"ד: וּמֵאֵי דְאֲמַרִּינּוּ כֵן בְּשַׁאֲר
 אִיסוּרֵינּוּ נִרְאָה קֶצֶת מִתְּשׁוֹ הַרְדַּב"ז דְּלֹא ס"ל כֵּן וְהוּא מַמ"ש מֶרְן מוֹהֲרַמְב"ח בְּכִלְלֵי
 שְׁבִסו"ס אוֹר צְדִיקִים בְּשִׁרְשׁ הָרַאשׁוֹן דָּף כ"ד אוֹת נ"ז וְנ"ל בְּמוֹהֲרַדְב"ז סִי' קַקצ"ו בְּעֵנִין
 הַנְּזָהֲרִים שְׁלֹא לְאֶכּוֹל בְּבֵית מִי שֶׁמְזַמֵּין אוֹתָם מִפְּנֵי חֲשֵׁשׁ הַשׁוֹחֵט וְגַעַר בְּהֵם הָרַב מִפְּמָה
 טְעָמִים וְתוֹ דְהָא אֵיפָא פְּמָה סְפִיקֵי בְּדָבָר סְפִק שְׁחַט אוֹתוֹ הַפְּסוּל אוֹ לֹא וְאֵת"ל שְׁחַט
 שְׁמָא בְּאוֹתוֹ הַפְּעַם שְׁחַט יָפָה וְאֵת"ל לֹא שְׁחַט יָפָה שְׁמָא הַפְּלִים לֹא הָיוּ בְּנֵי יוֹמָן וְאֵת"ל
 בְּנֵי יוֹמָן שְׁמָא נִתְבַּטֵּל בְּס' וְכו' עַכ"ד וְאֵי ס"ל כְּכִלְלֵן דְּכָל דְּלֹא יְדַעִינּוּ בְּכוּלֵיהָ מְשַׁעֲרִינּוּ
 הֵיכִי קֹאֲמַר שְׁמָא נִתְבַּטֵּל בְּס' וְהָרִי סְתָם פְּלִים אֵינִי מְחַזִּיקִים ס' כְּנֶגֶד פְּלוֹ, וְאוּלַי ס"ל
 דְּדוֹקָא בְּוַדַּי אִיסוּר אֲמַרִּינּוּ דְּבְכוּלֵיהָ מְשַׁעֲרִינּוּ וְלֹא בְּסַפֵּק אֶלְא דְּבִלָּא זָה בַּעַנ"ד לֹא
 זְכִיִּתִי לְהִבִּין דְּב"ק דְּבַתְחֵלָה כְּתֵב דַּאת"ל דְּהַפְּסוּל שְׁחַט מְשַׁמַּע דַּר"ל דְּאָף אִם נֹאֲמַר דְּמַה
 שְׁאֲנוּ בְּאִים עֵתָה לְאֶכּוֹל נִשְׁחַט ע"י אוֹתוֹ הַפְּסוּל מ"מ אֵינִי לְחוּשׁ דִּי"ל שְׁמָא הַפְּעַם הַזֹּאת
 שְׁחַט יָפָה, וְא"כ כִּי הִזְר אֲמַר רַב וְאֵת"ל לֹא שְׁחַט יָפָה כְּנֻתָּו וְוַדַּי דְּלֹא שְׁחַט יָפָה בְּשַׁחֲטָהּ
 זוֹ וְא"כ אֵינִי מִבִּין אֵיךְ סִתַּר זָה בְּאוּמְרוֹ שְׁמָא הַפְּלִים לֹא הָיוּ בְּנֵי בְּנֵי יוֹשִׁיעֵנוּ מַה שֶׁהָיוּ
 הַפְּלִים אֵינָם בְּנֵי הָרִי אֵינִי כְּנֻתָּו לְאֶסוּר מְחַשֵׁשׁ גִּיעוּל הַפְּלִים אֶלְא מְשׁוּם הַשְׁחִיטָה
 שְׁנִשְׁחַט זֹאת הַפְּעַם ע"י פְּסוּל וְמַה יוֹעִיל בְּזָה מַה שֶׁהַפְּלִים שְׁנִתְבַּשְׁל בְּהֵם בְּשׁוֹר זוֹ הָיוּ
 אַבְנֵי וְצ"ע לְהִבִּין דְּב"ק כְּפִי מַה שֶׁכְּתֵב בְּשִׁמוֹ מֶרְן מוֹהֲרַמְב"ח.

וְעַתָּה שֶׁהַשְּׁגָתִי שׁו"ת הַרְדַּב"ז רְאִיתִי תְּשׁוּבָה זוֹ הֵלֵא הִיא בַּח"ד סִי' רצ"ו (בְּדַפּוּס
 נוֹאֲרָשָׁא הִיא אֶלֶף שס"ח) וְהִרְוָאָה יִרְאָה שְׁדָבְרֵי מְפֹרָשִׁים יָפָה וְרַבִּינוּ מוֹהֲרַמְב"ח קֶצֶר
 בְּהַעֲתֵק וְנָתַן מְקוֹם לְעֵנִי בְּדַעַת כְּמוֹנֵי שְׁלֹא לְהִבִּין דְּב"ק כִּי מְמַרְוֶצַת הַדְּבָרִים נִרְאָה שְׁפָל

מ"ש הרדב"ז הוא על אכילת בשר בבית איזה בעלי בתים, אבל המעיין בתשובה הנ"ל ישר יחזו פנימו דמ"ש שמא הכלים אב"י וכו' פונתו בזה רק על גיעולי הכלים של הבעה"ב וכו' ששאל שקצת חכמים חמירו שלא לאכול משחיטת מקצת שוחטי הק"ק מפני שאין נזקרים או מפני שיצא טרפה מתחת ידם וכשמזמין אותם אחד מהבע"ב חוששים אפילו לגיעולי הכלים ומגעילים אותם והשיב שלא היה להם לחוש לגיעולי כלים מפמה טעמים חדא דרוב הטבחים פשרים רוב מצויים אצל שחיטה מן מחים ואפילו מאותו שיצא נבלה מתח"י לדעתם מותרים לאכול משחיטתו שאם באותו פעם לא שחט יפה בפעמים אחרים שחט יפה פינו שהוא בק"י וכ"כ מוהריק"ו וכו' ותו דטעמו ולא ממשו קי"ל שהוא מדרבנן.

ותו דסתם כלים אינם בני יומן ונותן טעם לפגם הוא ותו דרוב הפעמים יש בתבשיל יותר מששים מקדי פליטה ואפילו לדעת המחמיר דבעינן כדי לבטל כל הכלי וכו' לא חמירו אלא באיסור נדאי לא בספק איסור עכ"ד ומבואר דמ"ש ותו דטעמו ולא ממשו וכו' ותו דסתם כלים אב"י וכו' לאו אדסמיה ליה קאי למיהב טעמא למישרי לאכול משחיטת אותו שיצא נבלה מתח"י אלא ארישא דמילתיה מיהדר דלא היה להם לחוש לגיעולי כלים משום דאיכא רוב וכו' אהא קאמר ותו דסתם כלים אב"י וכו' ודבריו עולים יפה וכן סיים שם אבל מ"מ לגבי דינא פינו שיש בה כל הקולות שזכרנו לא היה להם לחוש לגיעולי פליטה אפילו לכתחלה דהא איכא פמה ספיקי בדבר שאיסורו מדרבנן ספק שחט אותו הפסול ואת"ל שחט שמא בפעם הזאת שחט יפה ואת"ל לא שחט יפה שמא הכלים לא היו בני יומן ואת"ל ב"י שמא נתבטל בששים וכו' ע"כ ומבואר דכונתו רק על גיעול פליטה שלא היה להם לחוש, משום דאיכא פמה ספיקי ס' שחט אותו הפסול כלומר שמא הבשר שנתבטל אמתול בכלי זה שנתבטל בו היום שאר דברים או בשר משוחט שאין בו חשש היה משחיטת הפסול או היה משחיטת הכשרים ואין שום חשש על הגיעול, ואת"ל משחיטת הפסול היה של אמש שמא בפעם הזו כלומר בשחיטה של אמתול שחט יפה ואין חשש על הגיעול כלל ואת"ל אמתול לא שחט יפה ויש לחוש על הגיעול שמא הכלים של היום אב"י ואת"ל ב"י שמא נתבטל בששים וכו' דבספק איסור לא אמרינן בכוליה משערין ונהרי מבואר בדבריו דגם הוא נרגש מדאמרי' בעלמא בכוליה משערין אף בחלקות ישית בין נדאי איסור לספק, וכן ראיתי עתה בינד מלאכי בכללי הדינים אות ק"מ שכתב בשמו דלא אמרינן בכוליה משערין אלא בנדאי איסור וכו' אלא דמשמעות דבריו הוא דלדינא ס"ל דלא אמרינן בכוליה משערין אלא דבנדונו לכ"ע לא אמרינן בכוליה משערין משום שהוא רק ספק וכבר ידוע דהראב"ד ס"ל דלא אמרו בכוליה משערין אלא בפחל וכדומה לושאינו חוזר להיתרו אבל דבר שניתר ע"י הכשר הגעלה לא אמרינן ביה בכוליה משערין אלא במאי דנפיק מיניה באומד יפה ועם דלא קי"ל הכי, ועיין במרן הב"י סי' צ"ד וסי' צ"ח וסי' ס"ט מ"מ סבר הראב"ד לא נפלאות היא עיין בס' באר המים סי' כ"ג שהביא תשובת תמים דעים סי' ז' תשו' שלמה להראב"ד בסברא זו ובא בשאלה שם להרב מוהר"ם בר יאודה פן דעתו נדעת חבירו וכתב הראב"ד שפן נוהגים היתר מפי רבותינו ע"כ ובדברי הראב"ד שהביא הרשב"א בתה"א בית ד' ש"א כתב שפעור בקבלה זו מפי הר"י אכן פלט וכתב שם בבאר המים דגם בס' ארחות חיים הביא דרד"ך ור"י מפאריש ס"ל דבטל בס' ולא

משערינו בכולו וכן עשה מעשה הרב גור"ר חיו"ד כי כ"ט מפלל א' להתיר פדעת הרב"ד וכו' עי"ש ואם פן אינו רחוק לומר שפן הוא גם דעת הרב"ד ז"ל מעיקר הדין אלא דבנדונו העדיף פח הקיטר אליבא דכ"ע משום שאינו אלא ספק איסור והאריך שם בבאר המים להביא דדעת כל הפוסקים קמאי ובתראי דלא פהראב"ד ושומוהר"ש גאון פתב לצרף דעת הרב"ד לס"ס ושכנה"ג בבעי חיי חיו"ד סי' ק"ז דחה דבריו דכינו דרנפא דרנפא פליגי על הרב"ד אין לעשות מסברתו ספק לחשבו ס"ס ועוד שפבר קבלנו הוראות מן וכו' עי"ש ב ודברי הרב גור"ר שרמז הובאו בשו"ת אהל יצחק בחידושיו להרמב"ם פ"ו מהל' מא"א ה"ו דראוי לפסוק פהראב"ד שחכם גדול הוא ומצינו למיקם עלה דמילתא פינו דעיקר איסור זה אינו אלא מדברבנו דמין במינו בטיל ברוב אף דדם ובשר הוי מין בשא"מ משום דדם האברים שנופל מן האברים טעם האברים יש לו וכו' עי"ש שפתב דר"י בן פלט והר"ר בן לוי והא"ח שהביא רי"ו והרא"ה ס"ל פהראב"ד ושומוהר"ש ג שפשו"ת בעי חיי עשה ס"ס ע"פ סברת הרב"ד וכן מוהריק"ש בס"י ס"ט ס"ו וצ"ח הפסוק בשו"ת יו"ד סי' ג' וב"ד סי' ט"ז עשו ס"ס פן, וב"ד דוד ליו"ד סי' ס"ט בהגב"י אות כ"ט (ע"ד מן הב"י בד"ה בשר שנופל בלא מליחה) הביא כ"ז וכתב דהרב מוהר"ם אלגאבה בכת"י אחר שהביא מ"ש הכנה"ג דאין לעשות וכו' פתב ולענן דינא סוגיין לעשותה סניף ומ"ש הכנה"ג דאין לעשות ס' נגד דעת מן דבריו תמוהים וכו' ורמז עוד לס' ערף השלחן ליו"ד ומחושקים פסוק בסוה"ס ביו"ד כי יו"ד ואמ"א לראות דב"ק, ובקונטרס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' ד' אות ו' סק"ט הבאתי מ"ש בקהל יהודה דף כ"ו ע"א שדעת הגאון פהראב"ד ועי"ש מ"ש בשם שע"ת ושו"ת רמ"ץ לעשות סניף סברת הרב"ד.

ומ"ש הרב החבי"ב בבעי חיי הנ"ל דאין לעשות ס"ס ע"פ סברת הרב"ד לפי שקבלנו הוראות מן, עיין לקמן במערכת הסמ"ך אות י"ח מה שרשמתי בזה: ומ"ש הרב"ד ז"ל דלא אמרינו בכוליה משערינו בספק איסור ראיתי במקנה אברהם במערכת הפ"ף אות קנ"ב שכ"כ בשם תשו"כ כנה"ג יו"ד סי' ח' ד' ו' ושכ"כ בכנה"ג יו"ד סי' צ"ד הגב"י אות ו' וכתב המקנ"א ליישב בזה דעת רש"י ממה שתמה מן הב"י א"ח סי' תמ"ז בד"ה ומ"ש רבינו בשם רש"י עי"ש, ועיין פרמ"ג ביו"ד סי' צ"ד במ"ז אות א' ד"ה פתב האו"ה וכו' מ"ש ע"ד הכנה"ג ועי"ש ב"ד דוד הגהט"ו אות ה' ובסי' צ"ח אות טו"ב: ובשומן הדבוק בכלי ולא ידעין פמה הוא אי צריך לשער בכל הפלי משום דכל דלא ידעין בכוליה משערינו, עיין פר"ח סי' קכ"ב סק"ג וסק"ה ד"ה וראיתי ועי"ש בס"י צ"ה סק"ג.

והרב תפארת אדם ביו"ד סי' ט"ו פתב דמשערינו במה שיוכל להיות לכל המרבה ולא משערינו בכל הפלי אלא פשאיסור פלוע בפלי וכתב להסביר בשפת חלקות שיש לחלק ביניהם וכ"כ שם בס"י י"ז, ועיין זכור לאברהם באות ביטול דף קפ"ה ע"ב דמסתמא יש ששים נגד הנדבק בה, וכן באות טעם לפגם ב"ד קצ"ח ע"א דמסתמא בכל הקדרה יש ששים נגד הדבוק והוא הספמת רוב האחרונים וכו' ע"כ: ק ביצת טרפה אי אסורה מדאורייתא, עיין מה שרשמתי לעיל במערכת זו אות צ"ג ובהגהות הג' מוהרש"ק ע"ד הפרמ"ג סי' פ"ו בשפ"ד סק"ח פתב וז"ל בחידושי להלכות יו"ט סי' תקי"ג פתבתי בהשמטות טעם הדבר דהוי מה"ת אבל בתוס' ב"ק דף מ"ו ד"ה מ"ט פירשא מבואר שהוא מדברבנו עי"ש ע"כ, ולפי הנראה אין הכרח מדברי התוס' דהם לא פתבו דאיסור

טַרְפָּה מְדַרְבְּנָן אֵלָא לְאוּתָם שְׁנוּלְדוּ מִיַּד לְאַחַר שְׁנוּטְרָפָה וּבְזָה גַם לְמָרְן הַב"י הוּא מְדַרְבְּנָן
וּכְמ"ש הַפּמ"ג ע"ד הַש"ף דְּמ"ש בְּזָה דְאָסוּר מִן הַתּוֹרָה הוּא שְׁלֵא בְּדַקְדוּק דְאִינוּ אָסוּר
אֵלָא מְדַרְבְּנָן וְעִי"ש בְּמִשְׁבָּצוֹת סַק"ח כְּנֹלַע"ד פְּשׁוּט וְאֶדְרָבָא מִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי הַתּוֹס' הוּא
דְּבִיצַת טַרְפָּה אָסוּרָה מֵה"ת וּמִשׁו"ה אָסְרוּ מְדַרְבְּנָן בִּיצַת נְבִלָה כִּיעִי"ש: קָא בְּעַל חוּב
קוּנָה מִשְׁפּוֹן אִי מְהֵנִי קִנְיָן זֶה לְהַחֲשִׁיבוּ כְּשִׁלּוֹ לְדַבְרִים שְׁנֹאֲמַר בָּהֶם לָכֶם פְּאֶתְרוּג וְכִיּוֹצֵא,
עֵינֵן שַׁע"מ פ"ה מְהִלְכוֹת אִישׁוֹת ה'ל' כ"ג וְשׁו"ת שׁו"מ מְהִדוּרָא ה' ס' נ"ד, וּבְחִידוּשֵׁי
הַרְשֵׁב"א לְקִידוּשֵׁין דְּף ח' בַּד"ה הֶתֶם בְּמִשְׁפּוֹן דְּאֶחָרִים פְּתַב וְאֵע"ג דְּגוּפּוֹ אִינוּ קִנְיָן לֹו
מִמֶּשׁ וְאִי אֶקְדִּישׁ מְלִנְה אֹו זָבִין לֹא עֶבֶיד פְּלוּם וְכו' עִי"ש דְּלֹא חֲשִׁיב קִנְיָן גָּמוּר אֵלָא
מְקַצַּת קִנְיָן וּמְהֵנִי לְקִידוּשֵׁין וְכו' וּבְשׁו"ת צ"ל לְהַג' מְלִיבּוּיָן בַּח' יו"ד ס' רל"א דְּף מ"ז
ע"א ד"ה וּמ"ש וְכו' פְּתַב בְּשֵׁם הָרַב הַשׁוֹאֵל דְּכִינֵן דְּבַע"ח קוּנָה מִשְׁפּוֹן חֲשִׁיב כְּשִׁלּוֹ
וּמְכִירְתוֹ לְנִכְרֵי הָוִי מְכִירָה וְכַתְּב דְּאִין נִרְאָה לֹו כֵּן וְהִבִּיא דְּבָרֵי הַרְשֵׁב"א הַנֶּ"ל וְהַכְרִיחַ
דְּמ"ש הַרְשֵׁב"א פֵּן הוּא אָף בְּמִשְׁפּוֹן שְׁלֵא בְּשַׁעַת הַלְּנֹאתוֹ וְשִׁפּוֹן מְבֹנָאָר בְּהַרְיָב"א שֵׁם
אֵלָא דַּס"ל דְּאֵם לֹא פְּדָאוּ הַלְּנָה וְהַחֲלִיטָהּ לֹו ב"ד אֹו הָוִי זָבִינִי לְמַפְרַע אֶבֶל אִם פְּדָאוּ לֹא
הָוִי זָבִינִי פְּלָל, וְלְהַרְשֵׁב"א י"ל דְּאָף אִם יַחֲלִיטָהּ ב"ד לֹא הָוִי זָבִינִי וְגַם הַש"ף ח"מ ס' ס'
ע"ב סַק"ט בַּד"ה עוֹד פְּתַב הַרְמַב"ן כ"כ בְּשֵׁם הַרְמַב"ן וְהַר"ן וְחֲלַק עֲלָיו, וְע"ד
הַרְאִשׁוֹנִים הַנֶּ"ל יֵשׁ לְסַמּוֹךְ כ"ש שְׁדַבְרֵיהֶם מְסַתְּפָרָא יוֹתֵר וּבַקְצָה"ח הַשִּׁיג עַל הַש"ף,
וּבַט"ז א"ח ס' תמ"ג סַק"ד פְּתַב ג"כ דְּגוּף הַמִּשְׁפּוֹן שֶׁל הַלְּנָה וְע' ש"ף ח"מ ס' ע"ב ס"ק
קמ"ט דְּגַם הוּא בַּסו"ד מְסַפִּים לָנָה וְכ"כ בְּפִשְׁי' בַּאו"ת ס"ק קל"ז בְּשֵׁם הַרְשֵׁב"א בַּב"ק
עִי"ש וּלְפִי"ז נִרְאָה לְפּוּם רִיחֵטָא דְּלַגְבִּי לְצִאֵת י"ח ל"ח לָכֶם, אָף דְּלַגְבִּי בְּכוּר מְהֵנִי
כְּמִש"ש בַּצ"צ מִשׁוּם דְּהָוִי כְּשֹׁנְתָפוֹת נִכְרֵי וְכו' מ"מ לְעַנְיָן מֵאִי דְּבַעֲיָנָן לָכֶם נִרְאָה לְכַאוּרָה
דְּלֹא מְהֵנִי וְצָרִיף לְהַתִּיּוֹשֵׁב לְעַת הַפְּנָאִי בַל"ן: וְאִי יִשְׂרָאֵל מְנַכְרֵי קוּנָה מִשְׁפּוֹן, עֵינֵן בַּב"ש
ס' כ"ח וּנְמַק"י בְּאִיזְהוּ נִשְׁפָּה אִמְתַּנְיָתִין דְּמַלְּנָה יִשְׂרָאֵל מְעוֹתָיו שֶׁל נִכְרֵי וְכו' דְּהָא יִשְׂרָאֵל
מְנַכְרֵי קוּנָה מִשְׁפּוֹן, וְכַתְּב בְּשׁו"ת צ"צ הַנֶּ"ל דֹּאֵע"ג דְּאֵנָן לֹא קִי"ל הָכִי מ"מ בְּמוֹמָר י"ל
דְּלַכ"ע יִשְׂרָאֵל קוּנָה מְמַנּוּ מִשְׁפּוֹן: וְאִי בְּקַרְקַע אֲמָרִינָן דְּבַע"ח קוּנָה בְּשַׁע"מ הַנֶּ"ל (בְּדָף
ט"ו סוּף ע"ג) פְּתַב בְּשֵׁם גַּד"ת דְּקוּנָה וְתַמָּה ע"ד עִי"ש: קַב בַּל תִּשְׁחִית דְּקִי"ל דְּאָסוּר
לְקוּץ אֵילָן הַעוֹשֶׂה פִּירוֹת, כ' הָרָא"ש בְּפָרָק הַחוּבַל דְּף צ"ב דְּאֵם צָרִיף לְמַקּוּמוֹ מוֹתֵר
לְקוּצָצוֹ, וְעַפִּי"ז הַתִּיר הַרַט"ז בִּיּו"ד ס' קט"ז סַק"ו לְקוּץ הָאֵילָנוֹת מִשׁוּם בֵּית דִּירָה וְהַרַב
מְרָאָה הַנּוֹגֵה בְּדָף צ"ד ע"ב דְּקַדְקַ מְדַבְרֵי הַרְמַב"ם פ"ו מֵהַל' מְלָכִים ה"ח, וּמִתּוֹס' בְּרִכּוֹת
דְּף ל"ו ע"ב ד"ה אִין קוּצָצִין וְכו' דְּלֹא ס"ל כְּהָרָא"ש וְעַפִּי"ז עָמַד מִתְמִיָּה ע"ד הַרַט"ז
דְּתַפְס פְּיַחֲד בְּמַקּוּם רַבִּים וְנִרְאָה דְּעַתּוֹ ז"ל דְּנִקְיָטִינָן דְּאָסוּר אָף אִם צָרִיף לְמַקּוּמוֹ
יְעִי"ש: וְהַגְּהָרַב ז"ל לֹא רָאָה תּוֹס' הָרָא"ש לְבְּרִכּוֹת שְׁנַדְפְּסוּ מְחַדְּשׁ בַּס' בְּרִכָּה
הַמְּשׁוּלָּשֶׁת וְעֵינֵינוּ הָרוֹאוֹת בְּסוּגִיא הַנֶּ"ל שְׁכ' הָרָא"ש פְּדַבְרֵי הַתּוֹס' מִמֶּשׁ וּלְפִי סְבֵרַת
הָרַב ז"ל דְּבָרֵי הָרָא"ש סְתָרָאִי גִינְהוּ, אָף לְדִידִי בְּמִטּוּ מַנְיָה דְּמַר אִין מְדַבְרֵי הַרְמַב"ם
וְתוֹס' שׁוּם הַפְּרַת דְּלֹא ס"ל כְּהָרָא"ש דְּהַרְמַב"ם אִין דְּרַכּוֹ לְכַתּוּב בַּס' הִיָּד אֵלָא מֵה שְׁבָא
מְפּוֹרֶשׁ בְּש"ס וְדָבָר זֶה לֹא נֶאֱמַר בְּהִדְיָא בְּש"ס וְרַבֵּינוּ הַגְּדוֹל אָמְרוּ הוּא הָרָא"ש ז"ל
וְאֵה"ן דְּלִדְיָנָא מוֹדָה לֹו כִּי מִלִּי דְּסַבְרָא גִינְהוּ וּמְדַבְרֵי הַרְמַב"ם מִתְבָּאָר יְפָה דְּכָל שְׁאִין
עוֹשֶׂה דְּרָף הַשְּׁחַתָּה לִית לֵן בֵּה וּכְשִׁקּוּצָץ לְצוּרָף מְקוּמוֹ הָרִי אִינוּ עוֹשֶׂה דְּרָף הַשְּׁחַתָּה,
וּמִשְׁרָא שְׂרִי וּמְדַבְרֵי הַתּוֹס' ג"כ אִין שׁוּם הַכְּרַח וְהַעַד ע"ז דְּבָרֵי הָרָא"ש בְּתוֹסְפוֹתָיו

ותמיהה לי איה ניהא ליה להמציא מחלוקת מאחר דהרא"ש פתב להדיא דשרי ובשאר פוסקים לא ראינו בהדיא דחולקים חובה עלינו להביא דבריהם אל עמק שנה לדברי הרא"ש ז"ל ולא לחלוק את השוין בדקדוקים בעלמא, וגם לא ראה הרב ז"ל שו"ת בשמים ראש (אשר רבים מיתסו להרא"ש פידוע) סי' של"ד ה"ד מרן חיד"א בשו"ת ברכה יו"ד סי' קט"ז אות ג' שהתיר לקוץ על ידי נכרי אילן מאכל שצריך למקומו כי הרמב"ם לא אסר אלא דרף השחתה ואפשר דצריך למקומו לא מקרי דרף השחתה ע"כ ואף שפתב בדרף אפשר מקל מקום מ"ש בפוסקים נראה עיקר וספר חיים שאל אמצ"א אף עיין זכור לאברהם ח"ג במערכת ספנה נראה בעיניו כי הרבנים חות יאיר, שאלת יעבץ, חיים שאל, זרע אמת, ס"ל דאם קוצצו משום צורך מקומו הדבר פשוט להתיר מן הדין אלא שפינן שנה פתוב בכלל צנאות ריה"ח ז"ל נכון הדבר לקוץ ע"י נכרי אבל מדינא מותר וגם משום ספנה דלא שכיב שבחת וכו' ליכא כשע"פ הדין מותר דלא פהרב בית יעקב דאוסר אף בצריף למקומו וכו' יעיש"ב וכו' דלא פהרב מראה הנגה ז"ל וק"ל: שוב מצאתי בחיים ביד למרן החבי"ף שפסי' כ"ד הביא סברת הרא"ש הנ"ל ושכ"כ בתשובת בשמים ראש סי' של"ד ושכ"כ רי"ו בס' מישורים נתיב ל"א ח"ב דבצריף למקומו מותר וכ"כ בספר הזכרון סו"פ החובל וט"ז יו"ד סי' קט"ז ושכ"כ בכנה"ג שם הגב"י אות ח"ל וישפן נראה דעת מוהר"י באסן סי' ק"א, וחוו"י, ושבו"י, וזר"א, ומ"ש הבית יעקב דהתוס' ב"ב דף כ"ו חולקים על הרא"ש, פבר השיב ע"ד בשבו"י ח"א סי' נק"ט, ומקור ברנף קו"ק סי' ח', וח"ש סי' כ"ב וכ"ג, ועיין שאלת יעבץ ח"א סי' נ"א אלו תו"ד ושוב שקו"ט משום חשש ספנה עיש"ב ולא הזכיר פלל את דברי המראה הנגה ז"ל, והוא פלא על המה"ן שנועלם ממנו כ"ז.

וכבר רמזתי לעיל סוף אות י"ז שפך לעושה לשום צורך אין בו משום בל תשחית וזה ברור ויציב, וע"ע בס' פנים שלמה (חאאס) יו"ד סי' שס"ח מ"ש בענין זה ששאל שם על אילנות שעושים פירות שנמצאין בבית עלמין ובני נכרים באים לגנוב הפירות ומקלקלין המצבות אם מותר לקוצצם, ועיין בברכי יוסף יו"ד סי' רצ"ד אות ט"ו: קג בל תלין דקי"ל דאסור להלין המת אם הוא מדאורייתא או אינו אלא אסמכתא בעלמא רשמתי לקמן במערכת הקו"ף אות ל"ט.

ואם יש במתי נכרים משום בל תלין ראיתי בס' שו"ת הרמ"ץ א"ח סי' י"ד אות יו"ד שכתב בשם גאון אהד דגם במת נכרי שייך לאו דבת"ל (דברי הגאון שרמז לפי הנראה הוא פונתו על שו"ת שו"מ ח"ב סי' קנ"א ששם כ' וביהושע סי' ח' מבואר דגם במת נכרי שייך לא תלין כמו שצוה יהושע במלך העי ועיין רד"ק שם וגם בנדוד פתיב ש"ב סי' ח' ניעש דוד שם בשוכו מהפוח את ארם ופירש"י שקבר את הרוגים שלהם והוא שם טוב שישאל קוברים את אויביהם ודבר זה נעלם מגדול אהד בזמנינו וכו') וכתב ע"ז דמגוף הפרשה מוכח דקאי רק לישראל שהומת בב"ד ולא בנכרי ולא נזכר לאו זה ברמב"ם וסמ"ג ושפ"ו לגבי נכרי והביא דברי רד"ק ביהושע פ"ח ודברי הרמב"ן עה"ת ושקו"ט בזה ומסיק דעכ"פ אין הכרח מלשון הרמב"ן שיהיה לאו ממש בנכרי עי"ש (ועוד איזה חידושים בענין בל תלין רשמתי בקונטרס אסיפת דינים מערכת אבלות עי"ש במפתחות באות הלנת המת): ולענין רשע גמור פל ימיו אי רשעין להלינו כדי לבזותו, עיין בשו"ת בשמים ראש סי' ס"ד דמן הדין אי אפשר להתיר לאו שבתורה ועובדא שבירושלמי

הוראת שעה הנה ובכסד"ה שם כ' דבתשובת ר"י הלוי סי' מ"ט דלמקדור מילתא שרי לעקור ד"ת בשב ואל תעשה: קד בדיקה בעורף הנדרס ושהה מעת לעת דבעינו בדיקה אחר שחיטה, כמ"ש בביצה דף ל"ד, ובטוש"ע סי' תצ"ח בדיקה זו היא מדרבנן כ"כ הג' שאג"א סי' ס"ד וכתב שם דלהר"ן בביצה שם היא מה"ת עי"ש, ובשו"ת פתב סופר סי' ע"ב ד"ה המורם וכו' דחה הוכחתו וכתב דכיון דהר"ן ס"ל דבדיקה זו מה"ת מהיכא תיתי לנו לעשות פלוגתא בין הראשונים עי"ש, גם בשו"ת עונג יו"ט סי' מ"ד הביא דברי השאג"א והאריף להוכיח דבדיקה זו היא מה"ת עי"ש ובסי' מ"ו: קה בליעה אי תשיב אכילה שלא פדרף הנאתו ונפ"מ למלקות עיין נו"ב מהדורא קמא חיו"ד סי' ל"ה שפתב בשם תורת חיים דאם בלע דבר מאכל תשיב שלא פדרף הנאה וכתב שדבריו תמוהים ופשוט דבליעה מקרי דרף הנאתו, ועיין ג' בעה"ד הובא בזל"א ח"ג דף ע"ב ע"ב דאם בליעה הוי שלא פדרף הנאה מותר להאכיל לחולה שאין בו סכנה ע"י בליעה.

ומדברי השולחן גבוה שהביא ביד דוד יו"ד סי' ע"ט אות ג' על מה שפחלקו הפוסקים בבשר אדם דלהרמב"ם אסור מה"ת, ולהרמב"ן אפילו מצנת פרוש אין בו והפר"ח הסכים לדעת הרמב"ן וכו' שפתב ע"ז דאם עושים לרפואה כגון ליתן לבלוע תתיכת ערלת תינוק הנמול אם הנה בנה משום רפואה הנה אפשר לסמוך ע"ד הפ"ח וכו' עי"ש משמע דלהרמב"ם דאסור מה"ת אסור גם משום רפואה והא בבליעה מייירי ואי ס"ד דס"ל דבליעה הוי שלא כדה"ן הא גם להרמב"ם שרי ככל איסורי תורה שמוותרים לחולה שאב"ס כשעושה שלא פדרף הנאה וק"ל: קו בכור בהמה בעל מום ששחטו ישראל והוא פשר לאכילה אי איכא איסורא דרבנן למוכרו לנכרי רשמתי בקונטרס אסיפת דינים מערכת בכור בהמה סי' א' אות א': ולענן גינת בכור אם אסור מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן, עיין תוס' בכורות כ"ה ד"ה שער בכור, ובחזקוני דף ל"ו ד"ה סד"א שהוא מדרבנן, ומרן מוהריט"א שם האריף מאד לפלפל בדברי התוס' עי"ש, ועיין נו"ב מ"ת יו"ד סי' קצ"ג, ובח"ס יו"ד סי' ש"ז פתב דהגינה אסור מדאורייתא ולא הזכיר דברי התוס', וראיתי להרב פ"ת יו"ד סי' ש"ח שהתעורר בנה, ובשו"ת צ"צ להג' מליבאוויץ יו"ד סי' רל"ב פתב בשם הב"ח דאין לסמוך ע"ד הי"א שבהרמ"א סי' ש"ח ס"ה כיון דאיסורא דאורייתא הוא וכתב שדבריו תמוהים דאינו אלא מדרבנן: קז בגדי פהונה שבלו עושין מהם פתילות למקדש, הכי אמרינן בשבת כ"א ע"א וכתב בתפארת ישראל פ"ה דסנפה מ"ג דדוקא שאר בגדים אבל מכנסיים לא היו עושין מהם למגורות לפי שאינו דרף כבוד רק לצורך שמחת בית השואבה לוקחים מהם עי"ש, ובאמת כן נראה מלשון הרמב"ם בפ"ח מהלכות פלי המקדש הלכה ו' דלשמחת בית השואבה פתב מכנסיים ואבנט, ולמגורה פתב פתנות פהנים כיעי"ש אלא דתמיה לי מדאמרינן בירושלמי פ"ק החליל ה"ג מבלאי מכנסי כ"ג היו מדליקין את הגרות שבפנים ושל הדיוט לגרות שבחוץ והובא במשל"מ שם ובקהל מעילה פ"ה הי"ד הא למדת דגם מכנסיים ראויים הם לפתילות ואינם חסרון כבוד ואף דמשמע דהרמב"ם ס"ל דלא קי"ל פהירושלמי בנה מדאמרינן ביומא דף י"ג בבגדי פהונה דטעונים גניזה עיין במשל"מ הלכות מעילה ה"ל מ"מ כיון דלא מצינו בש"ס דילן דהדלקה במכנסיים הוי העדר כבוד ובירושלמי מפורש דמדליקין בהם ואין בנה חסרון כבוד אפוי פלוגתא לא מפשינן וצ"ע: קח בית דין מתנים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה בפ"ט זה רשמתי

במערכת היו"ד (ענין במפתחות יש פח ביד חז"ל לעקור דבר מה"ת בשוא"ת): קט ביזוי אוכלין אי שרי להאכיל לבהמה מאכל הראוי לאדם, ענין מה שרשמתי במערכת המ"ם אות ח': ואם באוכלין האסורים בהנאה פערלה וכה"כ איפא משום ביזוי אוכלין, ענין פרמ"ג סי' קע"א בא"א סק"א, ופתח הדביר ח"ג סי' רצ"ו דף קנ"ג ע"ב וכן למה שזרקין אורז וכיוצא על ראש החתנים עי"ש: קי בנים פולל זכרים ונקבות פדכתיב בעצב תלדי בנים, בנים אתם לה' אלהיכם, תוי"ט פ"ד דכתובות מי"א וכתב ב"ס בשם ספר רביד הזקב דף ד' שדבריו תמוהים והוא פתב לו אדרבא, וענין במענה לשון שפספר נאות יעקב דף ח' ע"א בשם הרא"ם בפ' אמר דהא דאמרין בנים ולא בנות היינו דוקא היכא דמותר מלת בנים לגמרי אבל היכא דלא הוי מותר לא ממעטינו ממשמעויותא דבנים בנות, והיינו פדעת הרב תוי"ט דבנות נמי נכללות במלת בנים.

קיא בעלי חיים חשיבי ולא בטלי אי אמרינו פן באדם או דוקא בבהמה נסתפק בזה הג' חק"ל בספר מערכי לב דף י"ב ע"ד וכתב דהרב משאת משה חיו"ד סי' א' נסתפק בזה והביא ראיות דבזה שאני אדם מבהמה ומני"ר דחה ראיותיו ונדעתו דגם באדם אמרינו בע"ח חשיבי ולא בטלי, והרב הפרד"ס בס' אות היא לעולם ח"א סי' מ"ח דף ס"ה ע"ד סייעו מדברי הרמ"ה בחידושו לסנהדרין דף פ' ע"ב אמ"ש בש"ס מתני ליה רב יחזקאל לרמי בריה וכו' והביא דברי רבינו המשל"מ בפט"ו מהל' איסורי ביאה הי"א עי"ש ועיקר דין זה אם הוא מדאורייתא, ענין במה שרשמתי במערכת הדל"ת אות פ"ח): וילענין פליטת בעלי חיים אם אוסרת, הג' שו"מ במהדורא ג' ח"א סי' מ"ג פתב להוכיח דאינה אוסרת עי"ש: קיב ברא מזכי אבא הכי אמרינו בסנהדרין דף ק"ד נסתפק הרב הפרד"ס בס' אות היא לעולם בח"ב במערכת הת"י"ו סי' קמ"ג אם הוא דוקא אחר מותו כמשמעו דברי הרשב"א בחלק ה' סי' מ"ט (שפתב אבל מ"ש ברא מזכי אבא היינו בעולם הנשמות) או אף בעוד אביו חי ע"פ האדמה מהני ליה זכות הבן והאריף להוכיח פהצד השני עי"ש ובעיקר דבר זה ענין בס' מעשה אברהם ח"א סי' כ"ג וכתב דכשם שאמרו ברא מזכי אבא הכי נמי תלמיד מזכי רבו ולא מבעיא כשאין לרבו בן אלא אפילו הניח בן והוא ת"ח ויר"ש חייב התלמיד לזכותו ע"י לימודים והפטרות וקדיש וכו' עי"ש ונלע"ד דעכ"פ אין לו לומר קדיש במקום שיש יתום מאב ואם פיון שלא נזכר בדברי הפוסקים שיהא התלמיד נוטל בחלק בקדיש כבן לאב, והרב מעש"א לא נחית לבאר זה לפי שבערי תוגרמה המנהג לומר קדיש כמה בני אדם ביחד, כמו שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים מערכת אבלות אות קנ"ד, וע"ע שם באות קנ"ז וקס"א: קיג בכדי שיעשו לא הצריכו אלא במלאכה דאורייתא, כמ"ש מרן הבי"ב בס"י שכ"ה בשם הרא"ש, וכן נראה דעת הרמב"ם בפ"ו מהל' שבת כ"כ הרב גו"ר ח"א ח"כ פלל ד סי' י"ז והרב ערף השלקחן בק"א סי' תצ"ו אות ב' השיגו דלא זכר פסק מרן בס"י תקט"ו ס"ה דאף בתחומין דרבנן צריף להמתין בכדי שיעשו, ועי"ש בס"י תקט"ו אות ח' שפתב שפן דעת הרמב"ם בפ"ו מהל"ש והרי"ף בתשו' שבס' תמ"ד סי' קכ"ב ושתמה על הרשב"א סי' ל"ט: קיד בן נח לקמן במערכת הגימ"ל אות נ"ה רשמתי כמה פרטים בדיון בן נח עי"ש: קטו ברכה שאינה צריכה דאמרינו בברכות דף ל"ג סוף ע"א דמברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא, והרי"ף בפרק אלו דברים (קודם מתני' דמי שאכל ושכח ולא בירך וכו') הביא מימרא זו וכתב שם הרר"י בשם רבני צרפת שאינו ר"ל שיהיה בו לאו מן התורה אלא

איסורא דרבנן בלחוד ואסמכוה אקרא דלא תשא, וכ"כ הרא"ש בפ"ק דקידושין סי' מ"ט בשם ר"ת דנשים מברכות על מ"ע שהז"ג ואין פאן משום לא תשא את שם שמברכות ברכה שא"צ דהך דרשה אסמכתא בעלמא היא ונראה פשוט דמ"ש ר"ת דהך דרשה אסמכתא בעלמא פונתו למאי דדרשינן במס' ברכות ה"ל דמברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא על זה קאמר דדרשה זו אסמכתא היא וכן מפורש בדברי ר"ת שיהביא ה"ר"ן בפ"ד דמס' ר"ה (בד"ה וילענין ברכה) שפכתב וז"ל וא"ת פיון שהוא פטור היכי מברך הו"ל ברכה שא"צ ואמרין בפ"ק אין עומדין פל המברך ברכה שא"צ וכו' י"ל דברכה שא"צ מדרבנן היא וכו' ומוציא ש"ש לבטלה דנפק"ל בתמורה מאת ה"א תירא ה"מ בלא ברכה אבל בברכה לא מתסר עכ"ל, ותמיה לי על הרב קרבן נתנאל שם שפכתב וז"ל דהך דרשה אסמכתא היא בתמורה דף ד' והגי מילי בלא ברכה תוס' ר"ה דף ל"ג עכ"ל, ועין רואה דבתמורה לא הוזכר פלל לא תשא אלא מפקינן איסור מוציא שם שמים לבטלה מדקתיב את ה' אלהיך תירא ונהיה דרשא גמורה היא וכיון שר"ת קאמר ואין פאן משום לא תשא שמברכות ברכה שא"צ מוכח ודאי דכונתו על הדרשה שבמס' ברכות ה"ל דמברך ברכה שא"צ עובר משום לא תשא ועלה קאמר דאסמכתא היא וזה ברור לענ"ד ודברי הרב קרב"נ צ"ע, והרב ארעא דרבנן הביא דברי הר"ר"י ה"ל וצי"ן לעי"ן במקראי קדש דף קכ"ד בשם התוס' ובגי דוד בהל' ברכות פ"א ואמ"א לעי"ן בדב"ק אולי פונתו לדברי התוס' במס' ר"ה דף ל"ג ד"ה הא ר' יהודה שפכתבו שם דהוא מדרבנן עי"ש: והרב עפ"א דארעא על דברי הרב ארעא דרבנן הנו"ל צי"ן לעי"ן בתוס' פ' כל כתבי (דף קי"ח ע"ב) גבי אם יאמרו לי עלה לדוכן הייתי עולה, ובפר"ח ריש סי' קכ"ח ולפום ריקטא לא ידעתי מה הצי"ן הלז (לדברי התוס') דז"ל התוס' לא ידע ר"י מה איסור יש בזה העולה לדוכן אם לא משום ברכה לבטלה שלפניהם אמרה תורה ברה את ישראל עכ"ל.

ומה יש להבין מדבריהם אם איסור ברכה לבטלה מדאורייתא או מדרבנן, ויתכן שפונתו ע"פ מ"ש מוהרש"א שם בכונת ר"י דפשיטא ליה דר' יוסי לא הנה מברך אלא עולה לבד וע"ז אמר ר"י דלא ידע מה איסור יש בזה העולה לבד אם לא משום ברכה לבטלה והא פשיטא שלא הנה מברך דכדי שלא לעבור ע"ד חב"ריו לא יעבור על לאו דלא תשא וה"ה דהומ"ל דנדאי לא בירך משום עשה לזר הנושא בפיו אלא דנדא מתרתי נקט עכ"ד עי"ש שהוכרח לפרש פן בכונת ר"י ליישב מה שמקשים עליו איך לא ידע דזר הנושא בפיו עובר בעשה כמ"ש בפ"ב דכתובות וא"כ לפי זה מוכח דלדעת ר"י לאו דלא תשא בברכה לבטלה הוא לאו גמור מדאורייתא דבזה מציינו שפיר למימר דר"י נדא מתרתי איסורי תורה נקט אף אם איסור לא תשא בזה הוא רק מדרבנן לא הו"ל לר"י למישבק איסור עשה דאורייתא ולמינקט איסור דרבנן ואם לכה נתכונן נלע"ד דאין שום החרת מגוף דברי התוס' דשפיר נוכל לפרש כפי' מוהרש"א ונאמר דמאי דנקט ר"י איסור דלא תשא לרבנותא נקטיה לומר דאפילו אי ליכא אלא איסור דרבנן ליכא למימר שפיר קדי שלא לעבור עד"ח דנדאי אין לו לעבור שום איסור אפילו דרבנן משום שלא לעבור ע"ד חב"ריו, וכ"כ הרב פר"ח ברס"י קכ"ח בתמיהתו על ר"י דמהדר בתר איסורא דא"כ איך הנה ר"י יכול לעלות הו אמרין בפ"ק דיבמות יכול אמר לו אביו הטמא וכו' ישמע לו ת"ל וכו' ומבואר בדברי הרמב"ם דאפילו באיסור דרבנן לא ישמע לו וכן הוכיח עוד

מפּרַק בּוּן סוּרר וּמוֹרָה עי"ש וְעֵינֵיהֶּ תַּחֲזִינָה דְלֵא נִטְפֵּל שָׁם בְּדִין זֶה אִם בְּרַכָּה וְשֵׁאִינָה צָרִיכָה מְדַאֲוֵרֵיָתָא אוּ מְדַרְבְּנֵן וּבְכֹן לֹא יִדְעָתִי פְּנֻתוֹ בְּצִיּוֹן זֶה גַּם בְּסִפְרוֹ מִטָּה יְהוּדָה בְּקוֹנְטֵרס שְׁבֵט יְהוּדָה דָּף מ"א ע"ב פֶּתַב דְּאִיסוּר בְּרַכָּה לְבַטְלָה מְדַרְבְּנֵן הוּא כַּמ"ש הֶרֶב פּר"ח בְּהַלְכוֹת גְּשִׁיאוֹת פְּפִים עכ"ל וְאִם פְּנֻתוֹ לְדַבְּרֵי הֶרֶב פּר"ח רִישׁ ס' קכ"ח הַנְּ"ל לֹא רָאִיתִי שָׁם שְׁדַבֵּר בְּזֶה: אֲמַנָּם הִיָּה לוֹ לְצִיּוֹן דַּבְּרֵי הֶרֶב פּר"ח בְּסוּף ס' ס"ז שְׁהִבִּיא שָׁם מ"ש רַבִּינוּ מְנוּחַ לִיתָן טַעַם עַמ"ש הֶרֶמְב"ם דָּאָם יוֹדַע שְׁקָרָא וּמְסוּפָק אִם בִּינְרָה אִינוּ חוּזְרֵי וּמְבַרְרֵי הוּא מְשׁוּם דֵּהוּא סָפֵק לֹא תִשָּׂא וּלְחוּמְרָא דְמִשְׁמַע דַּס"ל דְּמְבַרְרֵי בַש"ץ עוֹבֵר בַּל"ת מְדַאֲוֵרֵיָתָא, וְכַתֵּב ע"ד דְּלִיתָא דְהֶרִיב"ש וְהַתְּה"ד פְּתָבוּ בְּשֵׁם הַגְּאוֹנִים דְּכָל בְּרַכָּה שֶׁא"צ דֵּהִיא מְדַרְבְּנֵן וְכֹן הֶרִי"ף בְּכָל בְּעֵיָא דְלֵא אִיפְשִׁיטָא בְּמִידֵי דְבְּרַכּוֹת קְאָמֵר דְּנִקִּיטִינֵן בָּהּ לְקוּלָא, וְכֹן הַתּוֹס' פְּתָבוּ בְּשֵׁם ר"י בְּהִיא דְנִקֵּט פְּסָא דְשִׁיקְרָא לְחוּמְרָא שְׁחוּזְרֵי וּמְבַרְרֵי אֲלֵמָא דְמָאִי דְאִינוּ חוּזְרֵי וּמְבַרְרֵי הֵוִי קוּלָא מְדַרְבְּנֵן וְלֹא מְשׁוּם חוּמְרָא דְלֵא תִשָּׂא וְעוֹד כ"כ הַתּוֹס' בַּר"ה דָּף ל"ג בַּד"ה הָא ר' יְהוּדָה וְכו' (וּבִיָּאָר רֵאֲיִיתָ הַתּוֹס') וְכֹן נ"ל רֵאֲיִיה מְכַרְעַת וְכו' אַתּוּד"ק עי"ש דְּבַדְבְּרֵי הַלְלוּ מְבֹאָר דַּס"ל פְּדַעַת הַתּוֹס' בַּר"ה הַנְּ"ל דְּאִיסוּר בַּש"צ אִינוּ אֲלֵא מְדַרְבְּנֵן וְהָא הֵנָּה לִיָּה לְהֶרֶב עֶפְרָא דְאַרְעָא לְאַתּוּיִי וְדַבְּרֵי הֶרִיב"ש שְׁרַמְזוּ הֶרֶב פּר"ח הֵם בְּסוּף ס' שֶׁפ"ד שְׁפָתַי בְּשֵׁם הָרֵא"ה בַּפ' מִי שְׁמַתוּ דְבְּרַכָּה שֶׁא"צ הוּא מְדַרְבְּנֵן וְאִסְמְכוּהָ אֲקָרָא, וְדַבְּרֵי הַתְּה"ד הֵם בְּסוּף ס' ל"ז שֶׁכ"כ בְּשֵׁם הַגְּאוֹנִים, וְע"ע בַּפּר"ח בְּמִנְהֵגֵי אִיסוּר וְהִתֵּר סוּף דִּין עֶשְׂרִי, וְמָה שְׁצִיּוֹן שָׁם לַמ"ש בַּס' תַּר"ב לֹא יִדְעָתִי אִיזָה ט"ס יֵשׁ פִּי שָׁם לֹא דַבֵּר כְּלָל כִּיעִי"ש: אִיבְרָא דְלְכֹאֲוֵרָה יֵשׁ לְתַמּוּהָ עַל הֶרֶב פּר"ח דְּמָה כָּל הַתְּרַדָּה הַזֹּאת עַל רַבִּינוּ מְנוּחַ וְהֵלֵא רַבִּינוּ מְנוּחַ פְּתַב פֶּן לְבֹאָר דַּבְּרֵי הֶרֶמְב"ם וְנִהִי דֵּהַתּוֹס' הַנְּ"ל סְבָרֵי דְאִינוּ אֲלֵא מְדַרְבְּנֵן מ"מ הֶרֶמְב"ם ס"ל דֵּהוּא מִן הַתּוֹרָה כַּמ"ש הֶרֶב מַג"א בַּס' רַט"ו סַק"ו וּמְרֵן חִיד"א בְּבַרְכֵי יוֹסֵף א"ח ס' מ"ו אוֹת ו' מְלַבֵּד דְּמִשְׁמַע לִיָּה מְדַבְּרֵי מְרֵן בַּס' רַט"ו (שְׁהֵם דַּבְּרֵי הֶרֶמְב"ם) דַּר"ל דְּעוֹבֵר מְדַאֲוֵרֵיָתָא, עוֹד זֹאת הִבִּיא תַשׁוּ' הֶרֶמְב"ם בַּס' פֶּאָר הַדּוֹר ס' ק"ה עַל מָה שְׁנִשְׂאָל בְּמָה שְׁנִהְגוּ בְּצוּר לְקִרוֹת הַמְּגִלָּה בִּיד וט"ו מְסַפֵּק וּמְבַרְכִים בְּשִׁנְיָהֶם הַשִּׁיב דְּמַפְנֵי הַסָּפֵק רֵאוּי לְקִרוֹת בְּשִׁנְיָהֶם אֲבָל בְּלֵא בְּרַכָּה מַפְנֵי שֶׁהִיא בְּרַכָּה וְשֵׁאִינָה צָרִיכָה וְאִיסוּר דְּאִוְרֵיָתָא הִיא שְׁנוּשָׂא ש"ש לְבַטְלָה וְאִין רֵאוּי לְעֲשׂוֹת כַּף מַפְנֵי הַסָּפֵק וְזֶה כָּלֵל גְּדוּל שְׁבָכָל מְצָנָה בֵּין דְּאִוְרֵיָתָא וּבֵין דְּרַבְּנֵן אִם נִסְתַּפְקוּ בָּהּ אִם יְבַרְרֵי אוּ לֹא עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּלֵא בְּרַכָּה וְרֵאוּי לְבַטֵּל הַמְּנֵהָ וְכו' עכ"ל.

הֵרִי דְכַתֵּב מְפֻרָשׁ דְּאִיסוּרָא דְּאִוְרֵיָהּ הִיא וְהוֹקְשָׁה לוֹ דְשָׁם בַּס' כ"ו פְּתַב וְהֵם אָמְרוּ דְּמְבַרְרֵי בְּרַכָּה שֶׁא"צ עוֹבֵר בַּל"ת דְּמִשְׁמַע דֵּהוּא מְדַרְבְּנֵן וְיִישֵׁב דַּבְּרֵי לְהַסְפִּיקֵם וְהִיוּ לְאַחֲדִים שְׁבִשְׁתֵּיהֶם דַּעַתוֹ שֶׁהוּא אִיסוּר תּוֹרָה.

וּבְסוּף הָאוֹת הִבִּיא מ"ש מוֹהַר"אן טוֹנְאָשׁ בַּסו"ס הַתְּשַׁב"ץ ס' ל"ג וְאִיסוּר בְּרַכָּה לְבַטְלָה אִינוּ אֲלֵא מְדַרְבְּנֵן כַּמ"ש ר"ת וּלְפִיכּוֹף הַתִּיר לְנִשְׁיִים וְכו' וְאֵע"ג דְּבִזָּה לֹא קִי"ל פְּנֻתִיהָ מ"מ בַּמ"ש וְשֵׁאִיסוּר בְּרַכָּה שֶׁא"צ אִינָה אֲלֵא מְדַרְבְּנֵן אִין לְפַקְפֵּק כָּלֵל עכ"ל, וְהַקְּשָׁה עָלָיו בַּמ"ש דְּאִין לְפַקְפֵּק כָּלֵל דְּהֵרִי מְדַבְּרֵי הֶרֶמְב"ם מִשְׁמַע שֶׁהוּא מְדַאֲוֵי וְכ"כ מְפֻרָשׁ בַּתְּשׁוּ' הַנּו' וְכו' עי"ש דַּב"ק וּמֵאֲחֵר שְׁכֵן מָה מְקוּם לְדַחוֹת דַּבְּרֵי רַבִּינוּ מְנוּחַ שְׁהֵם לְבֹאָר דַּבְּרֵי הֶרֶמְב"ם דַּע"פ שִׁיטְתוֹ וְדַאִי נוֹתֵן טַעַם לְשִׁבְחָה הוּא, וְכֹן תַּמִּיָּה לִי עַל הֶרֶב עָרוּף הַשְּׁלֵחֵן בַּס' תַּפ"ט אוֹת ז' שְׁפָתַי דְּלִפֵּי דַּבְּרֵי הֶרֶב תַּה"ד בַּס' ל"ז נִרְאֶה שְׁדַעַת הֶרֶמְב"ם וּמְרֵן בַּש"ע ס' רַט"ו דְּאִיסוּר בְּרַכָּה שֶׁא"צ דְּרַבְּנֵן דְּלֵא כַּמְג"א שָׁם וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ דְּהֶרֶמְב"ם

פֶּתַח מִפְּנֵי בִּתְּשׁוּ דְהוּא מְדָאוּ פְּאָמור גַּם הָרַב מַעֲשֵׂה רוּקֹחַ בַּפ"ב מֵהַל' ק"ש הַי"ג
הַבִּיא דְבָרֵי הָרַב פֶּר"ח דְּמַסִּיק דְּבִרְכָה שֶׁא"צ אֵינוֹ אֶלָּא אֲסוּר מְדַרְבְּנָן וּבַפ"א מֵהַל' בְּרִכּוֹת
הַט"ו פֶּתַח שְׁגָם דְּבָרֵי הָרַמְב"ם נוֹטִים לְמַסְקֵנָה הָרַב פֶּר"ח שֶׁהָרִי פֶּתַח דְּהָרִי הוּא פְּנִשְׁבַּע
לְשָׂנָא וְכו' עי"ש.

וּלְפִי מָה שֶׁמִּפְּנֵי בְּדָבָרֵי הָרַמְב"ם בִּתְּשׁוּ דַס"ל דְּהוּא מְדָאוּ צ"ל דְּאֵין הֶכְרַח מְלִשׁוֹן זֶה
דְּאֵינוֹ מְדָאוּ דַאע"ג דְּהוּא מְדָאוּרְנִי שְׁפִיר קָאָמַר דְּהוּא פְּנִשְׁבַּע פְּלוּמַר דַּאע"ג דְּאֵין זֶה
נִשְׁבַּע מִמֶּשׁ מ"מ דֵּינוֹ פְּנִשְׁבַּע לְשָׂנָא, וְהָרַב טַל אֲוֵרוֹת בְּדָף ד' ע"ב פֶּתַח שְׁרֹב הָרַאשׁוֹנִים
בְּהַסְכְּמָה הֶעֱלוּ דְאִסוּר בְּרִכָּה לְבַטְלָה אֵינוֹ אֶלָּא מְדַרְבְּנָן וְכ"כ הַתּוֹס' בַּר"ה דָּף ל"ג וְהַטּוּר
בַּסִּי' תַּקֵּפ"ט וְהַרְר"י בַּפ' אֱלוֹ דְּבָרִים וְהָרִיב"ש בַּסִּי' שַׁפ"ד וְהַתּוֹס' ד' סִי' ל"ז וְלֹא מְצַאֲתִי
מִפְּנֵי מִי שֶׁיֵּאמַר שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה זֹלַת קֶצֶת אַחֲרוֹנִים הַמַּג"א סִי' רַט"ו וּמוֹהַרְמַב"ח
בַּתּוֹס' יוֹה"כ דָּף י"ב שֶׁפִּתְּבוּ בְּדַעַת הָרַמְב"ם דְּאִסוּר בְּרִכָּה שֶׁא"צ הוּא מְדָאוּ וְכַתְּבִיתִי
ע"ד בַּמ"א ע"כ תּוֹד"ק וּבְנִדְאִי לֹא רָאָה תְּשׁוּ הָרַמְב"ם הַנֶּ"ל שֶׁפִּתְּבַת מִפְּנֵי פֶּן גַּם מ"ש
דְּהַטּוּר בַּסִּי' תַּקֵּפ"ט ס"ל דְּהוּא מְדַרְבְּנָן לֹא רָאִיתִי שֶׁכ"כ אֶלָּא דְּמַדְכַּתְבַּת דְּנִשְׁיִם מְבָרְכוֹת
עַל מ"ע שֶׁהוּז"ג וְאֵין חֲשׁוֹשׁ מִשׁוּם בְּרִכָּה שֶׁאֵינָה צְרִיכָה הוּא דְּמִשְׁמַע לִיָּה פֶּן שֶׁהָרִי ר"ת
דַּס"ל הָכִי הוּא מִשׁוּם דַּס"ל דְּבִרְכָה שֶׁא"צ הֵיא מְדַרְבְּנָן כַּמ"ש הָרַא"ש בְּשִׁמוֹ בַּפ"ק
דְּקִידוּשֵׁין סִי' מ"ט הַנּוֹז"ל וּמָה שֶׁפִּתְּבַת שְׁדַעַת רֹב הָרַאשׁוֹנִים דְּהוּא מְדַרְבְּנָן.

הֵנָּה הָרַב אֲגוּרָה בְּאֶהֱלֶה בְּדָף ו' ע"ג פֶּתַח לְעֹמֶת זֶה דְּרֹבָא דְּרַבּוֹנָתָא סְבָרִי דְּהוּי מְדָאוּ
וְעֵינִין בַּמ"ש בְּמַכְתָּב לְחַזְקִיָּהוּ בְּחֻלְקַת הַתְּשׁוּ דָּף כ"ו ע"ד וְעַתָּה רָאִיתִי שֶׁמֶרְן חִיד"א בַּס'
שְׁיֹרֵי בְּרִכָּה סִי' ס"ב הָעַד הָעֵיד דְּלָרֹב הַפּוֹסְקִים בְּרִכָּה שֶׁא"צ שֶׁהֵיא בְּלֹא תִּשָּׂא הוּא
מְדַרְבְּנָן עי"ש: וְעַל דְּבָרֵי הַרְבֵּינוּ מְנוּחַ יֵשׁ לְפַקְפֶּק דְּמִשְׁמַע דְּאִסוּר בְּרִכָּה שֶׁאֵינָה צְרִיכָה
דְּהוּא מְדָאוּ נִפְקָא לָן מְלֹא תִּשָּׂא וְהָרִי מְסַקֵּינָן בַּפ"ק דְּתַמּוּרָה דָּף ד' ע"א דְּמוֹצִיא ש"ש
לְבַטְלָה אֵין בּוֹ אַזְהַרְתָּ לֹא אֶלָּא אַזְהַרְתָּ עֲשֵׂה מֵאֵת ה' אֶלְקִיָּהוּ תִּירָא וְא"כ אִם נֵאמַר דְּמְבָרַךְ
בְּרִכָּה שֶׁא"צ נִמְי הוּא בְּכָלֵל מוֹצִיא שֵׁם שְׁמַיִם לְבַטְלָה הֵינּוּ נִדְאִי דְּאִיתְּ אַזְהַרְתָּ עֲשֵׂה וְלֹא
מִשׁוּם דְּעֵבֵר עַל ל"ת, וְכֵן הַקְּשָׁה הָרַב מַחְצִית הַשֶּׁקֶל ע"ד הָרַב מַג"א סִי' רַט"ו סַק"ו וְכֵן
מִפְּנֵי בְּדָבָרֵי הַתּוֹס' בַּמַּס' ר"ה דָּף ל"ג ד"ה הָא ר' יְהוּדָה דְּמוֹצִיא ש"ש לְנִפְקָא לָן מֵאֵת
ה"א תִּירָא וְעֵי"ש בַּחִי' מוֹהַרְש"א שֶׁפִּתְּבַת דְּנִפְקָא לָן מְלִירָאָה אֵת ה' וְכַבֵּר תְּמָהוּ עֲלֵיו דְּזֶה
הוּא הִיפּוֹף הַש"ס דְּתַמּוּרָה בַּחִי' הַגְּהוֹת הָרַב מוֹהַרְצַח הַצַּמ"ג שֶׁדְּבָרֵי מוֹהַרְש"א נִפְלְאִים
וְכו' וְכֵן הַקְּשָׁה הָרַב בְּרִית יַעֲקֹב פְּיִתוּסִי בְּדְרוּשׁ ל"ז דָּף ע"ח ע"ג, וְהָרַב יֵד דְּוֹד בַּחִי'
לַר"ה שֵׁם וּמָה שֶׁצִּיֵּין לְבִרְכָּה יוֹסֵף ח"מ דָּף צ"ט וְלְפִי הַנֶּחָאָה צִיֵּינוּ הוּא עַל דְּפוּס לִיוּרְנֹו
שְׁאֵלוֹנִיקִי וְהַבְּרַכ"י שֶׁבְּיָדֵי הוּא דְּפוּס וְוִין) דְּבָרֵיו הֵם בַּסִּי' ל"ד אֹת י"ז שֶׁהַבִּיא שֵׁם
תְּמִיַת הָרַב דְּבָרֵי אֲמַת בְּקוֹנְטְרִיסִין דָּף ל"ה (הוּא בְּקוֹנְטְרִיס חֲמִישִׁי דָּף ס"ז ע"ב מְדְפוּס
חֲדָשׁ בַּד"ה וְאֵנִי הַצְּעִיר תְּמָה) עַל הַגְּהוֹת שְׁנִיּוֹת דְּמַרְדְּכִי פ"ק דְּמַצִּיעָא וְעוֹד אֵינָה רַבָּנִים
שֶׁפִּתְּבוּ דְּמוֹצִיא ש"ש לְעוֹבֵר עַל ל"ת דְּהוּא הִיפּוֹף הַש"ס דְּתַמּוּרָה הַנֶּ"ל וּמַנִּיר הַבְּרַכ"י
סִיֵּיעוּ שֶׁכ"כ בְּפִירוּשׁ הַסַּמ"ג לְאוּנָן רַמ"א וְעֵשִׂין ד' וְהַרַא"ם בְּרִישׁ ס' הִירָאִים וְהַסַּמ"ק
עֵשִׂין ד' וְתוֹס' ר"ה דָּף ל"ג וְהָר"ן בַּפ"ק דְּנִדְרִים דָּף ז' וּמְפַל זֶה עֶמֶד מְרַעִיד ע"ד
מוֹהַרְש"א הַנֶּ"ל עֵי"ש וְכֵן מִפְּנֵי בַהַג"א פ"ד דַּמַּס' ר"ה סִי' ז' דְּאִסוּר מוֹצִיא ש"ש ל'
הוּא מֵאֵת ה"א תִּירָא וְכ"כ הָרַא"ש בְּפִירוּשׁוֹ לְנִדְרִים שֵׁם הֵנָּה פִי כֵן גַּם עַל רַבֵּינוּ מְנוּחַ
קְשָׁה דְּדְבָרֵיו הֵם הִיפּוֹף מ"ש בַּש"ס דְּתַמּוּרָה וְרָאִיתִי אַחַר זְמַן רַב לְמוֹפ"ד הָרַב פֶּתַח

הדביר בח"ג סי' רפ"ט אות א שְהִבִּיא מ"ש בְּתִשְׁבֵּת הַגְּאוּנִים שְׁבִסו"ס נְהָרוֹת דְּמִשְׁק סִי קט"ו דְּהַמְקַדֵּשׁ בְּיוֹם ש"ק קִידוּשׁ שֶׁל לִילָה חֲזִיב מִלְקוֹת בְּשִׁבִיל לֹא תִשָּׂא בְּרָכָה שֶׁא"צ וְכו' וְגַם הִבִּיא מ"ש מֶרֶן חֵיד"א ב"ס בְּרַכ"י סִי תפ"ב אוֹת ב' מ"ס הַפְּרָדֵס כ"י בְּשֵׁם ר"י אֶלְפִלְגֵלוּנִי דָאֵם רָצָה לְהַשְׁלִים ד' פּוֹסוֹת אַחַר שֶׁעָבַר ט"ו וט"ז נִסָּן מוֹצֵיא ש"ש לְבִטְלָה וְחֲזִיב מִלְקוֹת, וְתַמָּה עָלֵיהֶם דְּמִלְקוֹת מָאן דְּכָר שְׁמִיהּ דָּאָף אִם נֶאֱמַר דְּסִבְרֵי דְאִסּוּר בְּרָכָה שֶׁא"צ מְדַאֲרֵינָתָא מ"מ אִינוּ אֶלָּא אֲזַנְהֵרַת עֲשֵׂה כַּמ"ש ב"פ"ק דְּתַמּוּרָה וְנִיחָא לִיהּ דְּמָאן דְּנִקְטִי מִלְקוֹת לָאו דְּנִקְא אֶלָּא ר"ל מִכַּת מְרָדוֹת עִי"ש, וְעֵינֵן לְקַמְן בַּד"ה עוֹד רְאִיתִי וק"ל): וְאַנְכִי תְזוּן הַרְבֵּיתִי דְּדִבְרֵי רַבִּינוּ מוֹהֵרֶשׁ"א הַגָּ"ל לֹא לְבַד שְׁהֵם הִקְפִּי דְּבָרֵי הַש"ס אֶלָּא אָף זֶה יֵשׁ לְתַמּוּהָ עָלָיו דְּאִיהוּ גּוֹפִיָה בְּחִי אֲגָדוֹת לְנִדְרִים דָּף ז' ע"ב הִבִּיא דְּבָרֵי הַרְמַב"ם בְּסוּף הַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת דְּנִרְאָה מְדַבְּרֵי דְאִסּוּר הַזְּפָרַת ש"ש לְנִפְיָק מְדַכְתִּיב לִירְאָה אֶת ה' הַנִּכְבָּד וְכַתֵּב ע"ד אֶבֶל בְּסוּגֵיָא דְּתַמּוּרָה לֹא קָאִי הָכִי בְּמִסְקָנָא אֶלָּא אֲזַנְהֵרַתִּיהּ מֵאֵת ה"א וְכו' עכ"ל.

וּבְלִי סִפְקָא נְעֵלָם מִהַרְבָּנִים הַגָּ"ל דְּבָרֵי הָרַב שְׁפָחִי אֲגָדוֹת הַגָּ"ל וְגַם יֵשׁ לְתַמּוּהָ עַל נוֹשְׂאֵי כָּלִי הַרְמַב"ם שֶׁלֹּא הִרְגִישׁוּ דְּדִבְרֵי רַמְבַּ"ם הֵם דְּלֹא בְּמִסְקֵנַת הַש"ס וְנִחְזוֹר לְדִבְרֵי רַבִּינוּ מְנוּחַ דְּלִכְאוּרָה יֵשׁ לְתַמּוּהָ עָלָיו בְּמֵאֵי דְּמִשְׁמַע לִיהּ דְּמִבְּרַךְ בְּרָכָה שְׁאִינְהָ צְרִיכָה קָאִי בְּלֹא תִשָּׂא מְדַאֲרֵינָתָא.

וְלִילָא דְּמִסְתַּפְיָנָא מְגַדְנֹלַת מֶרֶן הַפְּר"ח הֵייתִי אוֹמֵר דְּאִין פְּנוּנַת רַבִּינוּ מְנוּחַ דְּאִיכָּא אִסּוּר תוֹרָה מִשּׁוּם לֹא תִשָּׂא (דְּלֹא נִזְכַּר בְּדִבְרֵי תַיִבַת דְּאוּרֵינָתָא אוּ מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא ר"ל פִּינוּ דְּאִיתָא בְּבִרְכָה שֶׁא"צ אֶסְמַכְתָּא בְּקָרָא דְּלֹא תִשָּׂא שֶׁהוּא אִסּוּר חֲמוּר מְאֹד לְהַזְכִּיר שְׁמוֹ הַגְּדוֹל לְשׂוּא יֵשׁ לִילָף בּוֹ לְחוּמְרָא אָף דְּהוּא מְדַרְבְּנֵן וְכֵן נוֹכַל לְפָרֵשׁ מ"ש מֶרֶן כ"מ בְּפִי"א מִהַלְכוֹת בְּרָכוֹת הַט"ז דְּטַעְמָא דְּמִסְתַּבְּרָא שֶׁלֹּא לְבַרְךְ בְּסִפְקָא דְּהוּי סִפְקָא עוֹבֵר עַל לֹא תִשָּׂא דְּאִין פְּנוּנַתוֹ דְּאִיכָּא לֹא תִשָּׂא בְּבִרְכָה שֶׁא"צ אֶלָּא ר"ל דְּאִיכָּא אֶסְמַכְתָּא אֶלָּאוּ דְּלֹא תִשָּׂא דְּחֲמִיר וּמְצִיאתִי סַעַד לְדִבְרֵי מְדַבְּרֵי הָרַב מוֹהֵרֵד"ף בְּשׁו"ת מְכַתֵּם לְדוֹד א"ח סִי ג' דָּף ז' ע"ב עַל הַחֲקִירָה דְּלָמָּה הוֹצֵרְכוּ לִיתֵּן כָּלֵל בְּפ"ע סִפְקָא בְּרָכוֹת לְהַקְלִי וְלֹא סָגִי לְהוּ בְּכִלְלָא דְּסִפְיָקָא דְּרַבְּנֵן לְקוּלָּא וְהָרִי כָּל הַבְּרָכוֹת דְּרַבְּנֵן וְכו' כַּתֵּב לִינְשִׁיב דְּאִי מְכַלְלָא דְּסַד"ר לְקוּלָּא הֵנּוּ אֲמִינָא אִי בְּעֵי לְהַחְמִיר רַשָּׁאי קמ"ל סב"ל וְלֹא לְהַחְמִיר דְּפָגַע בְּלָאוּ דְּלֹא תִשָּׂא וְעָבַר אֲדָאוּ וְאֶפְי' לְמ"ד דְּאִסּוּר בְּרָכָה שֶׁא"צ מְדַרְבְּנֵן מ"מ אִסּוּרָא מִיָּהָ אִיכָּא וְעִשׂוּ חֲזוּק לְדִבְרֵיהֶם וְכו' עִי"ש הָרִי דָּאָף אִם אִינוּ אֶלָּא אִסּוּר דְּרַבְּנֵן ס"ל דִּישׁ לְאַסְוֹר בְּסִפְקָא וּמוּטָב שֶׁלֹּא יְבַרְךְ וְא"כ יִתְכֵּן שְׁזַהוּ כְּנַנַת רמ"נ דְּמִשּׁוּם דְּהוּא סִפְקָא בְּאַסְמַכְתָּא דְּלֹא תִשָּׂא יֵשׁ לְהַחְמִיר וְעַל כָּל פָּנִים יֵשׁ לְתַמּוּהָ עַל הָרַב פּר"ח שֶׁלְּפִי מִה שְׁהִבִּין בְּכַוְנַתוֹ הֵיָּה לּוֹ לְהַעִיר עָלָיו מְסוּגֵיָת הַש"ס דְּתַמּוּרָה הַגָּ"ל, וְכֵן קִנְשָׁה ע"ד הָרַב מוֹהֵרֵד"ף הַגָּ"ל דְּמִשְׁמַע לִיהּ דְּהוּא אִסּוּר תוֹרָה בְּלָאוּ דְּלֹא תִשָּׂא וְאִין הַדְּבָר כֵּן כְּאִמּוּר וְצָרִיךְ לְעֵינֵן בְּגוּף דְּבָרֵי הָרַב פְּנִים מְאִירוֹת ח"א סִי ס' ו' שְׁצִינֵן בְּבִרְכ"י א"ח סִי קצ"ט סוּף אוֹת א' דְּשִׁקוּ"ט בְּבִרְכָה שֶׁא"צ אִי אִיכָּא מִשּׁוּם לֹא תִשָּׂא וְאִם לְרֵאוֹת דְּב"ק: וּמֵה מְאֹד תַּמְיָה לִי עַל מֶרֶן חֵיד"א בְּבִרְכ"י א"ח סִי מ' ו' שְׁהִבִּיא מִה שְׁהִקְשָׁה הָרַב קוּל אֶלְיָהוּ דְּהַרְמַב"ם בְּתִשְׁו' סִי כ"ו כַּתֵּב וְהֵם אֲמָרוּ דְּמִבְּרַךְ בְּרָכָה שֶׁא"צ עוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא תִשָּׂא דְּמִשְׁמַע דְּס"ל דְּאִסּוּר זֶה הוּא מְדַרְבְּנֵן וְכַתֵּב דְּלִק"מ דְּכַוְנַת הַרְמַב"ם דָּאֵם לֹא הָיוּ אוֹמְרִים תְּזוּ"ל דְּבִרְכָה שֶׁא"צ עוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא תִשָּׂא הֵיָּה לְנוֹ לּוֹמֵר דְּכָל שְׁמִבְּרַךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ אִינוּ נִקְרָא מוֹצֵיא ש"ש

לבטלה אבל עתה שאמרו שמברך ברכה שא"צ עובר משום ל"ת גילה לנו בזה דגם בדרך ברכה מיקרי מוציא שש"ל פל שהוא שלא לצורך וא"כ קם לה ברכה שא"צ באיסור כולל דלא תשא וז"ש הרמב"ם פל המברך וכו' כלומר דאמור רבנן דבש"צ נשאר באיסורו לעבור בלא תשא והוא מדאו' בפשט לשון עובר משום ל"ת אבל אין פונת הרמב"ם דהוי מדרבנן ע"כ תוד"ק וכתב ששמע שהאחרונים שבזמנו פירשו פן דברי הרמב"ם עי"ש נאני בער ולא אדע איך יתכן לפרש פן דעובר על לא תשא מדאו' דאף אם נאמר דהרמב"ם סובר דגם במזכיר שם שמים דרך ברכה אסור מדאו' פל שמברך ברכה שא"צ מ"מ לא יתכן דאיסורו משום לא תשא דהרי במוציא שש"ל בעלמא לא נפקא לן מלא תשא כמבואר בסוגיא דתמורה הנ"ל אלא נפק"ל מליראה את ה' הנכבד או מדכתיב את ה"א תירא פפי המסקנא שם ומהיכא תיתי לא תשא במברך ברכה שא"צ והיותר תימה דמני"ר גופיהבברכ"י ח"מ סי' ל"ד הנ"ל אישר וקיים פראי מוצק דברי הרב דברי אמת בהשגתו ע"ד מוהרש"א מדברי הראשונים שכתבו דאיסור מוציא שש"ל נפק"ל מאת ה"א תירא ואיך תנוח דעתו לפרש בכוננת דברי הרמב"ם דאיסור מוציא שש"ל ומברך ברכה שא"צ הוא מלא תשא דזה לא יתכן לפי סוגית הש"ס דתמורה דלא הוזכר שם לא תשא כלל: ולכן לענד"נ בהורמנותיה דמין חיד"א דאם נסבול לומר דאין הכרח מדברי הרמב"ם בפ"א מהלכות ברכות הט"ו דס"ל דהוא מדאו' אלא פונתו דהוא מדרבנן דמתרגמי דבריו מרבנן קדישי הנז"ל אינו רחוק לפרש דבריו שבתשו' סי' ק"ה אל פונה זו ומה שכתב שהוא איסור דאו' ר"ל איסור שיש לו סמך בקרא דאו' ואינו רחוק לפרש פן בדברי גדולי הפוסקים שהרי מצינו למין הב"י בי"ד סי' קפ"ד (ד"ה ובשעת) שפירש פן בדברי התוס' והרא"ש והסמ"ג שכתבו דפרישה סמוך לנסת מדאו' ועוד מצינו שכ"כ פמה מחברים כמו שרשמתי לקמן במערכת הדל"ת אות י"ט ויהיו דברי הרמב"ם שבתשו' סי' כ"ו (שכתב והם אמרו המברך בש"צ עובר משום לא תשא) כפשוטו דמדרבנן בעלמא הוא ומה שכתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות שבועות דין י"א ולא שבועה לשון בלבד היא שאסורה אלא אפילו להזכיר שם משמות המיוחדים לבטלה אסור ואע"פ שלא נשבע שהרי הפתוב מצוה ואומר לירא את ה' הנכבד והנורא ובכלל יראתו שלא יזכירו לבטלה ע"כ דמבואר דמזכיר שש"ל לבטלה הוא בכלל הפתוב בתורה היינו למזכיר שש"ל שלא בדרך ברכה ומ"ש בדין ט' השומע הזכרת ה מפי חברו לשון או שנשבע לפניו לשקר או שבינה ברכה שא"צ שהוא עובר משום נושא שם ה' לשון כמו שביארנו בהלכות חייב לנדותו עכ"ל, פונתו לומר דמדרבנן הוא עובר בברכה שא"צ משום נושא שם ה' ולא זו אף זו קאמר דאף דאינו אסור אלא מדרבנן חייב לנדותו ואתי שפיר מ"ש בדין י"א ולא שבועה לשון בלבד וכו' שאם מה שכתב בדין ט' דמברך ברכה שא"צ שעובר משום נושא שם ה' פונתו שעובר מן התורה הא תו למה לי למימר דמזכיר שם שמים לבטלה אסור מן התורה ולא ממילא ש"מ דאם אפילו במזכיר דרך ברכה אלא שא"צ אסור מן התורה לא כ"ש במזכיר שלא לשם ברכה דאסור מן התורה אלא ודאי מ"ש בדין ט' במברך ברכה שא"צ אינו אלא מדרבנן כיון שאינו נשבע לשון אינו אסור מן התורה והדר קאמר דאיכא גוונא דאע"פ שאינו נשבע אסור מן התורה והיינו במזכיר שש"ל לבטלה שלא בדרך ברכה כנלע"ד לפרש דברי הרמב"ם בענין זה ונמצא לפי זה דגם הרמב"ם ס"ל כדעת התוס' והרא"ש ושאר הגדולים הנז"ל דסברי

דאָסור בַּרְכָּה שא"צ אינו אַלא מְדַרְבְּנֵן: שׁוּב רְאִיתִי לְמָרְן חֵיד"א בְּמַחְזִיק בַּרְכָּה סִי רט"ו שְׁצִיָּיִן לַמ"ש בְּבֵרֵכ"י דְדַעַת הַרְמַב"ם דְּהוּא מִן הַתּוֹרָה כַּמ"ש בְּתַשׁוּ' שִׁבְס' פֶּאָר הַדּוֹר וְכַתֵּב שְׁשׁוּב גְדַפְס' ס' זַרַע אֲמַת א"ח וּבְסִי' א' הָאָרִיז מְאֹד, וְתַמָּה עַל הַמַּג"א שְׁפַתֵּב שְׁדַעַת הַרְמַב"ם דְּהוּא מְדַאֲוֵרֵיִתָּא וְהַעֲלָה דְבַרְכָּה שא"צ הוּא מְדַרְבְּנֵן וְנִדְחַק בְּתַשׁוּ' הַרְמַב"ם עַכ"ל צַר לִי מְאֹד כִּי אֵין ס' זַרַע אֲמַת חַא"ח מִצּו"א לְחַזוֹת בְּנוֹעַם דַּב"ק אוּלִי זְכִיתִי לְכוּנֵן לְדַעַת עֲלִיוֹן בְּפִירוּשׁ דְּבַרֵי רַבֵּינוּ בְּחִיבּוּרוֹ וּבְתַשׁוּ' הַנּוֹ"ל וּמ"מ מְשַׁמַּע דְּאֵין דַּעַת מָרְן חֵיד"א נוֹחָה בְּפִירוּשׁ הַרְב זַרַע אֲמַת דְּבַרֵי הַרְמַב"ם שְׁבַתַשׁוּ' הַנּוֹ"ל אֲלָא ס"ל דְּדַבְרִים פֶּפֶשְׁטֵן דְּדַעַת הַרְמַב"ם דְּהוּא מִן הַתּוֹרָה וְכֵן מִתְבָּאָר דַּעַתוֹ מַמ"ש בְּסַפְרוֹ יַעִיר אַזֵּן רִישׁ מַעֲרְכָה זוֹ וְז"ל אֲמַנָּם מְדַבְרֵי הַרְמַב"ם בַּפ"א מֵהַלְכוֹת בְּרָכוֹת מְשַׁמַּע לִי דְהוּי מְדַאֲוֵרֵיִתָּא וְכ"כ הַמַּג"א סִי רט"ו וְכֵן הוֹכִיחַ הַמַּק"ק בְּדַף קכ"ד מַמ"ש הַרְמַב"ם סוֹף הַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת וְכ"כ בְּפִירוּשׁ בְּתַשׁוּ' סִי ק"ה וְהָאָרְכָתִי בְּבֵרֵכ"י סִי מ"ו וְכו' עֵי"ש וּבְמַחְזִיק בַּרְכָּה סִי רט"ו וְדוּק הֵיטֵב עַכ"ל הָרִי דְאָף אַחַר שְׁרָאָה דְבַרֵי הַרְב זַרַע אֲמַת שְׁרַמְזוֹ בְּמַחְזִיק בַּרְכָּה עוֹמֵד עַל דַּעַתוֹ דְּמְדַבְרֵי הַרְמַב"ם מְשַׁמַּע דְּאָסוּר מִן הַתּוֹרָה וְשָׁכֵן דַּעַת הַרְב מְקַרְאֵי קִדְשׁ בְּדַעַת הַרְמַב"ם בַּס' הֵיז: וּמַצָּאתִי בְּסַפְרַי עֲמוּדֵי אֵשׁ לִידִידֵי הַגָּאוֹן מוהרֵי"א יצ"ו בַּסִּי ב' אוֹת א' (בַּד"ה גַּם) דְּנִקְיֵט בְּדַעַת הַרְמַב"ם דְּהוּא מְדַאֲוֵרֵיִתָּא עִם כִּי לֹא רָאָה דְבַרֵי בְּתַשׁוּ' פֶּאָר הַדּוֹר הַנּוֹ"ל וְהַשִּׁיג עַמ"ש הַרְב מַעֲשֶׂה רוֹקַח בְּדַעַת הַרְמַב"ם דְּהוּא מְדַרְבְּנֵן דְּלִיתָּא וְאֵין דִּיוִקוֹ מְנוֹכַח וְכו' וְהוּא עֲצָמוֹ פֶּתֵב בְּסוֹף הַלְכוֹת בְּרָכוֹת דְּהַרְמַב"ם ס"ל דְּהוּא מְדַאֲוֵרֵיִתָּא וְכַתֵּב דְּמַצָּא חֶבֶר לְהַרְמַב"ם בְּזֶה מֵר נִיְהוּ רַבֵּינוּ מְשׁוֹלֵם בְּתַשׁוּבָתוֹ לַר"ת שִׁבְס' הֵיִשֵּׁר בְּעֵנִינִים שׁוֹנִים (דְּפוּס וְוִין דָּף פ"א) וְמָה שְׁאֲמַרְתָּ הַנְּחַת תְּפִלִּין מִשׁוּם בַּרְכָּה לְבַטְלָה אָסֵר ר' יוֹסִי לְנֹשִׁים הָא מְפַקִּינֵן לָהּ מְקַרָּא דְלָא תַשָּׂא א"כ אִיסוּרָא דְאֲוֵרֵיִתָּא הוּא וְלַר' יְהוּדָה נְמִי אָסוּר עַכ"ל.

וְהַעִיר ע"ד בַּמ"ש דְּמַפְקִינֵן לִיה מְלֵא תַשָּׂא דְזֶה הַיְפָף הַש"ס דְּתַמּוּרָה וְכו' עֵי"ש וְלִפִּי מָה שְׁפַתְבַּתִּי לְמַעֲלָה דַּמַּמ"ש הַרְמַב"ם בְּתַשׁוּ' הַנּוֹ"ל דְּאִיסוּרוֹ מְדַאֲוֵרֵיִתָּא אֵין הַכֶּרֶחַ דַּס"ל דְּהוּא מְשַׁמַּע מְדַאֲוֵרֵיִתָּא אֲלָא ר"ל דְּנִסְמָךְ בְּקַרָּא דְאֲוֵרֵיִתָּא א"כ גַּם בְּדַבְרֵי רַבֵּינוּ מְשׁוֹלֵם אֵינוֹ רְחוּק לְפָרֵשׁ כֵּן וּמ"ש הָא מְפַקִּינֵן לָהּ מְקַרָּא דְלָא תַשָּׂא ר"ל דְּאִית לָהּ אִסְמַכְתָּא מְקַרָּא דְלָא תַשָּׂא וְאִתִּי שְׁפִיר דְּאֵינוֹ שְׁלֵא כְּשִׁיטַת הַש"ס דְּתַמּוּרָה וְק"ל.

וְשֵׁם בְּהַשְׁמָטוֹת הַסַּפֵּר הִבִּיא מ"ש בְּפִסְקִיתָּא דַּר' טוֹבִיָּה בַּפ' כִּי תַצֵּא וְגוֹרֵם בַּרְכָּה שא"צ וְאָסוּר מִשׁוּם לֹא תַשָּׂא אֵת שֵׁם וְכַתֵּב דְּגַם עֲלִיוֹ יֵשׁ לְהַעִיר כַּמָּה שְׁהַעִיר בְּפָנִים ע"ד רַבֵּינוּ מְשׁוֹלֵם הַנּוֹ"ל וְאֵינִי מְבִין מֵאֵי ק"ל דְּכִינֵן שְׁלֵא פֶתֵב דְּהוּא אִיסוּר דְאֲוֵרֵיִתָּא (כַּמ"ש רַבֵּינוּ מְשׁוֹלֵם) נוֹכַח לֹאמַר דְּכּוֹנְנָתוֹ דְּאָסוּר דְּרַבֵּנֵן וְאִסְמַכּוּהוּ אִקְרָא דְלָא תַשָּׂא כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ בַּש"ס כָּל הַמְבַרֵךְ בַּש"צ עוֹבֵר מִשׁוּם לֹא תַשָּׂא: עוֹד רְאִיתִי שֵׁם שְׁהִבִּיא תַשׁוּבַת רַבֵּינוּ הַאִי בַּשְׁעָרֵי תַשׁוּבָה סִי קט"ו דְּהַמְבַרֵךְ בְּיוֹם שַׁבַּת בַּפּה"ג וּמְקַדְשׁ הַשַּׁבַּת כְּמוֹ הַלִּילָה חֲזִיב מְלָקוֹת מִשׁוּם לֹא תַשָּׂא גַם הִבִּיא תַשׁוּבַת הַגָּאוֹן שְׁהוּבָא בְּאִגוּר הַלְכוֹת צִיצִית מֵאֵן דְּרַמִּי חוּטֵי דְכִיִּתְנָא וּמְבַרֵךְ עֲלֵיִהּ עוֹבֵר מִשׁוּם לֹא תַשָּׂא וּמְחַיִּיב מְלָקוֹת דְּמְשַׁמַּע דְּסַבְרֵי דְבַרְכָּה שא"צ אָסוּר מְדַאֲוֵרֵיִתָּא וְדַחָה דְמִיִּחְזִיב מְלָקוֹת דְּנִקְטֵי בְּלִישְׁנֵיִיהוּ לָאוּ דוֹקָא אֲלָא ר"ל מַפְתַּ מְרָדוֹת שְׁהָרִי אָף אִם אָסוּר מִן הַתּוֹרָה מ"מ לִיכָּא מְלָקוֹת דְּאֵינוֹ אֲלָא עֲשֶׂה כַּמ"ש בְּתַמּוּרָה עֵי"ש (וְכוֹנְנָה דַּעַתוֹ לְדַבְרֵי הַרְב פֶּתַח הַדְּבִיר שְׁהַבֵּאתִי בַּד"ה וְעַל דְּבַרֵי וְכִי) וְאִם אֲמַנָּם כֶּף יָפָה לָנוּ לִיִּישֵׁב דְּבַרֵי הָרַאשׁוֹנִים שְׁלֵא יְהִיו פְּסוּלֵתִים לָמָּה שְׁנַאֲמַר בַּש"ס

אף מה נענה על רבינו החינוך בפרשת יתרו סי' ל' שכתב וז"ל ולהיות יראתו על פנינו לחיותנו ולכותנו חייבנו במצוה הזאת (לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא) לבל נזכיר שמו הקדוש לבטלה וענש מלקות על המיקל ועובר עליה עכ"ל בדבריו אלו מפורש יוצא דאסור הזכרת שם שמים לבטלה הוא מקרא דלא תשא ואהכי קאמר שחיוב (הקב"ה) מלקות על המיקל ורחוק מאד לפרש בדבריו דמפת מרדות קאמר ומדרבנן ובעכ"ל דלרבינו החינוך גירסא אחרת היתה לו בפסוק דתמורה דמפיק אסור ש"ש לבטלה מדכתוב לא תשא וכו': וכן נראה דצ"ל לדעת הרמב"ן בפירושו התורה בפ' יתרו (ע"פ לא תשא את שם ה' אלהיך) שאחר שכתב דרשת חז"ל בפסוק זה שהוא על נשבע לשוא סיים וז"ל ועל דרך הפשט יאסר עוד שלא ישא על שפתיו השם הנכבד על חנם כלשון לא תשא שמע שוא ובל אשא את שמותם על שפתי כי הדיבור יקרא פן בעבור שישא בו קול וכו' ובאמת שגם זה אסור ונקרא בלשון חכמים מוציא שם שמים לבטלה וכו' עי"ש כל דב"ק דמוכח דס"ל דמוציא שם שמים לבטלה נפקא לן אסורו מלא תשא והוא היפך סוגיא דתמורה אם לא שנאמר שפן הוא גורס בש"ס דתמורה כמ"ש לדעת הרב החינוך ובזה תנוס דעתינו מתמיהת הרב דברי אמת הנז"ל (בד"ה ועל דברי) על מ"ש בהגהות מרדכי בשם בה"ג דמוציא ש"ש לבטלה עובר על לא תשא והוי חשוד על השבועה, שהוא היפך הש"ס דתמורה דליכא אלא אזהרת עשה דאת ה' אלהיך תירא דנוכל לומר דגם גירסת בה"ג היא גירסת הרמב"ן והרב החינוך לפי השערתנו וא"כ גם דברי הגאונים הנז"ל שכתבו דלוקה משום לא תשא נוכל לומר דמלקות ממש קאמרי דמוציא שם שמים לבטלה נפקא להו מלא תשא ומשמע להו ג"כ דמ"ש בש"ס המכריז ברכה שא"צ עובר משום לא תשא הוא דרש גמור מדאורייתא ואף שדברי רבני האחרונים שכתבו על מכריז ברכה שא"צ דעובר משום לא תשא מדאורייתא אין מתנישבים בזה דמסתמא גרסי בגירסתנו מ"מ ליישב דברי הראשונים הנז"ל תנוס דעתנו והיה בהניס דכן היתה גירסתם בש"ס דתמורה וגם דברי רבינו מנוס הנז"ל (בד"ה איברא) אפשר ליישב דלכשתמצי לומר דמדאורייתא ממש קאמר מלאו דלא תשא לק"מ מהש"ס דתמורה דס"ל דהרמב"ם גריס בתמורה דנפקא.

לן אסור מזכיר שם שמים לבטלה מלאו דלא תשא ומכריז ברכה שא"צ הרי הוא כמזכיר ש"ש לבטלה, פן הנה נראה לכאורה ליישב דברירבינו מנוס אליכא דהרמב"ם וקצת נראה מדברי רבינו בחיי בס' פד הקמח במערכת שבועה דאסור מוציא ש"ש לבטלה נפקא לן נמי מלא תשא שכתב וז"ל צריך אדם שיזהר מאד בהזכרת הש"י וזה מפלל יראת הש"י שפן ארז"ל בפ"ק דתמורה אזהרה למוציא ש"ש לבטלה מדכתוב את ה' אלהיך תירא ועוד ממה שכתוב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא וכו' ויזהר שלא ישבע בשם לריק וכו' והזכיר לשון לא תשא ולא אמר לא תשבע לפי שהוא כולל עוד שלא ישא אדם השם על שפתיו לחנם כלשון לא תשא שמע שוא ובל אשא את שמותם על שפתי כי הדיבור יקרא פן בעבור שישא בו קול וזה נקרא בלשון חז"ל מוציא ש"ש לבטלה עכ"ל הרי דאף לפי מ"ש בפ"ק דתמורה דאסור מוציא ש"ש לבטלה נפקא לן מאת ה' תירא ס"ל דכלול ג"כ באזהרת לא תשא וצ"ל דהיה להם נוסחא אחרת בפסוקיא דתמורה אלא ששוב ראיתי דמדברי הרמב"ם בספר המצות במ"ע סי' ד' מתבאר יפה דגירסתו היתה בגירסתנו דאסור מזכיר ש"ש לבטלה מאת ה' אלהיך תירא הוא דנפקא

שְׁהָרִי פְתַב מְצֻנָה ד' הִיא שְׁצִינְנֵי לְהֶאֱמִין יִרְאָתוֹ יִתְעַלֶּה וּלְהַפְחֵד מִמְּנוּ וְכוּ' וְזֶהוּ אֲמָרוּ אֵת
ה' אֱלֹהֵיךָ תִירָא, וּבְגֻמ' סְנֵהֲדָרִין דָּף נ"ו אֲמָרוּ עַל דְּרָף וַיִּפְּחוּ בְּאֲמָרוֹ נֹקֵב שֵׁם ה' יוֹמַת
וְאִימָא פִּירוּשׁ פְּדֻכְתִּיב אֲשֶׁר נִקְבּוּ בְּשֵׁמוֹת וְאִזְהַרְתִּיהָ מֵאֵת ה' תִּירָא וְכוּ' כִּי מִירְאָת ה'
שְׁלֵא לְהַזְכִּיר שְׁמוֹ לְבַטְלָה וְנִדְחוּ זֶה חֲדָא וְכוּ' וְעוֹד אִזְהַרְתָּ עֲשֵׂה הִיא וְלֹא שְׁמִיהָ אִזְהַרְתָּ
ר"ל שְׁזֵה שְׁאֲמַרְתָּ אִזְהַרְתִּיהָ מֵאֵת ה' אֱלֹהֵיךָ תִירָא אֵינֵנוּ אִזְהַרְתָּ כִּי הוּא צִוּוּי וְהִיא מְצֻנַת
עֲשֵׂה וְאִין מְזַהֲרִין בְּעֲשֵׂה הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ כִּי אֲמָרוּ אֵת ה' תִּירָא זֹו מְצֻנַת עֲשֵׂה עַכ"ל
(וּמְרַן חִיד"א בְּבֵרְכ"י ח"מ הַנּוֹז"ל בַּד"ה וְעַל דְּבָרֵי לֹא רָאָה דְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם הַלְלוּ) הָרִי
מְפֻנְרֵשׁ דְּאִסּוּר ש"ש לְבַטְלָה דְּאִסּוּר מִן הַתּוֹרָה הוּא מֵאֵת ה' אֱלֹהֵיךָ תִירָא וַאֲכ"א אִם
נֹאמַר דְּאִסּוּר זֶה אִיתִיהָ גַם בְּבִרְכָה שֶׁא"צ אֵין לָנוּ לֹמַר דְּהוּא מְלֵא תִשָּׂא אֱלֵא מֵאֵת ה'
תִּירָא וְהִדְרָא קֻנְשִׁין ע"ד רַבִּינוּ מְנוּחַ לְפִי מַה שְׁהָבִין בְּכֻנְתּוֹ הֶרֶב פּר"ח דְּמִדְּאִוְרֵיִתָּא
קֹאמַר דְּאִסּוּר: וְנִרְאָה לִינִישׁב דְּבָרֵי רַבִּינוּ מְנוּחַ (אִם נֹאמַר דְּכֻנְתּוֹ דְּעוֹבֵר בְּלֵא תִשָּׂא
מִדְּאִוְרֵיִתָּא) ע"פ מ"ש רַבִּינוּ עֲקִיבָא אֵיגַר בְּתִשׁוּ' ס' כ"ה דְּשִׁקוּ"ט אִם יֵשׁ אִסּוּר לֹא
תִשָּׂא בְּמִזְפִּיר שֵׁם שְׁמִים בְּלִשׁוֹן לַע"ז וְאַחַר שְׁהוֹכִיחַ שְׁגַם בְּנִשְׁבַּע בְּלִשׁוֹן לַע"ז עוֹבֵר
מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא כְּתִב דַּה"ה בְּבִרְכָה שֶׁא"צ דְּעוֹבֵר מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא אִם מְבָרַךְ בְּלִשׁוֹן לַע"ז
ג"כ עוֹבֵר בַּל"ת וְאִף דְּבְמִזְפִּיר ש"ש לְבַטְלָה נִרְאָה מִדְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם סוֹף הַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת
דְּבְכֻנְיֻמִּים לִיפָא אִסּוּרָא מ"מ לְעִנְיָן בְּרִכָה שֶׁא"צ דְּנִפְק"ל מֵאִזְהַרְתָּ דְּלֵא תִשָּׂא חֲמִיר בְּזֵה
דְּגַם בְּלִשׁוֹן לַע"ז אִסּוּר דְּמְבָרַךְ לְמִי שְׁשָׂמוּ כֹן בְּלִשׁוֹן לַע"ז וְאִף דְּלִשְׁיִטַת הַתּוֹס' בְּרִכָה
שֶׁא"צ קִיל מֵהַזְכָּרַת שֵׁם לְבַטְלָה דְּהֵא סְבָרֵי דְּבִרְכָה שֶׁא"צ הוּא רַק אִסּוּר דְּרַבְּנָן מ"מ
לְהֶרְמֵב"ם חֲמִיר יוֹתֵר וְאֵל תִּתְמָה דְּהֵא חֲזִינָן דְּמְבָרַךְ בְּרִכָה שֶׁא"צ עוֹבֵר בַּל"ת וְאֵילוּ
בְּמִזְפִּיר ש"ש בְּחֻנָם מְבֹאָר רִישׁ תְּמוֹרָה דְּלִיפָא אִזְהַרְתָּ אֱלֵא אִסּוּר עֲשֵׂה אֵת ה' אֱלֹהֵיךָ
תִירָא, וְכֹן מְבֹאָר בְּלִשׁוֹן הֶרְמֵב"ם סוֹף הַל' שְׁבוּעוֹת (הִבִּיא שֵׁם דְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם בְּדִין ט'
וּבְדִין י"א וְסִיגִים וְז"ל) הָרִי דְּמְבָרַךְ בְּרִכָה שֶׁא"צ פִּיגִיל לָהּ בְּפִשְׁטוֹת בְּחֲדָא מִחֲתָא עִם
נִשְׁבַּע לִשְׁנָא וַאֲכ"כ דְּחֲמִיר שְׁפִיר י"ל דְּאִפִּילוּ בְּלִשׁוֹן לַע"ז הָכִי הוּא וְכוּ' עַכ"ל הִנֵּה חֲדִית
לֹן מִקְלִתָּא יִקִּירָא דְּלִדְעַת הֶרְמֵב"ם חֲמִיר בְּרִכָה שֶׁא"צ מְמוֹצִיא ש"ש לְבַטְלָה בְּלֵא בְּרִכָה
הִיפָף דְּעַת הַתּוֹס' וּמַעֲתָה לְק"מ עַל רַבִּינוּ מְנוּחַ וְגַם דְּבָרֵי הֶרְאִשׁוֹנִים שְׁהִבִּיא הֶרֶב עֲמוּדֵי
אִשׁ יצ"ו שְׁכַתְּבוּ דְּמְבָרַךְ בְּרִכָה שֶׁא"צ מִיחְזִיב מְלָקוֹת מִשׁוּם דְּעֵבֵר עַל לֹא תִשָּׂא אֵת
שְׁפִיר כְּפִשְׁטָן דְּאִסּוּר מִדְּאִוְרֵיִתָּא וְחִיב מְלָקוֹת אַע"ג דְּבְמוֹצִיא ש"ש לְבַטְלָה בְּעֵלְמָא אֵינֵנוּ
חִיב מְלָקוֹת דָּאִין בּוֹ אֱלֵא עֲשֵׂה דָּאֵת ה' אֱלֹהֵיךָ תִירָא מ"מ בְּרִכָה שֶׁא"צ חֲמִיר: אִף קִשָּׂה
לְפִי זֶה דְּעִינְיֵנוּ הֶרְאוֹת פ' י"ט מֵהַלְכוֹת סְנֵהֲדָרִין כְּשִׁמְנָה הִלְאֵנָן שְׁלוֹקִין עֲלֵיהֶם וְהֵם
קִס"ח כְּתִב בְּלֵא קל"ו הַנִּשְׁבַּע לִשְׁנָא וְאִם אִיתָּא דְּמְבָרַךְ בְּרִכָה שֶׁא"צ אִית בִּיהָ לֹא דְּלֵא
תִשָּׂא וְלוֹקָה, עֲלִיו דְּחֲמִיר מְמוֹצִיא ש"ש לְבַטְלָה בְּעֵלְמָא הו"ל לְמִמֵּר הַנִּשְׁבַּע לִשְׁנָא אוֹ
מְבָרַךְ בְּרִכָה שֶׁא"צ וְרַחוּק מְאֹד בְּעִינֵי לֹמַר דְּסִמָּה עֲצָמוּ עַמ"ש בַּהַל' וּבְכָרוֹת פ"א הַל'
ט"ו דְּמְבָרַךְ בִּש"צ הוּא כְּנִשְׁבַּע לִשְׁנָא וּמִמִּילָא שְׁמַעִינָן דְּלוֹקָה עֲלִיו מִשׁוּם לֹא תִשָּׂא וַצ"ע
(וְעִינָן לְקַמְן סוּד"ה הַמּוֹרֵם מֵהַ שְׁהִבִּאתִי בְּשֵׁם הֶרֶב חִי אֲדָם בְּזֵה): הַמּוֹרֵם מִכָּל הֶאֱמוּר
דְּאִסּוּר בְּרִכָה שֶׁא"צ אִם הוּא מִדְּאִוְרֵיִתָּא, לְדַעַת הֶרְמֵב"ם פְּלִיגָא בְּהַ רַבְּנָן בְּתִרְאֵי הַנּוֹז"ל,
אִף דְּעַת הַתּוֹס' בַּר"ה דָּף ל"ג ד"ה הָא ר"י וְהָרָא"ש בַּפ"ק דְּקִידוּשִׁין ס' מ"ט בְּשֵׁם ר"ת
וּמִשְׁמַע שְׁגַם הוּא מוֹדָה לוֹ דְּהוּא מְדַרְבְּנָן וְכֹן דְּעַת הָרָא"ה שְׁהִבִּיא הֶרִיב"ש בַּס' שַׁפ"ד
וְהֶגְאֹנִים כַּמ"ש תַּה"ד בַּסוּס"י ל"ז וְכֹן דְּעַת הֶרְבִּינוּ יוֹנָה בַּפ' אֵלוּ דְּבָרִים, וְכֹן דְּעַת הֶרֶב

החינוך בפ' עקב סס"י ת"ל וס' המכריע סי' ע"ח כמ"ש בשמם מרן חיד"א בייעיר און ריש מערכה זו, וכן דעת הרבנים פר"ח בסוס"י ס"ז, ומטה יהודה בקונטרס שבט יהודה דף מ"א ע"ב, וטל אורות דף ד' ע"ב, וערוך השלחן סי' תכ"ט, ומעשה רוקח בפ"א הל' ט"ו מהל' ברכות (אלא שפסוף הלכות ברכות פתב לדעת הרמב"ם דהוא מדאורייתא), ונרע אמת א"ח סי' א', ומוהר"א ו' טנואה בתשו' שבסו"ס התשב"ץ סי' ל"ג וכיון ששיטה זו היא מבונרת ודעת הרמב"ם אינו מבואר באר היטב דס"ל דהוא מדאורייתא ממש ואדרבא לענ"ד מדבריו שבהל' שבועות הנז"ל מוכח דס"ל דברכה שא"צ איסורו רק מדרבנן נראה דהכי נקיטו וקמסקנת הרבנים פר"ח ונרע אמת הנז"ל, וכן ראיתי להרב מלאכת הקדש בפ' בשלח (על פסוק את אשר תאפו אפו) הבי"ד הרב נחמד למראה בח"ב ריש מס' ביצה (דף ק"צ ע"א) שעל מה שפסק מרן בסוס"י רט"ו דמברך ברכה שא"צ הוא פגשבע לשוא פתב ואמת הוא דהמברך ברכה לבטלה לא עבר ממש אלא דלא תשא דהאי פסקא דמרן בדרך אסמכתא לחוד היא ולא עבר אלא דל"ת אלא אם הזכיר את השם לבטלה בלא ברכה כלל, עיין תוס' בר"ה דף ל"ג וכו' הרב פר"ח בסוס"י ס"ז, וכן הוא בב"ה יו"ד סי' רס"ח סק"ה עכ"ל הראת לדעת דמשמע ליה מדברי מרן בסי' רט"ו (שהם דברי הרמב"ם) דאינו אסור אלא מדרבנן ונקיט פן בפשיטות פדעת הפר"ח ובי"ה ומה שהקשה עליו הרב נחמד למראה דמדברי הרא"ש ר"פ פיסוי הדם נראה דעובר ממש אלא תשא הרואה יראה דאין שום משמעות מדברי הרא"ש דהוא מדאורייתא דלא פתב אלא דבמקום ספק יעשה המצנה בלא ברכה שלא לעבור על לא תשא וכלומר אאיסור דמברך ברכה שא"צ דאסמכהו אלא תשא וכונתו להיא דפ' אין עומדין כל המברך ברכה שא"צ וכו' כמ"ש הרב מעדני יו"ט וכבר הרא"ש עצמו בפ"ק דקידושין הביא דברי ר"ת שפתב דאינו אלא אסמכתא בעלמא.

ואולי לזה נתפנון הרב נחמד למראה שציינו לעיין בדברי הרא"ש בפ"ק דקידושין הנ"ל פלומר דלפי דבריו שם נוכל לפרש גם מ"ש בפ"ק פיסוי דמד"ר קאמר, וכתב הרב ישועות יעקב בא"ח סי' מ"ו סק"ו דרוב הפוסקים סוברים דאינו אסור מן התורה רק גסמך אלא תשא ומקצת פוסקים ס"ל דהוא מן התורה עי"ש ולא ביאר מי הם הפוסקים דהוא מן התורה ולפי הנראה פונתו לדברי הרמב"ם ומרן בסוס"י רט"ו, וכבר פתבו רבנן בתראי הנז"ל דאין מדבריהם הכרח דסברי הכי, ומצאתי ראיתי להרב חיי אדם בהלכות ברכות כלל ה' בקונטרס נשמת אדם אות א' שהאריך בענין זה ולא פניתי פעת לעיין בדב"ק ומסקנתו דכ"ע מודים במזכיר השם דרך ברכה דאינו אסור מדאורייתא (וראיתי שפתב שם בתחלה דלהרמב"ם מברך בש"צ עובר על ל"ת מדאורייתא ואע"ג דלא מנה הרמב"ם זה בכלל הלאוין שלוקין עליהם י"ל דסמך עמ"ש בהלכות ברכות וכו' ולענ"ד זהו דוחין גדול כמו שכתבתי לעיל בד"ה אף קשה).

גם ראיתי לגדול בדורינו הגאון הגדול נצי"ב מל"ך יצ"ו בספרו הנורא העמק שאלה שאלתא נ"ג (בפ' תרו) סק"ד שהאריך בענין זה ומסקנתו לדינא דהא דמברך ברכה שא"צ עובר משום לא תשא הוא רק אסמכתא בעלמא עי"ש דב"ק ובשאלתא נ"ד ס"ק כ"ג וכן ראיתי דנקיט בפשיטות הרב משאת בנימין בסי' ס"ב (בד"ה ה"א מצד הוכחות וראיות) ע"פ דברי התוס' במ"ס ד"ה הנ"ל ולענין מברך ע"י הרהור אי איכא משום לא תשא מרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' ס"ב הביא מ"ש הרב פרח שושן שרצה לומר דגם

במברך ע"י הרהור איפא משום לא תשא ונהביא ראיה מדברי השל"ה וכו' וסיים ולבי מהסם בדבריהם עי"ש, אף בספרו יעיר און ריש מערכה זו פתב ולי נראה פדעת הרב גו"ר דאין במהרהר משום לא תשא ונהגם דברכ"י סי' ס"ב הייתי קוהה על זה בפתח עינים לברכות על דף כ' דחיתי ראית הרב פר"ש עי"ש עכ"ל מבואר דדעתו מספמת לדינא דאין במהרהר משום לא תשא וממרוצת לשונו שבברכ"י נראה דגם הרב פר"ש לא הקליט פן אלא רפא בידיה (מדכתב שהרב פר"ש רצה לומר וכו' אף בייעיר און פתב דהרב פר"ש העלה דאף המהרהר ברכה שא"צ וכו' וצריך לעיין בגוף דב"ק ואין מצוי אצלי), סי' ס"ב פתב בברכ"י הייתי תוהה ע"ד הרב פר"ש ובפתח עינים הספמתי דלא פותיה, ושוב העתיק מ"ש בפ"ע ונ"ל ומה שהשיב הפר"ש על הגו"ר שפתב דלא תשא ליפא במהרהר דאסור שבועה דוקא במוציא בשפתיו וכתב דדוקא בשבועת ביטוי וכו' עי"ש ליתא דמהרמב"ם בהל' שבועות בכמה מקומות מוכח דשנים והוא דבר ברור בעיני, ומה שהביא מהמכילתא שהביא הרב של"ה מהמכילתא אין ראיה פלל דמייירי שקבל עליו השבועה בדבור ואפילו השל"ה דרף חומרא אמרה והעיקרא לרוב הפוסקים ברכה שא"צ בלא תשא הוא מדרבנן והדבר ברור דבספק ברכה יתהרר כמ"ש הגו"ר וכ"כ בס' הליכות אלי בשם מוהר"ר עזריא יהושע ושאר אחרונים עכ"ל.

הנה במקומות הנ"ל שמים זו שמענו דדעת מרן חיד"א דבמברך בהרהור ליפא משום לא תשא והעיד פן בשם הרב ה"א ושאר אחרונים ועם פי לא ידעתי על איזה רבני האחרונים רמז הנה פן הוא דעת הרב הלק"ט בח"ב סי' קמ"ו דהמסופק בברכה יתהרר בלבד דברכה בלב ליפא לא תשא דל"ת משמע בפה כמו ובל אשא את שמותם על שפתי גם הרב מאמר מרדכי בסי' ר"ט סק"ה כ"כ מסבא דנפשיה (ונעלם ממנו דברי הרבנים הנ"ל).

ושוב פתב שמצא פן בס' גן המלך דין כ"ג גם הרב מטה אהרן בח"ב דף רכ"א ע"ג ס"ל דאין במהרהר משום לא תשא ונדחה דברי הרב פרח שושן וכ"כ הרב פרמ"ג בפתיחה להלכות ברכות אות ב' דבמברך ע"י הרהור ליפא משום לא תשא וכ"כ באשל אברהם רס"י קפ"ה גם מופ"ד בתראה שלים הרב פתח הדביר בסי' קנ"ז פתב דסברת הרב פרח שושן יחידאה היא ונהביא דברי הפוסקים הנז"ל דנקטי דבהרהור ליפא משום לא תשא עי"ש ובסוס"י קפ"ה וכ"כ הרב שלחן גבוה בכלליו אות קכ"ה דבכל ספק בברכות יברך בהרהור וכ"כ גם בתשובותיו בס' אהל יוסף א"ח סי' א' וקצת תימה על הרב זכור לאברהם במערכת ברכות באות הרהור שהזכיר מחלוקת זו ולא הזכיר דברי מרן חיד"א שבברכ"י ושבס' שיוירי ברכה בזה ולא דברי הרב שלחן גבוה כיעי"ש: ומפל זה תמיהה לי על גדול בדורנו הרב המפורסם מוהרא"ק בסה"ב שער אשר הנד"מ בשו"ת א"ח סי' ג' שהביא מחלוקת הפוסקים בסי' קע"ב במי ששכח והכנים משקים לתוך פיו בלא ברכה דלר"ח בולען ואינו מברך ולהרא"ש צריך לברך וכתב שהיה נראה דמאחר שזכר בעוד המשקין בפיו יברך עליהן בהרהור גם לר"ח דבכי הא דאנוס הוא הרהור פדבור דמי וחוור בו פינן דטעמא דר"ח הוא משום דאינדיחי להו מתורת משקין כמ"ש הרא"ש ומרן הבי א"כ לדעת ר"ח דאינן ראויין לברך גם בהרהור אינו יכול לברך פינן דהוי פדבור ועובר בלא תשא כמ"ש הפרח שושן סי' כ"א וברכ"י סי' ס"ב עכ"ל והוא פלא שפעלם ממנו דבריו שבס' שיוירי ברכה באותו פרק בסי' ס"ב דהדר הוא ואמר בפה מלא לחלוק

על הרב פר"ש כנו"ל ונמשך אחר מה שהביא בברכ"י ומה גם דבברכ"י עצמו כבר כתב דלבן מהסס בזה ועוד מן התימה שנעלם ממנו דברי כל רבנן קדישי הנז"ל דנקטי פדעת הרב גו"ר דבמהרהר ליפא משום לא תשא וסברת הרב פרח שושן יחידאה היא: הן אמת דראיתי להרב מוהר"א פריסק"ו בס' ברוך את אברהם ב"ח ע"ב אות ב' שהביא מ"ש הרב אהל יוסף לברך בהרהור וכתב ע"ד ונ"ל ונהנה מ"ש דיברך בהרהור אף דאיפא בשיטתיה הרבנים הליכות אלי והלק"ט בספק בברכות יברך בהרהור דליפא לא תשא הרי הרב פר"ש כתב דאיסור לא תשא שייך אף בהרהור ושכ"כ ש"ל"ה עכ"ל, מחשבתו ניפרת דחש לה לדעת הרב פר"ש דגם במהרהר איפא משום לא תשא אמנם אומר אני דאילו הנה חזי אמבוהא דרבנן קדישי עליונים למעלה דנקטי בפשיטות דאין במהרהר משום לא תשא לא הנה חש לסברת הרב פר"ש דסברא יחידאה היא פאמור ומן התימה על ידי"ן הרב המגיה לס' יקהיל שלמה נר"ו ב"ד ע"א שנמשך אחר דברי הרב ברוך את אברהם ונעלם ממנו דכל הרבנים הנז"ל סברי דלא פהרב פר"ש והיותו תימה שראה דברי מרן חיד"א שבברכ"י בס"ב ולא ראה מ"ש מני"ר גופיה בשיוני ברכה באותו סימן כנו"ל ומ"ש בברך א"א וביקהיל שלמה שם בשם הרב פר"ש שכ"כ הש"ל"ה דמשמע דהרב ש"ל"ה כ"כ מפניש דבמהרהר ברכה שא"צ איפא לא תשא מתוך מ"ש בשיו"ב הנז"ל אתה תחזה דאין הדבר כן ואין להאריך.

וראיתי להרב המפורסם מוהרי"ף נר"ו בספר יפה ללב סי' ר"ט שאחר שציין דברי הז"א ויהיקהיל שלמה הנז"ל סיים ואני אומר דטוב טוב שייברך בלא שם ומלכות פנראה דגם הוא חושש לסברת הרב פר"ש אמנם אחר שלא הזכיר מפל דברי הפוסקים הנז"ל נראה בעליל שנעלמו ממנו ואהכי חייש לסברת הרב פר"ש אף לדידן נראה דשפיר סמכינן אמלתיהו דרבנן קדישי הנז"ל דאין חשש בזה כלל, ומצאתי להג"צ"ח בברכות דף כ' ע"ב בפלוגתא דהרהור אי פדיבור דמי או לא דרבינא אמר הרהור כד"ד ורב חסדא ס"ל לאו כד"ד שפעם בחקירה זו אי איפא במהרהר משום לא תשא ונפ"מ במי שספק לו אם בירך אם יברך בהרהור או לא וכתב דלר"ת דס"ל לאו כד"ד לא שייך זה דמה יועיל מה שיהרהר פניו דלאו כד"ד אבל לרבינא דס"ל כד"ד יש להסתפק ומסיק דבלא תשא גם רבינא מודה דהרהור לאו כד"ד ואם רוצה לברך בהרהור כשנסתפק לו אם בירך הרשות בידו אבל אינו חייב בזה ובספק בירך ברפת המזון פניו שספק תורה לחומרא כבר נתחייב בברפת המזון ולכן יכול לברך בדבור אף שיהיה יכול לצאת ידי ספקו ע"י הרהור עי"ש: והנה בספר יקר בגן שלמה שנד"מ ליד ידי הגאון אישי כ"ג מוהרש"ל מונוילנא יצ"ו מצאתי שדבר בקדשו בענין זה בס"ב כ' דף כ"ו ע"א, ולפי שיש לי להעיר קצת בדבריו הנחמדים.

אעתיק תו"ד בזה הביא דברי התוס' דר"ה דף ל"ג דמברך ברכה שא"צ אינו אלא איסור דרבנן וכתב שכן דעת הרמב"ם בפ"א מהל' ברכות הט"ו מדכתב דמברך ברכה ש"צ ה"ז נושא ש"ש לשוא והוא פנשבע לשוא דמשמע דעיקר קרא דל"ת אתא לשבועה רק רבנן החמירו ואסרו גם בברכה שא"צ פנשבע לשוא (אמר המחבר עיין מה שכתבתי למעלה בד"ה איברא בענין זה) ורצה להביא ראיה דבש"צ מדברבנן מדאמרינן בסוטה דף מ"ד ע"ב דהא דתנא שח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה אתיא כר"י הגלילי דחוזר משום עבירה דרבנן ודחה לזה דההיא לא הוי אלא גורם ברכה

שא"צ ומשו"ה הוא דְהוּי מְדַרְבְּנָן וְהַעִיר עַמ"ש רש"י שֵׁם דְעַבְיָרָה הִיא אִם אֵינוּ חוּזַר וּמְבַרְרָה דְמִשְׁמַע דְאֵם חוּזַר וּמְבַרְרָה לִיכָא אִיסוּרָא וְאִמַּאי הָא עַכ"פ גְּרַם בְּרָכָה שֶׁא"צ וַיִּישָׁב דְרַש"י הַנְּצָרָה לְזֵה דַאל"כ יִהְיֶה מְוַכְרַח מְזֵה דְהִלְכָה כַר"ל דְאָמַר בְּיוֹמָא דְף ע' ע"א דְאִיסוּר לְגִרוּם בַּש"ץ וּבְאֲמַת רַב הוּנָא דְאָמַר שֵׁם הַטַּעַם מִשּׁוּם פְּגָמוּ שֶׁל רַאשׁוֹן נִרְאָה דְלֹא ס"ל לְהָא דַר"ל וּלְפִיכָה הַנְּצָרָה לְפָרֵשׁ דְמִינְיָ דְלֹא בְרַךְ וְכַתֵּב עוֹד דַּנ"ל דְבְאֲמַת רַב הוּנָא וַר"ל פְּלִיגֵי בְּבְרָכָה שֶׁא"צ אִי מְדַאֲוֵרֵינְיָתָא אוּ מְדַרְבְּנָן דַּלְר"ל הוּא מִן הַתּוֹרָה וּלְרַב הוּנָא מְדַרְבְּנָן לְכוּ הַנְּצָרָה לְטַעַם פְּגָם וְהִינְנוּ טַעֲמִיָה דְהַרְמַב"ם שֶׁכַּתֵּב שֶׁהוּא פְּנִשְׁבָּע לְשָׂא.

וממ"ש בהל' שְׁבוּעוֹת פִּי"ב ה"ט הַמְבַרְרָה בַּש"צ עוֹבֵר מִשּׁוּם נוֹשֵׂא שֵׁם ה' אֵינוּ מְוַכְרַח דַּס"ל דְהוּא מְדַאֲוֵרֵינְיָתָא אֲלֵא ר"ל דְעוֹבֵר מְדַרְבְּנָן וְעַכ"ל כֵּן דְהָא בְּתַמּוּרָה דְף ד' מְסַקִּינָן דְלִיכָא בְּמוֹצֵיָא ש"ש אֲלֵא אֲזַהַרְתָּ עֲשֵׂה אֵת ה' אֲלֵהִיךָ תִירָא וְאִיךָ יִהְיֶה מְבַרְרָה בַּש"צ חֲמוּר מְמוֹצֵיָא שֵׁם שְׁמִים לְבַטְלָה וְכַתֵּב שֶׁכְּבָר הַתְּעוּרָר ע"ז בַּס' מְנַחַת חַנוּךְ עַל ס' הַחֲיוּנָה בְּמַצָּוָה ל' וְהַצ"ע אַף פְּשוּט דְהַרְמַב"ם ר"ל מְדַרְבְּנָן וּבְזֵה אֵין פְּאֵן קוֹשְׁיָא פְּלַל דְלֹא כְּהַמְנַחַת חַנוּךְ בְּדַעַת הַרְמַב"ם.

שוב הַנְּקִשָּׁה לוֹ דְבָרֵי הַרְמַב"ם שֵׁם הִיא דְנִרְאָה דְמוֹצֵיָא ש"ש לְבַטְלָה נְפָקָא לָן מְקַרָא דְלִירְאָה אֵת ה' הַנְּכַבֵּד וְהוּא הִיכָף מְסַקֵּנָת הַש"ס דְתַמּוּרָה וְרָאָה שְׁהַעִיר בְּזֵה מוֹהַרֶשׁ"א בַּח"א לְנִדְרִים דְף ז' וְכַתֵּב לוֹלֵא דְמִיִּסְתַּפִּינָא הִיִּתִּי אוֹמַר דִּישׁ לְהַגִּיָּה בְּדְבָרֵי הַרְמַב"ם בְּדִין י"א וְכַצ"ל שְׁהָרִי הַכְּתוּב מְצִוָּה אֵת ה' אֲלֵהִיךָ תִירָא אֵלוּ תוּד"ק יצ"ו: הַנְּהָ רוֹאָה דְנִקִּיט בְּפִשְׁיטוֹת בְּדַעַת הַרְמַב"ם דְאִיסוּר בְּרָכָה שֶׁא"צ אֵינוּ אֲלֵא מְדַרְבְּנָן וְאֵילוּ הִנְה רוֹאָה דְבָרֵי הַרְמַב"ם בְּתַשׁוּבָה לְחַכְמֵי לִנְוִיל שְׁהִבִּיא מְרָן כ"מ בַּפ"ג מֵהַל' מִילָה דִין ו' (וְהִיא הַתְּשׁוּבָה שֶׁבַס' פֶּאָר הַדוּר ס' כ"ו) שֶׁכַּתֵּב דְחַכְמֵים תִּקְנוּ הַבְּרָכוֹת וְהֵם אָמְרוּ דְמְבַרְרָה בַּש"ץ עוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא תִשָּׂא הִנְה שְׁמַח לְקִרְאָת דְבָרֵיו דְפִשְׁטָן מִשְׁמַע דְהָא דְמְבַרְרָה בַּש"ץ הוּא רַק מְדַרְבְּנָן וְאֵילוּ רָאָה דְבָרֵי הַרְמַב"ם בַּסֵּה"מ בַּמ"ע ס' ד' (שְׁהַבְּאִתִּי לְמַעְלָה בַּד"ה אֲלֵא שְׁשׁוּב) הִנְה מַחְלִיט בְּלֹא מוֹרָא וְפַחַד (לוֹלֵא דְמִיִּסְתַּפִּינָא) דַּט"ס הוּא בְּדְבָרֵי הַרְמַב"ם בְּסַפֵּר הִיד אֲהַרְוֹבְסַפֵּר הַמַּצּוֹת כַּתֵּב מְפֹרֶשׁ דְאִיסוּר הַזְּכָרָת ש"ש לְבַטְלָה נְפָקָא לָן מֵאֵת ה' אֲלֵהִיךָ תִירָא, וְעֵינֵן בְּהַעֲמֵק שְׁאֵלָה בְּשִׂאֲלַתָּא נ"ג אוֹת ד' בְּזֵה וּבְעֵיקַר דַּעַת הַרְמַב"ם בְּדִין בְּרָכָה שְׁאִינְה צְרִיכָה כְּבָר כְּתַבְתִּי לְמַעְלָה דְרַבְנֵי הָאֲחֵרוּנִים נְחַלְקוּ בְּדַעַת הַרְמַב"ם וְחִידוּשׁ הוּא שְׁלֹא רָאָה אַף דְבָרֵי הַרַב מַג"א בַּסוּס"י רַט"ו בְּזֵה.

ומה שֶׁכַּתֵּב לִישָׁב דְבָרֵי רַש"י בְּסוּטָה דְהַנְּצָרָה לְפָרֵשׁ כֵּן כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה מְוַכְרַח מִשְׁם דְהִלְכָה כַר"ל וְכו' נִרְאָה דַצ"ל לְפִי זֵה דְרַש"י ס"ל דְאֵין הִלְכָה בְּזֵה כַר"ל אֲלֵא כְּרַב הוּנָא דְאֵם א פֵּן אִמַּאי אִישְׁתַּמִּיט רַש"י מְזֵה אֲדַרְבָּא הִנְה לוֹ לְפָרֵשׁ הַסּוּגִיָּא אֲלִיבָא דְהִלְכַתָּא וְאֵילוּ מְפִירוּשׁוֹ מוֹכַח דְאֵם חוּזַר וּמְבַרְרָה שְׁפִיר דְמִי וְלֹא חִיִּישִׁינָן לְגוּרַם בְּרָכָה שֶׁא"צ, וְכ"כ הַתּוֹס' בְּמַנְחוֹת דְף ל"ו ד"ה עַבְיָרָה מֵתוּף פִּי הַקּוֹנְטְרַס מִשְׁמַע דְאֵם שִׁחַ וּבִירָה שְׁרִי וְלִיכָא אִיסוּרָא אֲלֵא אֲדַרְבָּא מְצִוָּה וּשְׁכַר בְּרָכָה עַכ"ל וְהַתּוֹס' שְׁלֹא פִקְפוּ עַל פִּירַש"י בְּזֵה צ"ל דְגַם הֵם סוֹבְרִים דְאֵין הִלְכָה כַר"ל וְאֵין חֲשָׁשׁ בְּגוּרַם בְּרָכָה שֶׁא"צ וְנִכּוֹן לוֹמַר כֵּן בְּדַעַת הַתּוֹס' לְפִי מ"ש הַגָּאוֹן עֲלִיוֹן יִחְיֶה דְרִישׁ לְקִישׁ אוֹסַר גְּרַם בְּרָכָה שֶׁא"צ הוּא דַּס"ל דְבְּרָכָה שֶׁא"צ הוּא אִיסוּר תּוֹרָה וַא"כ הַתּוֹס' דְסַבְרֵי בַּמַּס' ר"ה דְף ל"ג דְהוּא רַק מְדַרְבְּנָן עַכ"ל דְלִית לְהוּ הָא דְרִישׁ לְקִישׁ, וְנִיחָא נְמִי מַאי דְהַרְמַב"ם בַּפ"ג מֵהַל' עַבּוּדַת

יוה"כ דין יו"ד נא פתב אלא טעמא דרב הונא משום פגמו של ראשון ולא הזכיר טעמא דריש לקיש משום בש"צ והיינו לפי שדעתו דאסור ברכה שא"צ אינו אלא מדרבנן כמ"ש הגאון הנ"ל יצ"ו וא"כ אין הלכה כר"ל ולכן נקיט טעמא דפגמא ולפי זה נוכל לומר דדעת הר"ף ג"כ דאסור ברכה שא"צ אינו אלא מדרבנן ומפני זה פשהביא בפ' הקורא את המגילה עומד ההיא דיומא דבעשור שבחוקמש הפ' פתב הטעם שאין מביאים ס"ת אחרת משום פגמו ולא הזכיר טעמא דר"ל משום ברכה שא"צ כיעי"ש פן יש לומר לפי שיטת הרב הנז"ל יצ"ו: אמנם יש לפקפק דהרי באמת דעת התוס' דקי"ל פההיא דר"ל דאסור לגרונם ברכה שא"צ כמ"ש בחולין דף פ"ז ד"ה ומפסי בחדא ידא וכ"כ בפסקי תוס' שם אות רי"א וכ"כ שם הרא"ש בסי' ו' וכ"כ שם הר"ן אמתניתין שחט (מאה חיות) בד"ה גמ' ומודה ר' יהודה עי"ש שפלים הביאו ראיה דאסור לגרונם ברכה שא"צ מההיא דמשני ריש לקיש דמשום ברכה שא"צ הוא שלא היו מביאים ס"ת אחרת ש"מ דסברי דהכי הלכתא וכבר טרח וכתב בזה מרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' מ"ו אות ו' והביא דברי התוס' והרא"ש הנ"ל ועוד דברי הרא"ש בהלק"ט הל' תפילין סי' ט"ו ודברי הר"ן סוף מסכת ר"ה (ולא ראה דברי הר"ן בחולין הנז"ל יעי"ש) ושברדכי פרק הקורא למפרע פתב מפורש דהני תרי שינויי שבש"ס יומא דף ע' דמר אמר משום פגמו של ראשון ומר אמר משום ברכה שא"צ לא פליגי והרשב"ץ ח"ב סי' ע' פסיק ותני כר"ל וכ"כ הרמב"ן והרא"ה דקי"ל כר"ל וכ"כ הר"טב"א בחידושי ליומא, וכן נראה מדברי התוספות ישנים ביומא שם דקי"ל פשינויא דר"ל דמשום ברכה שא"צ וכתב בברכ"י שם דכן נראה ממ"ש מרן הב"י ביו"ד סי' י"ט מיסודן של הראשונים דכולהו רבנאותא קמאי סברי דשינויא דר"ל הלכתא היא והרא"ש בסדר עבודת יוה"כ (בד"ה מאתמול) פתב שני הטעמים על מה שהיה קורא ע"פ ובעשור שבחוקמש הפקודים ועיין להרב יד דוד בחידושי ליומא דף ע' שפתב ג"כ דמדברי התוס' בחולין דף פ"ז ובמנחות דף ל"ו ד"ה ס"ח מוכח דהא דר"ל הלכתא היא דלא פמי שרצה לומר דלאו הלכתא היא פמו ששהביא בברכ"י עכ"ל, וכבר פתבתי דברכ"י הוכיח דלא בלבד דעת תוס' פן דא"כ לא הוה סתירה מזה לדעת הסובר דלאו הלכתא דהוא כ"כ לדעת הרא"ש כיעי"ש) אלא פן הוא דעת הרא"ש והר"ן והמרדכי והרמב"ן והרשב"ץ כיעיש"ב והרב חיי אדם בקונטרם נש"א בהלכות ברכות פלל ה' אות א' (בסוף ד"ה אף) צדד לומר בדעת הרמב"ם דמה שכתב הטעם משום פגמו הוא משום דבש"ס שקלו וטרו אליביה ש"מ דלא קי"ל בזה כר"ל עי"ש ואין מתנישב זה כ"כ דמנ"ל להרמב"ם דפליגי לדינא רב הונא ורב דהא אפ"ל דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וכמ"ש הרב המרדכי וגם הרא"ש שכתב שני הטעמים מוכח דס"ל דלא פליגי וכמ"ש מרן חיד"א בברכ"י שם: ממוצא דבר אהה תשמע דאי אפ"ל כמ"ש הרב עליון יצ"ו במה שהזקיקו לרש"י לפרש עבירה היא בידו אם לא חזר וברך דהוא פדי שלא יהיה הכרח מזה דקי"ל כר"ל (ונצטרף לומר לפי זה דרש"י ס"ל באמת דלא קי"ל בהא פריש לקיש דאוסר ברכה שא"צ פמו שכתבתי למעלה) שהרי גם התוס' שלא פקפקו ע"ד רש"י משמע דסברי הכי והלא דברי התוס' בחולין ובמנחות באותו פרק באותו מקום קרו בחז"ל דסברי דהא דר"ל הלכתא היא.

גם מ"ש הגאון יצ"ו דפלוגתא דרב הונא נריש לקיש תליא באיסור ברכה שא"צ אם מדאורייתא או מדרבנן כמש"ל נראה דאי אפ"ל פן שיקרי התוס' והרא"ש סברי דאיסור ברכה שא"צ מדרבנן כמו שפתיבתי למעלה (בד"ה המורם) ובכל זאת סברי דהלקה פריש לקיש דאיסור לגרונם ברכה שא"צ, וכבר פתיבתי דהרב המרדכי פתיב דלא פליגי וכן נראה מדברי הרא"ש פריש יומא: ומה שהעיר ע"ד רש"י דמס' סוטה דהא איכא משום גורם ברכה שא"צ בהורמנותיה דמני"ר יצ"ו, נלע"ד דעל דברי רש"י אין לתמוה משום די"ל דאע"ג דאין לגרונם ברכה שא"צ מ"מ ס"ל דלא תשיב עבירה כ"כ לחזור עליה מעורכי המלחמה רק על מה שהבינו התוס' בדעת רש"י דאם מברך מותר גמור ומצוה קעביד על זה יש לתמוה דאיך אפשר שיהא מותר לכתחלה והא איכא משום גורם ברכה שא"צ וזה נלע"ד פונת הרמ"א בד"מ סי' כ"ה סק"ו (על מה שהביא מרן הב"י בשם התוס' דמנחות הנ"ל) ונ"ל וע"ד התוס' ק"ל דמ"מ יהא אסור להפסיק משום שגורם ברכה שא"צ והוא אסור כמ"ש שם עכ"ל דמדתלה קושיתו ע"ד התוס' ולא הקשה ע"ד רש"י מוכח דס"ל דמדברי רש"י אין הכרח דס"ל דמותר להפסיק דשפיר נוכל לומר דאם מפסיק ולא ברוך עבירה היא ביזו אבל אם הפסיק בשיחה וברך אע"ג דאסור לעשות פן מ"מ אינו כ"כ בסוג עבירה דרבנן לחזור מעורכי המלחמה ורק ע"ד התוס' שפתיבו דמותר גמור הוא דק"ל דהיכי שרי והא הוי גורם בש"צ ואסור.

וידידי הגאון בס' עמודי אש יצ"ו ברס"י ב' פתיב בשם שו"ת דברי נחמיה דף ס"ג ע"א שהק' על הד"מ למה תלה קושיתו ע"ד התוס' ולא על רש"י והוא נר"ו חשב ליישב דרש"י ס"ל דלית הלכתא כר"ל ומשו"ה אין להקשות אלא על התוס' ולפי מסקנתו דגם רש"י ס"ל דהלקתא כר"ל כיע"ש הדרא תמיהת הדברי נחמיה לדונקתא, אף לפענ"ד נראה כמו שפתיבתי וראיתי שם שהביא דגם הרבנים משפנות יעקב ח"א סי' ס"ז ושערי דעה יו"ד סי' י"ט סק"ג פתיבו בדעת רש"י במנחות דף ל"ו ע"א בההיא דסח בין תפלה לתפלה דס"ל דלית הלכתא כר"ל ושפישועות יעקב פתיב דס"ל לרש"י דהוי כמו ממשמש דחזור ומברך או דממשמש באמת ואין הכרח דרש"י ס"ל להא דר"ל ע"ש שהאריף והוא חידוש שידדי הגאון בנ"ן שלמה יצ"ו דכל רז לא אגיס ליה נעלם ממנו כ זה, אחר זמן ראיתי בספר תורת חסד לגאון בדורנו יצ"ו בסי' ז' שהאריף בדין ברכה שאינה צריכה אם איסורו מדאורייתא ולא פניתי פעת לעיין בדב"ק לך נא ראה: קטז ביקור חולים פתיב הרמב"ם רפי"ד מהלכות אבל דהיא מצות עשה של דבריהם, ומרן החבי"ף בס' חקקי לב סי' טו"ב (בד"ה עוד) פתיב שפתיבקה פתיב דרבינו יונה והריטב"א חולקים על סברת הרמב"ם וסברי דמצות בק"ח מד"ת היא ע"ש שלא גילה לנו איה מקום פבוד דברי הריטב"א ור"י ואפשר שפונתו על דברי הר"י בפירק מי שמתו אמתניתין דקברו את המת וחרו וכו' שפתיב טעמא דמלתא משום דתנחומי אבלים מדאורייתא דבכלל גמ"ח הוי וגמילות חסדים מן התורה פדאמרינו והודעת להם את הדרך זו גמ"ח ולפיכך אמרו שפנין שעוסק במצוה פטור מן המצוה וכו' ע"ש דמוכח מדבריו דדרשה דדרשינו בש"ס בב"מ דף ל' ע"ב (ובשאר דוכתי) דתני רב יוסף והודעת להם זה בית חיהם את הדרך זו גמילות חסדים דרשה גמורה מדאורייתא היא וכיון דדרשינו נמי מהאי קרא ילכו זה ביקור חולים בה זה קבורה משמע דלדעתו הני פוליהו הוי מדאורייתא, וכ"כ הרב מחזה אברהם בתשובה רס"י י"ד דהר"י בפ"ג דברכות מוכח דס"ל דמצות בק"ח היא

מדאורייתא ומסתמא פונתו לדברי הרר"י הללו, וכתב עוד דאף דאמרינו בנדריים דף ל"ט ע"ב רמז לבק"ח מן התורה מנין שצאמר אם פמות כל האדם וכו' לאו למימרא דרמז בעלמא הוא דאיפא אלא לפי שאינו מפנרש בתורה קרי ליה רמז ולא הנוח לו לפרש דמ"ש הרר"י דהוא מדאורייתא ר"ל שהוא מדרבנן ואסמכוהו אקרא דזה דוחק עי"ש ומדלא הזכיר כלל דברי הרמב"ם נראה בעליל שצעלם ממנו ולגבי דידן לא נפלאתלומר דכונת הרר"י דיש אסמכתא בתורה ומ"מ אינו אלא מדבריהם וכמ"ש במכתב לחזקיהו בחלק השיטה דף מ"ב ע"ב, ועיין במה שכתבתי במערכת הדל"ת אות י"ט דלפעמים משתמשים הפוסקים בלשון זה (דאורייתא מן התורה) וכונתם דיש לדבר שהוא סמוך באורייתא גם הרב קרבן אליצור בדף ס"ב ע"ב פתב דמצנות ביקור חולים היא מדבריהם כמ"ש הרמב"ם וכו' עי"ש שלא זכר דברי הרר"י ונראה דאף שכתב הרר"י בטעם הפיטור משום דעוסק במצוה פטור מן המצוה אין להכריח דס"ל דהיא מצוה מדאורייתא דאם לא פן איך יתכן לפוטרו ממצוה דאורייתא משום שעוסק במצוה דרבנן וכו' נראה באמת מפשט דברי הרר"י (ואולי מפני זה כתב הרב מחזה אברהם שדוחק לפרש בדברי הרר"י דר"ל דאית ליה רמז בתורה דאף דבעלמא לא דחיקא לו לפרש פן בדברי הפוסקים על צד ההכרח מ"מ סיגנון דברי הרר"י מורה דמדאורי' ממש קאמר דמשום דהוא דאורייתא אמרינו ביה עוסק במצוה פטור מן המצוה דאורייתא) דנראה דאין מזה הכרח שהרי הכריחו הפוסקים דגם בעוסק במצוה דרבנן אמרינו עוסק במצוה דרבנן פטור ממצוה דאורייתא, וכמו שרשמתי לקמן במערכת העי"ן אות מ"ה עי"ש וא"כ אין כ"כ הכרח מדברי הרר"י דס"ל דהוי מדאורייתא.

אף דברי הריטב"א לא ידעתי מקומם לעיין בדב"ק אולי הם בסיגנון דברי הרר"י הנ"ל, וממ"ש בשו"ת מוהר"ח א"ז סי' מ"א הו"ד בס' עמודי אש בהשמות ל"ד ח"ק ע"ב נראה דטפי נחא ליה לומר דביקור חולים היא מדאורי' שכתב בשם אביו שקשה אמ"ש בגיטין פ"ג ע"ב ה"ז גטף ע"מ שלא תפנסי ל' יום לבית פלוני הרי זה גט ואמאי הוי גט הא הוי מתנה עמ"ש בתורה שאם יחלה אחד מבני ביתו א"א לה שלא תלך לבקר את החולה וכו' נאפילו תאמר ביק"ח דרבנן הא אמרינו וכו' עכ"ל ובעיקר מצוה זו אם יש חילוק בין שאר חולים לחולה מחמת מגפה לא יבא ולא יהיה הוא מחלוקת דהרב כנה"ג פתב דמצוה זו אין לחלק בה בין חולי המגפה לחולים אחרים זולת בעלי ראתן ר"ל צרעת והביא דבריו הרב קמח סלת בדף קנ"ד ע"ב וכתב בשם הרב שלחן גבוה ומי שומע לו ליפנס בסכנת נפשות דכתיב במגפה ידבק וכן נוהגים שלא לבקר חולי המגפה זולת חברת המיוחסדים לזה בכסף מלא עכ"ל.

ובאמת קשה להכריע לשום צד אלהינו מרחם ירחם על בריותיו ויעשה שלום במרומו וימנע מגפה וכל דבר רע: קיז בילה מעכבת דאמר ר' זירא פל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו, רשמתי בזה במערכת הפ"ף: קיח בטלה מגילת תענית לפי מאי דקי"ל פן אם רשאים רבים או יחיד לקבוע יו"ט ביום שנעשה להם נס, רשמתי במערכת הי"ד אות נו"ן: קיט בדיקת הריאה היא מדרבנן.

כ"כ הרב ארעא דרבנן באות ק"ו בשם הרשב"א בסי' רצ"א ונה"ן וכן דעת הרמב"ן ומ"מ אין הפל מודים בזה וכמ"ש מרן חיד"א בס' יעיר און במערכה זו אות י"ח דלדעת

הַרְמַב"ם אֵינָהּ מְדִינָה דְגַמְרָא כְּלָל אֶלְא שְׁנַהֲגוּ כֵּן כְּמוֹ שְׁמַתְבָּאָר מְדַבְּרִיּוּ בְּפִי"א מֵהַל' שְׁחִיטָה, וְעֵינָן לְהַרְבּ פְּרִי תְּנֹאֵר בְּסִי' ל"ט סק"ב מ"ש לִיְיִשְׁב שִׁיטַת הַרְמַב"ם גַּם הַרְבּ פֶּרְמ"ג בְּפִתְיָה לְסִי' ל"ט (בד"ה וְהִנֵּה הַר"מ) עֲמַד ע"ד הַרְמַב"ם וּמְסִיךְ דְּבִדְיָהּ הַרְיָאָה הִיא מְדִינָה וּמְדַרְבְּנָן וְעוֹד לֹא שָׁם בְּפִתְיָה סִי' ל"ה עי"ש, וּבְמָה שְׁהִבְאִיתִי לְעִיל בְּמַעְרְכַת הָאֶל"ף אוֹת רפ"ד דְּמַתְבָּאָר דְּרַבְּנָן בְּתַרְאֵי נְקֻטֵי דְּאִיפָּא אִיסוּרָא מְדַרְבְּנָן וְלֹא שְׁהוּא מְנַהֵג בְּעֶלְמָא, וְלִדְעַת הַרְבּ פְּרִי תְּנֹאֵר בְּסִי' ל"ט סק"ג הִבֵּה"ג וְרַאב"ן וְר"י הַלְוֵי שְׁאוּסְרִים כְּשֶׁנֶּאֱבָדָה הַרְיָאָה סוֹבְרִים דְּבִדְיָהּ הַרְיָאָה מְדַאֲוֵרֵייתָא פִּינָן דְּמַצוּי בְּהַ סִּיכּוֹת צְרִיכָה בְּדִיקָה מִן הַתּוֹרָה וְמָה שְׁמֹתָר הַחֲלָב הוּא מְשׁוּם דְּאִי אֶפְשָׁר לְבַדּוֹק, לְכֹן מֹתָר אַף דְּהוּי סֶפֶק דְּאוֹרֵייתָא דְּהִכִּי נְמִי אֶמְרִינָן לַר"מ דְּחִינֵישׁ מְדַאֲוֵרֵייתָא לְמִיעוּטָא וְכו' עי"ש.

אֲמַנָם הַרְבּ עֲרַף, הַשְּׁלַחֵן שָׁם אוֹת ו' חֲלַק עֲלִיו וְכַתֵּב שְׁכָבֵר הוֹכִיחַ הַשְּׁ"ף בְּסִפְרוֹ הָאֶרְוֹךְ דְּלכ"ע בְּדִיקַת הַרְיָאָה מְדַרְבְּנָן וְהִכִּי אֶמְרוּ בְּהִדְיָא בִּירוּשְׁלַמִּי פ' אֵין צְדִין וְצִינָן לְעֵינָן בְּתַשׁוּי' הַב"ח סִי' קכ"ז וְסִינִים דְּאֵם נִתְעַרְבָה בְּאַחֲרוֹת פְּלָן מֹתָרוֹת דְּלֹא הוּי סֶפֶק טְרַפָּה דְּאוֹרֵייתָא דְּלֹא שְׁרִי הַתְעַרְוֹבַת מִפְּחַס"ס וְכֹן בְּמִקּוּם הַפְּסֵד לְכ"ע מֹתָר לְאֶכּוֹל בְּלֹא בְּדִיקָה זוּלַת בְּאַבְדָּה בְּמִזִּיד דְּהוּי מְבַטֵּל אִיסוּר לְכַתְחֵלָה וְכו' עי"ש, יֵשׁ לְתַמּוּהַ עַל הַרְבּ פֶּר"ת דְּלִפִּי דְּבַרְיוֹ דְּבַרֵי הַרְמ"א סְתַרְאֵי נִינְהוּ דְּשָׁם בְּס"ב מְחַמֵּיר כְּדַעַת הִבֵּה"ג וְרַאב"ן וְאִילוּ בְּסַעֲיָף י"ז מְבִיא וְקוֹרָא דְּבַרֵי הַרְשֵׁב"א דְּאֵם הִנִּיחַ הַבְּהֵמָה אֶצֶל נְכָרֵי בֵּין שְׁחִיטָה לְבִדְיָהּ אֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא הַנְּכָרֵי הַכְּנִיס יְדוֹ וְנִתְמַק הַסְּרִיכּוֹת דְּבִדְיָהּ רִיָּאָה מְדַרְבְּנָן, וְעֵינָן לְהַרְבּ פֶּר"ח בְּדַס"י ל"ט שְׁכַתֵּב שְׁהוֹכִיחוּ הַפּוֹסְקִים דְּבִדְיָהּ הַרְיָאָה מְדַרְבְּנָן וְכַדְלַמֵּן סִי"ז בְּהִגְדָּה, וּמ"ש הַרְבּ כְּנֵה"ג בִּי"ד רס"י כ"ט בְּטַעַם שְׁאִין מְבָרְכִין עַל בְּדִיקַת הַרְיָאָה שְׁהוּא לְפִי שְׁהִיא מְצֻנָת ל"ת וְאֵין מְבָרְכִין עַל לְאוּנָן לְאוֹ לְמִימְרָא דְּמַצְנַת ל"ת מְדַאֲוֵרֵייתָא הִיא, וְכָבֵר כְּתֵב מֶרֶן חִיד"א בְּמַחְזִיק בְּרַכָּה יו"ד סִי' ל"ט אוֹת ב' דְּאֵין הַלְשׁוֹן מְתַקֵּן אֶבֶל כְּוִנַת הַכְּנֵה"ג דְּאֵם יְמַצָּא טְרַפָּה וְנִמְנַע מִלְּאֶכּוֹל מְקַיִים לְאוֹ וְהַבְּדִיקָה הִיא שְׁלֵא לְפָגוּעַ בְּלֹאוֹ וְחִידוּשׁ הוּא דְּכָל רִז לֹא אֲנִיס לִיהַ וְנִעְלַם מִפְּנֵי דְּבַרֵי רַש"י בְּס' הַפְּרָדֵס דָּף כ"ח ע"א וְנ"ל וְאִי קִשְׁיָא לָךְ לְמָה מְבָרְכִין עַל הַשְּׁחִיטָה וְאֵין מְבָרְכִין עַל הַבְּדִיקָה מְשׁוּם שְׁאֵין אֲנוּ מְחַוְּבִין אֶלְא עַל מְצֻנַת עֲשֵׂה כְּגוֹן לְוֹלֵב שׁוֹפֵר תְּפִילִין צִיצִית סוֹפָה וְבִדְיָהּ חֲמִץ וְכַדוּמָה לְהֵם אֶבֶל מְצֻנַת ל"ת אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן מְפַנֵּי שְׁאֵין לְהֵם זְמַן קְבוּעַ כַּמ"ע וְבִדְיָהּ הַבְּהֵמָה הִיא מְצֻנַת ל"ת וְאֶמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זֹאת הַחֲזִיהַ אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ חֲזִיהַ אֶכּוֹל וְשְׁאִינָהּ יְכוּלָה לְחַיּוֹת לֹא תֹאכְלוּ עכ"ל, וְה"ד בְּיַד דְּוֹד רס"י כ"ט עי"ש וּמְרוּצַת הַלְשׁוֹן מוֹרָה קְצַת דְּבִדְיָהּ הִיא מְדַאֲוֵרֵייתָא אֶבֶל וְדֹאֵי אֵינוּ מְוַכְרַח וְאֶף אַת"ל שְׁכֵן כְּוִנַתוֹ י"ל דְּאוּלֵי לֹא עַל כָּל הַבְּהֵמוֹת קְאָמַר כִּי אִם עַל דְּרוּסָה וְנִפּוּלָה דְּצְרִיכּוֹת בְּדִיקָה מְדַאֲוֵרֵייתָא כַּמ"ש הַרְבּ עֲרַף הַשְּׁלַחֵן שְׁאֲבִיא בְּסַמוּף, וּבְשֵׁם הַרְבּ מוּהַר"י וְנִיֵּל כְּתֵב (בְּמַחְב"ר שָׁם) עַל מָה שְׁאֵין מְבָרְכִין עַל הַבְּדִיקָה מְשׁוּם דְּחִינֵישִׁין שְׁמָא יְמַצָּא טְרַפָּה וְיַעֲשֵׂה בְּרַכָּה לְבַטְלָהּ וְשִׁגְמָגַם ע"ז הַרְבּ כְּנֵה"ג דְּאֶפְתִּי קִשְׂיָה דְּאֶחָר שְׁיַבְדּוּק יְבַרְךָ וְלְכֹן כְּתֵב הַכְּנֵה"ג דְּהַבְּדִיקָה הִיא סַעֲיָף מְחַלְקֵי הַשְּׁחִיטָה וְלִי קִשְׂיָה עַל טַעַם מוּהַרִי"ו מֵאִי שְׁנָא מְבִדְיָהּ חֲמִץ דְּמְבָרְכִין עֲלֵיהַ וּמְדִינָה אֵין צְרִיף לְהִנִּיחַ פְּתִיתִין קוֹנָם הַבְּדִיקָה וְכַתְּבוּ הַפּוֹסְקִים בֵּא"ח סִי' תל"ב דְּאֶף אִם לֹא יְמַצָּא שׁוּם חֲמִץ בְּבִדְיָהּ אֵין בְּכָף כְּלוּם דְּהוּא בְּיַרְוֹ לְקַיִים מְצֻנַת בְּדִיקָה וְהִרֵי קַיִים מְצֻנַת הַבְּדִיקָה אֶף שְׁמַבְרָךְ עַל בְּיַעוֹר חֲמִץ וְאִם לֹא יְמַצָּא חֲמִץ אֵינוּ מְבַעֵר בְּכָל זֹאת לֹא

איכפת לן כ"ש בבדיקת הריאה אם יברך לבדוק הריאה מה לנו אם ימצא טרפה או פשרה הוא לא בירך להוציא פשרה מתחת ידו אלא לבדוק נהרי ביד.

עוד כתב שם (במחבר"ר) בשם רבינו הרוקח סי' שס"ז דמה שאין צריך לברך על בדיקת טרפה הוא פי נשחטה בחזקת היתר עומדת ולפי הנראה אגיל בשיטת הרמב"ם דבדיקה זו אינה צריכה מן הדין רק שנהגו ולכן אינה בכלל מצוה לברך עליה דאין לברך על המנהג פן נראה ממרוצת דב"ק אף אינו מוכרח וק"ל ועל טעם זה פקפק הרב עה"ש שם באות ג' דזה מספיק לדין דאם נאבדה הריאה קודם בדיקה מותר וכן דעת הרוקח בסי' שפ"ב, אבל לדעת ש"פ דבלא בדיקה אסורה בדיעבד דלא מוקמינו לה אחזקה הו"ל לברך ככל מצות דרבנן ועוד דהא דרוסה ונפולה צריכים בדיקה מדאורייתא ואחזק מחכמי דורנו רב כהנ"ה יצ"ו כתב לי שעמד בחקירה למה אין מברכין על בדיקת הריאה וניחא ליה על פי מ"ש האו"ה שהביא הפרמ"ג במ"ז סי' י"ט סק"א דאין מברכין על ניקור מגיד וחלב לפי שאין מברכין על הלואנו וכוונה דעתו למה שכתב הכנה"ג וספר הפרד"ס הנ"ל: והנה הרב יד דוד שם הביא מ"ש הכנה"ג דטעם שאין מברכין משום שהוא לאו וכתב שדבריו תמוהים הלא הרמב"ם מנה אותה במצוות עשה וגם הראב"ד מודה לו אלא דפליג עליה דהוי לאו הבא מכ"ע וצ"ע לעיין בס' שער המים דף ו' ע"ד ועה"ש סי' ל"ט אות ג' עיינתי בעה"ש ומר קעסיק בטעם מה שאין מברכין על הבדיקה ולא הנפיר דברי הכנה"ג, וס' שער המים אין בידי לעיין בו ותמיה לי היכי קאמר דלהרמב"ם היא מצוות עשה וכל הפוסקים מייחסים לו דהוא מנהג כמשמעות דבריו שבפי"א מהל' שחיטה ולא אדע איה מקום דברי הרמב"ם דסובר שהיא מ"ע כי ביז דוד לא הראה מקום דברי הרמב"ם ועיין בדברי הרמב"ם ריש הלכות מא"א ואינו ענין לבדיקת הריאה פי שם מיירי לבדוק בסומנים להבדיל בין הטהורה לאינה טהורה והראב"ד לא השיג עליו פלוגה אמנם דרמב"ן בשרש הששי הוא שחלק עליו וכבר עמד פיוצא לזה מרן חיד"א בס' מחבר"ר סי' ל"ט אות ב' על מאי דשקו"ט רבנן בתראי בטעם שאין מברכין על בדיקת הריאה דמה מצוה זו והיכן נצטוינו על הבדיקה לא מפעיא לדעת הרמב"ן בהשגותיו לס' המצוות שחולק על הרמב"ם וסילק מצוות אלו ממנין המצוות ומנה תחתיהן מצוות אחרות אנא אף לדעת הרמב"ם מצוות בדיקה היא להבדיל בין הטהור לאינו טהור בסומני מפריס פרסה וכו' אבל בדיקת הריאה לא עלה על לב שצריך לבדוק מן התורה דמדאורייתא אין צריך בדיקה ואף דלהרשב"א ודעמיה צריך בדיקה מדרבנן אינו אלא משום גזרה וכו' ואין פאן מצוה לא דאורייתא ולא דרבנן אתוד"ק, ותימה על הרב יד דוד שמייחס להרמב"ם שהיא מצוות עשה וכו' וראיתי שצ"ע שם לעיין בס' מחזיק ברכה סי' ל"ט ואולי פונתו לסתור דברי עצמו מפח דברי מרן חיד"א, אבל לדעתי במחכתה"ר הנה טוב לו להעביר קולמוס על דבריו הראשונים כי תמוהים הם או לכל הפחות לכתוב בפירוש שדבריו נסתרים ולא יסתפק בציון לבד שיתן מקום לטעות למי שאין בידו ספר מחבר"ר ויחשוב שבאמת פן היא דעת הרמב"ם, ומצאתי שידידי הגאון עמודי אש נר"ו בסי' ב' אות ו' דף י"א ע"ב כתב דהשער המים סוס"י ר"ט (נראה שט"ס יש וצ"ל סוס"י כ"ט) כתב (בשם הכנה"ג) שאין לברך על בדיקת הריאה שהיא לאו ושפתה עליו דהלאו הוא שלא לאכול טרפה והבדיקה היא עשה והלל"מ עכ"ל, ומני"ר יצ"ו תמה עליו דהרי נודע דבדיקת הריאה היא מדרבנן ולהרמב"ם מנהגא ומ"ש הרמב"ם במנין המצוות שבס'

היך בח"א בַּמְצוֹת עֲשֵׂה קמ"ט הוא להבדיל בין טהורה לטמאה וכו' ועיקר התירוץ הוא שְׁהוּא לֹא תַעֲשֶׂה מְדַרְבְּנָן ואין מְבָרְכִין על ל"ת אלו תו"ד יצ"ו, והם דְּבָרִים נְכוּנִים וברורים וכבר קדמו מֶרֶן חיד"א כנו"ל ונַעֲלָם מְעִינֵי דְמַר: ובדיקת הספין פתב הרב ארְעָא דְרַבְנָן במ"ב אות כ"ט דְּבַחְוֹלִין דַּף י"ז ע"ב אָמַר רב חסדָא מַנִּין לְבַדִּיקַת הַסְפִּין מן התורה וכו' ומסיק אֵלָא מְדַרְבְּנָן וקרא אַסְמַכְתָּא בְּעֵלְמָא עכ"ל וקצר קצת לפי שְׁסַמָּה על המעיין בגוף דְּבָרֵי הַש"ס) דַּעַל מְלַתְיָה דר"ח פְּרִיָה בַּש"ס פְּשִׁיטָא פִּינּוֹן דְּכִי נִקְבַּ טְרַיְפָה בְּעֵי בְּדִיקָה וּמְשַׁנֵּי לְחַכְסָא קְאָמְרִינּוּ וְהָאֵמַר ר"י לֹא אָמְרוּ לְהִרְאוֹת סָכִין לְחַרְסָא אֵלָא מְפָנֵי כְּבוֹדוֹ וּפִירֵשׁ"י וְאֵנּוּן מְקָרָא יְלַפִּינּוּ וּמְשַׁנֵּי מְדַרְבְּנָן וקרא אַסְמַכְתָּא מוֹכַח דַּע"כ לֹא אָמְרוּ מְדַרְבְּנָן וקרא אַסְמַכְתָּא אֵלָא לַעֲנִין לְהִרְאוֹתוֹ לְחַכְסָא אֲבָל גּוּף בְּדִיקַת הַסְפִּין פְּשִׁיטָא לִיָּה לְהַש"ס דְּמֵן הַתּוֹרָה הִיא עַד דְּהִנּוּ תְּמִיָה לִי פְּשִׁיטָא.

אָמְנָם בְּאַמְתָּ לְפִי מ"ש הַפּוֹסְקִים בְּסִי' י"ח סק"ו בְּטַעַם בְּדִיקַת הַסְפִּין לְפָנֵי שְׁחִיטָה מִתְבָּאָר דְּאִין בְּדִיקָה זֶה מֵן הַתּוֹרָה וּבְפִירוּשׁ פְּתַב כֵּן הֵרַב פֶּרַמ"ג בְּסִי' ב' בַּשַּׁפ"ד ס"ק יו"ד דְּבַדִּיקָה שְׁלַפְנֵי שְׁחִיטָה הִיא מְדַרְבְּנָן וְה"ה דְּהִנּוּ מְצִי הַש"ס לְמִימַר דר"ח אַבְדִּיקָה שְׁלַפְנֵי שְׁחִיטָה הוּא דְּמִיִּתִּי מִן שְׁחִיטָתָם בְּזָה בְּאַסְמַכְתָּא בְּעֵלְמָא, וְעִינֵין לְהֵרַב פֶּרַמ"ג בְּסִי' י"ח סק"א שְׁגַם הוּא סוֹבֵר דְּהִיא מְדַרְבְּנָן וְיִשְׁנֹו בנ"ט אָמַי לֹא קְאָמַר הַש"ס דְּאֵלְפָנֵי שְׁחִיטָה הוּא דְּאָמַר וּמְדַרְבְּנָן וּמָה שְׁאִין מְבָרְכִין עַל בְּדִיקַת הַסְפִּין פְּתַב הֵרַב בַּאֵה"ט בְּסִי' י"ח סק"ו שְׁמָא יְמַלְךְ וְלֹא יִשְׁחַט, וְאֶחָד מִחַכְמֵי דוֹרְנוּ יצ"ו פְּתַב דַּע"ב עַמָּה יַעֲנֶה בְּשׁו"ב דְּמָתָא אוֹ בַּעַר"ש וּיּו"ט שְׁמִוּכְרַח לְשַׁחֲטָא וְזֶה אִינוּ מִן הַקּוֹשֵׁי לַעַנ"ד דְּכִינּוּ דְּבָרְוֹב הַפְּעָמִים יֵשׁ בְּיָדוֹ לְיִמְלָךְ מְלַשְׁחֲטָא עַתָּה סְמוּךְ לְבַדִּיקָה זֶה אִף שְׁיִהְיֶה מְוֹכְרַח בְּאִיזָה פְּעָמִים לְשַׁחֲטָא לֹא רָאוּ לְתַקּוֹן ע"ז בְּרַכָּה וְיֵשׁ לָנוּ פִּינְצָא לְזָה בְּאִיזוֹ בְּרַכּוֹת אָמור רַבְנָן בְּטַעַמָּא שְׁאִין לְבַרְךְ מִשּׁוּם חֲשֵׁשׁ שְׁיִמְלָךְ וְאִף אִם מִתְקַשֵּׁר וּמִתְחַיֵּיב ע"י שְׁבוּעָה לֹא מְהִנֵּי לְחַיִּיבוּ בְּבִרְכָה.

אָמְנָם לַעַנ"ד הָא קְשִׁיָא דְלִפִּי מִיעוּט זְכוּרֵי וּיְדִיעַתִּי לֹא מְצִינּוּ שְׁפָטְרוּ מְלַבְרָךְ מִחֲשֵׁשׁ הַמְלָכָה אֵלָא בְּדָבָר הַתְּלוֹי בְּדַעַת הָאֲחֵר שְׁזָה מְבָרְךְ וְעַשְׂיִית הַמְצָנָה לֹא תְּוֹגְמַר כּוּ לְבַדּוֹ וְצִרְיָךְ לְחַבְרוֹ בְּזָה חֲשׁוּ חַכְמֵים שְׁאִף אִם חִבְרוּ נְתַרְצָה בְּמַעֲשֵׂה הַמְבָרְךְ שְׁמָא יְמַלְךְ אַחֵר שְׁיִבְרָךְ הַמְבָרְךְ כְּמוֹ בְּקִידוּשֵׁי אִשָּׁה אוֹלֵי לֹא תֵּאבְהָ הָאִשָּׁה וְעַל הַדִּינִים שְׁמָא לֹא יִקְבְּלוּ בְּעַלֵי הַדִּין וְכֵן בְּצַדִּיקָה אִף אִם פֶּשֶׁט הַעֲנֵי אֵת יָדוֹ כֵּן אָדָם הוּא וְיִתְנַחֵם וְכֵן כָּל פִּינְצָא לְזָה אֲבָל בְּדָבָר שְׁבִיד הַמְבָרְךְ לְבַדּוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ אִם בְּאֵנּוּ לְחַוֵּשׁ שְׁמָא יְמַלְךְ וְלֹא יַעֲשֶׂה א"כ בְּכָל הַמְצָוֹת נְחוּשׁ כֵּן אֵלָא וְדֹאֵי בְּהַכְרַח לומר דְּכָל שְׁבָא לַעֲשׂוֹת הַמְצָנָה לֹא חִיִּישִׁינּוּ שְׁאֲחֵר שְׁיִבְרָךְ יִתְחַרַט אֵלָא עַל דַּעַת רֵאשׁוּנָה הוּא יַעֲשֶׂה כְּמוֹ שְׁגַמַר בְּדַעַתוֹ לַעֲשׂוֹת וְלִכֵּן לֹא מְנַעוּהוּ חַכְמֵים מְלַבְרָךְ מִחֲשֵׁשׁ שְׁיִמְלָךְ וְאִף אִם בְּאַמְתָּ יְמַלְךְ לֹא מְפָנֵי זֶה חֲשִׁיבָא בְּרַכּוֹתוֹ לְבַטְלָה שְׁמִפְנֵי זֶה יִמְנַעוּהוּ מְלַבְרָךְ דְּכִינּוּ דְּבַשְׁעָה שְׁבִירָךְ בְּאַמְתָּ דַּעַתוֹ הִיָּתָה לַעֲבּוֹת הַמְצָנָה הִרִי לֹא בִּירָךְ לְבַטְלָה אֵלָא דְּלַכְתְּחַלָּה אָסוּר לוֹ לְיִמְלָךְ, עִינֵין בְּמָה שְׁהַבֵּאתִי בְּקוֹנְטְרַס אֲסִיפַת דִּינִים מְעַרְכַת בְּרַכּוֹת סִי' א' אוֹת כ"ט וְשֵׁם בָּאוֹת י"ו בְּעִנְיָנִים אֵלוּ, וְלַעֲיָקַר שְׁאֵלַת הֵרַב בַּאֵה"ט לְמָה אִין מְבָרְכִין עַל בְּדִיקַת הַסְפִּין כְּבָר פְּתַב הֵרַב כְּנַה"ג בְּשֵׁם מוֹהֲרֵי"ו וְהִבִּיא דְּבָרֵי הֵרַב יְד דוֹד בְּסִי' י"ח הַגַּהֲט"ו אוֹת י"ו וְז"ל דְּכָל מְצָנָה שְׁאִין עַשְׂיִיתָה גַּמַר מְלַאכְתָּה אִין מְבָרְכִין עֲלֶיהָ וְרֵאזָה מְסוּפָה שְׁאִין מְבָרְכִין עַל עַשְׂיִיתָה וּבְדִיקַת הַסְפִּין אִין עַשְׂיִיתָה גַּמַר מְלַאכְתָּה שְׁהִרִי צִרְיָךְ אַח"כ שְׁחִיטָה עכ"ל וְהַחֲכָם הַנִּזְ"ל פְּתַב דְּהַבְרָכָה עַל הַשְׁחִיטָה קֵאֵי עַל הַבְּדִיקָה ג"כ דְּהַבְּדִיקָה צִרְיָכָה לְהִיּוֹת סְמוּךְ לְשְׁחִיטָה

ומתחילת הבדיקה ע"ס השחיטה הוא ענין אחד אמנם אין זה מספיק דא"כ מה ראו על פכה לתמן לברך על השחיטה ולא על הבדיקה ואיפוא אנא פי תקדמנו ברכות טוב לפני הבדיקה עליה ועל השחיטה ולכן צריכים אנו לדברי מוהרי"ו דכל שאינו גמר מלאכתה אין מברכין: ככ בריאת העולם דנחלקו ר' אליעזר ור"י אם הנה בתשרי או בניסן כמ"ש בפ"ק דר"ה דף יו"ד ע"ב הנה בעיני לדבר פשוט דלר"א דאמר בתשרי נברא העולם אין הפונה לומר שתחלת הבריאה היתה בתשרי אלא התחלת הבריאה היתה בכ"ה באלול ואדם נברא באחד בתשרי (ומילדותי אני נוהג ע"פ מ"ש מר"ן חיד"א בס' ברפי יוסף סי' תקפ"א אות י"ט בשם הרב מוהרי"ש לינגו בכ"י בשם ס' מספרים תהלות ה' ללמוד ביום כ"ה באלול פרשת בראשית עד יום אחד וביום כ"ו פרשה שנייה עד יום שני וכן ע"ז הדרך בכל יום עד שביום ר"ה ילמוד פרשת יום הששי שבו נברא העולם היינו בריאת האדם) וכ"כ התוס' בר"ה דף ח' ע"א בד"ה לתקופות דלר"א דאמר בתשרי נברא תחלת הבריאה היתה בכ"ה באלול והתוס' לא הראו מקום ע"ז.

אמנם הר"ן בהלכות שם אמתניתין בארבעה פרקים העולם נידון הביא פסיקתא דתני בהדיא בכ"ה באלול נברא העולם וסיים והא דתניא בגמרינן ר"א אומר בתשרי נברא העולם על גמר ברייתו קאמרינן דאדם הראשון שבו נגמר העולם נברא ביום ששי דהיינו באחד בתשרי עכ"ל.

וכן פשיטא ליה לרש"י בס' הפרדס דף מ"ג ע"א ונ"ל למה אנו אומרים בר"ה היום הרת עולם וכי בר"ה נברא העולם ונהלא בכ"ה באלול נברא פירש רבינו הרת לשון דין וראיה פי במשלי בכל מקום שכתב ריב או מדון או מצה מפרש המתרגם הרת לקף אומרים בר"ה היום הרת ואין הרת אלא דין עכ"ל ראינו פמה נדחק בפירוש המלה הזאת (דאין דרך צחות הלשון להבליע תיבה ארמית בין תיבות לשון הקדש היום עולם וכו') לפי שפשוט בעיניו שבכ"ה באלול נברא העולם וכן משמעו השבולי הלקט בס"י ר"ץ ופשוט היום הרת יש מפרשים אותו על לשון המקרא (ירמיה כ') ורחמה הרת עולם הרחם שלה ינה הרת עולם פלומר אשה שהריונה שונה בגופה עולמים והיום הנה הנה הריונו של עולם והיום הרת הארץ כל תולדותיה שהרי בתשרי נברא העולם כדאמרינן פמאן מצלינן זה היום וכו' כר"א וי"מ שהוא לשון דין וכו' עי"ש ופשוט דמ"ש והיום הרת הארץ כל תולדותיה אין הפונה על תחלת הבריאה דאינו נופל הלשון והיום הרת כל תולדותיה שהרי הבריאה בששה ימים היתה ולא ביום אחד אלא פונתו על גמר כל הבריאה שפיום הנה נגמר כל הבריאה וא"כ מובן דהתחלה היתה בכ"ה באלול כ"כ הרב ש"צ בקונטרס שלמי חגיגה דף שי"א ע"ג בשם הרב וד"א בפירוש הרת עולם פי בתשרי נברא העולם והנה הריונו פי ההריון יאמר גם על הלידה כמו הורה גבר וכו' בכ"ה באלול נברא העולם וביום ששי שהוא ר"ה נברא אדה"ר נמצא שהיום נגמר הריונו של עולם וכו' עכ"ל ובהגהות הג"מ שמחה אבד"ק דעסויא (בהש"ס דפוס רא"ם) ע"ז התוס' הנ"ל הראה מקום לדבריהם דהכי איתא בויקרא רבה ר"פ כ"ט ושמ בחי הרד"ל ציין לעיין בפרקי ר"א פ"ח ובמ"ש הוא שם ואין מצוי אצלי לעיין בו וכ"כ הרב צדה לדרך במאמר ד' ריש פלל ה' דמ"ש בתשרי נברא העולם לא רצו שתחלת הבריאה היתה בתשרי אבל בריאת האדם שהוא המכונן בעולם השפיל ולפי שסוף המחשבה היא תחלת מעשה והאדם הוא סוף המחשבה שנברא בר"ה ובו ביום שב מחטאו וכו' הוא

היום הנאות לזמן התשובה וכו' עכ"ל, הנך רואה אמבויאה דרבנן קדישי קמאי ובתראי נקטי בפשיטות דתחלת הבריאה לא היתה באחד בתשרי רק בריאת האדם היא היתה בר"ה ומה מאד תמוהים דברי רבינו הלבוש בסי' תקפ"א ונ"ל ואין מתחילין לקרות פרשת בראשית ביום ר"ה שפן הנה ראוי להיות דהא קי"ל בתשרי נברא העולם דהיינו ביום ר"ה התחלת הבריאה והנה ראוי מפני זה לקרות פרשת בראשית מ"מ אין קורין אותה כדי שלא ירגיש השטן ויאמר ודאי שהיא ר"ה הואיל ומתחילין בו את התורה והוא יום ראשון שנברא בו העולם עכ"ל הנה קרא ושנ"ה שתחלת הבריאה היתה ביום ר"ה והוא פלא אם לא ראה דברי התוס' והר"ן שפכתבו בהיפך עפ"י דברי רז"ל במד"ר ובפסיקתא וכן תמיה לי על הרב מג"א ברס"י תקצ"ב שראה דברי הרב הלבוש בזה והשיגו עמ"ש דקי"ל בתשרי נברא העולם מדברי התוס' דף כ"ז ד"ה כמאן מצלינן שפכתבו דקי"ל כר' יהושע וכו' עי"ש ועל מה שהבין הרב הלבוש במאמר ר"א בתשרי נברא העולם דר"ל תחלת הבריאה שתיק ליה מישתק ואנכי לא ידעתי מה זו שתיקה ולא נתקרה דעתי להגיה במקום התחלת הבריאה סוף הבריאה ובמקום והוא יום ראשון וכו' והוא יום אחרון שנברא בו העולם ולא ראיתי במפרשים החונים סביב השלחן שנתעוררו בזה וצ"ע.

ומה שהקשה המג"א עליו מדברי התוס' בדה"פ כ"ז פן יש להקשות על הרב הלבוש דהר"ן בפ"ק דר"ה שם פתב מפני דקי"ל מסתמא כר"י לגבי ר"א וסיים ונהיה דאמרי' בפרק ראוהו ב"ד כמאן מצלינן האידנא זה היום תחלת מעשיך כר"א פירשתיך במקומה ע"כ (עיינתי שם בהלכות ולא מצאתי מזה ואולי הוא בחידושו וואמ"א) ואיך פשיטא ליה להרב הלבוש דקי"ל כר"א ואחר חיפוש מחיפוש מצאתי את שאהבה נפשי הרב המפורסם מוהרי"ף יצ"ו בס' יפה ללב ח"ב בקונטרס יפה תלמוד בחי' למס' ר"ה על דברי רש"י בדה"פ ל"ב ע"א שהביא תנא דמסייע להרב הלבוש מר ניהו רבינו סעדיא שהביא הרד"א בדה"פ צ"ט ע"ג ונ"ל ומה שציננו הבורא יתברך לתקוע בשופר בר"ה יש בזה עשרה ענינים הענין הראשון מפני שהיום היתה תחלת הבריאה שבו ברא הקב"ה את העולם ומלך עליו עכ"ל והוא בדברי הרב הלבוש ועמד מתמיה עליהם והביא כמעט כל מה שהבאתי למעלה (חוץ מדברי הפרדס והשבולי הלקט וברכ"י שלא ראה דבריהם) והוסיף להביא שכ"כ רבי בחיי בפרשת בראשית העולם נברא בכ"ה באולול ומ"ש בתשרי נברא העולם ר"ל בתשרי נשלמה הבריאה וגמר הפל כי הוא חותם תבנית ומפני זה לא יכלו לומר באולול נברא העולם פי הלוכו אחר הגמר והחתימה עכ"ל ושכ"כ באגודה בפ"ק דר"ה סי' ד' ומסיק דבריהם בצ"ת.

וראיתי עוד שם שפתב דבמחלוקת ר"א ור"י קי"ל כר"א דבתשרי נברא העולם כמ"ש רבינו בחיי בפ' בראשית והרב הלבוש בסי' תקפ"א ותקצ"ב ע"ב והרב עיון יעקב בחי' לר"ה על דף ג' והכי איתא בפסיקתא בפ' פנחס על פסוק ועשיתם עולה והובא בילקוט ראובני דף קנ"א רע"ד והכי איתא בירושלמי בפ"ק דע"ז הלכה ב' ודלא פהרב שדה יצחק שפתב דקי"ל כר"י אף שכ"כ התוס' בדה"פ כ"ז אנו לא קי"ל הכי אלא כר"א אתו"ד גר"ו ואומר אני שהדיוט שגם להרב גר"ו לכתוב פן לפי שלא ראה שהר"ן פתב דקי"ל כר' יהושע וכן הביא בשתיקה הרב ב"ח בסוס"י תקצ"א בשם מוהרי"ח וכן דעת הרב

מג"א ברס"י תקצ"ב עי"ש להרב מחצ"ה ואחרי ששהתוס' וקר"ן ונמשכו אחריהם הרבנים
הנ"ל נקטי כר"י לא נכון להחליט דקי"ל כר"א: